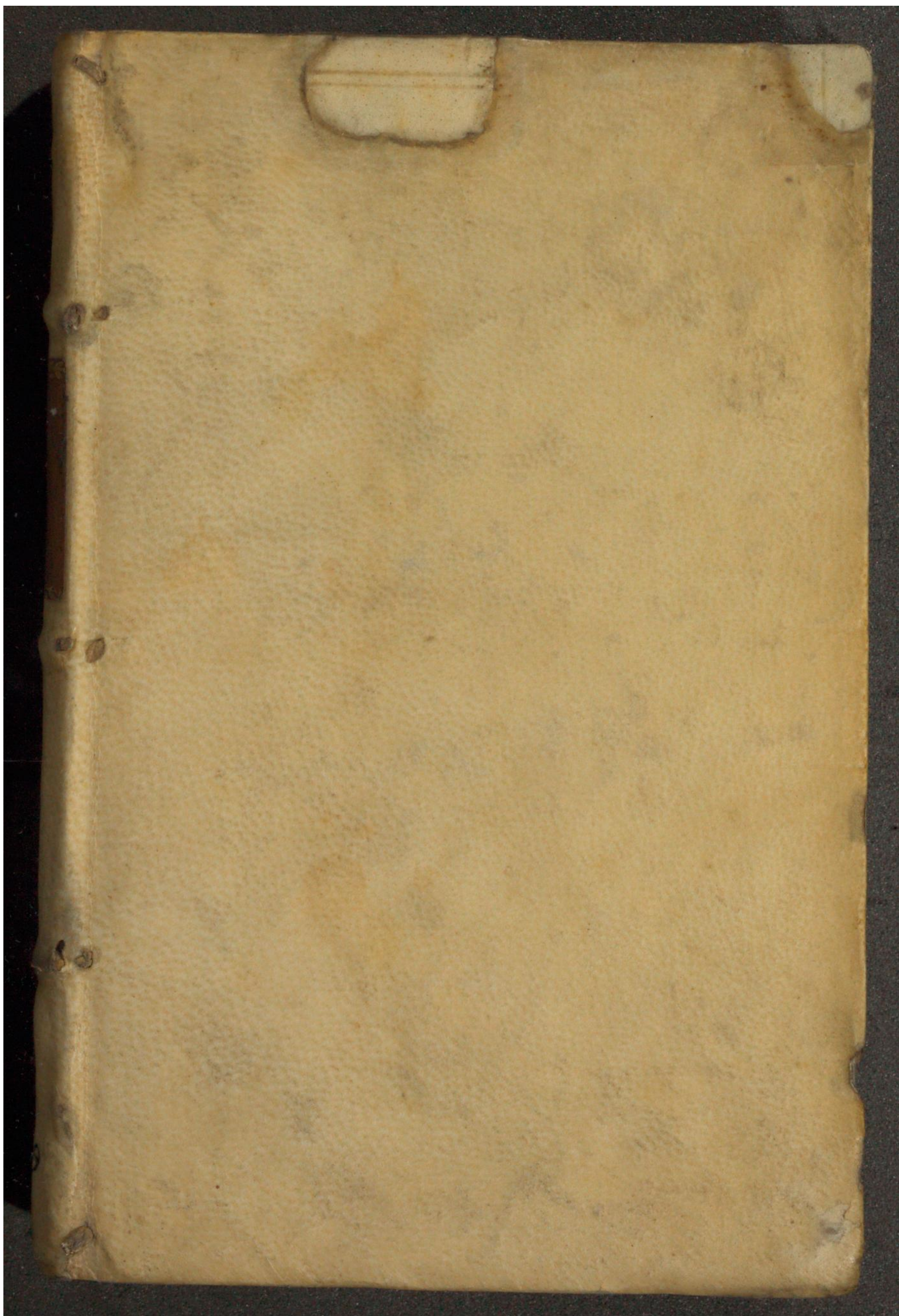
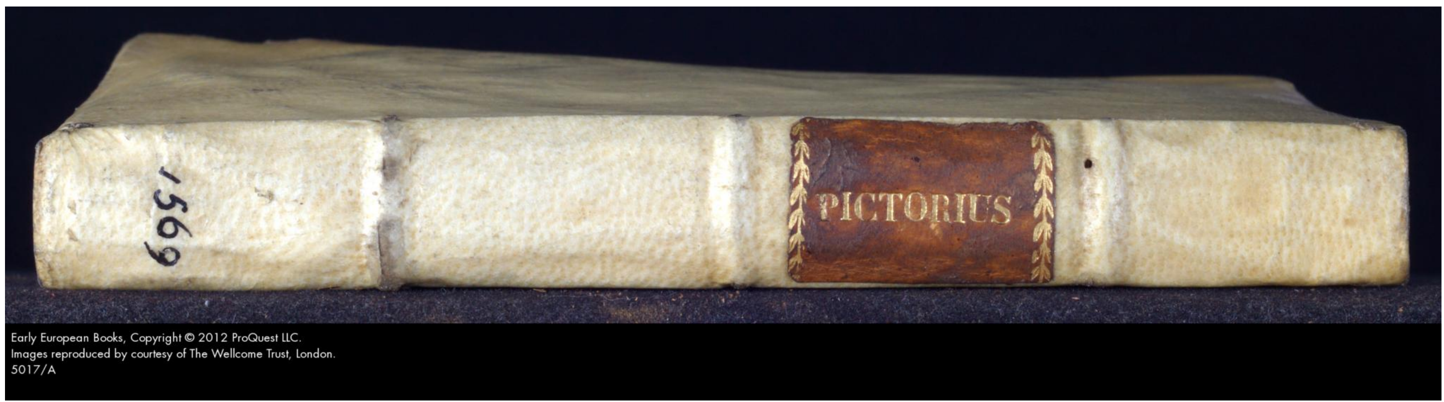
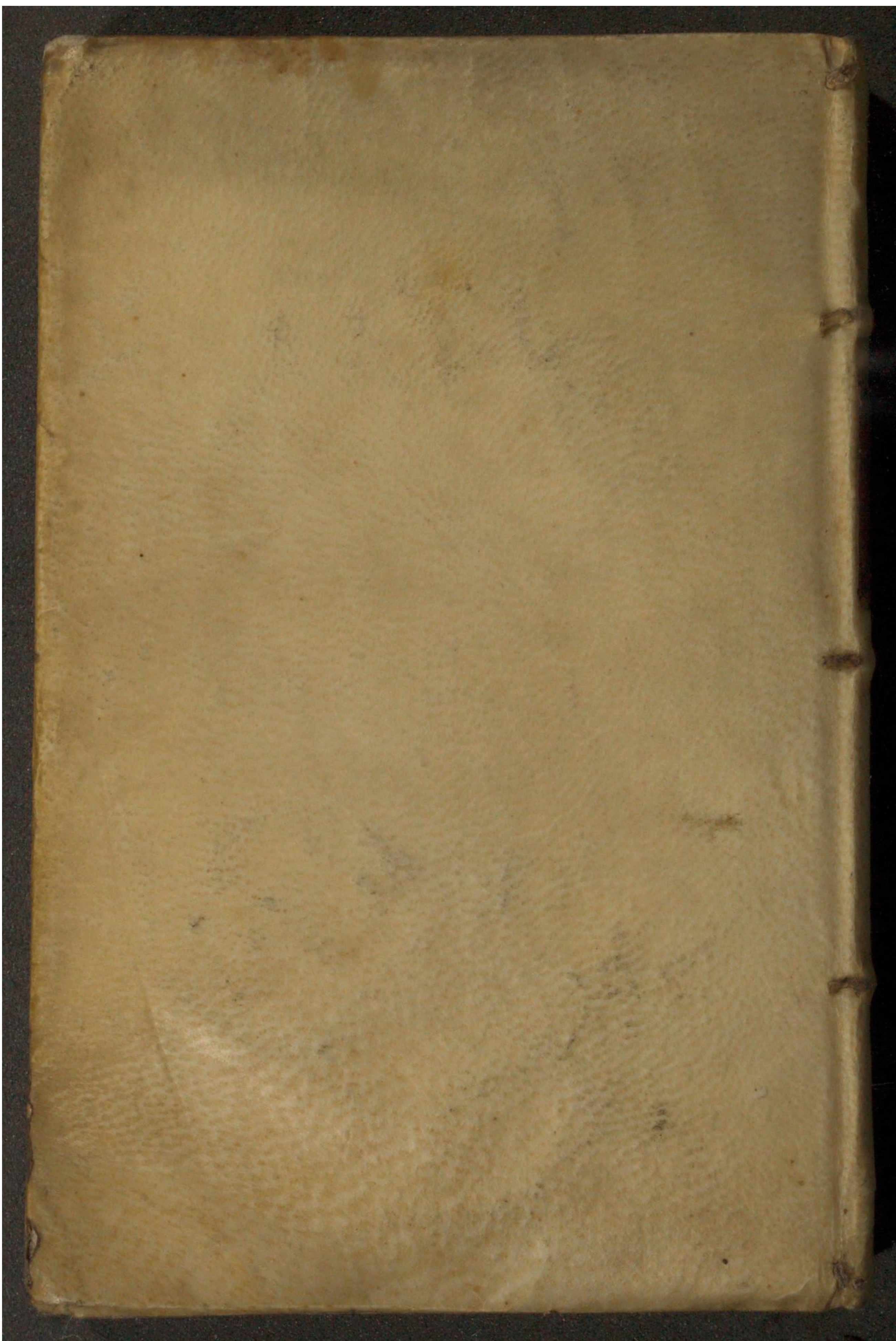

1569
PICTORIUS

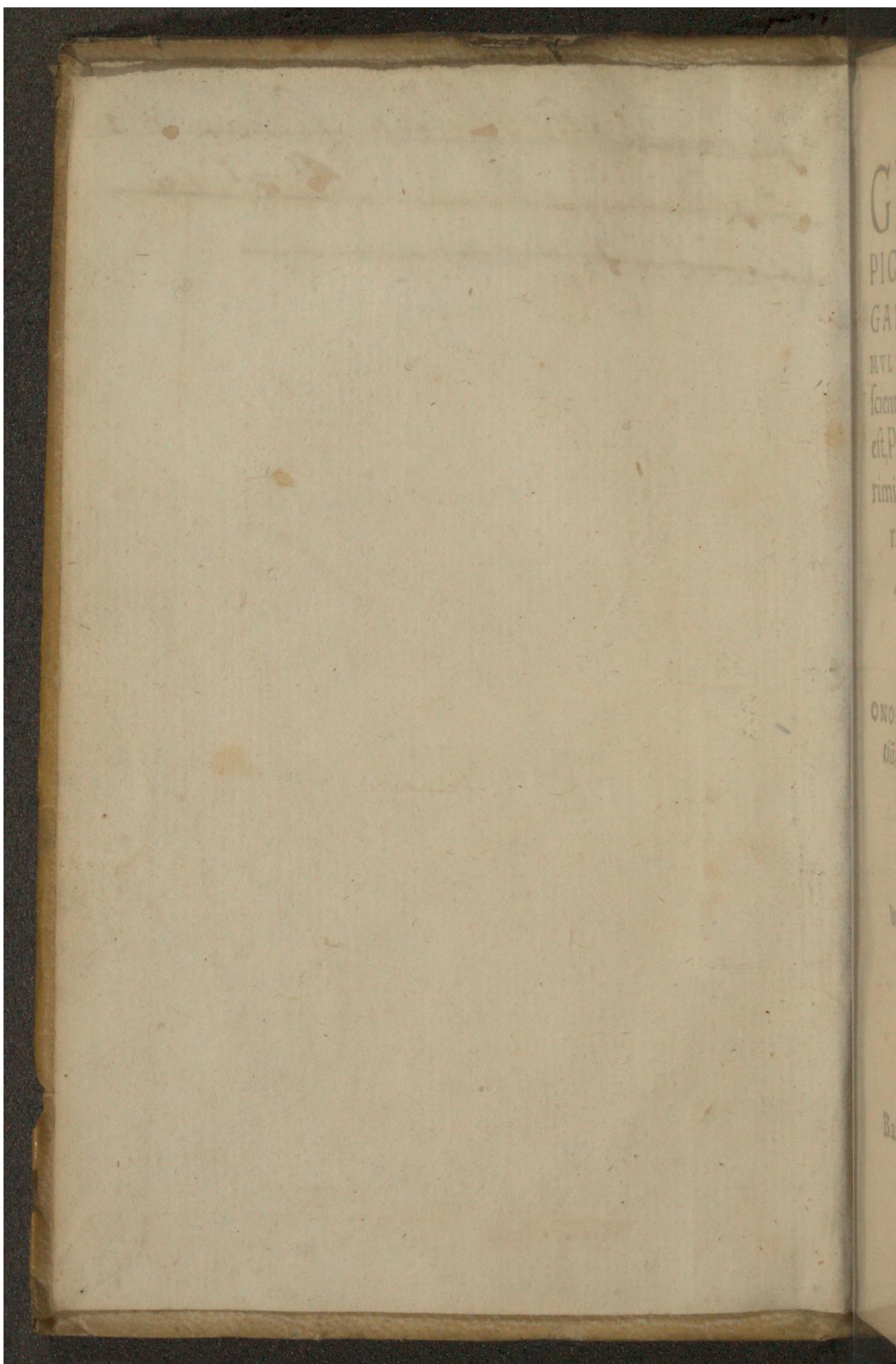

A xxxv
16/p.
5017/A

PICTORIUS, G.

~~Hyacinthi Cornetti Lucensis~~
~~Studii medicinae Publice~~
~~facientis anno 1708~~

GEORGII PICTORII VILLINGANI VIRI LITERIS MVLTIS VARIAQVE RERVM

scientia & prudentia præditi, hoc est, Polyhistoris, medicíq; celeberrimi, OPERA noua, in quibus mirifica, iocos salesq́; poëtica, historica & medica Lib. V. complectitur.

ITEM,

ΟΝΟΜΑΤΟΘΕΤΗΣ qui locorũ, montiũ, fontium, fluminum, marium, stagnorum, syluarum, &c. nomina continet.

PRAETEREA,

In Marsilij Ficini de tuenda studiosorum sanitate librum Scholia.

ITEM,

In Plinij naturalis historiæ septimum librum Annotationes.

Basileæ, Ex officina Henricpetrina.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, DOMINO RVDOLpho, monasterij Lucis Cellæ anachoritæ primario, domino & compatri suo dignissimo, Georgius Pictorius Villinganus Doctor medicus & apud archiducalem curiam Ensishemij superioris Alsatiæ archiater,

S. D.

I GRATITVdo propterea uirtutum omnium metropolis dicēda est ac fundamentū (antistes reuerende, & compater dignissime) quia ex fontibus huius, in Deum scaturiat religio, in parentes pietas, in patriam charitas, in cognatos amor, & in educato-

res reuerētia, Certè colligendum erit, (siquidem oppositorum eandem rationem esse philosophus dicit) Tullium non minus uerè quàm eleganter Attico scripsisse, Ingratitudinem omnium uitiorum esse lacunam, & Augiæ impurgatum stabulum, bestiam'que Hannibalis bestia, quam in somnijs uidit deuastantem syluas, agros, uillas, oppida, diuerticula, campos, fontes, & prata, inhumaniorem, Neminem'que Phalarismo tam propinquum, quàm is est quem acceptorum beneficiorum immemorem cognoscimus. Ex quo profectò id uerissimè manare censendum ducimus, quòd nemo, ipsa ad id natura prouehente, non ingratos uel Vatiniano prosequatur odio, uel

ſi occaſio detur & ratio patiatur ingratos in Cynoſargos propellere præſumat, Athenienſium lex erat in tales, actiones celebraſſe criminoſas, quos ueluti Xenophontis onomaſticon habet, Perſæ in publico uirgis cędebant, & Hebræi furca damnabant, Lycurgus ſuo tempore ſapientiſsimus legum ſcriptor, Pythagorico ſymbolo ingratos tacite exulandos præcepit, hyrundines dicens ſub eodem tecto non habendas, hoc eſt ingratos. Ea ſiquidem auis per æſtatem noſtro utitur contubernio, apud nos pullos excludit, cibat, & fouet, ſed accedente hyeme clàm auolat gratia nulla communicati hoſpicij relata. His igitur omnibus ammuſſatim conſideratis, me=

moriam quoque ſubeunte à te ac-
ceptorum beneficiorum recor-
datione, quæ hactenus in me
totiens cumulaſti, digniſsime
compater, totus in hodiernum
uſque diem in hoc fuï, ne turpi
aut nephanda ingratitudinis no-
ta à te uſtulandus forem, & Lace-
dæmoniorum legi in nullo con-
trarius eſſem, quæ, Seneca teſte,
Datori obliuionem inculcat, &
acceptori memoriam tenacem.
Qua autem ratione deteſtabile
hoc ingrati nomen effugere poſ-
ſem, cogitanti incidit, in thu-
ris defectu, molam ſalſam im-
molandam, ut, ſi non ex toto,
tamen pro parte talionem red-
dam. Et ſic incidit hæc Phylo-
logia mea ex optimis quibuſuis
authoribus congeſta, te Mecœ-
natem

natem & compatrem meum in-
primis reuerendum honestare,
acceptorum beneficiorum, quan
tum datur, uices reddere, tho-
lisque tuis hanc, ceu numini meo
suspendere & dedicare, non iu-
stius eam pro animi tui candore
próque humanitate ea qua flo-
res, te acceptururum, potissimum
quando persæpe in historijs lecti-
taueris, heroes & fortissimos ui-
ros, tui'que simillimos, parua
aut nihili munera, non spreuisse,
sed hilari uultu, sine'que superci-
lio, isthæc acceptasse. Artaxer-
xes maximus Persarum Rex, sum
ma prudentia & morum graui-
tate uir præditus, exemplo est, is
enim non minus regiæ esse testa-
tus est amplitudinis, parua liben-
ter, læté que accipere, quàm ma-

gna tribuere, qui etiam sua uer-
ba re comprobauit. Nam cum
illi obequitanti mercenarius, &
uilis & imperitus quidam, ut cui
aliud fuerat nihil, aquam utra-
que manu ex proximo flumine
haustam obtulisset, non pedem
mouit, sed hilaris ac renidens ac-
cepit, ipsum ampliori dono re-
munerans. Amplectere igi-
tur uir amplissime heroico item
ritu, hoc quale quale est Pictorij
tui mnemosynon, eiusdem' que
paruitatem, æstimatione ma-
gnum arbitrare, quando ex i-
mis optimi contribuentis pectus-
culi præcordijs hoc profluxisse
facile intelligis, Vale religioso-
rum decus, faxit' que Deus opti-
mus maximus, ut quàm diutissi-
me prosis ditioni tuæ. Datæ
Ensis-

NVNCVPATORIA.
Ensishemij superioris Alsatiæ anno sesquimillesimo sexagesimonono, die mensis Maij decimotertio.

† 5

AVTHORES QVORVM AVXILIO PRAESENTIS Philologiæ ſcripta congeſsimus.

Ælianus
Ægineta
Ælius Spartianus
Agrippa
Alnatus
Alchabitius
Albertus
Alexander ab Alex.
Apuleius
Athanaſius
Appollonius
Architas Tarẽ.
Anidius Caſsi.
Athenęus
Ariſtoteles
Aulus Gellius
Auicenna
Auſonius
Auguſtinus
Baptiſta porta
Baptiſta Campofulg.
Beneuenius Florent.
Beroaldus
Budæus
Caſsiodorus
Cœlius Rhod.
Cicero
Crinitus
Chryſoſtomus
Cyprianus

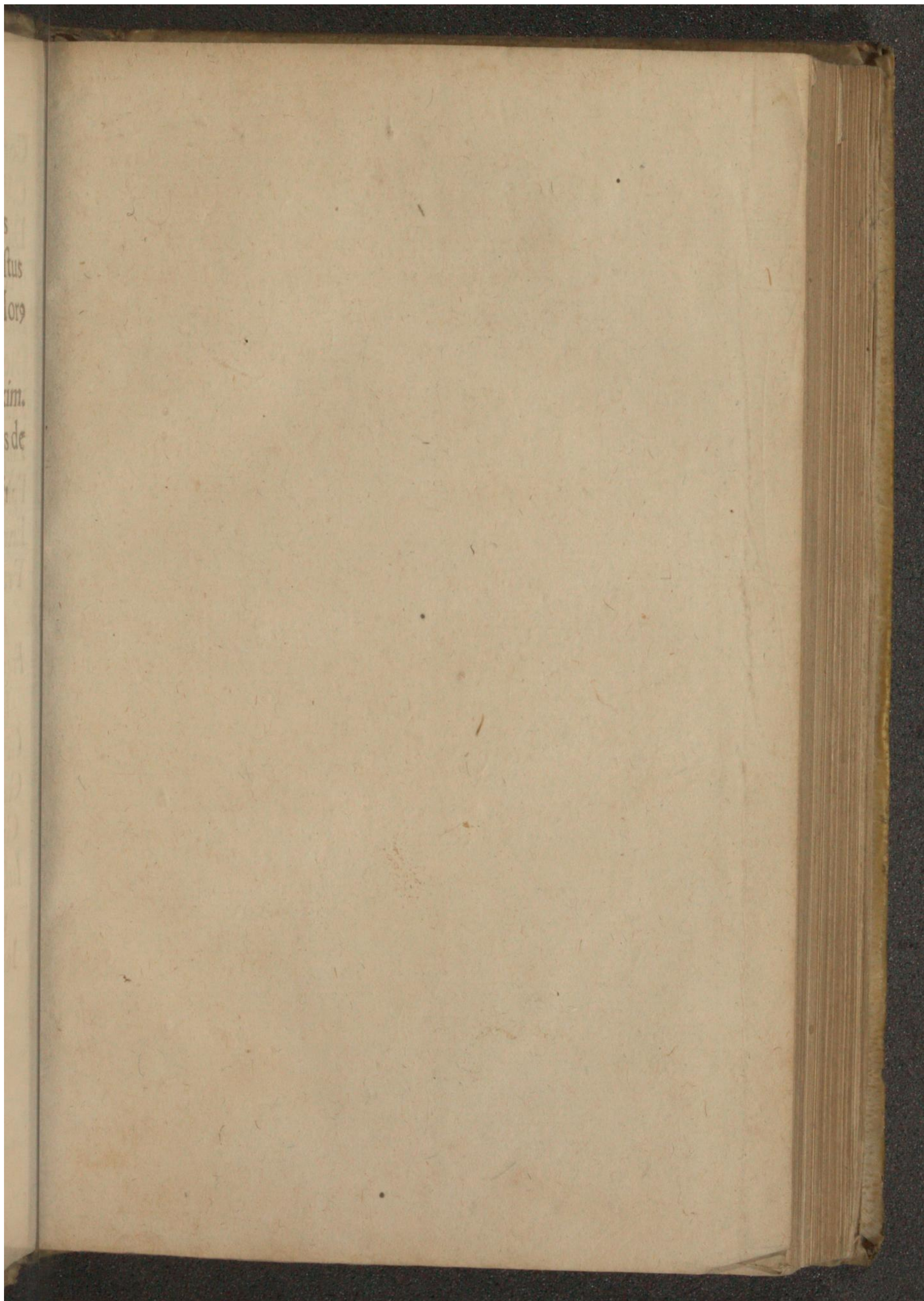
Cor-

Cornelius Cel.
C.Verres
Diodorus Si-
culus
Dioſcorides
Diocles
Eſaias
Empedocles
Fpicarmus
Ennius
Franciſcus Mi-
rand.
Franciſcus Phi-
ladel.
Gẽtilis, Guido
Gattinaria
Gellius
Iulius Denta-
tus
Ioannes mona
chus

Hieremias
Hipponax
Hippocrates
Lucretius
Lucianus
L.Apuleius
Liuius
Moſes
Maximinus
Marbodæus
Macrobius
M.Varro
Martialis
Origenes
Olympiod.
Proclus
Pictorius
Plautus
Ptolemæus
PetrusAppon.
Plinius

Plu-

Plutarchus
Quintilianus
Q. Horatius
Flaccus
Rhaſes
Strabo geogra
phus
Solinus
Suetonius
Theocritus
Theophraſtus
ThomasMorꝰ
Thales
Tyrius maxim.
Vuilhelmus de
Conchis.

THEOPHRASTVM ERESIVM ET ALIOS DELIRASSE QVI NATVRAM

brutis & hominibus ante diluuinm generale benigniorem fuiſſe teſtantur, quàm noſtro ſeculo, de gentibus

Caput primum

ICET Theophraſtus Ereſius quondam Platonis diſcipulus, propter immenſam eruditionē & infinitam ſapientiam ſuam, qua floruit, Athenienſibus ſuis ex omni parte uiſus ſit næuo carens, & nūquam cum Homero dormitaſſe, noſtro tamen ſeculo nemo eſt qui ambigat, in eo maximè hunc exorbitaſſe, quando magis temeritate quàm ſapientia fretus, naturam uniuerſi prudentiſsimam opificem, Ariſtarchi uerū notat, quod coruis, cornicibus & ceruis, productiorem cōceſſerit uitæ periodum, quam

Theophraſtus naturā notauit.

Homo miraculum.

homini, quem Trimegiſtus miraculum prope diuinum appellitat. Vbi potius, ſi ratione uti uoluiſſet, mandati transgreſſorem. Adam quippe, notaſſet obelo, qui non tantum ſibi uerum etiam ſuis poſteris annorum decurtauit ſeriem, imò æternitatem, perpetuo enim, ſi heptaplo credimus uixiſſet homo qui fracto mandato effectus eſt mortalis. Illis qui cum Theophraſto eandem oberrant chordam, & naturam propterea nihili habent, quia prioris ſeculi ante generale diluuium, hominibus, in annorum diſtributione benignior fuerit, quam illis qui poſt inundationem uniuerſalem emerſerunt, non minus uerè quã eleganter Petrus Apponenſis reluctatur, dicẽs priori ætati nequaquam inuidendum, ſi productiorem uixerint annorũ ſeriem, Cœli etenim diſpoſitio natura non refragante, illis benignior affulſerit, & magis propitia. Nam tunc comparuerint duo animales circuli, ſimul cooperãtes, unus quippe in noua ſpheta, & alter in octaua, ubi

Cur prioris ſeculi homines annoſi.

ubi firmamentum est, sic dispositi ut diametraliter aries arieti, taurus tauro, & gēmini gemminis coeundo responderent, & cœli influxus ita fortificatos effeçerint ut herbæ, radices, segetes & fructus multo salubriores creuerint quam in posterū, societate per longum motū, ab inuicem soluta, quādo totus inferior mūdus ægrotare ac decrescere ceperit. Hæc Apponensis, sed qui sacra tractant, lōgioris uitæ quæ ante diluuium fuit, alias rationes, nulla quoq; exceptiōe dignas ponunt. Quarum prima est, quia uniuersi conditor, filios & nepotes eo tempore talibus disciplinis, & rerum cognitione imbuerit, ut quicquid utile & noxiū quicqd esset, per se unusquisq; cognosceret, & hinc melius sibi prouideret. Altera, quia tunc uligo terræ, synceraq; frugibus & segetibus melius & salubrius suppeditarit alimentū, quæ post diluuiū, maris salsedine infecta debilius & insalubrius sit operata, unde longa annorū series quoq; decreuerit. Sic ergo de uitę spa

Theologi de longa uita.

cio nequaquam est quærendum, sed potius curandum ne frustra uixerimus.

PLINII ALIORVMQVE NOTAtur error, qui nostros annos, ab ijs qui ante diluuium fuerunt, diuersos dicunt. Caput secundum.

PLinius naturalis historiæ septimo libro, de ueterum in hæc uerba prorumpit annis. Annum æstate alij unum terminabant, alterum hyeme, alij quadripartitis temporibus ut Arcades, quorum anni trimestres fuerunt, quidam Lunæ senio, ut AEgyptij. Itaq; apud eos aliqui singula annorum millia uixisse produntur. Hęc Plinius, Hisce uerbis ostendit se opinari annos qui primis patribus tribuũtur, saltẽ mẽses fuisse, et nõ spacium ex duodecim mensibus dimetitum. Quæ opinio penitus explodenda uidetur, longè enim plus nos uiueremus, quam illa mundi adhuc recentis antiquitas. Quoniam centũ annis mille ducenti menses includentur, qui

Libr. 7. ca. 48.

Plinij error de annis.

tur, qui numerus ulli hactenus ascriptitius fuit. Auum ego habui centũ & uudecim nostratum annorum, cui si menses pro annis numerauero, mille trecentum & uiginti duos compleuit annos. Vt tamen euidenti us conuincendi Plinium & alios ostendam argumentum, prophetam deo plenũ Mosen quippe adducam. qui Geneseos libro Malalahel sexagesimo quinto Iared filium genuisse scribit, ubi si annos pro mensibns accipi Moses docet: Malalahel quinque annis cũ tot mensibus Iared filium genuit, quod insanus credat Orestes. A' Plinio sunt & alij pari modo à scopo aberrantes, qui heroicos ita à nostris dissociant annos, ut unus nostrorum decem priscorũ habuisse uideatur. et sic qui nongentos uixisse dicitur nonaginta uixerit, quorum opinionem diuus Augustinus libro deci uitate decimo multis argumentis proscribit. Tamẽ qui sanctum heroa pro teste negligit, Hieremiã prophetam perlegat, ubi priscorũ annos duo

Genes. 5.

Malalahel 65. anno genuit.

August. de annis.

decim mensibus ut nostros commen surатos intelliget.

QVI FIAT VEL MASCVlus uel Fœmina in utero concipiantur. Caput tertium.

Qualiter concipiatur.

Anaxagorus de partu,

QVi cœlorum motus & proprietates rimatius scrutantur, astra efficere dicunt, ut uel filios uel filias mulier concipiat, Aiunt enim si cōceptionis hora, planeta uirilis in signo masculino fuerit, solis adminiculo marem fieri, & fœmineū in signo Fœmineo, eodem sole cooperāte fœminam. Anaxagorę uero & Democrito super ea re alia patet assertio, affirmātes ex primis qualitatibus actiuis disparilitatem hanc uenire, ac calorem facere cōceptum uirilē, frigus autem fœmineū. Hipponax autē Ephesius ut de suo quoq; addat, masculum concipi dicit, quando uiri semen, mulieris nutrimentū copia excedit, & fœminam quum, semen muliebre potentius exundat.

Ne tamen medici dicantur à symboli, horum placita item adponam. Scribunt

bunt enim si masculinæ stirpis genitura ex dextro latere spissa, digesta & calorifica ui potens, super algorem & indigestionem guttarũ fœmella, utero bene defecato ceciderit, cõcurrente interiorum membrorum principalium bona habitudine, & exteriorum super cœlestium corporum benigna affluentia, masculũ fieri, & per oppositum fœminam. Quidam à menstrua purgatione quinto die coeundum censent, ut masculus cõcipiatur quia locos tunc mulier colorifica ui potentiores & defecatiores habeat. Et undecimo fœmina, quod eo tempore mulier magis algori participet, & delphinin hoc est uterum turbulentiorẽ habeat. Sunt item qui maiorẽ guttarum copiam, masculũ dare estiment & minorem fœminam: & alij uentorum flatibus magnam concipiendi uim sexus utriusq;, nam Anstro Flante, huic qui masculum cupiat mulieri, non congrediendum suadent, sed rigido septentrionali uento, non quia frigidus, siquidem cõceptioni frigus

Dies quinque conceptioni habitus.

Auster masculos parit minimi.

damno eſt,ſed quia per antiperiſtaſin corpus mulieris efficit compactius, & calorem qui amicus naturæ eſt corpori includit. Calorem uirilitati conducere uel id argumento eſt, quod ſtatim à coitu mulierem in dextrũ latus, quod propter hepar magis æſtuat, incumbere medici iubent, paſtoribus rectiſsimè aſtipulãtibus, qui tauris & arietibus ſiniſtrum teſtem funiculis ligant, ut dexter qui calidior eſt fœtus maſculinos faciat,

Calor uirilitati quid eſt.

GEMELLORVM RATIO, ET *qualiter eueniat, ut mulier una partu unico multos edat infantulos,*

Caput qartum.

VNico partu geminos peperiſſe mulierem uulgatiſsimum eſſe, diurnus probat euentus, atqui hoc fiat Cordubenſis princeps ſcitè admodum uigeſima prima tertij manifeſtat, dicens: uterũ duas habere cellulas, interſtitio quodã ſic diuiſas, ut (Hippocrate atteſtãte) dextra maſculinę prolis & ſiniſtra fœminæ ſit perceptiua, nihil ꝓhibẽte quod interſticiũ quoq;

Vterus duas cellulas.

quoq; nõ embrionis capax esse possit, si de guttis seminalibus in id quicq; inciderit, ut tres pueri simul edantur.

Sunt tamen qui non saltem in tres cellulas uteri sinum diuidant, sed in septem non omnibus manifestas, uelut Galenus decimo quarto de utilitate particularum facit, secundum quas embriones quoque septem naturæ meta non transgressa, concipi queant, & unico partu educi, quod Gentilis septuaginta simul conceptos & uiuos enatos scribit, cum magna profecto cunctatione inter uulgares enunciandum est, qui difficulter tam stupenda credunt. At si uera sunt quæ multum curiosi Anatomi effutiunt, non ualde portentosa sunt, siquidem præfatarum cellularum unamquamque habere arietinorum cornuum instar decem rugositates, in quibus singulis concipi genitale semen possit, & aggregari in embriones. Eo modo scribit Albertus, mulierem quandam configuratis in utero uiginti infantium

Vterus septẽ cellulas.

Septuaginta pueri unico partu.

Vterus quot rugositates.

corpusculis aborsum fecisse, Et ut amplius admiratio increscat, is etiamnum aliam eiecisse docet, embriunculorum, auricularis digiti magnitudine corpuscula centum & quinquaginta, quorum digiti capillares fuerint, & arteriarum pulsus manifestarint, Campifulgosus primo dictorum & factorum memorabilium libro, capite sexto eadem per eadem recinit. Sed ut summus & altissimus se omnipotentem & rerum gubernatorem ostenderet, in maximum hæc miraculum haberi statuit: Scribit enim à uirginis partu millesimo trecentesimo decimo quarto Margaritam quandam Hollandiæ comitem, in pago Hag, parte qua Rhenus Oceanum illabitur, unico partu, trecentos & sexaginta infantulos sic genuisse, ut omnes per Episcopum Traiectensem in pelui, masculi sub nomine Ioannis, fæmellæ Elizabeth baptismi characterem acceperint, sed statim omnes cum matre fati pensum soluerint, sepeli

Margarita quædā 360 infantes edidit.

endi

endi in monasterio ordinis sancti Bernhardi Leosduren nomine. Horum tumulo sic inscriptum legitur, illustris domina Margarita Hermanni comitis de Hennenberg coniunx, illustrissimi principis domininì Florencij, comitis Hollandiæ filia, eius mater fuit Mathildis, filia Haunici ducis Brabantiæ fratrem quoque habuit regem Allemanniæ. Hæc præfata domina Margarita, anno salutis millesimo trecentesimo decimo quarto, suæ ætatis quadragesimo secundo, die parascenes, hora nona ante meridiem, peperit infantes uiuos promiscui sexus, numero trecentos sexaginta quatuor, qui postquam per uenerabilem episcopum Guilhelmum suffraganeum presentibus multis proceribus & magnatibus, in pelui quadam baptismi sacramentum percepissent, & masculis Ioannes, fæmellis uero nomen Helizabeth impositum fuisset, ipsarū omnium simul cum matris, animæ, ad deum æternaliter uicturæ redierunt,

corpora

corpora autem ſub hoc ſaxo requieſcunt.

QVANDO MVLIER VIRVM concipiat muliebrem, & mulierem uirilem, qualiter item Hermaphroditus ſeu Androgynus naſcatur. Caput quintum.

SIquidem de uteri uel matricis quædam in medium retulimus capſulis, non diſſonum quoque fore arbitrati ſumus, ſi farinæ iſtius & alia dixerimus. Inprimis tamen quomodo uir naſcatur muliebris, & quomodo mulier uirilis, quam uiraginem nominant. Aiunt enim ſi de uiri guttis ex dextro teſte quicquam in locellos mulieris ſiniſtri lateris coeundo ceciderit, uirum concipi, qui uolſis moribus futurus ſit & effœminatus. Et ſi ex ſiniſtro latere uiri dextrorſũ quicquam ſcintillauerit, mulierem planè uirilem, quam uiraginem dicimus. Vbi tamen auctarij uice etiamnum dicendum ſupereſt, quod Auicenna ab

Vir muliebris unde.

Mulier uirilis.

ab octauo die mẽstruę purgationis uteri, in undecimum usq; tempus her maphroditum concipiendum supra modum habile credatur, si in intersti- tium de quo supra diximus prolifi cum semen fundatur. Est autem her mophroditus, homo qui ex commix tione sexus utriusq; tum utroq; gene randi membro exiitit, hunc Andro- ginum quoq; dicimus.

Herma phrodi tus unde.

Herma phrodi tus quid.

CVR SIMILES MVLIERES

dissimiles, partus edant, & pluscula de octimestri partu. Caput sextum.

NE parergon fecisse iudicet in ali am rem à proposita diuertens, in cœpta materia diutius immo rabor, ostẽdens, qui fiat quod duæ mu res similes statura, coætaneæ, & pari alimeno cibatæ, dissimiles partus gi gnat, una quidem graciles, sed pro ceros & quasi ex ouo progredientes, altera uero compactos, breues & na uos ferè. Galeni ductu fretus, dispositionem uteri localem, causam esse ne-

mo medicorum eſt qui neſciat, ſiqui dem unam reperias, quæ uteri ſeu ma tricis in latum extenſiorem & in lon gum productiorem ſinum habeat, quam altera. Circa iſtud Galeni aſſer tum facile coniecturandum uenit, ma tricem formandi certiſsimum arche typum eſſe, Niſi Claudij Ptolomei pla citis magis inherere ſtudeamus, qui aſtris quicquid diuerſitatis in homine eſt, totum id refert acceptum, & nihil matrici: partum octimeſtrem ideo ra riſsime uitalem eſſe, in confeſſo habe mus, quia infanti, dum in utero eſt planetas præfici maxime patet, & eo menſe potiſsimum Saturnum, qui in ſuis qualitatibus tam actiuis quam paſsiuis embrioni eſt contrarius, nam frigidus eſt & ſiccus. Aſt ratione a- ſtronomica eliſa, quidam embrionem menſe ſeptimo ab uteri conceptacu lis egreſſum affectare aiunt, ac de- nuo in id colluctari plurimum, ut im becillior reddatur: unde niſi uires re cipiat egrediatur in octauo & fatiga tus & debilis ſuccumbat. Quam ra tionem

Matrix embronis archetypus.

Partus Octimest.

rionem non esse perpetuæ, ueritatis diuturnus ostendit euentus. Auicenna siquidem in Hispaniæ partibus edere dicit prægnantes uitales eo mense, Aristoteles similiter in Aegypto, & Agrippa in Naxo, & eã insulam Dionisio sacram perhibent qui octauo mense in lucem editus est. *Naxus fertilis.*

PARTVS ALIQVANDO NAsci bicipites, *Thaletis uerba ad periandrum, Cur bestiæ figuram quandoq; accedant humanam de uarorum & claudorum ratione. Cur homines sine manibus aut pedibus nascantur, Naturam sibi nusquam esse defectuosam.*

Caput septimum.

VIdimus anno Sesquimillesimo quinquagesimo secundo, infantulum bicipitem utraqꝫ facie indiscreta, unicaque manu inter utrumque caput assurgente, quod propter excessum quantitatis materiæ, quæ semen est, naturæ exploratores esse perhibent Empedocles enim Agrigẽtinus, si affatim, inquit, semen genitale, in matricis utrinqꝫ effũdatur *Monstrum* *Empedocles de mõstris.*

cellulas

cellulas, gemellos fieri, distinctis corporibus, & mõstrũ binis capitib. ubi semẽ mediũ occupauerit matricis, inferius coherens, & superiora uersus utrinque diffluens. Circa quæ & Thaletis uerba adscribenda uidentur. Thales enim cum uidisset, in Periandri armento, uaccam humano capite, uocem hominis edentem, Periandro dixit, Te moneo ne posthac bubulcos habeas, aut si habere cogaris, uxoratos habeas, tacitè innuens, se bubulcum suspicari cum uacca congressum. Quamuis aliam causam naturales prędicent, dicentes, materiam qualitate peccare, si talia monstra nascãtur. Nam si semen effundentis bestiæ modicũ propter imaginationem obiecti, ad humanam figuram degenerarit, monstrum fieri biforme, & hominis & bestiæ, suffragantibus astris. Nam Sagittarium in hoc opitulari perhibent, uarorum qui distortis cruribus uelocius ambulant quã alij homines. Galenus libro definitionum medicinalium singularem mentionem facit, dicens, eos haud

Thaletis dictum ad Periadum.

Monstrum biforme unde.

haud aliter fieri ob matricis curuatam situationem, quam in æqualia simulacra fiunt, si plumbum calefactum in æqualiter in receptaculum fundatur. Pateat enim dicit, matricem sæpe ad recipiendum semen incuruari, quod eiusdem nimiū sit, auida ex propria quadam uirtute à tota specie, De claudis similē rationem ostēdunt philosophi affirmantes, si uir in latus coeat semen peruersè in locellos cadere, & decentem embrionis habitū impedire, claudosq; producere. Fit item ut homo uel sine manibus uel pedibus quandoq; nascatur, quod lubricitati matricis acceptum referunt. Liceat enim, asserunt, quod totum semen in locellos effūdatur, tamen lubricitate efficiente partem effluere, constat, propter quod natura formationi intendens iustæ, (quia amplius non posit) magis necessaria informet, cor quippe, hepar, cerebrum & testes, quibus massa adnascatur coagulādo mutila, & mōstrum fiat, quale anno uidimus quadragesimo. Hispanus enim circumfo-

Cur homo sine manib. & pedib.

Hispanus quidã uenit pedibus.

rensis quidam publice omnibus se uidendum prostabat, sine brachijs, qui tamen pedibus acu intermediante citius pingebat quàm expeditissima mulier ambabus manibus & arma arcũq; tractabat ut nemo miles ipsius agilitatem assequi potuisset, ne moq; tam certus scopum sagittando tetigisset, ac ille mancus homo. Ex quibus facile qui ui perspiciat naturam in hoc totam esse, ut se undique sibi constare innotescat, & non huic quicquam abstulisse uideatur quod non in alio abunde restituerit. Sunt tamen qui horum defectuum ceusas astris inscribũt, in primis tamen Alchabitius qui gradus quosdam esse dicit, in quibus si luna fuerit dum embrio concipitur, partus uicij expers nunquam esse posit, & sextum recenset in tauro, octauum, nonum & decimũ in cancro, septimum & nonum, in leone, decimum nonum, uigesimum secũdum, uigesimum octauum, in scorpione, nonum, & uigesimum octauũ in sagittario, septimũ octauum, uigesimum

simum & trigesimum, in Capricorno, tertium, sextum & uigesimum secundum, & in aquario, decimum octauũ & decimum nonum, fatali omnia quadam stellarum ratione, fieri cõcludẽs.

DE PARTV QVODAM portentoso auis cuiusdam Britannicæ. Caput octauum.

QVoniam uerò partuũ portentosas in mediũ retulimus narrationes, non ab re futurũ duxi, si quæ ex Alexandri ab Alexandro scriptis de auis Britannicæ portẽtosa partu, quondam corrasimus, in medium dedero, Res sic habet. Autor præfatus in penitißimis Britanniæ partibus scribit, malos quandoq; & carinas ad maris littora uetustate tabescentes exponi, ubi diutina aqua exũdãtes tepidi solis adminiculo ad littora fũgos breui pediculo acquirãt qui paulatim adolescendo citra omnem intubationem moueri incipiant & à trunco auelli, & denuo incorpora condensari ut plumescant & aues fiant

Alexãd. ab alexãdro de partu auis Britãnicæ.

les piscium esu uiuentes. Hanc autem saporis anetini Iulius Dentatus, uir cũ nobilis tum ualde eruditus, scribit, & multum succulẽtam, citraq; omnem admirationem ob numeri excessum incolis haberi.

AVES IN ARBORIBVS, NAsci quæ hæmorobij dicantur & Barliaæ, & pluscula de uermibus Sericis.
Caput nonum.

PRæscriptis & hæc adnotanda uidentur, nõ imi subsellij scriptores de auibus absq; omni auium fotu enatis habent, habent enim Albertus & Aristoteles, Solino & Saxone Grammatico subscribentibus, in Ponto & Scotiæ aliquibus partibus ad fluminum ripas ab incolis plantari arbores, quorum folia in nodos conglomerentur, & anates maturent absq; motu, capitibus similes pauonibus, pedibus cycgnis, in dorso cinericei fermè coloris, sed uentre subalbidi, anseribus paulò minores, quę si iustã maturitatem attigerint, in proximum flumen

Anates ponti ex folijs.

flumen cadant, plumeſcant, & moueri confeſtim incipiant natantes. Incolæ has hæmorobios nominant. Sed ut magis admiratio increſcat, & quæ Iſidonis ſcribit adponam, ſcribit enim ſi abietis lignum in aquas littorales uerſus orientem inciderit, temporis ſucceſſu putreſcat, & humorem craſſum à ſe eijciat, qui condenſatus in littoribus, Phœbi tepentis ſuffragio, in aures caſſitæ uel criſtatæ inſtar matureſcat, primo nudas, hinc pinnatas, quæ roſtro, pedum uice utantur, & Barliatæ aues uulgò prouincialibus dicantur. Videntur hæc ueritati diſſona, ſed experientiæ uirorum præfatorum. nihil eſt detrahendum. Quæ ipſe uidi hinc quoq; conuenire uidētur, nam idem partus indicāt mirabiles. Siquidem ex ſemine puſillo, leui mamillarum muliebrium fotu, animari uermiculos notaui, folijs betinis aut arboris mori nutriendos, ut ex ſe cucullos aut follicula ſerica quibus inhabitent effingant, in quibus re perfecta, immoriantur, quo acu pictores acceden

Hemorobij.

Aures oriēt.

Vermes ſerici.

te lixiuio, globulos faciant, & mortuos eruant, iterum mamillis supponendos ubi candidi papiliones emergant qui alia semina cacando progignant, & uermes alij pro lanificio nascantur.

Papiliones sub mamillis.

CVR VENERIS CVRRVI
Poetarum collegium adscribat columbas & passeres, & alia de columbis.
Caput nonum.

VEneris curum à quatuor trahi columbis candidis in L. Apuleij de aureo asino sexto notauimus libro, ubi Mythici quandam fabulam de Peristera uirgine in columbā mutata, causam asserunt. Sed nos Aeliani placitis freti aliam & ueriorē, in physantia deceptus erro, prescribimus, dicentes, coitum huius auis frequentem in causa esse, quum diebus quadragenis concipiat, excludat et educat, idq; ferme per totum annum, quae res acceptissima ueneri habebatur. Aut quod huius generis masculus non prius fœminam ostendat quàm osculum illi dederit, seu quod fœminas non recipere dicunt marium in

ueneris

ueneris actu comertiũ, si uacuam sit osculo. Quidam columbis trahentibus curorũ, passeres item adpingunt quia tam effrenatæ libidinis hanc auẽ esse constat ut eo uescentes epicathaphoros id est libidinosos fieri nouerimus. Quoniam columbarum in hac area mentionem fecimus, ex Aeliano hæc scitu non indigna quoque libet appõnere. Dicit enim columbas succelsione ouis incubare, sed pullis effectis seu exclusis, masculum eas fouere, repellentem ab ipsis omnem iracundiam, ne, si non faciat cõtentiones & lites exerciant, atque tinnunculi minus reformident raptũ, quem sic à peristero trophio propellere poteris, si accipetrem in ollam gipso bene perlutatam, in medium columbarij mortuum suspendi curaueris, nullus enim accedet, quoniam Tinnunculo in accipitrem tantam inesse nouimus antipathian, ut non solum uiuentem, sed mortuum quoque & odio habeat & eius præ

Tinnuncu- Petisterium phion.

ſentiam fugiat, M. Varro periſterotro phion totum columbarum habitaculum nominat, ſed columbaria loculamenta dicit, quæ ſingulis paribus aſſignantur columbarum, columbariũ eorum cuſtodẽ narrat, idem aut educatorem, cui ne columbæ à ſuis colũbarijs auolent. Serapio cunctas parũ aureo annulo ſuper calefacto inurendas docet in alis, ſic enim euolatę & redeant & alias ſecum ad ſua columbaria ducant, ſimplicium libro capite deheeb.

Columbarium quid.

Serapio de colũbis ne auolent.

DE AVRI PRETIO EIVSdemque auri incommodis, & de Aere Cyprio quædam ex Ariſtotele miranda.

Caput decimum.

SCribit Plinius aurum cæteris metallis omnibus eſſe prælatum, uel ideò quia uni nihil detrahat ignis. ſed quò ſępius arſerit ad bonitatem magis uergat, quodque eo minimũ uſus, etiam frequens abſumat, non conficiatur erugine, neq; rubigo ponderi quicquam aut bonitati auferat.

Aurum metallis præfertur omnibus.

Atq; hinc Antoniũ triũ uirũ Messala oratore attestãte, aureis usum uasis, in omnibus obscœnis desiderijs, & Ptolomæum maxime in conuiuijs, quando olim mille cõuiuis totidẽ aurea uasa, cum ferculis in prandio mutauit Hæc Plinius trigesimo tertio libro. Sed ego causam ex L. Apuleio ueriorem, ni fallor, ostendere possum, quando libro nono sui Asini, cunctas auro difficultates peruias esse ostendit, foresq; uel adamantinas eius medio perfringi attestatus est, et recte quidem. Nam C. Verres nihil esse innotuit quod auro non uiolari queat, nihil tã munitum quod non expugnari, nihil tam inuium quod non peruium reddat hæc flaua terra. Hoc etiam Philippus Alexandri Macedonis pater expertus est, qui omnia castella oppugnari posse affirmatus est, in quæ asellus auro onustus ascendere posset, qui ut locutus est, ita fecit quoque. Nam auro cunctos mortales corrumpens, & proditores auro con-

Antonius triumuir.

Ptolomæiq; luxus.

C. Verres de auro.

Philippus Maced. de auro.

cilians, plurimas urbes occupauit, totam Græciam, Demosthene in oratione pro Ctesiphonte subscribente, interturbās, uelut id Flaccus in hæc uerba quoq; elucidat, urbium portas uir Macedo diffidit, & subruat æmulos reges muneribus, & alibi, Animorū ire per medios satellites & perrumpere amat saxa potentius ictu fulmineo.

Flaccus de auro.

Sunt tamen qui auro turpem inurant notam, dicentes, uitam humanam multo innocentiorem futuram, si auri argentiq; metalla ex mortalium commertio abdicarentur, quoniam in pernitiem solūmodo uitæ reperta sint, & multa multis, ut Plantinus senex inquit, perperam inculcent, homicidia, sacrilegia, furta, contentiones, rixas, bella, simultates, stupra adulteria, proditiones. Et ut apertis loquar buccis, omnia scelera, Lycurgi statuto auri usus ex Spartana ciuitate eliminatus est, quod metallū execrādū duceret aurum. Libet hic superpondus loco de Cyprio ære quæ Aristoteles

Plautus de auro

Lycurgi statutum.

teles habet adponere. Dicit enim in Cypro genus quoddam gigni æris, auro non absimile quod in frustra minutissima concisum agricolæ serant, & pluuia subsequente exoriatur & coalescat, & quando adoleuerit ad iustam maturitatem, colligant & recondant agricolæ.

Cyprum æs.

QVOTTO MENSE INFANS *superstes edi possit?*

Caput undecimum.

MEnse septimo nasci infantem superstitem & experientia docet, & Philosophi Empedocles, Diocles, atque Straton idem testantur. Id quod Eripho magno errore ductus, pernegat, Epicharmus octauo quoque errabundus nullum egeri dixit uicturum, quoniã aliquas superstites mansisse conceptum est, licet rarius contigerit, nam ut plurimum confestim exhalant, non certe sydarum ratione, ut multi opinantur, qui id incommodi in aspectus syderum reijciunt, dicentes singulis

Mense septimo superstites nascunt.

Epicharmus de partu.

lis uteri gerendi mensibus singu-
los planetas præfici, sic ut qui primus
à conceptione, idem octauo mense
Saturnus quippe dominetur, qui fri-
gidus est & siccus, uitæq; humanæ
qualitatibus contrarius. Licet alios re
perias qui fœtum septimo mense co
natum exitum, non absq; læsione,
petere affirment, quem si incolumitati
non dum restituti impetrauerint citò
moriantur. Istis tamen omnium opi-
nionibus elisis, in Hippoc. iurandũ cẽ
semus scripta, qui in libro suo de par-
tu octimestri, in aliam à præscriptis de
clinet regiam, dicens, octauo men-
se uteri gestationem prægnantibus
difficilem, & prægnantem ægrius se
habere, quia in matrice aliqua grauia
sentiat incommoda mulier, atque pa
riat duplici labore oppressa, partus
quidem & ægritudinis, unde imbe-
cillior facta, & fœtus reddatur imbe
cillior qui denuo moriatur. In Hi
spania tamen Aristoteles multos in
hoc mense natos superuixisse testa
tur, Auicenna idem in Aegipto, et
Agrip

Saturnus actimestri præest.

Octimestris partus ratio Hippoc.

Hispania octim. superstites generat.

Agrippa in Naxo. Nonum uerò edendo partum Hippocrates & alij mensem habilem uolunt, Menandro & Aristotele subscribentibus, qui undecimum quoque adijciunt cum Varrone, de quo mense caput sequens ttactabit. Papirius decimum quartum addidit, quem repudiamus ex præfatorum archestra.

IMPRAEGNATAM VLTRA *decimum mensem uterum posse gerere.* *Caput duodecimum.*

Hippocrates medicorum Alpha, in libro de natura fœtus Triumphiris & imperatori Iustiniano consentiens, nullam mulierem post decimum mensem posse uterum gerere, scitè admodum scribit, causas aliquot ostendens, propter quas honestissimæ matronæ sępenumero se impregnatas, cum minime sint, arbitrentur, id similitudine probans satis pulchra. Quemadmodum enim (inquit) gallinam ouo insidere uidemus

Iustinianus de partu.

Simile pulchrum de gallina.

mus, & ouum calefieri, spiritum con cipere, ob suam raritatem aëre quan doque refrigerari, ex oui luteo pul lum creari, & in membra informari, candido sine albo nutricari, & uice simo die ob defectum nutrimenti ue hementer agitari, membranasque in fringere, & matris adminiculo, quę te stam disrumpat, prodire, Sic in locel lis matris, infantis membra informari cernamus, inquit, crescere, & tam diu quieta latitare, donec mater amplius satis nutrire non ualeat, ubi tunc plus nutrimenti quęritans quē adsit, ultra non quiescat, membranas lacerans, uinculisque solutus foras progredia tur, pro quibus omnibus decem men ses satis esse testatur.

Hippocrati nihilo in hac re detra hendum censemus, quum illi ob diui nam artis cognitionem, ut Dioni cui piam antiquitus sacrificari ceptum le gerimus. Sed quia sæpenumero im prægnatas undecimo mense peperis se cōpertum habemus. Hadriani po

tius

tius imperatoris inhæremus opinio ni, qui Græcorum & Latinorum, Philosophis & medicis, Aristotele Diocle & Varrone consentientibus in undecimum usque gestari possit infantes, decemuirorum decreto penitus ablato.

QVOD TEMPVS PLANTA*tioni & lignis cædendis, arboribus conserendis, nauibus fabricandis, & frugibus condendis habile, quo item tempore, agni, oues, sues, uituli & muli castrandi.*

Caput decimum tertium.

AGricolis & hortulanis & hæc adposuisse consentaneum uidetur. Nam usu uenit quandoque ut in re oeconomica prosint, quoniam si plantare uolumus tempore adolescentis lunæ hoc fieri suadent, qui astra callent, quando humidum prædominatur, & semina largiore cibari possunt humore, sic enim citius in fructum suum adolescunt: Cædēdæ uero materiæ, decrescentis lunæ tēpus eligunt, quod tūc quæuis materia siccior esse cognoscitur atque attenuatior, nec

Luna adolescente plātandum.

Luna denoscente cædendum.

facile

Luna aucta edcisa putrescunt.

facile marcescat carie quæ conficiatur quum luna aucta decisa quando humor exuberat, in parua annorum serie uermiculis arroditur & putrescit. Hesiodus laudat nonum lunæ diem arboribus conserendis, & decimum quoq; tertiũ, uel ideò quod Plutarcho teste, his diebus insita uis adsit plenior radicibus, sed eosdem seminibus inutiles, quia tunc iactum semen pluuias magis desideret, ut putrescat & germinet. Decimam sextam plantationi idem incongruam Hesiodus affirmat, uel inde quod lumẽ deficiẽs, germina satis non euocet. Nauibus fabricãdis lumẽ diminutum eligendum censet, quia has diutius perennare oporteat.

Procli sententia.

proclus eodem tempore funges in aream condendas dicit, & soleant post plenilunium uenti suscitari, qui à granulis palea, glumasq; discriminent, Sunt autem in his causas & rationes facile cognoscimus diebus, sic possunt & alij lunæ dies cæteris operibus esse commodo ¦ uel damno, ratione non admodum manifesta. Nam præ-

Animalia quæ castranda.

fatus

fatus autor agnos castrandos monet, sexta lunationis die causa ignorata, octaua boues & porcos, duodecima mulos, decimam sextam maribus gignẽdis oportuniorẽ affirmat quam fœminis; decimam uerò selectiorem fœminis quàm masculis.

BVFONEM ANIMAL FOEDISsimum non sine ratione à Deo creatum.

Caput decimum quartum.

MVltis rationi dissonum uidetur quod Deus bufonem animal fœdissimum, minimeq́ proficuum in hominum conuersationem crearit: quem etiam à nostra religione diuersi, nihil frustra creasse proclamant. Quibus obuiandum sit, Vuilhelmus de Conchis, in omni doctrinarum uir, tetragono constans & multum eruditus opinatur, dicens, licet Bufo animal sit ualde horrẽdum, natura seuum, progressu pigrum, ueneno pestiferum, homini inimicum, tactu maximè sordidum, cibatu suspiciosum, quia terra solum uestitur, &

Genere.

Bufo animal horrendum.

admodum parce, ut eam saltem pro integro, die quantum pede corripere potest capiat, timens, ne si plus comedat, terrę denuo habitur, sit defectū, tamē aspiciētem admonet ut pro Dei gratuito beneficio qui ipsum nō Bufonem sed hominē crearit, animal prope diuinum sublimi oris, ut cœlum intueatur & rationis capax sit, immensæ Dei bonitati gratias agat.

EX QVATVOR ELEMENTIS RES OMNES *esse compactas, sed quamuis rem elementum aliquod sequi potentius, & singulare,*

Caput decimum quintum.

Elemēta ad res omnes.

Licet ad rerum omnium generationem omnia elementa in compositionem conueniant, singulæ tamen unum præcipuum elementum imitātur. uelut lapides qui opaci sunt & grauiores à Dominio terrei habentur, trās parentes & qui ex aqua cōcreti, ut Cristallus, Perillus, & margaritæ in conchis, aquei. Aquę supernatātes & spongiosi, ut pumex, & qui spō-

gijs

giis includūt, aërei. Sed ex quib. ignis elidit ignei, uelut pyrites & asbestus. Sic inter metalla terrea sunt plumbū & argentū, aquea argentū uiuū, aërea cuprum & stannum, & ignea aurum atq; ferrum. Et sicut in lapidibus & metallis hæc rata sunt, sic in plātis quoque, nam terram imitātur radices propter densitatem, folia aquam propter succum, flores aërem, propter subtilitatem, & semina ignem propter spiritum gignitiuum. Pari modo de animalibus & eorum membris differendum, Philosophi suadent, nam terrea sint, inquiunt quæ hypogea & terræ cauernas inhabitant, ut uermes sunt, talpæa & lumbrici, Aquea uerò pisces, aerea aues, & ignea quæ ignem colunt, uelut Salamādra, et quę igneo calore æstuant ut leo, columba & struthio, quem ferrū frigidum & durissimum in corporis sui nutrimentum digerere, & stomachū suum ferro ignito non ob lædi dicūt. Sic animaliū ossa terrā referunt, carnes aërē, spiritus

Lapides aërei. lapides ignei.

Animalia terrea.

Animalia ignea.

Struthio ferrum decoquit.

uitalis ignem, & aquam humores, qui similiter elementares sic habentur ut holera nigra terram, sanguis aerem, holera rubra ignem & pituita aquam.

Augustin. His diuus Augustinus animam consortem prædicat. Nã terræ sensum adscribit, rationem aeri, intellectũ igni, imaginationem aquæ. Quibus humoribus dispartiuntur quoq; sensus in elementa.

Senum partitio. Tactus enim terreus habetur, crassiora sibi corpora adsciscens; Auditus aerius, nam aere percusso fit sonus, uisus igneus, dũ ex oculis quãdoq; ignem scintillare apertissime nõ tamus, sed gustus olfactusq; aquam, sine qua nec odor neq; sapor fieri potest. In hanc item aream artus currunt

Artuum differentiæ. hominũ, & operationes, tardus enim motus & solidus à terra signatur, quæ inertiam & remissum opus facit, alacritates & amicabiles mores ab aquæ in fluxu emergunt. Aer impetum affert, & iracundiam ignis, Sic ergo ele-

Elemẽta rerum omnium prima. menta omnium esse prima, & omnia ex illis & secundum illa uires suas ele

mentares

mentares in omnia diffundere liquido patet.

VRBANE FACTVM A' CLAVdio iuperatore de scyppo surrepto à T. Iunio in conuiuio.

Caput decimum sextum.

LEpide factum ac per urbane traditur à Claudio imperatore cum T. Iunio uiro prætorio in conuiuio celebri, in quo cum plures (ut fit) primæ nobilitatis conuenissent, ac singulis uasa Corinthia uel myrrhina apponerentur quo nihil ad elegantiam cònuiuij posset desiderari. Inibi T. Iunius qui & prætor & legionis præpositus fuit, sumpta occasione aureum scyphum ęgregij operis, suffuratus est. Quod cum in ratione colligen genda imperator Claudius deprehenderet, pereleganti commento hominis furtum putauit detegendum, parato enim mox alio conuiuio, ijdem ac cersuntur qui ad imperatoris dapes pridie conuenerant, Et cum singulis uasa eadem gemmea & preciosa in

mensa reponerentur, uni duntaxat T. Iunio Samijs ac fictilibus ministratum est. Quod & Suetonius oppresso Iunij nomine scribit. Ex quo deinceps probro seruili respersus est, quasi scyphum aureum in principis conuiuio surripuisset.

IN ALIQVIBVS HOMINIbus corda reperiri hirsuta, & hoc quid significet de Aristemone pluscula. Cordis item magni, rigorosi & parui, præsagia.

Caput decimum septimum.

ADmiratione digna & fermè incredibilia isti recensent qui, anatomen celebrant, recēsent enim in quibusdam hominibus dissectis, corda reperta esse hirsuta, cum officulis, ut in equorum cordibus reperiantur, quibus uix adhibenda fides esset, ni ueterum anxia sedulitas subscriberet. Habent historiæ Aristemonem Missenium unico die trecentos occidisse Lacedemones, & propterea ipsū fuisse captum ad latomiarum pœnas,

Corda hirsuta reperta.

Aristemone hirsuto corde.

qui tamen per cuniculos & cauernas euaserit, subterraneos secutus aditus, unde iterum captus sit, & custodibus somno sopitis lora cum flagellis exusserit, aufugiens. Et sic tertio captus & dissectus sit, ut hominē interius quoque inspicere possent, qui eum corde hirsuto fuisse notauerint. Atq; ex eo hunc tam uirilem, astutum, & audacia præditum fuisse censuerint. In Paphlagonia perdices bicordes Theophrastus, Plinius, & Gellius scribunt, qui eas quoq; minus timidas seu meticulosas opinantur, in extispicijs cor rigorosum stolidi animantis interpræ tantur, prægrande pauidi, sicut in ceruis uidere liceat, paruum animosi seu audacis, quod canes ostendat, Aristotelis suffragio.

Perdices bicordes.

Cor rigero sum quid.

QVOD SIT GRAVISSIMVM *scelus auaritiæ crimen. ex epistola Cassij, & alia ex Salustio.*

Caput decimum octauum.

QVam multa & quam uaria scripta sint à ueteribus contra auaritiam palā est, cū omnes pro

peauthores magnis quidem cõuicijs insectationibusq; tantum scelus execrati sint. Sed Auidij Cassij uerba ex eius epistola repetenda uidentur, quoniam si hoc malum priuato homini indignum est, certe in principe nephandum, atq; mulctãdum. Sic igitur Auidius Cassius ad generum suum. Miseram rempublicam atq; infœlicem, quæ nimis diuites diuiciarumq; cupidos patitur, itaq; M. Antonius imperator, uir & moribus & rebus gestis clarissimus, nihil in tota uita magis timuit, atq; depræcatus est quam auaritiæ famam, sicut relatum est à Iulio Capitolino. Nam quantum à tali crimine abesset, testes optimi sunt eius epistolæ. Vero autem uerius est quod à Crispo Salustio fertur in hunc modũ Belua, fera, immanis, intolleranda est auaritia, Quo se uertit, oppida, agros, prophana atq; domos uastat, diuina cum humanis permiscet, neq; exercitus neq; mœnia obstant, quo minus in sua penetret, fama, pudicitia, liberis patria atq; parẽtib., cunctos mortales spoliat,

Auaritia belua est.

ſpoliat, Ea hanc ob rationem adponenda duxi, ut quisque facile intelligat quid ſpei collocandum ſit in eos qui aurum ac diuitias congerendas ſtatuunt.

NATVRAM PERSAEPE ME*dicum, etiam quamuis eruditum, ſuam induſtria excellere.*

Caput decimum nonum.

CONtigiſſe uidimus ut ſyncerus quidam noſter amicus morbo trucidaretur quem Græci κεφαλαργίαν uocãt, ſic ut oculorum perſentiſceret caliginem, & mentem ferme alienatam, cum uomitu, & ſuppreſſa uoce, corpore ad animi pene deliquium algente. Qui cum de ſalute ſua actum eſſe ſuſpicabatur, nullis omnino remedijs conferentibus, morbo ſine intermiſſione uigorante, paucis diebus naturæ uim & artem auxiliantem paulatim exercere ſenſit, quę per ſiniſtram narem uermem palmo longiorem eiecit & ſic bonus homo liberatus quieuit. Ita ſæpenumero uſu uenire Auſonius pulchre oſtendit dicẽs.

κεφαλαργία.

Vermis per narem erectus.

Non est in medico semper releue-
tur ut ęger. Interdum docta plus ualet
arte malum.

FORTVITO CASV ET
præter spem morbos mirabiliter
curari posse.
Caput uigesimnm.

MOrbis fortuna & casu inter
dum mederi posse, per mulie
rem quandam Beneuenius
Florentinus medicus et philosophus
excellens, clare ostendit. Dicit enim
mulierem se uidisse, aqua intercutem
adeo laborantem, ut nulla ei spes de
salute superesset. Hanc inquit spiritu
quodam exotico eo impulsam, ut
eminenti quodam de loco sese præci
pitaret in terram, ubi læso utero ad la
pidem, dissectoq;, ita prorsus omnis
effusus sit humor, ut quæ infantulum
octimestrem gestasse uidebatur, eni
xam credidisses. Sed nec multo post
aut tempore, aut labore, idoneis ad
hãc rem adhibitis pręsidijs, sanitati pe
nitus restitutam, idem Beneuenius at
testatus este.

Mulier ad hydropisi li berata.

PHI-

PHILOLOGIÆ LIBER SECVNDVS.

AB ERVDITIS ET SAPIENtibus plerunq; fatuos & dementes progigni, et unde hoc ueniat, Caput primum.

Emosthenes à uiris egregijs & multum sapientibus, quasi fato sic prouisum sit, semper ferme proficisci pueros fatuos attestatus est. Quem ex tripode locutum esse Aristarchus Alexandrinus uir multiplici & singulari eruditionem prædítus, ac ferme omnium tunc temporis poetarum censor grauissimus, & Philometoris regis filij præceptor, probat. Is enim duos filios habuit Aristarchum & Aristagorã utrumq; uelut Suidæ collectanea habẽt, fatuũ & dementem. Habemus tamen huius rei testem multò grauiorem Aeliũ Spartianum ad imperatorem Diocletianũ scribentem, in hęc uerba: Equidẽ cõstat, inquit, Auguste, neminem pro pe

sapientibus fatuosque gigni.

Spartianus ad Diocletianum.

pe magnorũ uirorũ optimum & utile le filium reliquiſſe, Denique aut ſine liberis uiri interierunt aut tales habue runt plærīq; ut melius fuerit rebus humanis, ſine poſteritate diſcedere, Et ordiamur ã Romulo qui nihil libe rorum reliquit, nihil Numa Pompilius quod utile poſſet eſſe reipublicæ Quid Camillus, cum ſui ſimiles habuit liberos? Quid Scipio? Quid Catones qui magni fuerunt, iam uero de Homero, Demoſthene, Vergilio, Criſpo, Terentio, Plauto cæteriſq; aliĳs dicam. Quid de Cæſare? Quid de Tullio? cui ſoli melius fuerat liberos, non habuiſſe? Quid de Auguſto qui nec adoptiuum filium bonum habuit? cum illi eligendi fuiſſet poteſtas ex omnibus. Sed ad genitos ueniamus, Quid Marco fuiſſet Felicius ſi commodum non reliquiſſet heredem? Quid Seuero Septimio, ſi Baſsianum non genuiſſet? Hæc Spartianus. haud temere ergo quæſitum eſt à Philoſophis qua ratione id eueniat: Nullus tamen eſt, quod ſciam, qui rationem oſten

Romulus filios degeneres.

ostẽderit prçter Aphrodisçum qui pulchre nodũ soluit, & cum auctario, declarat enim non solum cur prudentes fatuos & nanos progignant. Sed etiam cur parentes fatui, prudentes & fortes filios edant, Dicens dementes & stolidi parentes dum in actu sunt uenereo, nimium adstringuuntur uoluptati, animamque corpori magnopere immersam habent, ex quo semẽ uirtutum, tam animalis quã naturalis potens redditur, & prudentes ualidique nascuntur filij. Sed prudentes quum opposito modo se habeant, opposito quoque modo progignant imprudentes & nanos, Nam coeundo mentem sparsam obtinent, & suspensam cogitantes quæ sunt extrinsecus necessaria, unde semen eorum defluit ambarum uirtutum defectuosum.

Cur stoliti parẽtes prudentes gignant.

Cur prudẽtes stolidos filios.

IN REGIONIBVS INVENI *ri aliquibus homines miraculosos & aspectum salte fascinantes.* *Caput secundum.*

SCribit. A. Gellius nono libro, cum è Græcia rediisset in Italiam se libros

bros carie situque obductos partio ære, sed mira insperataq; utilitate prædictos emisse, atq; in illis legendo repe risse Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septentrionibus ętatem agũt, corporibus hominum uesci, eiusq; ui ctus alimento uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari, item esse homines sub eadẽ regione cœli, unũ oculũ habẽ tes, in frontis meti qui appellãtur Ari ma spe, qui facie fuisse κυκλῶπας poẽ tę ferũt. Alios itẽ esse homines apud eãdẽ cœli plagã, singularis uelocitatis uestigia pedũ habentes retis porrecta, non ut cæterorum hominum prospectantia. Preterea traditum esse memo ratumq; in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines qui in pueritia canescant, & plus certiant oculis noctem quam inter diem. Item esse compertum & creditum Sauro matas qui ultra Boristhenem lõge cõ lunt, cibum capere semper diebus ter tijs, medio abstinere. Id etiam in ijsdem libris ostendimus scriptũ, quod postea quoque in libro Plinij se-

Antropophagi.

Homines ueloces.

Homines in pueritia canescẽtes.

Sauromatę.

Homines Affricę.

pti

primo naturalis historiæ, esse quasdã in terra Africa familias, uoce & lingua exitiose homines fascinantes, Et in Illirijs quæ uisu interimant, si quem diutius uiderint, geminas habentes oculorum pupillas. Item esse in montibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latratibus, eosque uesci auium, ferarumque uenatibus, atque item esse apud ultimas terras orientis alia miracula, homines qui Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiuacissimæ pernicitatis, quosdam etiam esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes, Iam uero hoc egreditur. (uerba sunt Plinij) omnem modum admirationis, quod ijdem illi scriptores, gentem esse aiunt, ad extrema Indiæ, corporibus hirtis & auium ritu plumatibus, nullo cibatu uescentem sed spiritu flatum naribus hausto, uictitantem, pygmeos quoque haud longe ab ijs nasci, quorum qui longissimi sunt, nõ lõgiores esse, quã pedes duos & quadrantẽ. Gell. li. 9. ca. 4.

Homines caninis capit.

Monomeri

Homines plumati.

pygmæi.

DE

DE NOMINIBVS EORVM *Qui crapulose & præpostero modo uinum hauriunt, qui conuiuæ, asoti, Asotodydascoli Zophorodorpides, Threchedipni, Epythimodipni, Sympotæ Homositi, Synusiastæ, & Colosidipni dicantur.*

Caput tertium.

QVoniam singularia tãtum nec omnibus obuia ascripsisse præsumpsimus. Qui asoti dicãtur, & Asotodydascoli imprimis referemus, ut postea de alijs mentio fiat similiter. Asoti ergo homines sunt luxu & gula prediti, hos nostra lingua nepotes dicimus. Sicut apud Ciceronem secundo de finibus legimus, quãdo inquit, Nolui mihi fingere asotos, qui in mensam uomant, & crudi postridie se rursus ingurgitent, non uidentes uel orientem uel occidentem solem, Budæus omni iuga doctrina iure consultus Asotodydascolos asotorum magistros uel præceptores nominant, Iulius pollux zophorodorpides in multam noctem conuiuia continuãtes appellitat, Trechedypnos qui rarius

Asoti nepotes.

Asotodydascoli.

Zophorodorp. Threchedipni

Epimadius.

rarius conuiuia uisant. Epydimodipnos qui rerum multarum curis astricti. nihilominus cœnæ cupiditate uocatoribus obtemperant, etiam si ad præscriptum adesse queãt minus. Colynsidipnos qui inuitati tardiores ueniunt, & moram cœnaturis imponũt, & accubitum inhibent. Eiusdem mensæ participes cõuiuas uulgò dicimus & coniunctores. Hoc Cicero cõpransores in Philippicis nominat, in nostris conuiuijs de istis nominibus plura tractauimus.

Colynsidipni Cõuiuæ.

Cõpransores.

IN HERBIS REPERIRI SExus discrimen, contra Aristotelis opinionem, de Appio plura quæ Plutarchi locum in Timæo declarant.

Caput quartum.

IN herbis sexus reperiri discrimen dicimus, sed impropriè quoniã mas est qui in aliquo generat, & fœmina in qua generari potest, qua ratione masculus & fœmina in herbis esse nõ possent, nisi distinguantur appellatione quod quædam illis insint, masculorum proprietates & fœminarũ. Nam

Mas quis fœm. quæ

Herba cur masculina:

quia masculus maioris est uirtutis ut plurimum quã fœmina, Ideo herba cui maior uis inest perficiendi suam operationem, adepta est masculi nomen, & cui minor fœminæ. Hæc uero scribimus ut Plinana traditio amplius innotescat, contra Aristotelem primo de animalium generatione, Plinius sic habet libro decimo tertio, Arboribus imo potius omnibus terræ nascentibus, herbis & plantis utrumque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt, ubi Aristoteles marem à fœmina non separari in ijs docet, Sed Dioscorides siluæ medicinalis librò secundo, Plinio calculum addit dicens Anagallidis species duplex est, flore differẽs, quæ enim Cyaneum habet fœmina & quæ phœniceum masculus dicitur, Idem Plinius de Appio, distinguitur sexu appium Crisippo etenim attestante fæmina est crispioribus folijs & duris, crasso caule, sapore acri, feruido, Sed Dionisius marem nigriorem breuioris radicis, uermiculos gignere neutrum ad cibos

Plantæ utrũque sexum habent.

Anagallis.
Appium.

cibos admittendum, Imò nefas ait. Nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ, per hęc Plinij uerba Plutarchi quoque locus in Thimeo elucidatur, quando scribit milites aduersus Carthaginẽses eductos appium in uia reperisse, quod infaustũ auguriũ putauerũt, quoniã appij coronas sepulchris addere usurpatum sit. Ex quo prouerbij locũ emersisse arbitramur quod est, malam ualetudinẽ appio indigere

Appium funebris herba.

Appium augurium.

Coronæ ex appio.

Prouerb.

SPLENIVM QVID SIT ET *ob quam causam herbas etiam uenenosas in usu habeamus.*

Caput quintum.

LEgimus nuper à re medica quietiores in Plinij uigesimo nono libro, oculis cruore suffusis splenium supersuponendum ex melle decocto cum lana succida & oleo & uino madefacta, ubi quid Splenium esset mirabamur ualde, sed denuò in Pauli Aeginetæ librum sextũ irruentes Spleniũ lintheola cõplicita esse intelleximus, quibus uulnera ulceraque teguntur. Aegineta sic habet secundũ autem manualem curationem

Splenium quid.

linimentum ſiccum indentes, deinde ſplenium ſuperaddentes. Galenus nõ ſplenium, ſed ſplenas uocat. Huc corollarium ſcite admodum iſtud duximus adponendum. Herbas uenenoſas ideo demonſtratas, quoniã ea ſit uitæ humanæ cõdicio ut mori plerũq; optimis portus ſit. Id quod ex Varrone ſcimus, qui Seruium Clodium equitem Romanum in magnitudine ſui doloris (podagra enim laborauit) cura ſua uenenoſis haluſculis per unxiſſe ſcribit, ut portum quietiorem attingeret, quem ceptum feſellit, nam ſuperſtes membra fecit anodina, hoc eſt ſine ſenſu.

Mors portus uitæ humanæ.

QVID SIT STOMACHVS quidq; ſignificet, quid ſtomachari, ſtomachabundus & ſtomachum habere bonum. Caput ſextum.

Stomachus paterfamilias.

Quia ſtomachum corporis uniuerſi patremfamilias omnium medicorum ſuffragio eſſe nouimus, ſed ſibi inprimis cõſulentem. Nam prius cibum pro ſui nutrimento ſumit, antequam ad alia membra quicquam

quicquam transmittat, dicemus inpri mis quid sit stomachus. Est ergo stomachus Plinio scribente, fistula, per quam cibus in uentrem defertur quã Oesophagum quidam dicunt. Ast subinde pro lacuna seu uentre, hoc est ciborum receptaculo, sumitur: et pro animo quoq; ut Budæo placet, qui ex Ciceronis quadam epistola, secundo libro ad Cœlium id probat. Sic enim Cicero præfato loco: Nosti etenim stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, non solum in hominum insolentiam indignitate, sed etiam oculorum fastidium. Vbi metaphoram Budæus à stomacho ductam ait, quem facilè commoueri & turbari asserit. eo cibo à quo natura abhorret Item pro patientia, præscripto autore. attestante, quãdo Ciceronem allegat. Consuetudo (dicens) diuturna callũ iam obduxit stomacho meo, id est, ego iam ferre patienter ea destinaui. Similiter pro appetentia, uel ideò, quoniam naturalis appetitus in stomacho esse dicitur, rerum quæ animo

Stomachus Oesophagus.

Stomachus pro animo.

Pro patientia.

& gustui faciunt, id quod etiamnum Plinius ostendit, in præfatione naturalis historiæ ubi stomachum appetitũ gloriæ nominat, sicut appetitum cibi dicimus, stomachari, displacentiã quidam nominant, A. Gellius decimo sexto libro stomachabundũ dixit, eum qui ad irã uehementior est & epigrãmatarius duodecimo libro bonũ habere stomachum pro tolleranter & æquo animo concoquere,

Stomachari

Stomachabundus.

Bonum habere stomachum quid.

MAGNAM IN HOMINIBUS *morum esse dispareitatem, & unde hæc emergat.*

Caput septimum.

MAgnam in hominibus morum aut naturarum esse dispareitatem uel cœcis compareat. Reperias enim natura quosdam timidos tardos, somnolentos, inertes, pigros, segnes & ignauos. Quosdam ab his uel disdiapason distãtes, animosos, strenuos, uigiles, industrios, cordatos, & excitatos. Alias item natura pios, religiosos, iustos, continentes, modestos & probos, & alios diametraliter repugnantes

Disparilitas hominum.

gnantes

gnantes irreligiosos, impios, iniustos auaros, procaces, incontinentes & inuerecundos. Istis quibus natura dextra comparuit ad res aggrediendas facilior aditus patet, & alijs quibus nouerca iniquior extitit, multo difficilior. Meuium & Paccuuium tantũ olei insumpsisse lucubrando crediderim, quantum uel Homerus uel Vergilius, sed primis natura repulsam dedit, eosq; ignobiles esse uoluit, sequentes autem creta notauit, heroũ istos albo inscribens. Vnde uero contingat eiusmodi dispareitas, Plotinus primò de prouidentia lib: duas ostendit causas, quarũ primã inclinationẽ illam dicit, quã ante præsentẽ uitã anima recipit, quãdo in corpus uergere desiderat, ut eiusdem consortiũ habeat, hãc tamen expũgimus, quia nostræ religioni oppugnat, quoniã ante uitã nullas esse animas credim9. Sed alterã probamus quod corpus uidelicet sic affectũ animã infusam ad hæc uel alia trahat, seu inclinet, potius ut dissimiles in hominib, reddant mores seu effectus. Non

Natura quibus nouerca.

Vnde dispareitas,

Regiones corpora alterant. tamen negamus corpora quãdoq; regionũ in se recipere impreßiones aut uicia. Nam meridiana luce clarius est Latinos regionis culpa supercilioſos esse & elatos, Gallos leues & molles, Hispanos iactabundos, Germanos Martis & uini cupidis, Græcos mendaces, & Pœnos fœdifragos. Medici multum item referre dicunt, quo semine quis sit progenitus, quo uentre fotus embrio, quibus horis natus infans, quib. cibis & exercitijs educatus, quibus cum alitus, quomodo disciplinis imbutus, & sub qua cœli parte nutritus.

Latini supercilioſi. *Galli leues.* *Germani bellaces.* *Græci mendaces.* *Pœni fœdifragi.*

Ex Thaletis Milesij uerbis facile cuiq; patebit, nationes uarias, diuersos quoq; homines plantare. Se enim quam magnas Deo gratias habere, ꝓpter tria cõfessus est, primò, quia se hominem non bestiam crearit, hinc quod marem & non fœminã, ꝑostremò Græcum & non Barbarum. Innuens Græcos natura magis aptos ad Philosophiam, propter cœli bonã temperiem: Barbaros autẽ ex aëris distẽperantia obtusos & philosophiæ mi-

Thales propter tria gratias.

Barbari obtusi.

nime capaces, tantum corporis influ xu in animam esse Platonici attestantur, ut uerissime homines pro corporum uarietate, uarijs etiam rebus oblectari, credant, dicentes eos qui de cœlesti substantia corpus habeant, de rerum figuris & cantibus, maxime diuinis, curam gerere, & qui ex igne, fumo & odoribus, inprimis sacrificiorũ gaudeant. Causã præfatæ disparitatis sacrarũ literarũ præsides etiã ostendũt, sed alia uia, primi siquidẽ parẽtis lapsũ obijciũt, qui euitatus, omnes similes ad Dei unius imagine procreasset.

DE CARMANORVM MIRIfica in suspendendis capitibus, consuetudine, & de eorum linguis esitandis. Caput octauum.

INter alia quæ de Carmanis popu lis Strabo in sua geographia scribit, illud etiã uisum mihi est mirificum & dignum ut huc scribatur. Scribit igitur neminem apud Carmaniæ populos uxorem posse ducere, nisi caput alicuius occisi hostis ad ipsũ regẽ detulisset, Rex autem traneũ seu cal- *Carmani rudeles.*

uarias, ut Cornelius Celsus appellat, in regia suspendi fecerit, lingua prius è faucibus eruta, quam, minutatim incidi curauerit panibus permiscendã ut hanc illi comedendã apponeret qui caput hostis occisi ad se detulisset & alijs itẽ aulicis ac familiaribus qui in eius gratia fuerãt, Quin apud eosdẽ ille rex, eodẽ autore scribẽte, haberi soleat celebratior atq; præclarior ad quẽ plura occisorũ cap. delata forẽt.

QVANTVM OPTIMIS PRAE*ceptoribus discipuli debeant ac de Alexandro plusscula erga præceptorem suum Aristotelem.*

Caput nonum.

QVantum discipuli honestis ac eruditis præceptoribus debeant, abunde quidem ueteres principes & Romani & Græci demõstrarunt, qui suos quidem præceptores non modo summa, & egregia obseruatione coluerũt, sed honoribus etiam maximis atq; dignitatibus prosecuti sunt. Nã parentibus & dijs ac pręceptoribus (ut inquit Plato) uix Hercle pro merito illud uetus ἀντιπελαργεῖν obseruari potest, cum tanto mu-

Præceptoribus non æquiualens.

neri

neri nulla satis gratia regeratur, Alexander autem Macedo Philippi filius, qui fœlicißime imperauit, cum Aristoteli suo præceptori ac Philosopho debere se ingenij eruditionẽ intelligeret, nõ semel quidem suũ animũ atq; obseruantiã præceptori aperuit, ratus suũ esse officiũ, ex iure ipso humanitatis tanto præceptori uicẽ aliquã optime de se merẽti referre. Nõ enim Aristot. tantũ nomini cõdidit patriã ac tantæ rerũ claritati benignũ, ut inquit Plin. sept. li. animi testimoniũ miscuit, sed etiã naturę sacra & causas perquirenti opem maximã tulit, ne tã diligenti studio & honestißimæ disciplinæ sua deessent emolumenta. Sicuti quũ lib. illos quinquaginta de animalibus composuit, quoniam octoginta quidem talenta (ut inquit Athenæus) impensa in his sunt, in quo rex maximus aperte demonstrauit, nõ minus posteritatem cõmentarijs instruere, quã uniuersi orbis populos atque prouincias deuincere. Sed hoc totum C. Plin. declarat abũde, ad Cæsarem Vespasianum octauo naturalis histo

Alexander in Aristotelem.

Aristo. quinquaginta libros de animalibus.

riæ

riæ libro in hunc modum, Alexander inquit, Magnus, cum esset inflammatus mira cupidine animalium naturas noscendi, commentationem hanc Aristoteli delegauit, summo in omni scientia uiro, tum aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæq; tractu parêre illi iussa sunt, eorum uidelicet quos uenatus, aucupia, piscatusq; alebant, quibusq; uinaria, armenta, piscinæ auiaria in cura erãt, ne quid usquã gentium à tanto posit ignorari. Hos enim omnes percontando, quinquaginta fermè uolumina illa preclara de animalibus condidit. Hæc Plinius de Alexandri studio & affectu erga præceptorem Aristotelem. Est tamen notandum in quibusdam reperiri cõmentarijs, tandum Alexandrum, mutato animo contra suum præceptorẽ eum capitali odio fuisse insectatum, quod uerum esse & illud admodum insinuat, quod Alexandri mors ex illo ueneno Stygiæ æquæ, non sine infamia Aristotelis, excogitata creditur.

Aristoteles ab Alex. odio prosequuus.

Con-

CONFERRE PEDEM AVT capita quid sit, quemuis ferre iudicem quomodo intelligatur, Zigostatica fides. Iuratissimis testis, Iuratus iudex, præludere, appoditorium, Fortunæ beneficiarij qui Logodædali, opsolodædali, Desultorius equus, Syllaturire & Phallaratisare quid.

Caput decimum.

COnferre pedem cum ueritate, Teste Budæo, ueritatem est accedere propius, Conferre capita Liuius undecimo ab urbe condita pro colloqui dixit, quemuis ferre iudicem Ciceroni in oratione pro Roscio cuiusuis iudicis est acquiescere sententiæ. Zigostaticam fidem Alciatus, fidem plenariam & examinatam ideo nominauit, quod Zigostica libra sit publice in ciuitatibus suspensa, testem iuratissimum Cicero Tusculanarum quæstionum fide dignissimum appellitat, quia testi quantumuis graui uix creditur, si non iuratus sit. Ita iuratus quoque iudex cuius decreto propter æquitatem fidendum sit, prælucere Suetonius in Augu

Cõferre pedem.

Cõferre capita.

Ferre iudicam.

Zigostatica fides.

Zigostica quod.

Testis iuratus.

Prælucere quid. Augusto facem præferre dixit ad uiã illustrandam. Id quod Plinius libro uigesimo quarto, irradiare dixit, Apodyterium latine spoliarium appellamus quale in thermis inuenit, gymnasijs, & fanis sacro sanctis, fortunæ beneficiarios, fortunæ alumnos interpretatur Budæus, Logodædalos qui in sermonis concinnitate uerbis utuntur uermiculatis, opsodedalos autem ferculorum distinctores, aut eos nominamus qui in cibis parandis nobiles sunt, uelut Apitius fuit artis culinariæ seu popinariæ scriptor luculentissimis. Desultorium uero quod ab alio in aliud commutatur, ut equus desultorius quem Græci anphippum nominant ein post roß. Cicero libro nono ad Atticum à Silla maximæ crudelitatis homine Syllaturire pro tyrãnisare dixit, quem admodum phallaratisare à Phallaride dicimus eodem significatu.

Apodito-rium quod.

Spoliarium

Fortunæ beneficiarij.

Logodædali Opsodædali.

Apitius gulosus.

Desultorum quid.

Anphippus.

Syllaturire

Phallaratizare,

Quid

QVID SCYTALA SIT *laconica.*

Caput undecimum.

MArcus Tullius in quadam ad Atticum epiſtola ſic ait, Habes Tcytatam laconicam, quæ prouerbialiter dicto, ſignificare uoluit epiſtolam breuiſsime ſcriptam, & occulto ſignificatum obſcuratam, ſinit Lacedemonij ueteres ſacere conſueuerunt, qui occultare uolentes literas publice ad imperatores ſuos miſſas, ne ab hoſtibus exceptæ, conſilia ſua indicarent, epiſtolas mirando commento mittebant. Namq; lorum tenuiſſimũ ſurculo tereti atq; oblongo complicabant, et in eo loro literas per tranſuerſas iuncturarum oras inſcribebant, id lorum deinde ex ſurculo reuolutum imperatori ſuo mittebant, qui huius comodi conſcius, ſurculo compari quem habebat, lorum conſimiliter complicabat atque ita literæ per ambitum eundem ſurculi coaleſcentos rurſum coibant, & ita integrum & incorruptam epiſtolam

Scytala laconica.

Egregũ lacedem. commentum.

&

& facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Græcè scytale laconice, hoc est scytala laconica nuncupabatur, autores sunt Gellius libro decimo sexto, cap. nono, et Plutarchus in Lysandro. Cum Cicero igitur exemplum epistolæ Marci Antonij ad se missæ inseruisset epistolæ ad Atticum, dixissetq; que habes Scytalã laconicam, hoc est, epistolam breuitate laconica scriptam, & super rebus arcanis compositam, sicut Lacones componere consueuerant. Nos itidem cum significare uolumus furtiua scripta uel per notas composita (ut dictator Cæsar autore Suetonio facere consueuit) nominare possumus prouerbialiter, Scytalam Laconicam.

Lacones breuitati student.

QVIBVS MEDIIS DAEMONES *sublunares in fugam compellere queamus.*

Caput duodecimum.

DE ijs dæmonibus anno sexagesimo tertio Isagogen in mediũ dedimus, qui sub lunari uersantur calimitio, ex qua paranoesim hãc

sañ

sanctorum patrum suffragijs acceden tib. ponimus, quomodo nempe infu g m cõpellantur. Origenes ergo nihil certius esse scribit in libro ad Celsum, quam Iesu Christi nuncupationem. Spectatum enim per se dicit, cum ex hominũ animis tũ corporibus quoq;, sic innumeros profligatos. Diuus aut Athanasius in libro de uarijs quæstionibus, præsentissimum aduersus malorum dæmonum insultus, remediũ, initium psalmi sexagesimi septimi testatur. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius. Cyprianus in libro quod Idola dij non sint, dæmones per Deũ uerũ in fugam adiurandos iubet. Quidam ignem, quia sacratissimum elementum sit & signum at u chicu lum superioris ignis in hoc multum prodesse narrant. Vnde sacrificijs ad mortuorũ sarcophagos, lumina quoq; obseruata censent, uel inde quod Pythagoras Deum nequaquam sine accenso lumine adorandũ statuerit. Alij gladios in hoc intentum stringunt ex undecimo Odijsseę Homeri iu sum ẽ-

Origenes cõtra dæmones.

Athanasius.

Cyprianus.

Lumina sarcophagis.

Pythagoræ statutum.

tes, ubi ſcribit Vlyſſem matri ſuæ feciſſe ſacrificium euaginati gladij medio, quo umbras à ſacrificij arceret ſanguine, & ex ſexto Maronis quando Sybilla Aeneã ad inferos ducens, ſic affatur dicens: Procul ô procul eſſe prophani. Tuq; iuuandæ uiam, uaginaq; eripe ferrum. Philoſtratus contumelijs & diris imprecationibus, Appollonium ſibi ſuisq; ſocijs obuiam factum dæmonem, ſic in fugam conuertiſſe ſcribit, ut Phantaſma ſtridens & cum horrore maximo ab ipſis euanuerit. Cum plures ſuffitum ex calamento, peonia, mẽta, palma Chriſti, aut appio in hoc caſu laudant: multi coralli rubei præſentiam, arthemiſiæ uel hypericonis, rutæ, ſeu uerbenæ. Nonnulli clauium tinnitum, uolarum ſtrepitũ, uel armorum horrendum ſonitũ quoque prodeſſe narrãt. Tertulianus præ fatis omnibus certius antidotũ offert, quando nos uelut Iob fortiſsimũ Dei athletam, pugnare aduerſus tentationum inſultus hortatur, ſericoq; ueſtiri monet probitatis, purpura pudicitiæ,

Suffitus cõtra dæmones.

Tertulian. de fuga dæmon.

tię, clamyde patientię, cogitandumq́ꝫ suadet omnia quæ dęmon ad euertendam nostram integritatem machinatur, in constantis casura gloriam & eius machinamenta, in hunc finē à Deo permissa, ut quā cōstanter aduersa perferre uelimus experiatur, ad hoc Hieremiæ dictum, dominus exercituum iusti probator est. Diuus Maximus in lib. de Charitate, dæmones infringendos et etiam interficiendos præcipit. Idq́ꝫ abunde satis fieri docet, quando cum pręceptorū Dei obseruatione, affectus qui in nobis ebulliunt, imminuimus, aut quando prorsus per affectuum carentiam totam calūniandi occasionem excludimus, cum propheta dicētes: uade homicida, dominus mecum est, bellator fortis, tu cades & deleberis apud me in ęternum. Olimpiadorus decimo capite, quādo scribit in Ecclesiasticam historiam, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neque per petulantis linguæ petulantiam

Hieremias.

Olimpiadorus.

tiam dæmon admittatur. Hoc enim si gnaculum contra dæmones absolutissimum habeatur. Quidam duobus armis in pugnam progrediendum monent, præcatione quidem quæ in cœlum subducat affectus, & sciētia uera quæ salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orandum, ut ardenter oremus iuxta Iacobum non hæsitanter. In Esaiæ prophetæ & diui Pauli armarijs reperiuntur similia, Esaiæ quinquagesimo nono, Ad Ephesios sexto, & Thessalonicenses quinto.

QVIS ROMANIS DIERVM *ciuilis dictus fuerit, qualis eiusdem diuisio, Crepero quid, crepusci, creperum oraculum crepera bella & die crepiti senes quid.* *Caput decimum tertium.*

Dies ciuilis

Dies ciuilis, Romanorum calculo à media nocte incipiebat, sese cōtinuans in alteram mediam noctem. Et huius diei tēpus primū, etiam in hunc usq; diem mediæ noctis dicitur inclinatio, secundum gallicinium, tertium

Mediæ noctis inclinatio.

Gallicinīu.

tertiũ cõticiniuum, cũ & Galli et homines quiescũt, hinc dilucu lũ cũ cognosci incipit dies, post mane, quãdo dies clarus est. Mane quidem quod ab inferiorib. locis, id est à manib. lucis exordiũ emergat. Legibus duodecim tabularũ ortus tãtum & occasus dies nominabantur, post annos aũt adiectus est meridies. Nouissimũ diei tempus supremátem pestas uocat post quam uespera sequitur, à stellaquam Græci hesperam, Plautus uesperuginem, Ennius uesperum, Virgilius hesperon appellat, inde crepusculum à crepero, quod dubiũ significat dictũ, tanq lux dubia id horæ sit, incertumq existat id temporis noctis ne sit an diei. Inde crepusci nominati à Sabinis qui eo tempore erant nati. A' Lucretio dictũ est creperũ bellũ, cuius anceps & dubius est euentus. Oracula quoq uocitarunt quasi ancipicia, ambagiosa, dubiosa. Hinc senes decrepitos dici quidam nominãt, quasi dubiæ sunt uitæ. Post crepusculũ id sequitur tempus, quod à luminibus accensis, prima fax

Conticinũ *Diluculum* *Manæ.* *Meridies.* *Supremiatẽ pestas.* *Vespera.* *Phosphorus.* *Crepusculum.* *Crepusci.* *Creperum* *Crepera.* *Decrepiti senes.* *Crepusculũ id est prima fax*

 dicitur

Concubiũ. dicitur, deinde concubia siue concubium, quod tunc omnes ferme cubant, alij ab eo quod sileretur id tempus silentium noctis appellauerunt, sicut Liuius. Nouissimo loco, intempesta nox dicta, ex eo quòd non habet idoneum tempus rebus gerẽdis, & eo tempore nil agi tempestiuũ est. Huius diuisiõis autores sunt M. Varro, Macrobius, Plinius, Cẽsorinus & A. Gellius. Sic ergo uiginti quatuor horis constitit, ut contineret, & lucem & tenebras.

Silentium noctis.

Intempesta nox.

SERIIS NON SEMPER *hærendum.*

Caput decimumquartum.

SErijs non semper incumbendum Hercules indicio est, qui labores quos subinde in certaminib. subibat, ludicris in Onphales Gynęcio louis ex Alcmena filius existens, pueris colludẽs. Sic de Socrate quoq; Aelianus scribit, quem Alcibiades interdum Lamprocli, adhuc infanti conio cari reperit. Agesilaus arundini insidens equitauit, cũ filio suo etiã adhuc puello, quem cum quidam irrisisset,

Hercules cũ Onphale iusit.

Socrates cũ puero lusit.

Agesilaus arundine equitauit.

ſiſſet, tace inquit, cum tu pater euaſeris, me imitaberis. Item Architas Tarentinus reipublicæ & philoſophiæ deditus, maritus effectus ſeruis abundans quorũ liberis ſua ocia in menſa, tũ alias colludendo, quã liberaliter cõdonauit, reges itẽ Parthorũ ne ſemp in arduis torpeſcerẽt, aliquãdo remiſſiores telorumcuſpides, q̃nq; acuere ſolebant. Sic Aeropo Macedoniæ regi placuit, ut tẽporis aliquãdo ſubleuaret tædiũ, & à publicis tractandis liber, honeſtè frueretur ocio, abacos fabre fecit, uile et ridiculũ opus tanto regi. Mahometes Othomannus, qui Gręcię imperiũ euertit, cũ oratorũ poſtulata audiuiſſet, externarũ gẽtiũ coclearia lignea affabre cælabat, aut in tabella aliquid effingebat. De Domitiano quoq; ridiculũ hiſtoriæ habent, qui in ſecreto muſcas ſtilo configebat, ut à ſubditorũ tædioſis quærelis modicum ſubleuaretur. Taceam, Catonem qui pro tempore conchulas in littore congeſsit Caietano.

Architas cũ pueris iocatus.

Parthorum reges quandoq; ocioſi.

Arepo Macedoniæ abacos fecit.

Otthomannus coclearea fecit.

Domitianus muſcas interemit.

Cato conchas congeſsit.

DE HEBRAEORVM ANtiquorum Zelotypis.

Caput decimum quintum.

Hebraeorū adulteria.

ILla quoque memoranda hoc loco sunt quae longo tēpore seruauerūt, cum adulterij suspectam habebant coniugem, ad sacerdotem enim eam ducebant, qui oblato iureiurando, membranam sacris uerbis conscriptam aqua lauabat, adeò ut sacra uerba delerentur, cōspersaq; muliere pauimenti aut parietum templi puluere, praesente uiro, huiusmodi aquam ea portabat. Mira profecta res. Nam si adulterij crimine carebat, ualidior mulier abibat, quod si peccasset, hydropisi corripiebatur, uenterq; eius marcescebat. Et quia matrimonij incidimus aream, nunc ceu ab arbore ad fructum, ita à matrimonio ad liberos transibimus, scribentes quam seuerè apud Hebraeos crimen non pulsati tantum, uerumetiam maledicti patris uindicabatur. Nam qui ita male de parentibus meriti essent, nisi prima parentum

Mulcta adulterij miraculosa.

Poena ingratorum puerorum.

tum admonitione corrigerentur, furcarum supplicio mulctabantur, præscriptarum testis est iuratus Baptista Campofulgosus secundo libro.

DE SEPTEM MIRACVLIS,

totius mundi, & domo Cyri regis Medorum, ual de sumptuosa. De Alexandri Magni. ædibus multam propter inanis sumptus prodigiosis & Catulo Romano qui capitolij tegulas inaurauit. Item de Popæa Neronis coniuge.

Caput decimum sextum.

SEptem deperditi atque frustranei sumptus opera per uniuersum orbem celebrata, Cassiodorus scribit, quorum primum Ephesiæ Dianę cedrinis trabibus templum, fuit ab Herostrato aucupandæ gloriæ causa, incendio datum. Alterum Mausolæ id est Mausoli regis Cariæ sepulchrũ, in aere sine appendiculo, ni saltem magnetum pendens, ab Arthemisia uxore fabricatum, Tertium Collossus Solis miræ altitudinis apud Rhodios. Quartum Iouis olimpici à Phidia simulachrũ affabre ex ebore sculptũ

Scriptũ opera miraculosa mundi.

Templum Dianæ Ephesiæ.

Sepulchrũ Mausoli.

Collossi Solis.

Babylonis mœnia. quantum Babylonis ſuperba & alta mœnia, quæ Semiramis regina Aegypti ædificari fecit, ſextum Pyramides quoq; Aegypti, & ſeptimum Cyri regis Medorum miraculoſa domus, quam Memnon arte multum ſumptuoſa illigatis auro lapidibus, extruxit, Cui nos æque ſuperuacanei ſumptus domum Alexãdri Magni, addimus. Hic enim ut magnus rerum profuſor extitit, in Babilone ſibi thronum aureum fieri curauit, cui ſimilis in toto orbe non reperiebatur. Erat enim duodecim cubitorum, ad quem per duodecim gradus aureos aſcendebatur. Hinc duodecim erant ſtatuæ aureæ, in quibus ſcripta erant nomina duodecim principum, ſurſum eminebat Alexandri ſedes ex Smaragdo, cuius parietes undiq; ex Topaſio fuerant ornati. Sed quia ſumptuum proſcribendorum hanc incidimus mentionem, Cattulum Romanum huc quoque adſcribere lubuit, qui Capitolium tegulis inte-

Pyramides. Cyri domus.

Domus Alexandri.

Cattulus capitoliũ aureis tegulis.

gi cu-

gi curauit aureis, & primus lectis aurum atque argentum adiecit, & Poppæam Neronis sumptuosam coniugem, quæ iumentis suis ex auro soleas parauit. Hæc & similia Gnido Vituricensis habet. *Poppæa luxus supereminentis.*

IN ELLEBORI ALBI PRO *uomitu administratione diligenter curandum, ne leuitate medicus utatur, sicut Agyrtæ & Seplasiarij solent, qui oppidatim in magnam hominum pernitiem obambulant.*

Caput decimumseptimum.

SEplasiarios & Agyrtas oppidatim & bene & male habentibus indifferenter Elleborum administrare, nemo est qui nesciat: quali autem uitæ discrimine, semper fermê casus ostendit, & iam item ostendemus. Nam cum quidam medicæ artis imperitus, magis ueterinarius, quàm medicus, albo ueratro seu albo Elleboro uomitum ciere solitus, omne genus morbi tali præsidio se curaturum polliceretur, accidit fortè ut in manus eius inciderit quidam, qui *Agyrtæ periculosi.* *Impostor quidam ueratro curauit.*

qui duobus annis stomachi uicio laborauerat, nec ullis unquam medicamentis sanari poterat, utpote quod cũ suapte natura difficile est, difficilimũ etiam redditur in corpore ægroto atque imbecillo, præsertim ubi licentiori quadam libertate utatur æger. Album igitur & huic ueratrum ex more exhibente illo, plurimum bilis ac pituitæ tum nigram quoque, & postremò sanguinem eiecit, quibus ita deductis, imbecillitas primò & quidem magna, tum sudor frigidus toto capite & thorace emanans, nouissime mors subsecuta est. Non igitur ignorare diligens medicus debet, huiusce modi medicamentum non semper ægris prodesse, sanis uero semper obesse. Nam ubi robustum corpus nactus fueris, & uentriculus sit potens, morbusq; longior ac difficilis ut, comicialis est, insania, aut pares istis, tunc albũ ueratrum rite ac citra medici culpam exhiberi potest, non tamen nisi adhibendis adhibitis.

Sudor frigidus mortis signum.

Veratrum quoq; exhibendum.

Vnde

VNDE PRIMVS ANNVLOrum emerserit usus, & in quo digito ferendi sint annuli caput.

Caput decimum octauum.

MAcrobius annulorum inuentum Romanis adscribit, quorum usum saltem liberis concessum fuisse docet, cui Ganuensis monachus ritè hallucinatur diuerso modo. Dicit enim quondam Romanis lege fuisse cautum, ut qui flagitiũ penso non admodum graue patrasset ut pro flagitij tessera suspensam à collo gestaret simiam, ex ferro sculptam, nates non sine magno gestantium probro, sursum ad flagitiosi os uergentem. Tamen quum hæc multa ad plures deuenerit, etiam ad magnates, altera sucesserit lex, ut qui damnatus esset simia ablegata, ferreum annulum in sinistra gestaret. Quæ item lex post lõgam annorum seriem in ornamẽtum magis quã dedecus uersa in hoc uenerit, ut annulis surrogatis ferreis, aureos fecerint sumptuosos, amplius non flagitij sed honoris symbolum. Iosephus

Annulorum inuentores Romani.

Simia Flagitij symbolum.

Annulus ferreus.

phus tamen Gorionis filius, tertio an tiquitatum Hebręis ascribit annulorum inuentum, eosq; Mosis tempore, qui annis quadringentis bellum Troianum, teste Eusebio præcesserit, extisse asserit. Sed Marbodæus Gallus in sua dactyslotheca Græcis offert, quoniam Prometheũ, Epimethei fratrem Græcum fuisse scimus, & Iouis contemporaneum, quem autorem primum annuli cum gemma ex Caucasi rupe, in præfatione monet. In eo digito annulos gestandos docent Plinius libro trigesimo quinto cap. primo, Macrobius Satur 7, capit. undecimo, & A. Gellius noct. Attic. libro decimo, cap. decimo, qui minimo proximus est sinistræ manus, à quo neruus promanat ad cor uitæ initium.

Annulus hebraorũ inuentum:

Epimetheus Promethei frater.

Quo digito annulus ferend.

AVICENNAM CORDVbæ principem in herba acetosa errasse.

Caput decimum nonum.

Sic habet Auicenna undecima tertium tractatum primo, cap. sexto, Medi-

Auicennæ error.

Medicinæ cordiales calidæ sunt, Doronigi, muscus, ambra, seta, crocus, Ben quod est uelocis iuuamenti, gariofili, qui sunt mirabiles, xiloaloes, melissa, acetosa & semen eius, & folia citri, & folia indi. Huic loco Marcus Gattinaria in libro de curis ægritudinum particularium, capite de tremore cordis, transuerso calamo signũ adponit, quia loco pallgeato acetosam medicinis cordialibus calidis adscribit, quam nõ esse calidam, uel suo uel aliorum calculo nouimus. Scribit enim secundo canone, tractatu secundo, capite quinquagesimo quarto, hanc frigidam esse in primo & siccam in secundo, quod item Aegineta facit, ut alij.

Medicinæ calidæ.

Acetosa frigida est.

ETIAM BRVTIS QVANdoq; *futurorum inesse uim.*

Caput uicesimum.

ETiam brutis quandoq; futurorũ inesse sensum, Aelianus Græcus autor docet, qui mures omnibus animalibus scientia priores esse scribit. Cum enim domum quam

Mures prudentes.

quam inhabitant cōsenuisse & ruinosam persentiscunt, relictis suis cauernulis aut habitationibus, pedibus quantum possunt contendere, aufugiunt, aliudque domicilium quærunt; Simile de rana tradunt ægyptia, hæc enim si narum inciderit, uili alumnū, subitó frustum demordet arundinis quod per obliquum in ore habens, fortiter retinet, ne à Varo deglutiri possit, dū arctionis rictus est, quæ ut istam cum arundine deuorare possit.

Rana Aegyptia.

Formicæ.

Eandem insidere nauem formicas, plinius & omnes qui naturarum uires tractant, aperté manifestant. Nam fame imminente mirū immodum pro fermentis in nidos suos laborant, uelut claré hoc Alanus indicat, dicens,

dum calor est & pulchra dies
formica laborat, ne pereat
cum nix uenerit alta fame,

IN

IN VERA CVRA MORBI, CAVSAE COGNITIONEM

esse necessariam, & causam trifariam diuidi, deque Aristotele ægrotante.

Caput primum.

DEO in re medica causam morbi necessariã Galenus & Auicenna probant, ut medico omni certaminis genere pugnandũ dicant, quò medendo, morbi causam inueniat, dum ea neglecta male affectus quoque negligatur. Est autem uera cura præfato Galeno teste, aliud nihil quam causæ ablegatio, quam si quis nesciuerit præpostere curare non est dubium, Id equidem plus sciuit Aristoteles. Nam cum morbo tentaretur graui, & medicus ei præceptum aliquod iniunxisset obseruandum, ne, inquit, me cures, uel ut bubulcum uel ut fossorem, sed prius causam edissere, sic enim facili persuasione me morigerũ

Causa morbi cognoscenda.

Aristoteles ægrotans.

reddideris. Erat hęc admonitio philosopho digna: siquidem aūt causæ ostendimus necessitatem, qualiter hęc trifariam diuidatur, quoque explanemus. In primis ergo causa est quæ primitiua dicitur, quòd alias præcedat, à Galeno libro primo, de differentijs febrium acathartica (quasi ꝓcul à cathartico, cū ad sui exstirpationem nō requiratur catharticum, seu expurgatiuum pharmacum) nominata, pendens extra corporis substantiam, ex parte corporum extrinsecorum, sicut casus est, permissio, solis ardor, cibus calidus, aut frigidus, aut ex parte animæ, quæ aliud quoque est à corpore, sicut accidit per iram, timorem, & similia. Antecedens, quòd antequam morbus incipiat, res corporales, hoc est commixtiones, humores, aut spiritus inhabitum cōtra naturā disponat. Cōiuncta uerò quę sine medio affectui coniungitur, & est causa corporalis, quę immediate causat ægritudinē. De his in nostro medicinę introductoria uberiꝰ mētio facta est.

Causa primitiua quæ.

Acathartica causa quæ.

Causa antecedens.

causa coniuncta.

VN-

VNDE PROVERBIVM EMERSERIT, *æger dum ſpirat ſperat. Et de Prometheo atque Epimetheo pauc-cula.*

Caput ſecundum.

FVit Prometheus filius Iapeti regis Theſſaliæ, ex Aſia puella à qua tertia pars orbis nominata eſt, hunc fabulatur Heſiodus auxilio Mineruæ cœlum aſcendiſſe, & ferula ad currum Solis adpoſita, ignẽ ſurripuiſſe, & in terras detuliſſe, ut ſimulachra quæ ex limo finxerat, inde animaret, propter quod diJ irati, Pandoram uirginem quæ interpretatur, omnium deorum dona ferens, cum uaſe omnium morborum generibus repleto miſerunt ad Prometheum, eo nomine, ac ſi diJ ipſum magno mũnere propter excellentem ſuam ſcientiam, qua homines faceret, & Iouem aſſequeretur, honeſtare uellent. Sed Prometheus fraudẽ præuidẽs, ut qui prouidus ante factũ interpretat, non

Prometheus quis. *Aſia unde nominata.*

recepit. Subdola autem dea, absente Prometheo rediјt, fratrique Epimetheo obtulit, qui uas accepit, stultusque aperuit, ut qui post factum sapiendum censeret. Vnde statim omnes morbi euolarunt, præter spem, quæ fundo uasis adhæsit. Quocirca fingitur quod nullum, quantum uis in extrema cõstitutum miseria, spes derelinquit, & prouerbio dicitur, æger dum spirat sperat. Et Cicero ad Atticum, ægroto dum anima est, spes esse dicitur. Sequentes uersus Theocrati ex Græco Philelphus, non eleganter uertit ad Battum. Fidere Batte decet, melius cras forsan habebis, sperandum est uiuis, nec est spes ulla sepultis. Nunc pluit & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Aeger dum spirat sperat.

Battus ad Theocritũ.

DAEDALVM QVID, TERRA cur Dædala, Pallas & Circe, quid ascia, & exasciatum opus.

Caput Tertium.

Dædalum quid.

DAEdalum id nominari, quod ingeniosum est, et uarium lucu lenter

lenter poetæ ostendunt. Lucretius enim Dædalam terram dixit, quod omnia naturæ ui summo artificio producat. Dædalam Palladem Ennius, quod maxime Palladis antistites ingenio præstent. Virgilius Circen Dædalam, quod ingeniosè suis amatoribus uarias inducat formas & habitus, Hinc nimirum quod Dædalus Atheniensis uariarum extiterit ualde subtilis inuentor. Labirynthum enim in Creta fecit, & sibi atque filio Icaro alas, & Asciam quoque ferramentum fabriciæ materiarię habiles, qua interdum faber materiarius per incuriam sua ipsius crura incidere solet. Hieronimus Asciam eleganti uocabulo dolatarium nuncupat, à dolendo scilicet leuigandoq;. Ab ascia exasciatum, opus dixit, Plautus pro perfectum expolitumq;.

Dædala terra. *Dædala pallas.* *Dædala Circæ.* *Dædalus quis.* *Ascia quid.* *Exasciatū opus.*

VNDE PROVERBIVM *AEgyptus fraudis stabulum, Aegyptum ab Hebræis tenebras uocari, Aegyptum regionem esse calidam & fertilem. Aegyptum per ollam significari feruidam, & cœli esse imaginem.*

Caput quartum.

AEgyptios fraudulentos admodũ esse patet, ut prouerbio passim dicatur, Aegyptũ fraudis esse stabulum: id quod etiã ex sacris hebræorum perdiscendum uenit literis, quando Aegyptũ tenebras nominãt, sed nacta occasione de Aegypto, obiter quoq; enarrãdum uidetur. Aegyptũ regionem admodum esse calidã, ut in hyerogliphicis Aegyptus per ollam ardentẽ, corde super imposito significetur. Ex q̊ calore singula in ea regione nascentia fœcũdiora proueniant, etiã mulieres, quæ cõmuniter binos partus edant aut trinos: esto tamen eos fraudulentos, dici & tenebras. Quia aũt regio isthæc sacerdotũ, & prophetarum qui rerum cœlestium archana docent tantam multitudinem obtinet Trismegistus, Aegyptum cœli imaginem dixit, et optimarum artium inuentricem. Et quia Aegyptus plura quã alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnẽ regionẽ exhibet, opa maiora relatu, ea quæ

Aegyptus fraudis stabulum.

Aegyptus tenebræ.

Aegyptus fertilis.

Aegyptus cœli imago.

Aegyptiorum præposteri ritus.

Hero-

Herodotus in Euterpe sua scribit, nõ ꝑtereunda uidentur, scribit enim apud eos fœminas cauponari, & institorũ officio perfungi, uiros in suis ędib. texere, nere, et quouis lanificij ope uti, uiros capitibus onera portare, fœminas humeris baiulare, et stãtes mingere, uiros aũt sedentes, domi uentrẽ exonerare, exterius in uijs cõedere, rationẽ addentes, licet turpe sit, tamẽ necessitatẽ nihil ꝓhibere, & ea quæ turpia nõ sunt, in propatulo fieri debere, & quæ turpia domi in occulto, Deorũ sacerdotes alibi conati sint, in Aegypto rasi, apud alios in funere proximi, ritum esse capita deglabrare, Aegyptios in funeribus crines nutrire, & barbam tondere. Apud cæteros mortales uictũ esse secretũ à ferarũ cõsortio, Aegyptios cũ feris uesci, Gręci literas scribunt, et calculis computant, à sinistro in dextram, Aegytij à dextra in sinistram. Virilia circumcidũt munditię gratia, pluris facientes se mundos esse, quàm decores, uestem saltem lineã gestant, sacerdotes

Aegyptij stantes mingunt.

Aegyptij circumcisi.

papyraceos calceos lauantur, quotidie frigida interdiu ter, noctu bis. Hæc pro parte Herodotus.

QVOMODO PROVERBIVM
intelligatur, ne musicam quidem nouit, & de Xenocrate quædam.
Caput quintum.

Ne musicā quidem nouit.

NE musicam quidem nouit Aristophanes, in equitibus prouerbĳ loco protulit, de eo qui sit omnino indoctus. Nam inter omnes cyclicas disciplinas primo loco musicam discebant, quā & Epaminōdas & alĳ nobiles summa industria sunt consectati, unde etiam mos ille institutus est, ut in conuiuĳs post cœnam cirrumferetur lyra, cuius cum se imperitum Themistocles confessus esset, habitus est indoctior, ut Cicero in primo Tusculanarū quæstionum, & Quintilianus in primo testantur. Xenocrates ad eū qui ludum suum frequentare cupiebat, non Geometriæ nec Musicę studĳs instructus es, abi ducebat. Nam ansas philosophiæ nondum attigisti.

Themistocles musicis ignarus.

Xenocrates ad musices imperitum.

NE-

NEMINEM SIBI NATVM esse, de philosophis Demonacte & Diogene paucula.
Caput sextum.

PLato in epistola ad Architam Tarẽtirum neminem sibi natum esse, his uerbis ostendit: Et hæc te considerare uelim, neminem omnino nostrum sibi solum esse natũ, sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare, partem parẽtes, partem etiam amicos, quam sententiam & Cicero in sua Officia retulit. Atq; Dæmona philosophus Cyprius adeò nobilitauit & ueram duxit, ut nulla non sui parte saltẽ uiuus utilis esset, sed mortuus quoq;. Nam ab auibus deuorari, aut bestijs sese non egrè ferre dixit, ut ex se pabulum haberent. Et Cynicus Diogenes pari modo, uelut Cicero de eo scribit primo Tusculanarum quæstionum, tali uerborum tenore, proijci se iussit Diogenes inhumatum, ubi amici cõtra uulturibus, ne aut feris? minimè inquit, sed bacillum prope me ponite, quo abigam.

Nemo sibi natus.

Parentibus nemo æquiualens.

Diogenis torus.

Qui poteris illic? Non enim senties. Quid ergo ferarum laniatus oberit, nihil sentienti. A me rapiant igitur, ut & mortuus prosim.

BARBITII QVAE RATIO, & alia multa de Barba.

Caput septimum.

DIgnoscendam uel corporũ maturitatẽ, uel sexus discerniculũ, barbã plantari ceptũ esse, cõplures testantur. Vbi tamen barbã philosophis quoq; propriũ fuisse symbolũ nõ inficiamur, id q́ apud A. Gellium Herodes Atticus in quendã crinitũ, palliatũ, & barba prope ad pubẽ porrecta, æs ad panes emendos, petentẽ, iocatur, ad eũ dicens barbã uideo & palliũ, philosophũ nõ uideo. Eadem recinit, per eadẽ Plutarchus lib. 1, symposiacωn, ut inquit, aut ꝓmissa barba aut detrita uestis philosophũ non facit, sic itidem nec linea uestis Isidis sacerdotes. Propterea inter epigrãmata hoc autore incerto legitur: Si barbæ silua hęc sapientẽ reddat, habebit, Cũ magno palmã sępe Platone caper. Distichon

Cur barba plantetur.

Barba philosophorũ gestatum.

ſtichō ſimile Thomas Morus habet, uir apprimè doctus, Si promiſſa facit ſapientē barba quid obſtat, Barbatus poſsit quin caper eſſe Plato. Ex Periandro barbā propriū uiri ornamentū eſſe nouimus, et tale quiddā, quod minimo cōſtet impendio. Lucianus in Cynico conſentit dicens, ueteres exiſtimaſſe barbā eſſe germanū uiri cultū, quēadmodū in equis iuba et leonib. Maximus Tyrius Platonicus, ſermone 38, inter exquiſitiſsimā humani corporis cōpoſitionem barbę decora primo loco commemorat. Pauſanias in Græcia Barbam uenerationis fuiſſe ſymbolū inqt, atq; in Achaia Mercurio barbato ſtatuā à Similo Meſſena fuiſſe erectā. De Minerua ſcribit Ariſtoteles ſimilia, ex cui9 barba creſcēte uel decreſcēte futura pdixerūt. Spartianus hiſtoricus Hadrianū Impatorē nemini, niſi barba plena ornato tribunatū dediſſe fatetur. Liuius 1. decadis quinto lib. Romanos Gallis urbe iā capta propter barbæ maieſtatē humano habitu auguſtiores uiſos.

Barba uiri ornamentum.

Tyrius maximus de barba.

Ex barba futura prædixerunt.

Hadrianus barbatos amauit.

SACERDOTES ETIAM malos honorandos, ex Hieronimo & Chrysostomo.
Caput octauum.

Dignitas sacerdotũ celebranda.

QVia hæc diui Hieronimi uerba de sacerdotum etiam malorum commodo, fructuosa admodum & insigniter memoratu digna uidentur, placuit ut ea quoq; huc adscriberem. In hunc quippe finem, ut istis qui sacris imprudenrer obsaniunt, per ea frenum includatur, ut in posterum hisce perlectis modestiores de hac re loquant. Hęc sunt diui Hieronimi uerba, sicut lixiuium per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem animos credentiũ lauat à sordibus peccatorum, & probabiliter doctores asserunt, malum sacerdotẽ magis honorare, dum quàm uel optimum subditum, malus est sacerdos, sed uiam docet salutis. Nonne candela aliis, ne labãtur lumen dif fundens ipsa consumitur? & manus cruci in triuio affixa, qua tibi sit eundum

Similitudo.

Malus sacerdos honorandus.

dum uiam commonſtrat, nec tamen ipſa te ducit. Campana item ad Dei uerbum audiendũ exuſcitat, ad quod ipſa, ex turri nõ deſcendit? Sacerdos tibi iter aperit, quo ad montem æternæ fœlicitatis ſcandendum eſt, quod ſi ipſe præcedit nec ſequitur, atque ita uixerit, ac ſi nulla ſint & uirtutum pręmia, et uitiorum tormenta, nulliq́ omnino inferi, nihil hoc, ſi ſapis, te moueat. Quinimo cogita nullum eſſe, uel minimum apiculum, in ſcripturis ſacris, qui non ſit uerißimus, cœlum & terra pereant, nunquam certe peribit uerbum Dei, unquam ocioſum erit. Quid ſi Deus ideo malos ſacerdotes & eccleſiarum antiſtites uiuere patitur, ut uideamus non hominũ, ſed ſolius Dei manu tenẽtia eccleſiam ſuſiſtere: Sed eſto nulla canonum & ſacrarum literarum comminatio, ab hac dilatrandi rabie te, quiſquis fueris, qui os in cœlum ponis, deterreat, ſumma ſaltem ſacerdotum in te merita linguæ tuæ frena imponant, Quis eras, ut pri

Cur Deus malos patiatur ſacerdotes.

mum

mum è materno utero in nudam humanum uitã à fletu auſpicans, prodijſti inops & nudus, omniũ rerum præterquam infœlicis originalis maculæ uacuus, qua fiebat, ut Deo parenti tuo à quo paulò antè cum nihil eſſes creatus es, diſpliceres, hanc quis abſtulit? non parentes non amici, ſed lauacro ſalutis presbyter, quis te rudem & famelicum, pane uitæ uerbo Dei paſcit, ut æternam famem gehennam effugias? Sacerdos, quis te ex altiſsimo uitiorum baratro, in quo pedorem contraxiſti extrahit, & pœnitentiæ medicina ſanum reddit, & incolumem? Sacerdos, Quis te ex adamantinis uinculis, quibus conclamatum iã mancipium ligabaris, exemit? Sacerdos, Quis animã paralyticã corporis affectibus uelut ignauo grabato prorſus affixã, uitæ & pietatis officijs reſtituit? Quis tibi capitalib. plagis ſaucio, ſalutaris pœnitentiæ uinũ, & conſolationis oleũ infudit? Sacerdos? Quis tibi uiaticũ dat, ubi anima ex noto hoſpiciolo receſſura, graue mortis

mortis paulatim ingrassantis imperiũ sentit, et perhorrescit, ubi graui ariete corporis mœnia quatit, omniũ terribilissimũ, mors? Quis inquã in hoc discrimine suppetias tibi fert, et desperabundũ animat, aduersus omnes cacodæmonũ machinas & insidias clypeo fidei cõmunit, defensat & uelut cœlo trãsmittit? Sacerdos. Eat igit in gratissim9 atro loliginis succo tinct9, et spiritualiũ parentũ unici in aduersis prӕsidij et perfugij, famӕ labem offundat, atq; in eũ contumeliosus sit, quo sine beatus fieri uix poterit. At parũ fidei nobis habete, nisi Deũ hoc uelle intellexeritis, quid hӕc Christi uerba possunt? Qui uos spernit, me spernit. Diuus Chrysostom9 inquit: ouis es, pastorem noli discutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis.

Chrysostimus de sacerdotib.

EX PLATONIS TIMAEO

Gryphus soluitur, cur hic à rerum conditore sapiens creatus sit, subtilioris ingenij, alter uerò insipiens, & obtusi ingenij.

Caput nonum.

QVAM.

Noster oculus ad alta nihil.

QVamuis Aristotelem dixisse nemo est qui neget, intellectũ nostrum in causis abditis perstrutandis tantum posse, quantum nicticoratis oculus in lumine solis, nihilominus tamen hunc Gryphum, nonnihil tenebricosum, quantum datur, uentillare placet, & hoc ex Platonis Thimæo. Gryphus sic habet, qui fiat quod hic sapiens, subtilioris ingenij & moribus præstantioribus compareat, alter uerò simplex incedat, obtusi ingenij & uirtutibus inciuilibus. Ad hæc igitur Plato loco præallegato sic dicit, si una anima intellectiua perfectius quicquam operetur, aut perfectius intelligat quàm alia, id non esse ratione sui, quoniam omnes sint perfectionis eiusdem essentialiter, sed ratione melioris dispositiõis corporis uel organi. Ast cur meliorem dispositionem corpus uel organum habere credatur, inde uenire asserit, quod anima antequam corpori infundatur, omnia intelligat, & omnia cognoscat, ut quæ cum omni scientia

Gryphi cuiusdam præallegato.

Cur meliorem dispositionem corpus.

ẽtia ſit creata, & ex nulla re impedita, ſed ſtatim ac corporis mole grauetur, omnium quæ ſciuerit obliuiſcatur, & ſtellæ quæ huius corporis grauamini præſidet, naturã ſeu proprietatem imitetur. Quæ ſi benignior affulſerit, corpus ſapientius & ciuilireddat, ſi durior, corpus inſipidius & agreſtius.

PLINIVM ERRARE QVANdo pulſum formicantem certum interitus ſignum dixit.

Caput decimum.

PVlſum formicantem (quem Rhaſis decimo ad Almanſorem pulſu infantis nuper editi, ſimilem tradit) certum ingruentis interitus ſignum confirmat Plinius libro ſecundo, capite ſeptimo, contra uulgarem omnium medicorũ aſſertionem: In ſubita enim uirtutis diſſolutione uel propter multam ſanguinis undecunque manantem, uel propter uentris effrenem profuſionem, idem formicans contingit pulſus, & tamen citra deſperationem, quoniam ex con- *Pulſum formicans.*

G for-

Aromatica cōfortant. fortatione aromaticorũ frequẽter ad priorem regreditur ſtatum patiens. Quod & Galenus libro ſexto interiorũ ſubnotare uidetur, quando mulierem ſuffocatione matricis laborantem ſe uidiſſe ſcribit, in qua nullum pulſus ſentire potuerit ueſtigium, unde uitã eius ſaltem ex lanæ carminatę ori adpoſito præſentire coactus eſt flocculo, quam denuo idem reualuiſſe atteſtatur.

CVR HESIODVS HIEME VIros ueneris appetentiores dixerit, & fœminas æſtate.

Caput undecimum.

Mulieres æſtate ſalaciores. HEſiodus uiros eſſe hieme ueneris appetentiores & mulieres æſtate non citra rationem dixit, philoſophus enim ſcitiſsime cauſam problematum quarta ſectione oſtendit, dicens quia hoc tempore, hoc eſt hieme à uirga teſtes minime ſunt elongati, et minus deorſum reſideant, unde uirtus magis uniatur, & inſtrumenta ad ſpermatis eiectionem perfectius habilia diſponantur, quàm æ-

ſtate

ſtate, quando ui ſolis & æſtus hæc membra ſunt laxa, & ſpiritus per reſolutionem diminuti. Prȩterea & hoc uiris addit hieme, ut coitus robur prȩualeat, quia tunc in eis, qui à primo generationis principio calidi ſunt & ſicci, conſimilis complexio in mulieribus autem ſic habet. Siquidem in æſtate frigidum & humidum mulieris contemperatur calido & ſicco uiri. Vnde medium conſurgit aliquod, calidum quippe et humidum, quod maxime eſt ſpermatis generatiuum.

Aeſtas calida & ſicba addit & auget calorem.

Calidum et humidum ſperma facit.

QVO EXPERIMENTO HAE *quæ uirgines ſe eſſe profitentur, an ueræ uirgines ſint, notari queant, ut ex Magia naturali Baptiſtæ portæ Neapolitani.*

Caput duodecimum.

Liceat ſerijs & iocos quoq; interponere, qui legentiũ animos alacriores reddãt, & aures remiſsiores nõ nihil pmulceãt. Expimentũ ſic eſt, Gagadis lapidis (qui frequens eſt nobis, quo globulos effingimꝰ in co-

Gagados lapis ad quid.

rollis precarijs ad numerādas, seu explēdas preces rasura, uel ipsa pila tundat, & setaceo cribro transmissus, in tenuissimū redigatur puluisculū, inde ex aqua, uin'oue hauriatur, si cit illicò lotium, & retinere nequit, corru-

Corru ptæ uirginitatis indicium.

ptæ uirginitatis indicium, eamq́ defloruisse prodit: si uiri non adhuc congressus, aut puerperium passa fuit, etiam compescit, & arctius cohibendi datur facultas. Nec minus inualidè id manifestat, succinū album, seu crystallum, quod electrum uocant, si in

Electrū uirginitatem prodit.

puluerem à ieiuno ex uino sorbeatur, nam si carnis maculam senserit, cōfestim mouet urinam. Idem suffitus operatur, si portulacę semen, uel personatæ folia, quam uocant nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & uirginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo ali'oue instrumento patulo uuluæ ore sursum permeet, proijciet extemplo urinam & meiet, nec retinere ualet, si Veneream passa est labem: si Veneris ignara, fir-

mum

mum inuit recipit, urinam tenet, & uirginitas depræhenditur. Si quis autem ioci gratia non meiere solum, sed semen mulierem emittere uolet, hoc efficito: Agallochum, quod xiloaloe dicunt, serretur, uel pręcidatur, eiusq; serraturam uiuis carbonibus affatim inspergito, ac peruri curato, recipiat fumum mulier, ac uuluæ meatus subiens, effluet semen latè, nec iniucundum erit specimen.

Agallochũ est xiloaloes.

ANIMI PERTVRBATIONES *non esse uoluntarias, sed naturales.* EX AV*gustino, & quædam de Aristippo.*

Caput decimumtertium.

FAcessant cornua Stoæ aut Stoicæ sectæ philosophi, qui sapientum uultus & fortium uirorum animos nulla ægritudine, nullaq; formidine obnubilari posse asserunt. Siquidem assertionem eorũ magis gloriosam esse, quàm ueram cuiuis facilè constat. Sit enim quisq; sapiens, ut uelit, & fortis item, ad fulminis tamen ictum inhorrescit, ad maris im-

petuosas procellas expauescit, & ad belli tormentosum impetum uultus colorẽ alterat, & tremiscit, diuuũ Augustinum harum testem nulla exceptione dignum æstimamus, qui sic scribit: Satis liquet perturbationes in hominibus naturales, & non uoluntarias esse, & motus quosdam inconsultos ui quadam naturali & ingenita inferre sese hominum animis. Nec fortes ex omni parte inueniri apathes, Aristippus Cirenaicus diuo Augustino potest esse exemplo, quẽ cũ olim Corinthũ nauigaret, ideo Aelianus nono lib. sic pertimuisse scribit, ut & uultum & omnem sui corporis habitum in aliũ mutarit, quia inter nauigandum mare emerserat undabundum, procellosum, et turbinibus ualde excitatum, ubi philosophum unius tenoris & ex tetragono etiã in aduersissimis semper stetisse decuisset.

Perturbationes non in nostra potestate.

Nemo sine apathia.

Aristippus perterrefactus.

DEFENDITVR PLINIVS QVI *uelut erroneus senes pestilentiam non sentire scripsit.*

Caput decimumquartum.

SEnes lue pestilētiali grassante mixtim cū iuuenib. corripi diurnus euentus ostendit, taceā historiarū testimonia satis iurata. Scribit enim tū Liuius tū Plutarchus quoq;, Furiū Camillum longo senio, exactaq; ætate confectū, hoc morbo perijsse. Sed ob hoc Plinium naturalis historiæ septimo lib. cap. 1, nō à uero deuiasse arbitrandum censemus, quando scripsit senes pestilentiam non sentire, quoniam ita locutum arbitramur, ut intelligi uellet, id quod crebro & magna ex parte contingit.

Furius Camillus peste perijt.

Plinius defenditur.

QVID VERBVM SVBARE QVO *diuus* Hieronimus *secundo libro contra* Iouianum *usus est significet, & quem prouerbialiter subantem dicere poßimus,*

Caput decimumquintum.

APud diuum Hieronimū libro secundo, contra Iouianum sic legitur. Restat ut Epicurum nostrū subātē in hortulis suis inter adolescētulas et mulierculas alloquamur, ubi subare (quāuis in codicib. Hiero-

nimi quidam ſudantem perperam legant) antiquiſsimo uocabulo dicuntur ſues, cum libidinãtur. Vnde quoque translatio facta eſt, in cætera animalia, ut docet Porphyrio: enarrans illud Horatianum: Iamque ſubando tenta cubilia tectaq; rumpit. Ex quo diuus Hieronymus uolens Iouinianum ſignificare in coitum, & libidines ruere, Epicurum, qui ſummum bonum in uoluptate ponit, prouerbialiter ſubantem appellauit. Nos quoq;, quũ notare uolumus quempiam in cõſimilem rem pronũ, haud quaquam minus adagij loco dicere poſſumus, Hic Epicurus ſubans eſt.

Subare dicũtur ſues.

Exponit Hieronimus.

Epicurus ſubãs quid.

PER QVINQVE SENSVS QVAſi per quaſdam feneſtras uitiorum, ad animam eſſe introitum.

Caput decimumſextum.

QVandoquidem diui Hieronimi palcſtram obiter incidimus, operæpræcium opinamur, eiuſdem ſcripta in medium adducere, quæ de quinq; ſenſibus libro ſecun-

ſecundo, ſexto capite profert, quando dicit, non poſſe ante Metropolim & arcem mentis oppugnari, niſi per portas eius hoſtilis exercitus irruerit. Hoſtilem autem exercitum idem ſcribit perturbationes, quæ animam pergrauant aſpectu, auditu, odoratu, ſapore & tactu. Si etenim Circenſib. delectetur quiſpiam, ſi Atletharum certamine, ſi mobilitate hiſtrionem, ſi formis mulierum, ſplendore gemmarum, ueſtium decore, & metallorum fulgore, cæteriſq; huiuſcemodi, per oculorum feneſtras animæ capitur libertas: & impletur illud propheticum, Mors intrauit per feneſtras ueſtras. Rurſum ſi auditus uario organorum cantu, et uocum flectionibus delenitur, & carmine poetarum & comediarum, mimorumq; urbanitatib. & ſtrophis, & quicquid per aures introiens uirilitatem mẽtis effœminat. Odoris aurem ſuauitas & diuerſa thymiamata, & amomũ, Cyphi, Oenante, muſcus, & peregrini muris pellicula, quę diſſolutis, et amatoribus, ut ne-

Hoſtilis exercitus animæ.

Per oculos anima capitur.

Auditus.

Odor animam illaqueat.

mo negat, cõueniunt. Porrò ciborũ auiditas quod auaritiæ mater sit, et animũ quasi quibusdam compedibus degrauatũ in terra retineat. Propter breuem gulæ uoluptatem terræ lustrantur & maria, & ut mulsum uinũ preciosusq́ꝫ cibus fauces nostras transeat totius uitę opera desudamus. Tactus autem alienorum corporũ & fœminarum appetentior appetitus, uicinus insaniæ est. Ob hunc sensum cupimus, irascimur, gestimus, inuidemus, æmulamur, solliciti sumus, & expleta uoluptate, per quandam plenitudinem, rursus accendimur quærimusq́ꝫ facere, quod cùm fecerimus, iterum pœniteamus. Igitur cum per has portas, quasi quidam perturbationum uinei ad arcem nostræ mentis intrauerint, ubi erit libertas? ubi fortitudo eius? ubi de Deo cogitatio? Maximè cum tactus depingat sibi etiam præteritas uoluptates, & recordatione uitiorum cogat animam compati, & quodammodo exercere quod non agit.

Auiditas ciborum auaritia est.

Tactus uicinus insaniæ.

LIB-

LIENIS MAGNITVDINE *ioci constare intemperantiam.* *Caput decimumseptimum.*

PLinius & alij ioci intemperantiam lienis magnitudine non citra rationẽ constare opinantur. Scribit enim Cordubensis princeps decima quinta tertij, Lienis uirtute ab hepate omnem melancholici humoris cũ naturalis tũ accidentalis uim, naturali quodã anfractu prolici. Vnde nimirũ sanguis ꝓueniat benignus, clarus, lucidus & copiosus, quem esse risus causam naturæ rerum periti tradunt, quoniam inde spirituum multitudinem & claritatem animam exhilarãtium oriri compertissimum habemus. Sicut quoque in ijs qui meracius uinum moderate degustarunt, experimur. Rident enim frontem desulcantes frequenter, quod inde sanguinis quædam illis successerit bonitas, spirituumq́ decens colatorium Plinius libro undecimo capite trigesimoseptimo.

Ioci intemperãtia liene constat.

Sanguis lucidus causa ioci.

Moderate ebrij gaudent.

VN-

VNDE CERTAMEN GALlorum gallinaceorum originem traxerit.

Caput decimumoctauum.

POst deuictos Persas, scribit Aelianus libro secundo, Athenienses legem posuisse, ut galli gallinacei quotannis uno die certamen in theatro inirent. Vnde uerò initium seu occasionem sumpserit hæc lex, idem sic exponit. Cũ Themistocles ciuium exercitũ aduersus Barbaros educeret, gallos gallinaceos uidit pugnantes, neq; ille spectatorẽ se oscitãtem eius pugnę pbuit, sed tantũ exercitũ cohibens, inquit ad ipsos. Hÿ neque ꝓ patria, neq; ꝓ dÿs familiarib. neq; uerò ꝓ auitis heroib. periculum subeunt, neq; ꝓ gloria, neq; pro libertate, neq; pro liberis, sed tantũ ne alter ab altero superetur, aut alter alteri cedat. Quibus uerbis Atheniensium animos confirmauit, & sic quidem, ut auium certamen illis incitamentum ad uirtutem foret, & in memoriam sempiternam apud eos duraret.

Lex de gallis gallinaceis.

Egregia spectatio.

CVR

CVR THIMOTHEVS CONONIS filius, Platonis frugalitatem laudârit. Caput decimumnonum.

THimotheus Cononis filius, dux Atheniensium, omissis oppiparis cœnis, & epulationibus imperatorijs assumptus, à Platone ad conuium Academicum, & frugali, musicaq; cœna exceptus, reuersus ad suos dixit: Qui cum Platone cœnāt, etiam postero die bene habent. Exinde Thimotheus uituperauit cœnas splendidas & onerosas, quæ omne sequentis diei gaudiũ & hilaritatem proscinderent atq; præriperent. *Platonis cœna frugalis.*

EPAMINVNDÆ SENTENtia de huius uitæ miserijs. Caput uigesimum.

LAudatur Epaminondæ dictum, qui cum tempore Lenctricæ cladis audisset, bonum quendam & fortissimum uirũ occubuisse, O Hercules inquit, quod ocium uir hic nactus est, ocium enim mors est, uita negocium, uniuersa quippe uita nostra *Epaminondæ dictum.* *Mars ociũ est, uita negocium.*

uelut

ut uelut turbulentissimis tempestatibus hinc atque illinc perpetuo iactetur. Quid aliud est in hoc mortali cœno quàm factiones? quàm seditiones? quàm discordiæ? quàm bella? quàm incendia? quàm deuastationes? quàm cædes? quid in hoc uitæ salo, & mentis, & corporis fluctus non patimur? quàm miserabilis humana conditio? quàm ridendi cogitatus nostri? quàm stulta consilia? quàm uanitatis plena sunt omnia? Nihil est certi, nihil constantis, nihil diuturni. Omnis spes nostra inanis est, omne uotum frustra. Hæc Guillo Bituricensis.

Vita humana misera.

FINIS LIBRI TERTII.

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΟΣ

ID EST NOMENCLATOR MONTIVM, SILVArum, fontium, lacuum, fluminum, stagnorum & marium, admiratione inprimis dignorum ex optimis quibusque autoribus per Georgium pictorium Villinganum Doctorem medicum, iam primum in lucem publicatus.

DE MONTIBVS CAput primum.

ATLAS, uetustißima fama celeberrimus mons est Mauritaniæ, ob suam immensam altitudinem columna cœli nominatus. Ab ea parte qua spectat oceanum, squalidus: qua Affricam, nemorosus: fontibus & fluminibus irriguus. omnium generum fructuum abundantißimus. Eius supremum culmen asserunt semper esse niuosum. Inferiores partes à serpentibus, Elephantibus & brutis maxime infestari. In eo per diem tantam esse taciturnitatem & silentium narrant, ut

ut non absq; diuinitatis occulta suspi cione adeatur. Nocte uerò ad instar cæli crebris lucere luminibus, & reso nare cantibus & tinnitibus cymbalorum, tibiarum, fistularum, & tympanorum fama habet. Hunc nonnulli Telamonem uocant.

ACROCERAVNEI, montes sunt Magnesiæ altissimi, uel ut quidam dicunt, montes sunt inter Arme niam & Hiberniam, sic dicti, quod fulminibus sepissime infestentur. Vn de quoque flammas euomere dicun tur.

ATO, inter altissimos totius orbis montes altissimus Macedoniæ mons est, in uertice summo arcem tenet. Acraothon cuius incolæ dimidio plus quam cæteri homines, Solino teste, uiuunt.

BEBLVS, mons est campaniæ ignem, uelut Ethna & flammas exspuens.

BETIS, in Armenia mons est, in cuius uertice propter excellentem al titudinem arbitrati sunt ueteres, mul

tos

tos tempore diluuij saluatos, nec desunt qui dicant ibidem archam appulisse Noe, & diu post ostensam ab incolis.

CONATVS, citerionis Hispaniæ mons est excelsus, cuius, ut aiũt, in uertice lacus profunditatis inperscrutabilis habetur, colore niger. De eo miranda referuntur ab incolis. Dicũt enim si quis lapidem aut aliquid durum in eum proiecerit, confestim tempestatem oriri, eiusque in abdito specu palatium esse dæmonibus.

CARMELVS, Phœnicum mõs, oleis, arbustis, uinetisque conspicuus, harenas trahens ad uitrum cristalli instar conficiendum habiles.

CASIVS, mons est Syriæ, haud longe ab Antiochia. In eo narrant, quarta noctis uigilia in orientem Solis globum ingentem uideri per tenebras: & sic paruo corporis flexu surgẽtem: Solem inde profundissimam noctem.

CHIMERA, mons est Ciliciæ apud Phaselitas Carinam à Lycia di-

ſcriminis. Cuius ſummitates perpetuis flagrant flammis, quæ augentur aqua ſuperinfuſa, Terra uerò iniecta aut fimo extinguntur.

CINTHIVS, mons eſt in Delo, famoſus Apollinis natiuitate. Huius tam grandem magnitudinē perhibēt in umbra ſua, ut Aegęi maris ambitum totā integat.

CLIMAX, Aethiopiæ mons eſt, ſecus rubrum mare, in quo fœminæ prolixis barbis inhabitāt, uenationibus habiles, quæ Pardis & tygribus pro nauibus utuntur.

COPHANTVS, Bactrianorum mons eſt, nocte flammas è uertice eijciens.

COREB mons eſt regionis, Madian iuxta ſinum Arabiæ, hic in ſacris habetur, ob crebram ſummi Dei apparitionem.

CORITVS, Cyliciæ mons eſt, inſigni ſpecu memorandus, qui in ſummo montis uertice amplo ſatis hiatu patet; & in profundum demiſſus, quanto magis demittitur, tanto ani-

amplior efficitur, & lucis clarior, intuentib. sic admirabilis, ut mentes admiratione consternat. Sed primo accedētes cymbalorū sonus ualdè perterret, qui progressu euanescit.

DOLOROSVS, Scotiæ mons est, horribili lamentantium stridore terrificus.

DODONA, mons est Chaoniæ, in quo & Syluanus eiusdē nominis: in qua quercus uident, ex quib. colūbæ quęrentibus responsa proferunt.

ERIX, Siciliæ mons est, cuius in summitate Ericinę Veneris templum fuit, in quo ab Aenea Anchises tumulatus est.

EPOPON, mons pyrecusarum est, in sinu Capano, ex quo cū flammæ emicuissent, in processu, campestri solo æquatus est.

ERMON, mons Armorreorum ultra Iordanē fluuiū, cacumen huius tanti est frigoris, ut ex eo syrio flagrāte astro ad nobilium delitias glacies deferatur, & niues,

ETHNA, mons in medio Siciliæ

est, orbi toti fama celeberrimus, i-
gnem euomens globatim.

HEPHAESTIAE, montes in Lycia, tœda flammãte tacti flagrant, adeò ut lapides quoqꝫ in ipsis aquis ardeant, alitur que ignis ille pluuijs.

IDA, mons est Phrigiæ, nõn procul ab Illone, & Helles pontiaco, supereminens mari, in quo solem Orientem longe aliter quàm in alijs terris conspici habet fama. Nam in huius apice, à medio noctis passim ignes emicant plurimi, qui noctem in diem eunte in unam coeunt flammam, & denuò globus emergit rotundus, qui Sol est, recens se manifestans.

IMMETVS, mons est inter cæteros Atticæ regionis montes pulchritudinis principatum obtinens. Nam floribus nitet, Timo abundat, & optimo melle. In eo nascitur Carisia herba, quam mulieres, ut ardentius appetantur à uiris, brachijs alligare consueuerunt.

IN-

INNARIMES, mons insulæ Prochytæ, hic quia à perpetuo igne interius consumptus erat, denuò terræmotu aduentante in mare cecidit, & aliam, iterũ in cumulum exaggeratus, insulam fecit.

ISAMVS, mons est Pœniam ab India seperans, in quo nascuntur animalia Menopen nominata, boui similia, quibus pręgrandes comæ à collo pendent, & usq; in oculos à ceruice.

HADEGRIN, Noruegiæ mons ad meridionalem plagam, clara luce dæmones in aereo corpore ostendens.

HORRISONVS, Thuringię mõs, Siluanos alit, & Satyros qui per noctem tumultuantur.

HECHELBERG, mons est Noruegiæ omnium formidulosissimus. Quoniam inferni speciem præ se fert, quando ex eo eiulantium lachrimabiles uoces & clamores audiuntur, & fermè per totum miliare. Hunc circumuolant uultures & corui nigerrimi, perterrefaciendo acces-

ſum prohibentes. Duo exin fontes manant, unus intractabili frigiditate, alter intenſiſsimo calore intollerabilis. Et cætera elementa longe excellentes.

HALESIVS mõs eſt, Mantineæ huius ſortis, ut qui ingrederetur aqua aſperſus, conteſtim amitteret uiſum, & in breui uiſo amiſſo, animam efflaret.

LATERNVS, Cariæ mons, incolas ab ſcorpionis ictu ſua natura defendit, & aduenas ea ſorte priuat.

MAVL, mons eſt Britanniæ, in cuius radice lacus eſt, aquis ſuis adeo animalia feſſa reſtaurans, ut nullo uideantur attrita labore.

MOLVS, mons eſt Mœoniæ, qui prius Tmolus dicebatur, ex eo Pactolus effluit fluuius, aureas harenas trahens.

MVLO, mons eſt, in quo homines auerſis pedibus habitant, octo digitos in ſingulis pedibus habentes.

OLIMPVS, mons eſt altiſsimus Mace-

Macedoniæ, is quidem uerticem in cœlum adeò tollit, ut nubes cognoscatur argumento excedere. Nã characteribus literarũ uerticẽ signabant cinericijs incolę, ut anno sequenti redeũtes notarent, an cinis integer adhuc foret, ex quo ibi nec uentos efflasse, nec aues uolasse, præterito anno senserunt, nec pluuias cecidisse, aut alteras fuisse mutationes.

OLYSIPPO, mons est Hispanię, is hoc memoratu dignum habet, ut equas in eo ex Fauonio concipere faciat, quem et equos uelocissimos reddere testantur incolæ.

OROMENVS, mõs apud Indos est natiui salis, in quo lapidicinarũ ritu sal effoditur. Vnde uectigal Indis maius emergit, quàm uel ex auro, argento, uel Margaritis.

PIERIA, Macedoniæ mõs est, cui maximũ auri pondus ab antiquis Imperatoribus impositum esse fama tenet, ob quam rem in imo quatuor locis apertus, aurum effoditur.

POLENE, mons Archadiæ est,

circa quem, Eustathio teste, lapide reperiuntur, Asterius, Lychnitis, ignis flammam referens, & Selenite qui cum luna crescit & decrescit.

SMARAGDON, mons e Aethiopiæ, mari supereminens ru bro, qui surgente sole flammas emit tit, per horas quinq;.

TAGER, mons est in hispania Olispo propinquus, in quo equa sunt, quę statuto anni tēpore ex uen to concipiunt Fauonio.

VESVVIVS, mons est Campaniæ, amœnissimis agris incolitu excepto cacumine, quod magna e parte planiciem habet, sed infructu sam & cinere scatentem, cauernosan que, præseferentē antra plena adusti lapidibus, ut facilis coniectura sit, e loca quondam arsisse, sed defecisse flammas, statim ac materia ignis ce sauit.

VRANIVS, mons est uersu Calcedonem siluis omnimodis, atq uersicoloribus uariatus floribus, u ex eis uiatoribus & incolis plurimi

odo

oris obueniat. Et quod longè ma iu est, in eo fonte olei asserunt, cedri n orticis odorem referentem. Cui ucentem appropinquare nudum esse portet. Ex quo si hauriatur, iterũ crecit. Præterea penes hunc olei fon te lapidem ingentis magnitudinis orum dicunt, ut eum æstate flammã emttere, hieme autem ijs ex partibu unde exhalauerat ignis, aquę sca tugines apparere, quæ frigidæ admdum sint, ut glaciem referant, idq; pe æstatem & hiemem eueniat.

ZAPAORTENVS, mons in arthia est, multum amœnus & natu loci adeò munitus, ut inexpugnbilis uideatur.

DE SYLVIS MIRAculosis.

ALBVNEA, Hetruscorum famosissima sylua fuit, in qua, etsi tetri odoris fons esset, non obstit, quin ad eam omnis Italiæ multituo, uetusto more decepta, pro responsis concurreret. Erat enim seu in

fonte, seu arboris trunco spiritus aliquis immundus, qui deceptis orantibus responsa daret ambigua.

ARISIA, Hetruscorum est sylua, penes quã, dum Valerius Publicola consul Romanorum, aduersus Hetruscos bellum pro Tarquinijs pulsis gerens, in aciẽ descensurus esset, repperit è sylua prodeuntem ingentem uocem, atque dicentem uno plus Hetrusci cadent. Quod post obtentam uictoriam à Valerio uerum fuisse, compertum est.

BACENIS, Germaniæ sylua est, infinitæ magnitudinis, Cheruscos diuidens a Sueuis, & quasi natiui muri loco, alternis eorũ aduersus se incursionibus obstaculum est.

DODONA, Epiri sylua, in quam columbas de cœlo descendere fama tenet, & quercubus insidere, ut quærentibus responsa edant.

DE FONTIBVS *miraculosis.*

ACI-

ACIDALVS, agri Venuſini fons in Campania, ægris oculis mederi conſuetus.

AGRIA, Pauſania teſte, in Lycęo Archadię mõte fons eſt, huius ſortis, ut, ſi regionis ſiccitas frugum minitatur interitum, ſacris peractis, & hoſtijs immolatis, cœlum in nubes condenſet, & pluuias faciat.

AGNO, fons eſt in Licęo, q̃ quercus ramo nõ ita in profundũ demiſſo, per ſacerdotem agitatus, uapores & caliginẽ eijcit, quę mox in nubẽ coacta, Archadibus pluuiam præſtat.

ALISSVS, iuxta Archadiã fons eſt, qui lauãtes in eo à rabioſi, ſi canis morſu liberat.

ALIACMON, Macedoniæ fons eſt, quem ſi pecora guſtauerint candida, ſtatim nigreſcunt.

ATHAMAN, fons eſt, qui luna creſcente, ligna mirifice accendere ſolet.

ANDRI, fons eſt, uino ſtatis diebus ſcaturiens.

ARETHVSA, fons eſt Siciliæ, quem

quem in quinquennio translocari fama habet.

AXIVS, quoque Macedoniæ fons est, cuius pecora nigra, candida facit.

ASMANICVS fons est, circa Tiana plurimum mirabilis. Nam, ut fertur, aquę eius ex subterraneis meatibus frigidissimæ in fontem ueniunt, in quo illicò feruent, & ex astantibus incolis, his qui pro re aliqua recte iurauerunt, suauis potui & dulcis est, deierantibus uerò aduersa: eorum oculos, pedes, manusq; ledens, hydropisim faciens, & depilationis turpitudinē. Nec est læsis abire possibile, donec periurium suum confiteantur, istis quorum in prępiudicium deierarunt.

ARABIA, fontem habet, quem tanta ui exilire narrant, ut nullum non impactum respuat.

ARMENIAE, quidam fons est, qui pisces nigros alit, gustantibus mortiferos.

ASTYRA, fons est in Lesbo, aquam

quam nigram ſcaturiens.

BOETIAE, duo fontes uiſuntur iuxta Trophonium flumen, quorum alter memoriam, alter obliuionem miro modo aufert.

CAMINON, fons eſt calidas aquas habens citra feruorem, quas ſi uino miſcueris, triduo potionis calorem ſeruant.

GHARADVS, ex quo ſi animalia guſtauerint, maſculos pariunt.

CHII, fons in inſula Chio, à qua denominatur, ex huius aqua, ſi quis potauerit, hebes efficitur.

CICONES, fontem habent qui potannibus uiſcera ſaxea reddit, & res tactas in marmora mutat.

CRATIS, fons eſt Sibaris, capillos electro & auro ſimiles tingens.

CLITORIVS, Oenophilos abſtemios reddit.

CERO, oues ex ſe bibentes, ſi albicant, nigras facit.

CILITIAE fons, Theophraſto autore, oleo fluit.

CYRIZAE, fons Cupidinis uocatur, ex quo potantes amplius amare Venerea nequeunt.

CICERONIS, fons haud longe â Puteolis, calidas euomens aquas, quæ ægris oculis plurimum conferunt.

CYRANEAE, fontem habent, cuius aquas si quis inspexerit, omnia quæ cupit intuetur.

CLANIVS, fons Cãpaniæ apud Acerras, quem aiunt incolæ, cũ uenerit, pestem præsagire.

CLITVMNVS, Vmbriæ fons, qui maximos boues alit.

CRANEON, fons est, citra feruorem calidus, qui uino permixtus triduo suum calorem retinet ut Caminon, de quo supra dictum est.

DEBRIS, fons est apud Mangle, (quod est oppidum Garamãticum) miræ cõditionis. Nã eius aqua à meridiæ usque in mediam noctem feruentissimæ sunt : â media nocte uerò in meridiẽm usque, econtrà frigidissimæ.

GNI-

GNIDIVS fons, in ſpacio octo dierum terram iniectam lapideſcere facit.

EXAMBEVS, paruus fons eſt, apud Callopodas, qui Scythę ſunt, hic amaras adeò emittit aquas, ut Hyppano fluuio Scytharum permixtę, totum fluuium, qui dulcis alias fuerat, amariſsimum faciat.

IOB, fons in India eſt, qui, ut aiunt, colorem mutat quater in anno, in puluerulentum ſanguineum, uiridem atque limpidum, ternis menſibus unumquemq; conſeruans.

IOVIS, fons in Dodone, duplici de cauſa eſt mirabilis: Nam cum frigidus ſit, ſi immergantur faces ardentes, illas more aliorũ extinguit, extinctas aũt iterũ accendit. Præterea ſemper in meridie deficit, cum circa medium noctis exundet nimium.

IN PERPARENIS, fons eſt, qui quacunque irrigat lapidem, facit terram.

IN EVRIMENIS fons eſt, in quo coronæ metallicæ lapides fiunt.

HAN-

HANNON, ad ortum ſolis caleſcit, ad Occaſum frigeſcit.

HEBRYS, fons Aethiopiæ, bibentes Lymphatos reddit.

LERNEVS, fons Archadiæ eſt, cuius aquæ fieri abortum non permittunt.

LENA, fons eſt Corinthi, circa quam ſtant columnæ tempore æſtiuo frigora eijcientes.

LEBETHRIS, fons eſt iux. à coronam lacte fluens.

LEBEDON, fons eſt Eubœæ, in quo ſaxa in altitudinem creſcunt.

LINCESTIVS, ebrios potantes reddit.

LINVS, Archadiæ fons eſt, impregnatas ab infortunio partus defendens.

LEVCOGEI, fontes inter Puteolos & Neapolim, oculis & uulneribus medentur.

LYCOS, in Idia fons eſt, cuius aqua lucernam accendit.

MELLE, fons eſt in Eſcioto, cuius

ius aquam si biberint oues albę, nigrescunt.

MOLVS, fons est in insula Delo, quem aiunt eodem tempore cum Nilo crescere & decrescere.

NONACRIS, Archadiæ fons est, qui propter frigus lapidescit.

NAVLOCHVS, Imbri est promontoriũ, ad Notũ uentũ tendẽs, cui fons adhæret animalium mascula eunuchos faciens, fœminea uerò usq; adeò inebrians, ut soporem illis inducat.

NAXVS, fontem habet, ex quo dulce uinum fluit.

NEPTVNVS, fons fuit suprà Anxurem, ex quo, qui biberant, occidebantur, unde destructus nunc cernitur.

SELEMNVS, fons, cuius aqua à nimantibus dicitur conferre ad amoris remedium.

PHOENEVS, Archadiæ fons, hic nocte potus nocet, die uerò prodest.

PATENSIVM, littus tem-

plum habet Cereris, in quo fons est, qui ægrotantibus, uel salutem, uel mortem prædicere solet.

SIBARIS, bobus nigredinem inducit.

STIX, fons Arcadiæ, cuius aqua potantes interimit.

SACER fons, in Epiro frigidissimus est, & spectatæ diuersitatis. Nam si in eum ardentem facem demerseris extinguitur, & extinctas inflammat, dicitur & Iouis fons.

SORACTEN, Varro asserit fontē latitudine quatuor pedum, quem Sole oriēte exūdare feruēti similē dicit, auesq; ex eo gustantes necare.

SARSVLA, Narbonensis prouinciæ fons est, non dulcibus aquis defluens, sed salsioribus, quàm mare habet.

STALA fons est, in radicibus montis Syon, non iugibus aquis effluens, sed horis certis & diebus aliquibus ebullit.

SOLIS fons, in Cyrenaica regione est, in medio nemoris, quod Am-

Ammonius dicitur, qui habita consideratione ad mutationes eiusdem, mirabilis est, equidem sole surgente aiunt emanare aquas tepidas, meridie frigidas, die in uesperam inclinante tepefieri, nocte autem intempesta feruescere, & in tepiditatem redire denuo.

TVNGRI ciuitas Galliæ, fontem habet ferruginei saporis, qui corpora purgat, tertianas tollit, calculorumque uitia emendat. Huius aqua igni admota turbida fit, & inposterum rubescit.

TARNARICI, Cantabriæ fontes, in augurio habentur.

THESSALA Tempe, fontem habent, in quo æs ac ferrum eroditur.

TESLATVS fons est, conceptus mulieribus præstans.

TINA, fons est apud Colophoniam, qui potus, oracula reddere facit miranda.

ZAME fons est in Africa, ex cuius aqua, si quis biberit, canoram uocem assequitur.

ZEA insula, Varrone teste, fontem habet, qui hebetes facit.

DE LACVBVS.

ALBANVS, lacus est in Albano monte, haud longe ab urbe, ex quo uaticinia quandoque Romanis data sunt.

ALCE, lacus est, per Peucidanum in India, in quo omnia immersa fluitant, etiam lapides.

AMSANTVS, lacus est apud Lucanos, ex quo tam lætalis exhalat uapor, ut uolantes desuper aues necentur, eo suscepto.

ANAVS, lacus est in Asia, qui circumnascente absinthio inficitur.

ANETICVS, lacus Aegyptiorum est, circa quem papyrus nascitur, ex qua primæ chartæ factæ sunt.

ANIVS, lacus est, Puteolis uicinus, cuius fundus nullo artificio reperiri potest.

ANIVS, alter ad Austriam tendens,

dens, silicibus plenus, iuxta quem Iunio aduentante mense, serpentes conglomerantur, qui se in eum præcipitant uel demergunt. Nec est qui unquam exeuntem uiderit aliquem.

AETHIOPIA lacum habet, quo perfusa corpora uelut oleo pinguescunt.

AFFRICA lacum habet, canoras uoces reddentem.

ITALIA lacum habet, qui bibentibus aquam ipsius uini tædium inducit.

ARETHVSA Armeniæ maioris lacus est, in quem impetuoso cursu Tygris intrans, non aliter quàm si contineatur proprijs ripis, nulla in parte miscetur lacui. Quinimò seruato alueo, in partem exit oppositam, semper quicquid ingeritur, secum trahens, quod aquarum testatur dissimilitudo, & id, quod piscium genus unum, lacus alit: sed Tygris plurima, ex quibus nunquam à piscatoribus aliquis in aquis lacus

repertus est. Sic nec ex specie il-la quæ in lacu nascitur, nunquam in aquis transcurrentis Tigris, ullus inuentus, uisus, aut captus est. Tanta seruat diligentia quisque suos.

ASANIVS lacus, cuius aquæ in summitate sunt dulces, atque potabiles, sed si ad profundiores accesseris, uitiosas potantibus comperies.

ASPHALTIS lacus est Syriæ, in ea prouincia quæ iam Pentapolis uocata est, multum mirabilis, quoniam ex uiuentum genere nihil suscipit. Expertus id est Vespasianus, qui iußit in eum quosdam nandi ignaros & morti damnatos proijci, qui, & si iactu mersi sint, tanquam à uehementissimo spiritu ad superiora uiuentes impulsi sunt, Sic nec aues assuetas mergi suscipit. Quæ uita carent absorbet omnia, ut si ponas ad ardentem lucernam uiuente lumine innatat, eo mortuo con-

confestim mergitur. Aquæ eius amaræ & fastidiosæ gustui, ingentes bituminis globos ferunt, quo agente, nullis uentis agitari potest lacus. Præterea nauigationis impatiens est, cum nihil mortuum patiatur, quin sorbeat ea: Præter quæ bitumine illustrentur. Est tamen lauationibus ægrotantium utilis, medetur'que multis morbis, hunc quidam mare mortuum nominant. Et quod mirabile est, & memoratu dignissimum: Sunt iuxta lacum campi, qui hortos habent, fructus producentes amœnissimos, & adeò, ut qui uiderit, facile trahitur in desiderium commedendi. Verùm si aliquis inde carpserit, fatiscunt illicò & in cinerem resoluitur. Non procul quondam colligebatur balsamum. Cuius frutices Cleopatra Aegypti regina exstirpatos ad unum omnes in Aegyptum transtulit, ibi'que plantari iussit,

qui permanent etiam in hodiernum diem.

ASPHALTITES, Iudææ lacus, bitumine fluit.

AVERNVS, Cãpaniæ lacus est, in sinu Baleno, qui piscium fertilis est paruorum et nigrorum, qui comesti interimunt.

BENACVS, lacus est Galliæ Cisalpinæ, arenas trahens aureas.

BRIGANTINVS, lacus in agro Rhetico, murenas alit & mustelas.

CLITORIVS, lacus Italiæ est, qui abstemios reddit.

CROBLITORIA, lacus est, ex quo nõ solum qui biberint, sed etiam qui ex eis lauerint, moriuntur.

CVMMINIVS, lacus est apud Hetruscos, cuius originẽ talem esse fama habet: aliquãdo ad hos populos Herculẽ peruenisse narrãt, qui ut ostẽderet suam fortitudinẽ, defixit in terrã uectem ferreum, quem cũ nullus poterat extrahere, ipsum Hercules extraxit, & confestim aqua sequuta est, quæ lacum hunc fecit.

ELE-

ELECTRIDES, lacus est Syriæ, in quo electrum nascitur.

FVRIALIS, lacus est Boetiæ, insani generator amoris. Nam dicunt, qui ex eo biberit, in tantum libidinis ardore intendi, ut ferè agi furijs uideatur. Vnde & nomen Furialis sortitus est.

LVCRINVS, lacus Campaniæ, in eo captum aiunt Barbonem seu Triglam, quam Asinius Celer Romanus, septem milibus numûm mercatus sit, uel octo, ut Plinius habet.

LVMIAE, lacus est, apud Babylonam plurimum liquidi bituminis euomens, quo creditur, quondam à Semiramide Assyriorũ regina & testaceo latere, Babyloniam omnem muris instauratam.

LVNAE, lacus est, Athamoniæ tenuia accendens ligna: ex huius aqua, si quis biberit, aut in insaniam labitur, aut in soporem soluitur.

MALEFICVS, lacus Scotiſſet eſt, quem etiam inſanum uocant, in die amarus eſt ac ſalſus, nocte uerò ſerpentes albos nouem cubitorum eijcit in terram.

MANDVRIAE lacus, eſt in Salentinis, qui aquis exhauſtis non minuitur, infuſis item non augetur.

SALENTINVS, lacus eſt Salentinorum iuxta Anduriam oppidum, hic ad margines uſq; plenus eſt, neq; exhauſtus minuitur, neq; ſuper infuſis augetur aquis.

SCAPHAGIOLVS modicus lacus eſt, in Appennino, inter agrum Piſernenſem & Mutinenſem multum miraculoſus. Nam ut omnes teſtantur accolæ, ſi quis ſponte ſeu fortuito lapidem uel rem aliam quæ aquas moueat in eum proijciat, repentè in nubes aer cogitur, & tanta uentorum tempeſtas oritur, ut nonnunquam uicinæ ualidiſsimæ quercus, fagiq; ueteres aut truncentur, aut radicitus euellatur.

SE-

SERIPHVS lacus est, in quo ranæ non coaxant, quum faciant, si in alium locum deportentur.

SICENDIVS, Thessaliæ lacus est, in quo item ranæ sunt elingues minime coaxantes.

TARENTINVS lacus, est apud Tarentum, qui æstiuo tempore siccatur in salem.

TOLOSENSIS lacus est, Tolasæ ciuitati propinquus, & ab ea denominatus, in quē ciuitatis incolæ aruspicum suasu peste oppreßi omne quod habuerunt, aurum iniecerunt, & liberati sunt.

TRAGODITIS lacus est quiter in die amarus, & totidem dulcis sentitur.

VELINVS, lacus est, iuxta agrum Nesulanum, in quem si lignum inieceris cortice obducitur lapideo.

VENERIS lacus in Syria est, iuxta Heropolim, ex quo uocātibus pisces obueniunt, auro ornati, qui orta

hiantica præbent. Vt inde aurum manibus extrahatur.

DE FLVMINIBVS.

ACHATES, fluuius est, in q̃ lapides reperiũtur, qui à flumine suum nomen trahant.

ACESINVS, fluuius est Persiæ, magnus & nauigabilis, circa quem ferunt arundines nasci tantæ magnitudinis, ut singula eorum internodia incolis præstent nauigia.

APHRODISIVS, fluuius est in Pyrea, reddens mulieres steriles.

ANAVRVS, Thessaliæ fluuius est, qui neq; auram, neque nebulam emittit.

ALPHEVS, fluuius est, qui sub terram euanescit, & alibi rursus erumpit.

ALSA, fluuius est superioris Alsatiæ, qui prope oppidum Ensishaim, se in terram abscondit, & iuxta pagum Regishaim iterum fluit.

ARA-

ARABIS, fluuius est, qui Chelophagos potat, hoc est, homines qui testudinibus uescuntur, & piscium corijs uestiuntur.

ARIMASPES fluuius, aureas arenas trahit.

ASANA, Mauritaniæ fluuius est, ex Atlante scaturiens, gustu salsus, Crocodilos atque Hyppopotamos nutriens.

ASTVRES, quando campos irrigant ut pabulum reddant, oues lac nigrum præbent, si inde pascantur.

AVFIDVS, Apuliæ fluuius est, ex Hirpinis exiens montibus, apud quem Hannibal uictor ex occisorum manibus nobilium tria collegit, annulorum millia.

ANXS, Annedorum fluuius est, cuius ex aqua si pecora bibant, nigros pariunt fœtus.

BANNA, fluuius est Hyberniæ, in quo olim piscis repertus est formam Salmonis habens, tantæ magnitudinis, ut nullo modo integrè

in

in marginem trahi potuerit.

BIBLIVS, fluuius Hispaniæ est; cuius aquæ acerrimi uigoris sunt, adeò ut nullum telum approbant incolæ, nisi quod in eundem merserunt.

BORISTHENES, fluuius Scytharũ est, quũ cæteri Scytharũ fluuij turbidi fluant, solus hic clarus atq; potabilis labitur, pabula læta alens, & pisces optimi saporis, quibus nulla insunt ossa.

BRAGADA, fluuius Affricæ est, apud quem M. Altilius regulus serpentem longitudinis centum & uiginti pedum conuocato exercitu lapidibus obrui fecit.

CEPHISVS, Boetiæ flumen est, faciens ex auibus nigri coloris rubeas, ex candidis nigras.

CHERATI, Indiæ fluuius est, qui pisciculos producit, errantes per aridam, & demum in fluuium redeuntes.

CHALIBS, Hispaniæ fluuius est, in cuius aqua, si temperetur ferrum

rum longe acrius huius aquæ uiolentia redditur, quàm sua antea fuerat natura, & adeò ut nullam approbent Hispani telum ni sumpserit ex calybe temperamentum.

CHERIVS, fluuius est Eniæ regionis, ex quo si potent oues nigræ, albæ fiunt.

CERRETORIVM, est inter Pistorensem agrum & Lucensem, qui de decennio in decennium non determinato tempore, sed fortuitò & dũ minus ab incolis expectatur, tam grandem lapidem ingenti strepitu in siccum eijcit, ut qui uiderint, obstupescant.

CIDNI aquæ podagricis medentur.

CINIBS, Arabiæ fluuius, gemmarum fertilis.

CLITVMNVS, Vmbriæ fluuius est, boues albos producens, unde Romani magnas hostias Ioui immolaturi, ad hunc locum pro albis tauris mittebant.

CRATDE, fluuius Calabriæ, qui

qui pecoribus duriores pilos & sub flauos reddit.

CROCONVS, Falentinorum fluuius, in quem si lignum inieceris cortice obducitur lapideo.

ELSA, fluuius est Tusciæ, in agro Florentino, si quid circa initium eius inieceris, per breue dierum spacium lapideo cortice obducitur.

ERICINNVMAE, Boœtiæ fluuius est, memoriam summopere confortans.

ERINVS, fluuius Lydiæ arenas fert aureas.

ESICIVS, fluuius Hispaniæ est, hic primo dulces aquas dedit, nunc amaras fundit.

FASIS, Colchorum fluuius, in quo uirga nascitur, quam Leucophillon nominant, quæ si thalamis adhibeatur, matrimonia pudica facit & casta.

GANGES, Indiæ prægrandis fluuius, qui, Plinio teste, anguillas nutrit trecentûm pedûm longitudine.

GARGARVS, fluuius est, in insu-

insula quam ichhyophagi inhabitant, barbas ad genua usque nutrientes & pisces crudes comedentes, & formicas habentes catulos magnitudine æquantes.

IDASPES, gemmarum fœcundissimus fluuius.

INDVM, flumen duos habet fontes quorum alter ferrum attrahit, alter respicit.

IPANIS, Scythiæ fluuius, in quo animalia quædam nascuntur muscis maiora alis & quatuor pedibus ut quadrupedes & aues uideantur, in unicum saltem uiuentes diem.

MEANDER, Non procul â Marsia fluuius, in quo lapis reperitur, quem per antiphrasim Euphronon uocant, eius sortis, ut si eum quis secum deferat in insaniam hunc uertat uehementem.

MELAS, Sartræ fluuius, quem si greges potauerint candidi statim nigrescunt.

NELEVS, item fluuius albas oues nigro tingit.

NILVS Aegypti fluuius mulieres non ſolum fœcundas facit, ſed quæ diu ſterilitate damnatæ fuerunt ad conceptum diſponit.

NOVANIVS, fluuius eſt trans Appenninum conditionis inauditæ. Nam æſtiuis ſolſtitijs pleno fluit alueo, & Bruma ſiccatur.

ODONA, fluuius Indorum eſt in cuius ripis arundines creſcunt tantę magnitudinis ut uix unam triginta homines ferre poſsint.

PACTOLVS, fluuius eſt aurifer.

POLICARMVS, fluuius eſt in quo herba gignitur plurimum cœcitati conferens.

PONTVS, fluuius eſt in Mordis non multum diſtans hic lapides producit igne ut ligna cremandos, hos ſi percuſſeris extinguuntur, ſi aqua perfuderis ad incendium magis inflammantur, tetrum habẽt odorem aſphalto per ſimilem, adeoq́; abominandum, ut nulla ſit auis aut ſerpentum ſpecies quæ his ardentibus loco manere poſsit.

RAN-

RANDACES, fluuius est minoris Asiæ in cuius ripis naſcuntur ſerpentes uenenoſiſsimi, qui ſole feruente in hunc fluuium immerguntur, ubi frigefacti patulo hiatu in altum euolant, habent enim alas.

SILARIS, fluuius est iuxta Surrẽtum etiam folia iniecta in lapides uertens.

SABARIS, fluuius est Calabriæ aqua bobus albicantibus nigredinem facit.

SARNVS, fluuius est Calabriȩ in cuius aquas ſi quis paleas, ligna, fuſtes, ſeu frondes iniecerit paucis diebus lapideo obducuntur cortice.

STRAGA, fluuius Perſarum est adeo congelaſcens frigore, ut more ſolidi ſaxi uiam præſtet euntibus.

STIX, iuxta Nouacrum Archadiæ fons est qui epotus cõfeſtim interimit.

TAGVS, Hiſpaniæ fluuius aurifer.

TICINVS, Galliæ fluuius aurifer.

VEBAR, fluuius est apud extremos Indos penes quem maximi nutriuntur Elephantes.

DE PALVDIBVS ET stagnis.

ACHERVSIA, Campaniæ est palus quæ æstate funditus arescit, & hyeme abundantissima est aquarum.

ALCIONES, paludis Nero profundum multis funibus inuenire non potuit.

ASIA, palus est Lidia auium aquaticarum ut grues sunt cycgni, & holores, fœcundissima.

AVERINGVM, stagnum est Auerigę regionis, hoc in eo miraculum est, si contingat aliquem per stagnum naue uehi qui aliquid ignominiosum in stagnũ dixerit, repente stagni aquas turbari, & tanta moueri tempestate ut demergatur & periclitetur ualde.

CELAVNIVM, stagnum est Siciliæ tam fœtido odore ut omnes aduẽtantes abigat.

FIDEM, stagnũ est apud Indos cuius in aquis quantumcunq; leue sit non natat sed mergitur omne.

GELO-

GELONIVM, stagnũ est adeo fœtẽs ut neminẽ sibi in proximo patiatur.

LERNARCHADIAE, palus hydrã septẽ capitibus serpentem nutrit.

MAREOTIS, palus est apud quam uuæ nascuntur albæ, famosæ, â loco Mareotides appellatæ.

NVTHVL, stagnum est inferioris Mauritaniæ in quo alebethæ pisces, coratica syluri, atq; crocodili nascũtur, qui nusquam præter in Nilo reperiuntur.

RAPHARVM, stagnũ est apud Lydiam in quo nigri capiuntur pisces.

REATINA, palus est Italiæ cuius aqua ungulæ deaurantur iumentorũ.

SIDAN, Indiæ stagnum in quo penitus nihil innatat, sed penitus omnia sorbentur.

STIX, palus est Africæ quam limosam aiunt plurimum & papiris refertã, adeo ut difficillimum sit ad insulã quã circuiuit nomine Bathas transire, hanc enim Stygem uocãt quôd tristitiem transeuntibus offerat.

TRITON, palus est in Thracia in quam si quis se merserit in aciẽ uertitur.

IN HANC PHILOLOGIAM ET NOMENCULATOREM COPIOSISSIMUS INDEX.

Al

boristens

Diogenis

L

M

Paphlago-

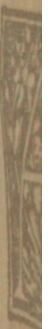
P

Q

R

Vebæ

FINIS.

APPENDIX PHILOLOGIAE AC ORDINE LIBER Quartus.

Q. CVRTIVS DE ADVLATORE, *quem Anaxilas uermem dixit, Cynici de eodem opinio, Senecæ parœnesis, Adulatores esse polypos & Protheos, Psomolaces qui, & Psomocolaphi, aduersusq; adulatorum uenenum remedium.*

Caput I.

ADVLATOREM perpetuum esse malũ, regum opes citius euertens quàm hostes Q. Curtiũ in Alexandri historia legimus, & Anaxilam uermem, uiuos homines corrodentem. Quo factum scimus, Cynicum ex tripode locutum, melius esse ad coruos quem redigi, quàm adulatoribus exponi. Dum illi morticina

tantum consectentur, hi autem uiuos, bonosque hiatu pestifero excarnificent. Senecæ paranæsim dum laudamus hāc item adponimus, quādo adulatoribus non latus applicandum docet, quòd artifices sint captandum superiores. Et Basilij magni doxam, quando in lib. de poetarum lectione, scite admodum & docte adulatores polypos nominat, quòd semet in omnem habitum, polypi piscis instar, uertere sciant assentando, quidam Protheos appellitāt quòd se in horas ad quæuis obiecta mutent, Plutarchus nullū esse perniciosius autumat quā Psomolaces quod est eos, qui panis buccellæ gratia obuianti blādiuntur, aut Psomocolaphos qui patinæ ratione se plagis affici non uerētur. Nam festinantius iuuentutem in præcipitium agunt quàm uel alius casus quispiam. Aduersus tamen hanc adulationis Chymeram Seneca hoc eclygma remedio esse ostendit, Nolle à quouis laudari.

AV-

AVREIS MALLEIS AVLICOS emolliendos, Orphea fidibus crudelissima animalia lenisse, sed aulicos muneribus eblandiendos, dum lupis sint crudeliores si multas proles habeāt.

Cap. II.

ADulatorum aliqualem mentionem fecimus, unde in transcursu adnotanda quoque consentanea uidentur, quæ Polybius Romanæ historiæ scriptor de Aulę quibusdam proceribus, qui hos quàm proxime accedunt, quinto libro habet. Quando Orphea Thraciū, Lynces, Tygrides & leones crudelissima animalium, cytharæ sono placasse docet. Et saltem aureis & argenteis malleis aulicos emolliendos scribit, Innuens pro Apollinis Pythij oraculo, apud eos muneribus nō cātu aut fidib. ludendū. Qui autor tales lupis pares quoq; assimulat, philosophū adducēs quādo animaliū octauo lupos si plures catulos habeant esse ferociores scribit, uelut etiā aulicis inhæreat,

ſi multæ prolis ſint parentes. Vndique enim quæſitum eant, ut corradāt & catulos ad honores per corraſa eleuent. Candidatos quoque regem accedentes raucos, ut luporum eſt, & quaſi mutos, ſi hos priores uiderint, tacere faciant, donec os munere illis ſublinias, charitatis officio excluſo.

ASSIDVE CONTEMPLATIONI, *remiſſio quandoq; interponenda ne langueſcat animus.*

Caput III.

CAſsianus Scytha ſeptimo collectionum libro frequenti contemplationi & ſtudio diui Iohannis Apoſtoli & euangeliſtæ interponendam probat exemplo requiem, Iuuenē enim quendam ab humero arcum baiulantem, euangeliſtam, qui perdicem in delicijs uacuo tempore habebat, interrogaſſe ſcribit, quid ipſe tantus uir, adeo uulgarem auiculam blandiendo demulceret, cum grauiora exequenda ſciret. Cui ſanctus retulerit, cur tu arcū

ex humero pendentem non semper tensum circumfers? ad quæ iuuenis responderit. Ne iugi curuationis ui, neruus mollescat & arcus laxior fiat. Vnde sanctus recte quidem. Nam & ego ne animus meus assiduo labore euirescat, sic auiculæ cultu requiem quero, Pulchra sunt hæc & commode ab euangelista prolata, quoniam nec agricolarum quenquam tam stolidi ingenij arbitramur, ut non agello suo alterna uice annorum quoque requiem cõcedat, quo sese remissione annua in fertiliorem messem recolligat. Apud Nasonem Phedra ad Hippolitum pari tenore cecinit:

Arcus & arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ
Si nunquam cesses tendere mollis erit.

SENVM CONSILIA MAIORIS *habenda præpotentibus, quàm assentatorum melle: illita uerba, Xerxis exemplo docetur.*
Cap. IIII.

SCribit Trogus Pompeius, quem Iustinus in epithomen redegit ter-

tio libro historiarum Xerxem regem Persarum Græcis aliquando bellum indicere uoluisse. Vbi gnatonice quidam ex aulicis ô rex dixerit nuncium tuum non expectabunt Græci, sed ad primum aduentum terga dabunt. Alius item ô rex, uerendum est ne uacuas reperturus sis urbes, si uim tuam resciuerint hostes, habebat enim in expeditionem septuaginta millia peditum ex regno, & triginta exterarum gentium, ac centum milia nauiũ, Tertius angusta classibus maria futura dixit terramque pro castris peditum nimis arctam, ut non memorem quod campos equitibus defuturos quartus eblanditus est, cœlo sagittis non sufficiente, Per quæ omnia sibi uisus est se Deum esse, ac citra consiliũ & laborem Græcos superaturum. Accesserit autem regẽ eundum idem Trogus scribit, Damagatus homo sincerus & regi a cõsiliis sine fuco, diuersum à præfatis occinens, senex & multarũ rerũ scius qui dixerit ô rex nemo est qui te non copioso exercitu armatum opinetur. Classium enim Ilia-

des

des habes, equitum myrmecias peditumq; examina, & belli neruum. Id tamen esse tibi persuasum uelim, etiam uim magnam clauo hoc est regimine & consilio uacuam non esse stabilem, sed perire nisi regatur. Tāta hominum diuersitas legibus & consilijs astringi nequit. Quæ Damageti monita rex ob audiens cum Græcis in harenam condescendit, & uictus harena cessit, dum pluris aulicorum blanditias quam sincerum senis consilium habuit.

DE VARIO SEPELIENDI *ritu & Anaxagoræ responso.*

Cap. V.

ANimaduertere licet ex quorundam historijs multiplices hominum prisco seculo à nostro usu abhorrentes fuisse sepeliendi ritus. Quidam enim ut Alexander ab Alexandro testatur, corpora suorum exanimata domi aromatibus illita summo studio seruabant, alij bestijs &

uolucribus dilaceranda obijciebant, conijcientes magis amicum quàm si uermibus escam obtulissent, Massagetas diuus Hieronymus contra Iouinianum scribens amicorum corpora, si animam efflassent dissecata in mensa comedisse docet, haud aliter conijcientes quàm si tali modo magnum amicitiæ concelebrassent symbolum. Cui ritui Arthemisia subscripsit Cariæ regina, coniugalis amoris exemplum intercũcta celeberrimum, mortuo enim marito corpus in cinerem redegit quem poculis suis immiscuit, et bibit, se nihil maius præstare ualuisse rata, quam si hoc modo defuncto sui corporis dedisset hospicium. Diogenes nullam corporis sui curam habuit, parum enim referre dixit an tumulo contegatur seu coruis esca sit euasurus. Hæc Cicero libro primo Tuscula. quæstionum, ubi quosdam etiam generosorum canum aluos sufficientes mortuis sarcophagos dixisse legimus. Circa hæc, responsum Anaxagoræ quoque prætereundum minimè censemus qui omne sepultu-

ræ genus nihili habuit. Interrogatus enim an se mortuo corpus suum in patriam deduci cuperet sepeliendum, respondit à nostra religione alienus, sua nihil interesse ubi corporis sarcinam deponat quando tantundem undique sit uiæ ad inferos. Nos dicimus nihil interesse ubi quis corporis molem relinquat si cœli spectemus tramitem.

SPECVLO QVI FVERINT usi & ob quas causas.

Cap. VI.

QVintum Hortensium, M. Varra de agricultura tertio libro, ut insolentior in publicum iret speculo usum scribit, ut qui tam curioso uestitu incedere consueuerit, ut rugas non sorte sed de industria locatas nodo artifice astringere curarit, Caligulam item speculi adminiculo uultũ suum ad omnem terroris & formidinis habitum composuisse Tranquillus docet. Ast Seneca multo usum speculi decentiorem ostendit. Etiam Socrati,

Lertio teste ap̄batū. Quippe ut homo si in speculo se contemplatus fuerit, in se recedat, & cogitet forma quantum uides, corpori tuo abest, sed uirtute hanc compensabis, formosus es infamiam ergo uitare labor erit, iuuenis es, Florem igitur iuuentutis discendo & fortia audendo complebis. Senectute grauaris indecora idcirco carnis depones & mortis tibi cura erit. Demosthenem Græcæ eloquentię principem speculo item usum historiæ habent ut declamando ad decentiam os fingeret. Sed Flauianus Constantinopolitanus uir in Græcis literis exercitatus, Platonem quoque speculum sępius inspexisse scribit, ut uidelicet ex eius intuitu quantum sua frequens peregrinatio, studij feruor, temporis acumen, & processus ætatis de suo naturali statu sibi ademissent, quo diligentius corpori suo fatigato in posterum indulgeret.

POE.

POETIS ET PHILOSOPHIS paupertatem non fuisse probro exemplis ostenditur.

Cap. VII.

QVis maior apud Græcos extitit Homero, quē inopem adeo fuisse Bocatius scribit ut illi capto oculis uix sumptus superessent quo duci puero expenderet? Huius tamen paupertas summo ornatu tandem excepta est. Superato enim Dario potentissimo Persarum rege ab Alexandro capsula aurea reperta est artificio & sumptu preciosa, ad Homeri scripta inter regis thesauros conseruata. Quis item inter Latinos, Vergilio lutifiguli gnato, cedro dignior aut palma extitisse fertur? Cui non amplius in bonis fuit Mantuæ apud uicum Anden quàm patrius agellus non sine litigio possessus, qui nihilominus ī Octauiani Cęsaris tūc uniuersum orbē dominātis summa gratia & familiaritate uixit. Neq; id Sarsinati Plauto notam incussit quod bonorum fortunæ uix alius pauperior extitit, Dum ut honeste famem

cibis ſepeliret, ad molas manuarias pre
tio in die fatigatus laborauit noctes in
comediis ſcribendis inſomnes agens.
Nam lauro uictorum & triumphantũ
ſymbolo honoratus eſt. Neque Ennio
laudis & honoris quicquam ademptũ
eſt, Licet tenui admodum re uixerit ut
in Auentino iunius ancillulæ obſequio
frueretur. Siquidem cum diem obiiſ-
ſet, corpus Scipiones, quibus in deli-
ciis fuerat, ſuo uoluere ſepulchro inte-
gi. Non aſpernantes Brunduſini ho-
minis cineres, Corneliorum miſceri ci
neribus, ut ne commemorem Valeriũ
Flaccum Patauinum, qui uili prædio
diues, in quo muſas ſuas tractauit, &
omnium iudicio admirandus habitus
eſt & celebris. Et uelut poetis non uitu
perio fuit paupertas, ſic in philoſophis
laudabilis extitit. Neminem enim Ale
xandro Macedone chariorem fuiſſe
Diogene ac magis familiarem hiſtoriæ
habent, Licet ſaltem conſarcinato ex
multis palliolo, Laertio teſte, frigoris
iniuriam depelleret & peram pro ſuo
panario geſtaret, radicibus & holuſcu-
lis ui-

lis uictitans & caua manu uice poculi bibens, Dolioq; uersatili palo alligato incumbẽs, cuius ingressum æstate uersus septentrionẽ uertebat, hyeme uersus meridiem, Democritus suas opulentias uelut bonę mẽtis onera abiecit, Pitaco Mitylenæo Croesus aurea munera obtulit, quę studiose repudiauit se satis opulentum inquiens. Hunc tamẽ Mitelenæi ob excellentis ingenij acumen, in tanto habuere honore, ut principatũ illi donauerint quem illis, statutis quibusdam & ordinibus ampliatũ, reddidit, Phereciden Syrium exiguis bonis gaudentem quamuis ob incuriã inopiamq; morbo pediculari læsus animam efflasset. Hunc tamen Magnesij magnifice sepelientes multum honorarunt. Quanti Mnesarchi annulorum sculptoris filium, Aristippo Cyrineo teste, Crotoniati fecerint uel id argumento est quod hunc Pythagoram nominarunt, quod ueritatem perinde ut Pythius loqueretur. Sic ergo palam sit poetas & philosophos, quia rerum inopes fuere, non uiliores habendos,

quia

quia sic non ob ignauiam sed innocentiam suam extitere.

PHILOSOPHOS NON ESSE Apathes pro Stoicorum sententia, sed affectus & perturbationes esse naturales & quædam de Aristippo. Cap. VIII.

STOicorum magniloquentia philosophos Apathes hoc est sic impassibiles esse confessa est, ut serenitatẽ uultus in philosopho nulla ægritudine, nullaq́ formidine obnubilatam uidere possimus. Cynicum Diogenem pro archetypo adducẽtes, qui glaciem niuemq́ hyeme, ardentes harenas æstate, nudis pedibus iocabundus & ridens calcasse fertur, & philosophum Palemonem Academicum rabidissimorum in se canum morsus nihili facientem. Nec non Anaxarchidem Abderitem qui à Nicrocreõte Cyri tyranno iussus est in saxũ cõcauũ conñci, ferreisq́ malleis cedi, Vbi philosophus pœnã corporis negligẽs, Tũde, tũde dixerit,

xerit, Anaxarchidis uasculum Anaxarchum non terres. Ad quæ tyrannus illi linguam præcidi iusserit, quã philosophus mordicus in faciem iussoris conspuerit. Hic certe Stoicorũ asserta magis gloriosa quàm uera duxerim, quũ etiam constantissimi uiri aduersus fulminantis fortunæ ictus expallescãt, ad tonitrua fulgetra & terrę motus cõcutiantur, & ad maris undabundi procellas inhorreant. Citius diui Augustini assertis inheserim qui perturbationes in philosophis & alijs, naturales esse & non uoluntarias scribit, Id quod etiam uerum esse in Aristippo Cyrenaico cõpertum habemus. Qui cum olim nauigaret mare procellosum & uiolẽtum, nauigiumq; quo uehebatur, turbinibus crebrioribus iactaretur, cepit coloris & uultus turbatione moueri, ac pallescere, ac ubi feruor ille maris deferbuit & tranquillitas redijt. Quidam mollior philosophũ affatus est qui eodem nauigio erat uectus, uelut illudens, quid hoc est inquit philosophe, quod tu in isto naufragij periculo

timuisti

timuisti expallescens, eum ego non timuerim, quem Aristippus responsione elegantissima remuneratus est, Dicens non eandem causam esse sibi atque illi quoniam is quidem non esset multum sollicitus pro anima nequissimi nebulonis. Ipsum autem pro Aristippi probi philosophi anima timuisse. Ex quibus infertur diuum Augustinum probe dixisse perturbationes esse naturales & non uoluntarias.

ANIMALIBVS SORTEM INesse uaticinandi, formicas sepedes Apuleio dici, & ruricolas, Easdem seruum quendam & draconem morsibus necasse, & earum pedum attritum silices absumi. Cap. IX.

NAturam in re nulla deficientem animalibus quoque uaticinandi sortem dedisse nemo est qui ambigat. Nam eius rei testem nulla exceptione dignum habemus. Aelianũ primo

primo historiarum, qui muros incolis ruinosæ domus præsagium ostendere docet, quando inhabitatam relinquãt altam quærentes non ruinosam, Et formicas futuram famem, si præter solitũ grana in suas cauernulas colligant.
Quandoquidem autẽ de formicis breuem attentauimus pragmatiam, non absurdum uidetur ostendisse quòd Apuleius eleganti uocabulo eas Sepedes à numero pedum nominat, seni pedes enim sunt, uelut alia animalia quæ annulta dicit Albertus, & nos insecta, Aristoteles ἐύτομα, Epitheta eas præfatus Apuleius septimo libro de Aureo asino ruricolas appellitat, quasi ruris cultrices, qui & seruum quendam morsibus interemptum dõcet, Sicut Tranquillus etiam Draconem. Tiberio familiarem, pari sorte animã dedisse scribit, Vbi notandum, hæc non ueritatis limites transire, dum earum itinere silices præduri sunt, attritos ex naturalibus constet, nullisq; animalibus maiores inesse uires pro sua proportione compertum habemus, & quæ morsu
 onera

onera se maiora portent.

PRIMATVM NON SANGVINI *debere sed meritis & uirtuti.*

Cap. X.

OStendunt Elij pertinacis Romanorum imperatoris uerba, quæ Polibius quarto lib. decimotertio capite ex Helinandi historijs citat, primatum quippe inter ciues non sanguini, sed meritis & uirtuti conferendum, Elius enim Pertinax cum ex senatore imperator esset à senatu creatus, obsecrante senatu ut filium suum Augustum Cæsarem uocaret. Respondit, satis mihi est quòd ego pręter meritum regno. Primatus enim non sanguini debetur, sed uirtuti, & meritis, Inutiliter etiam num regnat qui rex nascitur. Proculdubio dicebat isti parentis exuunt officiū, qui filios suos importabili mole superiecta extinguunt. Nam suffocare hoc est non promouere, quoniam uirtutibus exercendi sunt prius antequam eligentur.

EXEM-

EXEMPLO OSTENDITVR, quod Boetius habet de Lucretij Romani filio, non esse palmariũ si parentes ad puerorum suorum conniueant uitia.

Cap. XI.

HAbet Boetius Seuerinus uir cõsularis historiam, de Lucretij Romani deperdito filio, memoratu non usq adeo indignam, potissimum, quando cunctis qui filios suos bonæ frugis cupiũt futuros, speculum est cristallo perlucidius. Historia hæc est, Lucretius uir Romanus filium habuit à primis annis ob patris indulgentiam Samiorum flores, quòd dicitur, luxuriando inebriando & ludendo, colligentem. Hic ob capitale delictum carceri includitur, ac diutius seruatur, donec patris sui omnium facultatum substantia redimitur ac liberatur, qui liber malorum quæ fecerat non immemor, eà continuat assuetus. Vnde patre amplius nihil habente iterum incarceratur, & iudicis sententia capitis damnatur, ac educitur. Interim tamen patrem ad se uocat simulans quid

ſibi archani inſtillaturum in aurem, ac ſic in patris faciẽ ruens, illi naſum mordicus reſecat, dicens pater ſi rudẽ meã ætatem acriter corrigendo admonuiſſes, iam adultionem non ſuſpendio deſtinatum exſors naſo cerneres. Inquit philoſophus octauo Ethicorum, quẽadmodum parentes filijs cauſa habeantur eſſendi, ſic quoq; cauſa eſſe debeant bene & honeſte uiuendi, quibus philoſophi dictis Solonem cretam adieciſſe uidetur, quando legibus canit Plutarcho ſcribente, ne hi pueri ſuis parentibus alendi neceſſaria porrigerent, à quibus nulla doctrina in primis annis cicurati eſſent, à quibus item nulla admonitione perperam agendo moniti.

STVDIOSIS HABENDVS LIBRO. *rum delectus & librorum multitudini non incumbendum.* Cap. XII.

MVltum intereſſe Seneca docet, ut ſtudioſus librorum quos legendum in manus ſumit delectum habeat, & diligentem quidem, Epiſtola enim quadrageſimaſexta ſic ſcribit,

ſcribit. Non refert quàm multos ſed quàm bonos ſtudioſus euoluat libros, Satius eſſe intelligens ex bonis honeſtum percepiſſe fructum, quàm ex malis inhoneſtã uoluptatem. Cui librorũ quoq; exundans diſplicet multitudo ſi legatur, hanc enim mente onerare non inſtituere, epiſtola ſecũda fatetur Alexandriæ decem librorum fuerunt milia, & Ptolemæus Philadelphus qui Democritem ſuæ bibliothecæ prefecit uiginti milibus gloriatus eſt, atque in breui ad quinquaginta ſe peruenturũ dixit, quos omnes ſi quis legere conetur, citius helleboro purgandum duxerim quam in creditum euaſurũ crediderim.

PHILOSOPHOS AD REM PVblicam gubernandam utiles.
Cap. XIII.

SVnt qui hanc rem publicam eſſe miſeram teſtantur, quæ philoſophorũ gubernaculo regatur, adducentes Dionyſij filium, Brutũ, Caſsium, Graccum, M. Antonium &, ipſum quoque Ciceronem, qui omnes philoſophiæ

ſtuduerint, nihil ominus tyrannide quandoq; præcipiendo ſeuientes. Horum autem placita eximius ille philoſophorum princeps diuinus Plato apertiſsimis refellit exemplis quando ſcribit nullam bene gubernari rempublicam quę philoſophis careat. Socrate nimirum adſtipulante, qui niſi ciuitatib. philoſophi dominentur inquit, ijs quies aberit & ſolis lumen, quibus ut facilius credatur ex Aeliani tertio hiſtoriarum libro exempla oſtẽdemus ſatis lucida. Zeleucus enim Locrenſibus ſumma cum laude imperauit, Solon Athenienſibus, Bias & Thales Ioniæ, Chilon Lacedæmonijs. Neque eſt qui laudem regimini Pitaci, qui Miteleneis præfuit detrahat, aut Cleoboli regimẽ in Rhodios uituperet. Nemo item Anaximandri imperium, Faceſſant igitur qui philoſophos regendum damnant quos tanta autoritas ſanxit, ut ſaltem congreſſu philoſophorum principes ſapere dicantur prouerbio.

QVALITER DIOGENES IN *sua extrema paupertate se muris inopia consolatus sit.*

Cap. XIIII.

Diogenes Sinopensis desertus ab omnibus hominibus, solus relinquebatur, neque propter egestatem, quisquam sui rationem habebat, partim ob licentiam linguæ, & suæ uitæ morositatem, partim etiam ob sorditiem qua in dies utebatur, tristicia confectus est denuo, esuriens margines uel librorum extremitates manducans, quæ suppetebant, & nihil præterea ciborum. Mus accedens de cadentibus papyri frustulis etiam uescebatur, Vbi Diogenes, diligenter re perspecta, animo recepto ridibundus ait, Mus hic nihil indiget, Atheniensiũ lauticia. Et quid tu Diogenes ægre fers tecum Atheniensibus non cœnare? atq; sic oportunum gaudium ipse sibi conciliauit. Hæc pulchre tractat Aelianus 13. historiarum libro.

PHILOLOGIAE DE RIDICVLIS ET *absurdibus amoribus.*

Cap. XV.

QVis est tam stupidus qui non hos amores & ob stultitiam ridendos & ob absurditatem uituperandos putet? Primũ Xerxis qui Platani amore grauiter capiebatur. Deinde cuiusdam adolescentis Atheniensis, summo loco nati, qui statuam Bonæ fortunæ ad Prytaneum stantem deperibat, & sæpe in complexus eius se insinuans œstroq; percitus, propter cupiditatem, in senatũ ueniebat enixè rogans ut sibi eam liceret emere. At cum nihil efficeret multis regijs sortis & corallis imagine coronata, oblato sacrificio, profusis innumeralibus lachrymis mortem sibi ipsi consciuit.

CVIVSDAM SYRACVSANAE *mulieris docetur exemplo nulla metus ratione ueritatem obticendam.*

Cap. XVI.

OMnibus Syracusanis expetentibus Dionysij tyranni mortem nimium crudelitate furentis. Mulier

lier quædam eiusdem regionis multū senio grauata, ab incolis dissentiens cor dicitus à dijs precabatur. Dionysium superstitem diutius, & incolumem per mansurum. Vt autem multę regum au res sunt mulieris uota ad regem deferuntur, qui ualde admiratus unde hāc immeritam sibi donaret beneuolentiā, uocans eam ad se ut huius causam disquireret, quæ tyranni, non uerita grauem iram, dixit ô rex cum puella fueram paucorum annorum, & regem haberemus ualde tauricum, pari consensu mortem optabamus eiusdem, sed eo interfecto, deterior succesit quem item ferocientem ægrè tulimus, & tertium nacti sumus peiorem multò. Timeo ergo, ne si tu abesses, licet summa in subditos grassaris seuitia, subsequens, te crudelitate uincat. Ex hoc mulieris responsa deprehenditur maluisse ueteris ostensa ueritate mori, quam hac obnubilata mendaciter uiuere.

ALEXANDRI NEQVAM ASSERTA de P. Vergilio Marone.

Caput XVII.

SCribit Alexander Nequam in libro de rerũ naturis satis absurda de P. Vergilio Marone, sed auditu non admodum iniocunda. Quippe quòd Neapolim aliquando magna sanguisugarũ copia molestata sit. Vbi poeta auream sanguisugam in puteũ quendam deiecerit, cuius sorte omnes sanguisugæ uniuersim euanuerint, q̃ tamen post longam annorum seriem puteo expurgata, & aurea sanguisuga exempta recreuerint Neapolim molestantes, donec auream sanguisugam puteo iterũ immerserint. Idq; sua qua floruerit necromantia contigisse. Necnon ꝙ palatium Romæ ædificarit supra modũ celebre in cuius pinnulis singularum regionũ circũiacentium icones ex ligno celauerit, tenentes singulæ in manibus campanam, ea arte compositam, ut si una earum, Romanorum maiestati obniti statuisset, huius iconis campana sonaret, atque uertici huius palatij cataphractum

phractum equo æneo insidententẽ im posuerit hasta in eam regionem uibrantem, ut Romani facilius sibi ab hac cauerent ꝑparatasq́ insidias declinarent. Quæsitus deniq; idem uates quãdiu à dijs conseruandũ illud nobile esset palatiũ qui responderit, stabit usq; dũ uirgo paritura est filium, q̊d audientes Romani, crediderint ęternitatis opus futurum, sed hac nocte ruinam dederit qua uirgo Maria saluatorem Christum Iesum peperit.

QVID COMPLVRES PHILOSOPHI *dixerint in funebri pompa Alexandri Macedonis.*

Cap. XVIII.

SCribit Alphonsus Hispalensis in libro suo de prudẽtia mortuo Alexãdro plures lugendum conuenisse philosophos. Qui cum uiderint aureum illi ad paratum sarcophagum, dixerit unus heri Alexander ex auro sibi fecit thesaurũ hodie thesaurus est auro. Alius, heri mũdi ambitus Alexãdro nõ fuit sufficiens hodie moles terræ octo pedũ Alexandrum integit, qua nolens

uolens contentatur. Tertius, heri imperabat Alexander cunctis, hodie non est, etiam de infima plebe tunicatus, qui hunc ueretur, & illi non imperet. Quartus, heri multos liberauit Alexāder à morte, hodie non est quisquam qui eum liberet, Quintus, heri ducebat Alexāder suū exercitū, hodie ducitur idē sepeliendū, Sextus, heri premebat terrā, nūc terra premit Alexāder. Quibus philosophorum dictis sapienter admonemur ne ridenti fortunæ nimium fidamus, dum res humanas in Alexandro sic labiles fuisse cernimus.

GENTIVM ET POPVLOrum diuersos esse mores.

Cap. XIX.

ET gentium quarundam ex Aeliani quarto libro adposuisse mores non dissonum uidetur. Leucanorum enim lex sic habet. Si sub occasum solis uenerit peregrinus, uoluerit' que sub tectum alicuius diuertere, & is hominem nō susceperit, mulctetur, & poenas luat in hospitalitatis graues, Dardanenses Illyrides ter solummodo per u-

niuersam uitam se lauare consueuerũt, post partum, cum nuptias ineunt, & cum morte obierunt, Indi ad usurã, pecuniam non locant, neque accipiũt. Sed neque fas est hominem Indum aut iniuriam inferre aut pati. Proinde necꝙ syngraphum necꝙ depositum faciunt, Sardoi lex quoque fecit ut filij parentes iam senio confectos fustibus cederent & interemptos sepelirent, absurdum arbitrantes esse, si delirus senex ulterius in uiuis ageret, eo quod sæpissime in fraudem peccatumꝙ impellatur corpus senectute grandęua maceratum. Apud eosdem eiusmodi lex erat, ut pœnas ignauiæ & socordiæ cõstituerent. E qui ocio se uiueret, eum rationem reddere oportebat, & unde uiueret ostendere. Assyrij uirgines suas coniugio maturas in ciuitatem aliquam conducunt, atque uenum proponunt, & quam quisque emerit, eam sponsam abducit. Biblij in uia, si in aliquid inciderint, nihil tollunt quod nõ reposuerunt, Non enim hoc inuentũ, sed furtum arbitrantur esse, Berbiccæ
omnes

omnes ſeptuageſimum annum egreſſos interficiunt, uiros mactando, mulieres uerò ſtrangulando. Colchi mortuos ſuos in pellibus ſepeliũt, & inſutos ex arboribus ſuſpendunt. Lydis mons erat, ut mulieres antequam cum maritis concumberent, corpus proſtituerẽt. Cum autem ſemel laxatæ fuiſſent, deinde omni tempore continentes eſſent. Quæ uerò poſtea cum alio rẽ habuiſſet ea ſine uenia et miſericordia plectebatur.

DE PLATONIS PHILOſophi morte.

Cap. XX.

PLatonem ob uerecũdiam exhalaſſe animam quidam minus uerè ꝙ ridiculoſe ſcribunt, ſcribunt enim Platoni littora maris obambulanti, piſcatores ænigmatis uice quæſtionem propoſuiſſe ut uiro cui nihil lateret, quam cum neſciuerit in tantam delatus ſit uerecundiam, ut marceſcens animam dederit. Quæſtio autem talis erat. In denſis ſyluis uenamur, bis quinque catellis, quod capimus amittimus,

quod non capimus seruamus. Vbi diuinus philosophus quæstionis thema piscationi, non pediculationi adaptans à scopo uelut interpres ignarus ab errarit. Polibius autem quòd annis decesserit octuaginta & uno completis uerissime scribit. Et Seneca huic succinit octauo libro epistolarum quinquagesima nona epistola. Additq; defuncto, Magos qui tunc forte Athenis fuerant, immolasse, amplioris esse sortis hunc quàm humanæ ratos, quòd consummasset perfectissimum numerum quē nouem nouies multiplicata componunt. Tullius eadem habet de senectute capite secundo.

PHILOLOGIÆ LIBER QVINTVS.

MELANTII GRAECI DI-ctum ad Gorgiam, & quædam ex Herodoto de uxoribus.

Cap. I.

VM inter Græcos dissidium esset ortũ, Gorgias Leontinus in concordiam eos trahere uolens sinuosum uolumẽ de concordia ad illos scripsit, unde Melantius Gorgiæ æmulus, sic inquit: totam inquit Græciam inter se dissidentem in concordiam trahere statuit, qui nec se, uxorem & ancillulam tres in una domo hactenus concordare potuit. Ancillulæ namque elegantia superabat uxoris decorem, quod eam ualdê molestabat. Vnde Gorgiam iniurijs lacescens, dissidio studebat, Sic ergo tutissimum uidetur in pedissequas uxores

res se pulchriores habeant, D. Hieronymus scribit grauissimum esse sapienti hoc dubium, quippe an bonam uel malam ducere liceat. Vel inde quòd Herodotus mulierem cum ueste deponere uerecundiam scribit.

EOS QVOQVE TIMERE, *quos multi timent Dionysius Syracusanus exemplo suo ostendit.*

Cap. II.

Dionysius Syracusanus sese metus aculeo quoque percuti ostendere uolēs, alicui qui hunc omnibus formidini esse dicebat, seque neminem timere dixit, nudum in mensa sedenti ensem super caput de pilo pendere fecit, ut securitatem aut felicitatem suam per hoc manifestare illi posset. Dixit enim, amice non times hunc fortuitum lapsum de pilo? qui respōdit, timeo maxime, Dionysius contra, sic omni hora ensis hoc est fortuitum periculum nunquam liber, pertimesco. De eo similiter historię habent, quod usque adeo tonsoris nouaculam timuerit ut ardentis

carbonis medio barbam adusserit, tonsoris fugiens rasuram. De Alexandro simile Tullius secundo officiorum habet. Istum enim nunquam suæ uxoris cubiculum intrasse scribit nisi ex suis satellitem quendam præambulantem haberet, qui stricto ense muliebres perscrutasset arculas. Cui tamen parum timuisse profuit. Nam ab ea propter pellicatus suspicionē interfectus est, Massinissa item timorosus custodum abhorruit diligentiam ac canum fretus latratu securus dormiuit.

NON VESTIVM ORNATV FAmam aut laudem assequendam Demosthenis probatur exemplo.

Cap. III.

DEmosthenes, antequam sua cunctis innotuit uirtus & eloquētia, purpura usus est, & lautiore uestitus nitore, sed istis uulgatim publicatis, forum tunicatus accesit, sic innuens populares hos saltem emere causidicos & aduocatos qui phylateria dilatent, & uestium splēdore cōspicui sint, ideo dicens. Abeat nunc pompa, mihi

enim

em̄ ſatius duco, ex me non aliunde glo riā nanciſci, q̄ ſuffragiū emendicatū ab extrinſecis dici poteſt. Virtutis titulo magis clareſcit quiſq́, quàm ſplendidiſſimo luxus nitore. Hæc Polyb. libro octauo cap. decimotertio.

INGENVOS PVEROS VIRTVTIS *cauſa ad labores aſſuefaciendos eſſe, imperatoris Octauiani docetur exēplo.* *Cap.* IIII.

NOn quenquam niſi diri laboris medio occalluerit uirtutem nanciſci imperatoris Octauiani docetur exemplo. Hic enim, autor eſt Polybius octauo libro à pictis bacillis, q̄d dicitur, filios ſuos, etiam adoptiuos ad militares gradus inſtrui curauit, uel ut ſaltarent, uel curſu metam attingerent, ſeu miſsilibus telis iacularent, aut natantes, enatare perdiſcerent, contis item & pugnis cæſim & punctim in hoſtes adultiores effecti, omni telorum genere, ut irruerent. Filias autem lanificio addicauit ne turpi ocio marceſſerent, aut ſi egeſtatis termino premerentur arte manuaria ſe uirtuoſe

educarent, gyneconitis enim medio hæc neuit, altera pinxit acu, tertia polli ce fila traxit, aut lanam carminauit. Sci-ens prudẽtiſsimus imperator uirtutes ocio minime acquirendas, Cicero Ly-curgi præcepiſſe leges ſecundo Tuſcu lanarum quæſtionum ſcribit, Iuuentu-tem uirtutibus à crepundijs ferme eru diendam quæ non ſomno uel turpi o-cio ſed laborum frequentia, æſtu, algo-re, per ſaxa & ignes nanciſcantur, Cice ronis ſcriptis parum Senecæ diſſenti-unt placita quando ſecundo libro de prudentia Lacedæmonijs uſitatiſsimũ fuiſſe perhibet ut ſubinde filios ſuos ad hortarent ne ad flagellorũ uibices ani-mum ſubmittere uellent, ſed perſeue-ranter, ſi caſus obtuliſſet, humeros uul neribus non ſubtraherent, cauſam ſub ijcientes aſsiduitatem quippe contem ptus periculorum, ad labores ſolidiſsi-ma corporis membra parere, uelut hoc cernamus in nautis qui crebris naufra gijs alacriores reddantur & militibus, qui dum periculum aliquotiens euaſe runt fortiores efficiantur, ſeu agricolis quando

quando laborum aſsiduitate, ferendũ robuſtiores iugum reddantur.

QVANDO VARIETAS ET FERculorum luxus primum ceperit, de quorundam principum frugalitate, & quorundam deperdita gulæ luxuria.

Cap. V.

ASiatica uictoria, ut refert Liuius libro nono belli Macedonici, peregrinæ luxuriæ originem in urbem, & poſt modum in omnes exteras nationes deriuauit. Nam antea tam frequens lauticiarum non fuit ſtudium, ſed hac uictoria nacta epularum exoticarum mille ceperunt eſſe genera, ceperunt item coqui uiliſsimũ prius mancipium, in magna æſtimatione & pretio haberi, qui uarijs cibis helluonum & uapparum oculos paſcerent, ſaporibus palatum reficerent, & nares redolentibus diſtenderent odoribus. Vbi non immerito bonus ſtomachus ſibi à natura iniuriam illatam conqueri poſſet, ut qui oculis priuatus, palato, & na

ribus, per quæ ferculorum uarietates intueri, sapores gustare & odores olfacere posset, tantum asotis obediens ingerendo quæ uolunt, etiam ad tantam saturitatem, ut quamuis crebris ructibus se ad plenum farcinatum ostentat, tamen non cessat gulosorum curiositas plura ingerere, diuus Hieronymus in eos excandescit epistola nonagesimaquarta, infelices nominans qui maiorem famem habeant quàm uentrem, prisco seculo frugalitas non tantum philosophis, sed magnatibus quoque culta est Polyb. teste, Augustus enim Cæsar si panem secum habebat secundarium, paucos pisciculos & ficus se laute arbitratus est uixisse. Scipio Aemilianus inter eundum in publicum pane uesci solebat cibario, famem non aliter optimum esse obsonium ratus, quàm sitienti aqua potus nectareus, & amoris tentigine illecto mellitissima Venus ancilla, etiam informis, Ptolomeus rex per deserta militans Aegypti, pane subcinericio in casula oblato, nil illo pane iucundius unquam commedisse

medisse affirmauit, & ideo tempore isto macrobios id est longæuos ætas tulit sicut Plinius id pulchre in Prologo decimiquarti naturalis historiæ uerbis istis ostendit. Quando uoluptas uiuere cœpit uita ipsa desijt.

DE IIS QVI PRÆTER DECOrum maximos sed inanes sumptus ad ostentationem faciunt.

Cap. VI.

LEgimus Neronem Augustũ uestem unam non bis induisse, piscatum aureo rete, purpura & cocco funibus nexis usum, & equo necdum solijs argenteis roboratum, domum itẽ non solum auro perlitam habuisse, sed gemmis atq; unionum conchis tabulatam, Necnon populo ludis Circensib. gemmas, margaritas, aurum atq; argentum sparsisse, Gaium Cæsarem historię habẽt barba quãdoq;, si in publicũ eũdũ fuerat, aurea usum, & Iouis fuscina seu Mercurij caduceo, Varius Heliogabalus aureã matulã ad corpis excremẽta

excipienda præsto habuit, gemmas ab optimis sculptas artificib. in calceamẽtis portauit, & nunquã minoris cœnauit centũ sestertijs, hoc est triginta argenti libris atq; sexcẽtorũ scaurorũ capita multotiens ut saltem cerebellis uiuerent adposuit, persæpe etiam tunicatos luporum & murenarum lactibus pauit. Post mortem Mitridatis Ponti regis in sua regia inuenta legimus duo milia poculorum ex onochite lapide, equorum frena & phalleras nõ solum ex auro, sed etiam gemmis. In armario Luculi Fato functi reperta sunt, quinque milia uestium scœnicarum, quod magna perditio fuit. Sed Ptolomei nec minor est, quando mille conuiuas totidem aureis poculis saginasse fertur, semper cum ferculis uasa immutans. Silla quoque superfluens adeo in apparandis cœnis fuit, ut uinum quadragenarium populo exhibuerit, & in condimẽtis omnis generis, ac dapibus ita redundauerit ut post saturatum populum magnam reliquiarum uim deijci in flumen iusserit, quod perdere fuit,

potius quàm abundare. Aulus Vitellius epulas trifariam, interdum quadrifariam partitus est, in ientacula, prãdia, cœnas & commessationes, quibus omnibus ut satis esse posset, sæpius euomebat, singuli apparatus non minus quadringentis hominum millibus constabant. In cœna illa famosissima quã frater ei exhibuit, apposita dicuntur duo milia selectissimorum piscium, & septem auium. Allata etiam patina, immensæ magnitudinis, referta scaurorũ iecinoribus, phasianorum ac pauonũ cerebellis linguis phœnicopterum & murenarũ lactibus, quas à Carpathio mari & Freto Gaditano triremibus aduehendas curauerat. Cui sumptus isti futiles placent perditionis barathrum iure dicetur & ipsa perditio. Agathoclis citius frugalitati inherendum suaserim, qui fictilibus & samijs usus est culullis in suis conuiuijs. Et filij Vespasiani cuius conuiuia non fuerunt profusa nec sumptuosa, sed iocunditatis plena.

DE CICONIARVM PIETATE in suos parentes. Cap. VII.

EXtat lex pietatis magistra, quæ edicit ut liberi suos parentes alant, ac in necessarijs subleuent. Hanc itaque legem quam plerique etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnium animalium genera exprimit. Reliqua tantisper amant, agnoscuntq; parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera, Vna ciconia parentes senecta defectas uicissim alit. Et ut Diuus Ambrosius in hexamero scribit, ꝓprijs pennis nudatos parentes suis plumis uestit, ac uolatus impotentes, suarum alarum fulcro subleuat ad uolandum. Ob hoc, autor est Suidas, antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur ac in imo Hippopotamus, ut ipso gestamine reges admonerentur, pietatem in primis colendã, & uiolentiam cohibendam. Est enim Hippopotamus animal uiolentum & crudele, atq; adeo impium, ut patre interfecto matrem ineat. Testis est Plutarchus

chus in commentario cui titulus utra animantia ſint prudẽtiora, terreſtria an aquatilia.

NATVRAM HOMINI POCVLVM *dediſſe quo utatur, ſitiens oſtendit Diogenes & paucula de eiuſdem morte.*

Capi VIII.

DIogenes quæ extra naturam erãt haud magni ſecit Laertio teſte, ſed potiſsimũ hoc tempore quã do puerum iuxta fontem ex concaua manu aquam bibere uidit. Confeſtim n. ſcyphũ quẽ diutius in perula ſua portauerat cũ obiurgatione ſui, quia tã diu inutile pondus ſecum portaſſet pedib. calcans, infregit, Stultus inquiens ego ſciphũ portans, quũ natura rerũ opifex manũ poculi loco tribuerit. De morte Diogenis alia ſcribit à Laertij dictis Satyrus Thyllus peripateticus, qui omniũ fermè philoſophorum deſcripſit uitas. Sic enim habet, Cum Diogenes cũ ſuis amicis Agonem Olympicum inuiſere ſtatuiſſet febri correptus eſt in itinere. Vnde in crepidinem hoc eſt in præru-pti ſaxi altitudinẽ ſub arboris umbrã

ſeceſsit,

secessit. Volentibus autem amicis eum iumēto uehi seu rheda, dixit abite queso spectatumq́ pergite, hæc nox aut me uictorem præstabit, aut uictum. Si uicero ad Agonem ueniam, si febris me uicerit, ad infernum. Ibiq́ per noctem eliso gutture non tam mori se ait, quàm se febrem morte excludere.

M. VARRONIS DE VXORVM *ferendis contumelijs scite dictum, & paucula de Socrate.*

Cap. IX.

M. Varro in Satyra quæ Manipea inscribitur uitium coniugis aut tollendum aut ferendum esse docet. Nam si maritus tollat, commodiorem inquit præstat, si fert, se ipsum meliorem reddit. Huc similia noctium Atticarum A. Gellius libro primo de Socrate scribit. Hic enim ab Alcibiade interrogatus q̃modo Xantippen admodum senilē & iurgiosam, quæ diu noctuq́ muliebribus in eum grassaret conuicijs in ædibus ferre posset, cur eam non eliminaret? Respondit

quia eius conuicia lucrum duco, quando enim domi talem perpetior ferre assuesco et exerceor ut cæterorum hominum foris quoque perpeti ualeam petulantiam & iniurias.

SOMNIORVM ALIQVOT EXempla quæ Galeno addiuinantia dicuntur.

Cap. X.

SOmnia addiuinantia Galenus ea uocat quæ rei somniatæ aliquod euentus symbolum ostendunt. Tale hoc fuit quando somniasse quendam scribit, crus alterum sibi lapideum factum, qui expergefactus ea corporis parte paralysim incidit. Et hoc quando Galenus bis per somnium admonitus est, cum diuturno dolore in ea parte infestabatur, qua septo transuerso iecur continuatur, ut arteriam quæ inter pollicem & indicem comparet aperiri curaret, qua aperta sanatus est. Item hoc cum Cæsar Augustus decumberet in castris, admonitus est à Philippo suo medico, qui per somnium uiderat illũ

in taber-

in tabernaculo ab hostibus opprimi, Vnde se alio contulit, sequenti die M. Bruti milites ingressi taberncculum, lecticam eius multis uulneribus confoderunt, existimantes illum reperturos ibidem, quæ alea fefellit.

MALE AFFECTIS NON SEMPER *pharmaca adhibenda, cum illis quandoq; scriptis, si accepta uideantur, mederi queamus id Alphonsi regis Aragonum exemplo docetur.*

Cap. XI.

AEgrotabat rex Capuæ, & multi multa pro suo quisq; ingenio ac studio oblectamenta ac munera ægrè affecto regi cum excogitarent. Ego Alfonsus quoque ex Gaieta accersitus statim aduolaui, deferens & ipse mecum fomenta, & medelas meas, hoc est libellos quos ipsi quam maximê gratos intelligebam, præ cæteris tamen Quintum Curtiũ bonis (ut aiũt) auspicijs regi obtuli. Ex quo ille res gestas Alexandri à disertissimo uiro scriptas, ea hilaritate, ea auiditate ea deniq; fœlicita-

felicitate cepit audire, ut medici obstu pescerent. Eodem ipso die quo legere ceperamus, ægra omni ualetudine leuatus ac pené confirmatus euaserit. Itaque post habitis omnibus recreamentis, quotidie ternas facere lectiões perreximus, breuiq; librum absoluimus, ex quo eo die frequenter in medicos rex iocatus Auicennam uelut parabolanum parui facere, Curtium laudibus accumulare cepit.

IOCVS DE COECO SACERdotem illudente furem. Cap. XII.

FVit Coloniæ cœcus quidã auarus & dolosus. Hic corrasã pecuniolam in parochiali ecclesia triginta argẽti minas, eo tempore quũ ecclesiã ab hominib. uacuã arbitraret̃ sub sede quadã infodit utpote qui nullã ꝓpriam domũ haberet, ita sibi persuasus, quòd omni die hanc sedem occupare uellet, ut certius hanc summã custodiret. Deceptus tamen opinione, Nam presbyter quidam fodientem notauit, qui statim cœco discedente pecuniã abstulit.

Vbi altero die cæcus præfatam ſedem occupat, theſaurioli locum diſturbatū inuenit, & argentum furto ſublatum, ductori ſilēter inquit ſacerdotum com plures templum in dies obambulant tu, ſi quempiam eorum quando hic ſedeo ſubridentem uideris me illico, ut hunc alloquar, admone, ductor paruit, & cuidam ſubridenti cœcum adduxit, qui ſic exorſus eſt. Domine mi de ueſtra honeſtate ac uitæ ſincerioris religione multa bona ſæpius audiui, unde animo incidit, ſecreta mea præ cæteris manifeſtare uobis. Attendite ergo, ſed curate prius ne quis colloquentes nos audiat, habeo hic ſub illa ſede triginta libras monetæ infoſſas quas nec hominum quiſquam nouit, & alias item triginta habeo quas infoſsis cras addere ſtatui. Sed quia ſenex & capulo proximus ſum. Rogo ut me mortuo illas ſexaginta libras in ueſtrum uſum recipia tis, atque pro ſalute animæ meæ, omnia quæ decent faciatis, ad quæ ſacerdos gratias agens ſtudioſiſsime ſe facturū, ſpe melioris furti promiſit, ac cœco abſente

ſente confeſtim ablatas triginta minas in locum repoſuit, ratus cœcum alias triginta etiam adpoſiturum, quas omnes ſimul rapere poſſet, de cœci nihil cogitans illuſione. Sed cœcus in templo aliam ſedem de qua ad pecuniam, ceu cuſtos uidere poterat, occupauit. Vnde uidens ſacerdotem fatuum, pecunias repoſuiſſe & abeuntem notãs, confeſtim ſuas libras de loco captat, & abit. Sacerdos autem ſequenti die ſummam in duplo ſe rapturum opinatus, nihil inuenit, Sic cœcus coruum deluſit hiantem.

DE SOMNIIS QVAE EX *humorum emergunt redundantia.*

Caput XIII.

ADſcripſimus quæ ſomnia Galeno addiuinantia dicantur. Nunc Auicennæ adminiculo à ſingulis humorib. orientia oſtendemus ſomnia. Et in primis ſymmetriæ humorum inditia obijcimus. Humorum enim æqualitas, iocunda ſomniat, permulcentia & ſpem inducentia optabilem, me-

lodias, conuiuia, & dignitates, ex spirituũ quippe serenitate. Vbi singulorũ humorum redundantia in corpore delinquit plectorico, somnia aliter se ostẽdunt: opinatur enim quis se moueri nõ posse, aut ingestabili onere grauari, seu linguæ esse impeditæ. Qui uerò subuolare se opinantur & perniciter quocunque rapi, prætenuibus humoribus abundare creduntur. Sanguinis princi-[illegible]rum nimirum somnia produnt ru-[illegible]ntia, sanguinis profluuium, commes-tiones, amores, cantus & saltationes, Aquarum uerò niuium, pluuiarum, fluminum, molendinorum, piscium, & nauigij ingenerant idola phlegmatis habere. Cum autem imagines concipiuntur ignium, citrini quid coloris, rixarum, diglodiantium, incendium bilis præualet rubea. Sed atram bilem terrifica somnia monstrant, nigredinem, cimiteria, malos spiritus, mortuorum imagines, & luctuosas res. Ea non principis modo scripta confirmãt. Sed Auerrois quoque colligit quarto capite 15.

PA-

PASTOPHORI ET PASTOphoria quid apud autores significent, Ac Venus cur pastophoros Græco epitheto dicatur.

Cap. XIIII.

LApuleius libro undecimo Aurei asini locum tenebricosum habet, quando inquit, Cœtu pastophorum uelut in concionem uocato. Vbi uocabuli pastophorum, significatio, multis ignoratur. Huius ergo declarationem authorum suffragio huc pono. Nam pastophori sacerdotes sacrosancti Græca ditione nuncupantur, quasi thalamiferi qui in supplicationibus ferebant. Et Pastophoria horum sacerdotum domicilia, id est sacerdotum de quibus mentionem fieri apud scriptores ecclesiasticos potissimũ habetur. Nam 1. lib. Machabeorũ scriptũ legitur. Et uiderunt sanctificationem desertam, &

altare prophanatum, & portas exustas, & pastophoria diruta, Eusebius undecimo historiæ ecclesiasticæ, Extrema tanti ambitus spacia occupant pastophoria. Venus item Græco epitheto pastophoros quasi thalamifera nominata fertur.

DE LVGVBRI CYANIPPI PHARAcis Thessali filij & suæ uxoris Leucones, ex Parthenij Nicensis historijs euentu.

Cap. XV.

IN Thessalia Cyanippus filius Pharacis Thessali, in amorē ualde pulchræ puellę Leucones uenit, quam etiam â parentibus impetratam in uxorē duxit. Erat autem plurimū uenationi deditus. Ita ut per diē leones & apros insequeretur, noctu autem fatigatus penitus accederet puellā, adeo ut aliquādo neq; sermone cum ea habito, in profundum somnum deferretur. Vnde illa prę mœstitia & doloribus consilij inops facta, diligentiam adhibebat quo cognosceret, quid faceret tandem. Cyanippus, qui ita perpetua delectaretur circa

circa montes cõuersatione, quare mox usque in genua uestib. suffarcinata, clam ministris omnibus syluam ingreditur. Porrò Cyanippi canes forte ceruũ insequebãtur, & quia ob longã uenationẽ ex mansuetis ferociores erant redditi, cum puellã olfecissent, eam inuaserũt, nemineque prohibẽte totam dilaniarũt. Atque ita ob amorem iuuenis hîc mortẽ sortita est, Cyanippus uerò superueniens, ac truncatã deprehendens Leuconem, magno dolore repletus est. Vocatisque ad se ministris illam in extructum rogum imponit, & primum quidem canes simul ad rogum mactat, post uero uehementer puellam lamentatus se ipsum quoque interficit. Hęc Parthenius Nicensis præfato libro cap. 10.

AVICENNAM, ALBERTVM MAgnum & Theophrastum impudenter errasse in descriptione radicis mandragoræ, Et qua arte illa mandragora quam Agyrtæ & circumforanei in hominẽ figuratam & uitro inclusam, ut plebi sic imponant, ostendant conficiatur.

Cap. XVI.

SCribit Plinius libro 8. cap. 22. non repetiri tam impudens mendacium

ut teſte careat. Vbi firmiter credendum induxerim, Auicennam etiam ſui mendacij quod de Mandragora habet conteſtantem ſibi elegiſſe, quando Albertum citat cognomine Magnum, Cui quidam Theophraſtum adijciunt, ſimul affirmantes Mandragoram radicem adeo hominis criniti repreſentare imaginem, ut etiam ſexus diſcrimen oſtendat. Quamuis Dioſcorides, Galenus & alij ſcribunt Mandragoram radices duas uel tres habere ſibi inuicem implicitas, foris aut in ſuperficie nigras intus rapæ inſtar candidas. Nullam hominis criniti facientes mentionem. Auicenna ſecundo cano. capite Iabrol, Theophraſtus libro ſexto de plantis. Dioſcor. libro quarto capite ſeptuageſimoquarto. Ne autem in Galenum, Dioſcoridem, Montegnanam & alios huius farinæ doctos hæc præfatorum cudetur mendacij faba, quia diurnus euentus apud agyrtas radicem uitreatam hominis figuram repreſentantem oſtentat, ſciendum eſt radicem eſſe acori in talem iconem celatam, & hinc iterum

rum ad tempus certum terrę infossam, sic ut pili id est radices tenues & pilorum instar recrescant, est enim hæc radix per se pilosa. Sed mandragoram fingendi circulatorum, alium modum docet Baptista porta Neapolitanus secundo libro magiæ naturalis. Dicens Brioniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam aut uirum effingito, adiectis genitalibus, cum absolutam noueris, inguina uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium uel aliud cõdito quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tam diu ibi sinito, quám diu & cortice quadã fuerit induta & radiculas proiecerit illas.

EXEMPLIS OSTENDITVR *quod terrena uoluptas uolubilis & statim casura sit.*

Cap. XVII.

EOrum quibus homines plurimũ fauent, & quæ ab ijs perdite amãtur, non est diuturna possessio. Sed momentanea sunt & caduca, potissimum si fortunæ uolubilis subijciuntur ludibrio. Quod uerum

esse per exempla eorum ostendemus qui apud homines dij fuerunt & per totam uitam omnia quæ terrena felicitas promittit consecuti sunt. Exemplũ est Iulius Cæsar qui per syrtes & multa pericula rerũ regni fasces assequutus est, & nondum plenis uelis in imperio nauigauit, cõiurationis tempestate exorta, tribus & uiginti plagis confossus animam dedit. Caius Caligula, in triennium usq; & decem menses regnans à suis necatur. Et Nero sextus imperator in tricesimo ætatis flore se ipsum suo pugione confodit Galba senex, imperij septimo mense in urbe ad lacũ Curtij traducitur & per Gregarium militẽ caput, quod toti orbi legem dederat, amittit, Ottho nonagesimoquinto imperij die mucrone se iugulat, Vitellius quo uix sumptuosior extiterat summa cum ignominia ex ædibus tractus, luto & stercore conspersus spatta mento supposita, ne præ pudore faciem inclinaret minutatim excarnificatus est. Domicianus ex optimo patre pessimus filius, anno imperij decimoquinto tanto

to tanto infelicior quanto eius potentia maior extitit per ſuos animam reponit, Antonius Commodus omnibus incommodus, duodecimo regiminis ſui ſtrangulatur. Helius quòd illiberalis eſſet & ſordidus, ſexto mēſe poſtquam regnare cœperat, palàm occiditur. Antonius Caracalla ſeptimo Imperij ſui anno, dum leuandæ ueſicæ gratia de equo deſcendiſſet à Parthis opprimitur. Heliogabalus homo flagiocíſsimus quarto regni anno tumultu militum enecatur. Decius Imperij ſecundo anno à Barbaris occiditur, cadauere eius nuſquam reperto. Valerianus qui cum Galieno regnauit, captus à Pacoro Parthorum rege, non ſtatim occiſus eſt, ſed ad diuturnam mortem reſeruatus Pacoro equum aſcendenti, pedum fuit ſcabellum uel ſuppedaneum. Et ſic merito quis cum Satyrico exclamare qoterit.

Ad generum Cereris ſine cede & ſanguine pauci
Deſcenduut reges, & ſicca morte tyranni.

Adpoſuimus hæc ut quiſq; meminerit breue & interciſum eſſe omne quod in

hac uita nos allicit, & ut intelligamus nullam uoluptatem esse sincerã. Quod etiam Homerus poeta clarissimus docet. Quando in limine Iouis duo esse dolia scribit unum mellis alterum fellis plenum, & singulis animabus e cœlo in corpora descendentibus ex utraq; dolio portionem dari.

CVR BONIS MALA SAEPENVmero eueniant philosophorum opinio & quid sit Pythagoræ palin genesia.

Cap. XVIII.

PLatonici quidam, in quorum elencho Plotinus habetur, cur boni flagellentur causam inquirentes ad Pythagorę palingenesiam recurrerunt qui ab aliquo dæmone persuasus se aliquando Euphorbium, aliquando pauonem fuisse putauerat. Existimauerunt ergo animas pluries in corporibus fuisse, & ꝓ unius uitæ meritis, pręmia in alia uita recipere. Et sic fieri ut quæ uni corpori iuncta peccauerint, in alterius coniunctione plectantur atq;

ita iuste potuerit pro Euphorbi scelere pati Pythagoras. Sed hanc Palingenesiam catholica ecclesia non audit, habet enim eam, quam Christus his uerbis expressit, oportet nos nasci denuo: quã admiratus Nicodemus. Quomodo homo iterum nasci queat, quum sit senex. Est autem palingenesia regeneratio, aut reditio post tempus, animarum in corpus pro opinione Pythagoræ.

CVR OVA IN VETERVM RE- *ligione sacra fuerint. Qualis Columellæ & Aristotelis dissonantia in ouorum exclusione. & quæ bene aut minus nutriant oua.*

Cap. XIX.

IDeo religioni oua cõsecrata & in honore cunctis olim gentibus fuisse legimus, quòd capiẽte omni mũdo tot animaliũ naturas & genera, nullũ fere est in q̃ nõ ex ouo species aliqua nascat̃ uolucres passim oua gignunt Aquatilia in mari pene infinita: in terrestrib.

lacertæ, in ambiguis & quibus in terra, æque quàm in aqua, uictus est Crocodili. In bipedibus aues, in carentibus pedibus angues, In multipedibus Attelabi, sic ergo in religione ad placanda exorandaq; numina laus ouorũ increbuit. Sed gulę proceribus nondum satis cõstat quæ oua masculina sint & fœminina, hoc est quæ mares excludãt & quæ fœmellas Columella libro 9. cap. 5. Ea mares progignere docet quę oblonga sint & acuta, & fœminas quę rotunda sunt uel instar globuli sphærica. Nõ considerans q; Philologus 6. lib. de animalium historia dicit oblonga & fastigio cacuminata fœminã edere & rotunda in orbiculum obtusa marem. Vbi tamen si mihi optio eligendi ueriorẽ opinionẽ adscriberetur, Columellæ ut uillaticę rei experto magis subscriberem. Nam sic meum non est hanc tantorum uirorum dissonantiã in symmetriã redigere ac lites ad certũ cõponere. Quia aũt in hãc de ouis incidimus pragmatiam non omittere libuit, quæ ex gallinarum ouis corpori humano nutriendum

dũ sint habiliora. Et dicimus inter mollia, sorbilia, & dura, cocturam saltem discrimen facere. Nam quantum ouo cocturę accesserit, tantũ in nutriendo uirium illi accrescit. Sorbile est, quod coctura concepto tantũ calore, uix densari ceperit & liquidũ adhuc est, exiguas uel mediocres in nutriendo uires obtinet. Tenerum siue molle ampliore coctura densatum maioris nutricatus creditur, & quod igne duratum ut masticatione indigeat, nutriendo præualet, si digestioni rectè obediuerit.

IOCVS PHILOXENI POETAE *ad conuiuium uocati.* Cap. XX.

PHiloxenus poeta quidã cum esset ad conuiuium uocatus & per hospitem ater adponeretur panis. Caue inquit hospes ne multos ne tam nigros adponas panes. Nam faceres tenebras, quum nigredinis sit obscurare, & atras tenebras inducere, albi uerò illustrare & lucẽ facere. Contigit itẽ ut ad istos panes nigriores quispiã adportasset, cui dixit umbras fers non panes ob maximam nigredinem.

FINIS LIBRI V.

MARSILII FICINI THEOLOGIAE PLATONICAE SCIENTISSIMI PHILOSOPHI,

de Studiosorũ tuenda sanitate, ad Laurentium Medicen, liber, cum Georgij Pictorij Villingani Doctoris medici scholijs diligenter enarratus.

ISTIS ACCEDVNT EIVSDEM

Pictorij in septimum Plinij naturalis historiæ librum, enarrationes, non citra puluerem conscriptæ, cum rerum & uerborum copioso Indice.

BASILEAE,
PER SIXTVM HENRICPETRI.
M. D. LXIX.

INTEGERRIMO, PRVDENTI'QVE VIRO, DOMINO HEINRICHO PEtri, ciui & typographo Basiliensi peritissimo, domino & patrono suo omnibus modis obseruando, Georgius Pictorius Villinganus, apud Archiducalem curiam Ensishemij superioris Alsatiæ archiater.

S. D.

VIA hominem cęterorum animalium Finem, & gnomonẽ, ingentissimis naturę beneficijs decoratũ, & solum rationis acumine præditum ad contemplandum & agendum, esse plasmatum uel cœcis clarum est, (integerrime uir) Non abre dubitandum censuerim qualiter suo fini, seu plasmationi hic ac-

quiescere duxerit, qui neque sedulus agere conatur, neque officiosè contemplari studet, Dum utroque neglecto, hominem exuere hominem pateat, & statuam fieri constet, fruges consumere natam, Id quod & philosophus docet, quando naturam rerum solertissimam opificem, nec minutulam rem frustra & nõ ad aliquas actiones creasse testatur. Circa quę, prudentissime uir & patrone singularis, mihi ultro citroq́ cogitanti incidit & me hominem esse actionis & contemplationis instrumentum, à natura omniũm perfectissima architectrice creatum, quod item ab homine in rudem statuam degenerare facile posset, si turpi otio torperet, & diutius in uacua resideret tonsoris umbra. Sic ergo Marsilij Ficini philosophiæ Platonicæ uiri

omnibus numeris abſolutiſsimi, exdeliberatò De Studioſorũ tuenda ualetudine libellum, ſcholijs meis illuſtrandum in manus propterea ſumpſi, ut per eum tibi, qui in huius philoſophi uerba iuraſti, rem gratam facerem, atque eo gratiorem, ſi hos meos labores huic libello additos, ſub tuo auſpicio in publicum prodire curarem, ac uel ſemel acceptorum à te beneficiorum memor, gratum me oſtenderem. Tibi igitur hos adſcribo, dedico, & tholis tuis ceu numini meo, ſuſpẽdo. Tantùm supereſt, ut eos, quales quales accipis, porrectis ulnis in complexum auidè accipias. Vale patrone ſingularis, nos interim precabimur, ut diutius tuę functioni & ꝓdeſſe & præeſſe queas. Datæ Enſishemij, Anno incarna-

 tionis

EPISTOLA

tionis uerbi ſeſqui milleſimo ſexa-
geſimonono, die menſis
Februarij uigeſi-
moſepti-
mo.

MARSILII FICINI THEOLOGIAE PLATONICAE SCIENTISSIMI PHILOSOphi, de Studiosorum tuenda sanitate, ad Laurentium Medicen, liber, cum Georgij Pictorij Villingani, Doctoris medici, scholijs diligenter enarratus.

DE NOVEM STVDIOSORVM *ducibus.* Cap. I.

VICVNQVE iter illud asperum arduumque, & longum ingrediuntur, quod quidem uix tandem ad excelsum nouem Musarum templum assiduo labore perducit, nouem omnino itineris huius ducibus indigere uidentur. Quorum primi quidem tres in cœlo: tres sequentes in animo: postremi tres in terra nos ducunt. Principio, in cœlo Mercurius, ut inuestigando Musarum iter aggrediamur,

Nouem duces ad Musarum templum.

Mercurij officium.

uel impellit, uel adhortatur, Siquidem Mercurio tributum est inuestigationis omnis officium: Deinde Phœbus ipse & quærentes animos, & res quæsitas splendore uberrimo sic illustrat, ut perspicuè quod quærebatur à nobis inueniatur: Accedit gratiosissima Venus Gratiarum mater, atque almis omnino, lætisq; radijs suis, rem omnem adeo cōdit & ornat, ut quicquid & instigante Mercurio quæsitum fuit, & monstrante Phœbo iam erat inuentum, mirifica quadam & salutari uenustate Veneris circumfusum, delectet semper & prosit. Sequuntur tres itineris huius duces in animo, uidelicet uoluntas ardens & stabilis: acumen ingenij: memoria tenax. Tres in terra postremi sunt, prudentissimus pater familias: probatissimus præceptor: & medicus peritissimus, Absque his nouem ducibus nemo ad ipsum nouem musarum templum peruenire uel potuit, uel poterit unquam. Cæteros quidem duces ab initio nobis præcipuè Deus omnipotens naturaq; tribuerunt, tres uerò postremos nostra

Phœbi munus & Veneris.

Tres duces in animo et tres in terra.

adhi-

adhibet diligentia, Sed præcepta officiã que quæ ad patremfamilias, & quæ ad prçceptorem circa literarum studia pertinent, antiqui plures sapientesq́ tractauerunt, præcipuè Plato noster, & sæpe aliàs, & in libris de Republica, ac de Legibus diligentissimè, Deinde Aristoteles in politicis, Plutarchus quoque & Quintilianus egregiè, Solus autem literarum studiosis hactenus deest Medicus aliquis, qui manum euntibus porrigat, salutaribusq́ consilijs, atque medicinis adiuuet eos, quos neque cœlum, neque animus, neque paterfamiliâs præceptor'ue destituit. Ego igitur sortem eorum laboriosissimam miseratus, qui difficile Mineruæ, minuentis neruos, iter agunt, Primus, tanquam medicus, debilibus & ualetudinarijs adsum, sed utinam facultate tam integra quàm propitia uoluntate. Surgite iam adolescentes Deo duce alacres, surgite iuuenes atque uiri, quos ardentius Mineruæ studium nimium eneruat. Accedite libenter ad medicum, qui uobis ad instituti uestri perfectionem, monstrante Deo

Minerua quia neruos minuat.

atque fauente consilia remediaq; salutaria largitur.

SCHOLIA.

Quicunq; iter illud asperum arduumq;.) Hoc iter *Prodicus sophista, cuius Suidas meminit,* Herculem *calcasse docet, quando hunc adolescentem adhuc duo uidisse itinera, atque addubitasse scribit, utrum caperet.* Vnum *quippe uoluptatis, alterum uirtutis, ubi inter ambigendum duas quoque uiderit matronas, unam ad sinistram, itineris occupantem initium, quam confestim* Malitiam *esse intellexerit, exactissimè ornatam, fluentem delitijs, & post se omnium uoluptatum trahentem examen, pollicitantemq;, si suum ascenderet iter, se daturam, omnia sua quæ uideret:* Et *alteram stantem ad dexteram in capite alterius itineris, incultam, toruè tuentem, callosis manibus, & lacera ueste, quam* Virtutem *arbitratus sit, quæ nihil promiserit uoluptatis, aut quietis, sed improbos labores, anxietates, angustias, terrâ mariq; capessendas.* Tamen *si itineris sui uerticem attigerit,* Deum *fieri, & æterna beatitudine fruiturum.* Cui *auscultârit* Hercules *et iter salebrosum & arduum ascenderit, deliciosa relicta.*

Duas uias Hercules uidit.

Quod quidem uix tandem.) Per *longum temporis tractum ad excelsum uirtutis phanum perueniendum esse* Hesiodus *quoque his uerbis elegantissimè ostendit:*

Hesiodus de uirtutis uia.

Omnino uitium facile est contingere cuiuis

Est uia ad id breuis, & uicina in sede moratur:
Contrà, uirtutem sudoribus undiq; Diui
Præsepsere, & longus ad hanc, perq; ardua, callis,
Asper & est, primùm, sed ubi alta cacumina uictor
Contigeris, iam sit facilis, licet ardua dudum.

Ab his Propertius quarto libro parum declinat dicens: Propertius de hac uia.

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria uires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Ad excelsum nouem Musarum templum.) Nouem *Musas Iouis et Mnemosines filias, ut* Hesiodo placet, *in Heliconis altißimi Boetiæ montis uertice templum habuisse non temere uel citra rationem poetæ hactenus sunt fabulati, potißimùm quando nemini ad doctrinæ, cui præsident Musæ, apicem pateat aditus, nisi ascensum nitenti per aßiduum laborem & multa discrimina rerum, asseclis nouem comitantibus. Clio siquidem harum prima cogitationem discendi figurat, nam Cleos, Achiua uoce famam significat, Nullus enim scientiam quærit nisi famæ suæ consideret dignitatem: Secunda Euterpe, delectationem innuens, quòd primum sit scientiam quærere, secundum delectari, quod quæsitum est:* Tertia Melpomene, *meditationem faciens permanere, ut primum sit uelle, secũdum desiderare quod uelis, tertium instare meditando ad id quod desideras:* Quarta Thalia, *id est capacitas, ut capias cui instas:* Quinta Polymnia, *multam memoriam faciens eorum quæ cæperis:* Sexta Erato, *quæ inueniens simile inter-* Musæ cuius filiæ. Musæ doctrinarum præsides. Clio. Cleos, id est fama. Euterpe. Melpomene. Thalia. Polymnia. Erato.

pretatur, dum post scientiam & memoriam iustum est ut simile aliquid de nostro inueniamus: Septima Terpsichore, delectationem instructionis addens: Octaua Vrania, hoc est cœlestis, quoniam post dijudicationem cœlestia eligimus: Et nona Calliope, quæ est optima uocis ratio. siquidem consentaneum ducimus id rectè profert quod electum duxeris.

Terpsichore. Vrania. Calliope.

Aßiduo labore perducit.) Et iter istud labore aßiduo calcandum philosophus uerbis nonnihil uelatis ostendit, quando scientiæ arborem radices amaras, & fructum dulcißimum, persici instar habere dixit, cuius dulcedini, nucleus subsit multum amarus.

Scientiæ arbores radices amaras.

Mercurio tributum est inuesti.) Inuestigationis prouincia hinc Mercurio, planetæ alato, contributa uidetur, quoniam celer est & agilis, ut qui ignauia aut socordia nihil perficiat, deorum nuncius existens, circulum suum die septimo perficiens, quem Iuppiter duodecim, et Saturnus uigintiquatuor annis perficiat, sub huius constellatione enati, Venere & Gratijs consentientibus, omnis generis doctrinarum capaces efficiuntur.

Mercurius cur deorũ nuncius. Mercurij constellat doctos efficit.

Venus gratiarum mater.) Quicquid Mercurius doctrinarum inuestigati dederit, & Phœbus radijs suis mentibus illuminati obiecerit, hoc Veneris influentia, Gratijs filiabus suis bene consentientibus, sic uenustat & pulchrum reddit, ut gratum efficiatur cunctis & delectet. Nisi enim hoc, quod Venus lepore, & uerborum lenocinio exornat, & Gratiæ omnis elegantiæ præsi-

Venus influentia uenustat.

præsides gratum reddant, ingratũ cunctis habebitur. Tantam enim uim Gratijs pagani habebant, ut quicquid cunctis acceptum, gratum, uoluptatisq; plenum erat, hoc Gratijs bene uolentibus auspicatum dixerint. Vnde Plato Xenocratem, qui perpetuo serij, ac seueri uultus erat, admonuit ut Gratijs sacrificaret, quarum beneficio frontem hilarius exporrigeret. A. Gellius homines à Gratijs alienos hispida aure, ac planè nullius eruditionis, ac iudicij, qui bona studia, ut Lucretius inquit,

Gratiarum uis.

Xenocrates seuerus.

Homines Gratijs rudes.

Intellecta prius quàm sint contempta relinquunt.

Voluntas ardens & stabilis.) Voluntas ardens & stabilis, id est animus stabilis ascensum anhelans, qui nisi feruidus adsit, & fauente cœlo prodeat, nec gradũ uel minutulum ascendes, id quod Naso ad Atticum secundo his uerbis ostendit

Omnia deficiunt, animus tamen omnia uincit
Ille etiam uires corpus habere facit.

Animus omnia uincit.

Et Flaccus in arte:

Tu nihil inuita dices faciesúe Minerua.

Acumen ingenij.) Acumen ingenij, per aeris potißimum, quem incolimus, puritatem aut temperiem, seu per cibum, quo uescimur, ad mentis acumen habilem, hoc est subtilioris chili potentem. Tametsi quoq; in elementis symbolum quandoq; compareat, dum biliosi agiliores & felicioris ad intelligendũ plerunq; ingenij habeantur.

Memoria tenax.) Illis tenacem & promptam esse

Quibus memoria tenax. & percipiendi & retinendi memoriam, rerum peritiores astruunt, quibus à primis duabus cerebri operationibus, hoc est à sensu communi & ratiocinatione, per cerebri cauum, uia, quam uermem uocant, sic patula est, minimeq; uel caliginis, uel turbulentiæ, impedimento arctata, ut spiritus animales tenuiores & puriores per eam in puppim usq;, ubi memorandi recta officina habetur, transmeare queant, Cyrum regem Persarum beneficio patentis uiæ, singulis sui populosi exercitus militibus nomina dedisse Guido Bituricensis scribit, Et Plinius Carneadem, non dißimili beneficio, sic tenacis fuisse memoriæ, ut libros omnes quos in quadam bibliotheca lectitauerat, confestim memoriter recitando ad minimam iotam reddiderit. Contrà, quibus angusta hæc uia seu arcta fuerit, uapore uel caligine impedita, quòd hij parum aut nihil percipiant, nihilq; perceptorum retineant. Sic Clausio Sabino contigisse historiæ narrant. Tam enim impeditæ fuisse memoriæ hunc literis mandatum inuenio, ut ne Vlyßis, nec Achillis, nec Priami nomen, quos ut se ipsum nouerat, persæpe nominare potuerit.

Vermis uia cerebri.

In puppi memorandi officina.

Qui memoria floruerint.

Qui labilis memoriæ.

Paterfamilias qui. Prudentißimus paterfamilias.) Is paterfamilias dicitur qui in familia primus est, & in ædibus dominium habet. Sed is prudentißimus censetur, qui quæ à parentibus accepit, maiora efficit & auget.

Probatißimus præceptor qui. Probatißimus præceptor.) Plutarcho in libro de liberis educandis hic probatißimus est, qui simul & dicere & facere docet, ad diui Gregorij fermè parænesim,

ſim, quæ eſt, Aut non doce aut uita ac re ipſa doce, ne una quidem trahas, altera uerò manu retrahas, Quintilianus iſtum probatiſsimum arbitratur, qui ſuorum diſcipulorum prouentum proprium æſtimat, quem laboris ſtudium non fatigat, qui interroganti diſcipulo non tedioſè reſpondet, bonos laudare non ceſſat, medios leuiter increpat, & duros à ſtudendi propoſito nimia auſteritate non deterret. Cicero ſcripſit neminē præceptorib. reddere poſſe æquiualens, ſed de iſtis nō eſt locutus quibus morum abeſt probitas, qui peripatetico ritu hinc inde, cœtu puerorum deſerto, uagantur, qui conniuia in multam uſq; noctem, obſcœna cantillantes, protrahunt. Nam hos Rhodoginus zophorodorpides nominat non præceptores, neque de iſtis qui inter pueros docendi laborem ſequeſtrant, & uincendi cupiditate in alea conſeneſcunt, ſeu omnem ſuā operam ſagittandi arti impendunt, aut ſic ferarum deſiderio per montes & deuia uenantur, ut quandoque non ſui tantum ſint immemores, ſed puerorum quoq;, uelut læthargo capti, obliuiſcantur, tales enim præfatus autor epithimodipnos appellitat, A. Gellius Cornelio Frontoni primas in præceptoris munere adſcripſit, ut quem nunquam acceſſerit, dicens, quin doctior ab eo receſſerit, præceptorem probatiſsimum bonis eſſe moribus debere hiſtoriæ impendio docent, quando Alexandrū Leonidis ſui præceptoris curuum ceruicis inflexum imitatum, habent, & Platonis familiares Platonis gibbum, diſcipuloſq; Ariſtotelis, ſui præceptoris balbuciem.

Cicero de præceptoribus.

Zophorodorpides.

Epithimodipni.

Alexander præceptorem ſuum imitatus eſt.

Probatiß. medicus quis. Medicus peritißimus.) Hunc peritißimum dicimus, qui accedente fortuna nihil sine ratione, nihilq́; sine consilio circa suos patientes agit, Homerus talem cæteris anteferendum arbitratur Illiados λ libro, Celsus eadem per eadem tractat, & hunc peritißimum asserit, qui uitam uon cedem molitur. Sed Diogenes huic herbam cōcedit, qui eos curandos suscipit, de quorum salute cæteri desperarunt, Tyrius autem Platonicus hunc pollice commendat utroque, qui & per philosophiæ præcepta, cupiditates animi, quas Stoici animi pathemata dicunt, feliciter curat, & corporis male habentis ulcera, herbulis quibusdam ratione obseruata tollit.

Animi pathemata.

Salutaribusq́; consilijs.) Hoc arduum iter ascendere affectans, medico inprimis se committat animum fideliter curanti, consilijs id est philosophiæ præceptis, quorum Flaccus in hæc uerba ad Mœcenatem meminit:

Sunt uerba & uoces quibus hunc lenire dolorem
Poßis, & magnam morbi deponere partem.

Et qui corpus sic in uictus ratione moderetur, ne fessum in medio itineris succumbat.

Surgite iam adolescentes.) Per hæc uerba cuiusuis ætatis studiosos intelligi uult. Nam Adolescentia quæ calet & humida est, in annum fermè trigesimum perdurat, Iuuentus calida & sicca in quadragesimum, Virilitas quam senium frigidum & humidum hoc loco intelligit, in ultimam uitæ coronidem.

Adolescentia. Iuuentus. Virilitas.

QVAM

QVAM DILIGENS HABENDA SIT *cura cerebri, cordis, stomachi, & spiritus.* Cap. II.

PRincipiò, quantam cursores crurum, athlætæ brachiorum, musici uocis curam habere solent, tantam saltem literarum studiosos, cerebri & cordis, iecinorisq; & stomachi oportet habere rationem. Imò uerò tanto maiorem, quanto & membra hæc prestantiora quam illa sunt, & hij frequentius, atque ad potiora, his membris, quam illi illis utuntur. Præterea, solers quilibet artifex instrumenta sua diligentisime curat, peniculos pictor, malleos incudesq; faber ærarius, miles equos & arma, uenator canes & aues, citharam citharœdus, & sua quisque similiter, Soli uerò Musarum sacerdotes, soli summi boni ueritatisq; uenatores, tam negligentes (proh nefas) tamq; infortunati sunt, ut instrumentum illud, quo mundum uniuersum metiri quodammodo & capere possunt, negligere penitus uidentur. Instrumentum eiusmodi spiritus ipse est, qui apud medicos uapor quidam san- *Spiritus quid.*

guinis purus, subtilis, calidus, et lucidus definitur. Atque ab ipso cordis calore, ex subtiliori sanguine procreatus uolat ad cerebrum, ibiq; animus ipso ad sensus tam interiores quàm exteriores exercendos assiduè utitur. Quamobrem sanguis spiritui seruit, spiritus sensibus, sensus deniq; rationi, Sanguis aūt à uirtute naturali quę in iecinore stomacho qûe uiget, efficit̄. Tenuissima sanguinis pars fluit in cordis fontem, ubi uitalis uiget uirtus, inde creati spiritus, cerebri, et (ut ita dixerim) Palladis arces ascendūt, in quibus animalis, id est sentiendi mouendiq;, uis dominatur, Itaque talis plurimùm fermè contemplatio est, quale sensus ipsius obsequium: talis autem sensus, qualis & spiritus: spiritus uerò talis, qualis & sanguis. Et tres illæ uires quas diximus, naturalis scilicet, uitalis, & animalis, tales, ut sunt, à quibus, per quas, & in quib. spiritus ipsi concipiuntur, nascuntur & fouentur.

Vnde sanguis.

Virtus uitalis in corde.

Virtus naturalis in iecinore stomachoq;.

Spiritus animalis in cerebro.

SCHOLIA.

Præstantiora quàm illa sunt.) Cerebri motum & sensum homini offerentis præstantiam, tantam Plato-

nici crediderunt, ut non ueriti sint cerebrum nostræ animæ principale habitaculum nominare, & propter memoriam, sapientiæ sedem, Ex quo tandem contigit Palladem sapientiæ & armorum deam, summa ratione ex Iouis cerebro à ueteribus enatam dixisse. Et cor medium corporis occupans, caloris quandam scaturiginem, quæ ad uaria munera per omnium membrorũ canales, spiritus, qui operationis sunt instrumentum, diffundat, iecur Platonici amoris sedem aut concupiscentiæ domicilium arbitrabantur, atq; hinc Titium apud inferos, qui concupiscentia peccauerat, adhuc iecore puniri affirmant, id quod Poeta sexto Aeneidos quoque ostendit. Sed causa est quod iecoris rationem Marsilius studiosis maximè inculcat, quòd Galenus hoc principale membrum nominat, fontem & scaturiginem naturalis potentiæ, Plato concoctionis cibariæ artificem, & quòd Hippocrates cum tota medicorum schola potißimùm acceptum refert hepati, si uita nobis contingat optabilis & salutaris, ut quod membrũ sit sanguinem, ex quo homo uiuit, generans, & uenarum principium.

Cerebrum principale habitaculũ

Spiritus operationũ instrumẽt.

Iecur concupiscentiæ sedes.

Iecoris habenda ratio

Atque ad potiora.) Trium præfatorum principalium membrorum iuuamenti facta est mentio, sed stomachi, quem patrem familias uel optimum humani corporis œconomum rectè post Galenum dixeris, quoque rationem habendam studiosis præcipit, potißimùm, quando eodem quarto de utilit. partic. octauo capite referente, stomachus omnes in se uirtutes naturales con-

Gal. 4. de util. partic. cap. 8.

Stomachus minister uiscerum.

les contineat, atque organum sit digestionis, & minister uiscerum ac uenarum: quarto de accid. & morbo sept. capite.

Apud medicos.) Galenum quippe libro tertio uirtutem naturalium, cap. decimo quarto.

Sanguis spiritui seruit.) Habet enim se spiritus ad sanguinem, ut scintilla ad ignem.

Talis spiritus qualis sanguis.) Hinc medici quibus uescare cibis ad sensus & mentis aciem interesse plurimum coniectant.

LITERATOS PITVITAE ET ATRAE bili obnoxios esse. Cap. III.

Phlegma et atra bilis fugienda.

NOn solum uerò membra illa, uiresq́ & spiritus homines literarũ cupidi curare diligentissimè debent, uerùm etiam pituitam semper & atram bilem non aliter quàm nauigantes Scyllam atque Charibdim cautissimè euitare iubentur. Quantum enim reliquo corpore ociosi sunt, tantum cerebro ac mente negociosi, Inde pituitam, quod Græci phlegma, hinc atrã bilem, quam ijdem melancholiam uocant, gignere compelluntur. Illa quidem ingenium sæpe obtundit & suffocat, hæc uero, si

ro, si nimium abundauerit, flagrauerit-ue, assidua cura, crebrisq; deliramentis uexat, animum iudiciumq; perturbat, ut non immerito dici possit literatos fore precipué sanos, nisi pituita molesta esset: & lætissimos sapientissimosq; omnium, nisi bilis atræ uitio uel mœrore sæpe uel interdum desipere cogerentur.

SCHOLIA.

Non aliter quam nauig.) *Quid Scylla & Charibdis sint, uberius scribit Erasmus, quàm quòd hoc loco declaratione indigeant.*

Reliquo corpore ociosi.) *Licet partibus corporis ignobilioribus studiosi quiescant, cerebro tamen & mente contemplando negociantur. Hinc Philosophus eo longius à Mercurio, literarum principe, nos deuiare censet, quo propius Iouem gubernationis & imperij dominum accesserimus. Id quod alijs uerbis præsens autor in quadam epistola ad Hermolaum Barbaram effert, quãdo inquit, Negotiosa uita literarum ocium aufert uacuæ mentis opus.* *Mercurius longius à Ioue sit.*

Illa quidem ingenium.) *Si pituita quam Græci phlegma uocant, per nimiam mentis contemplationem excreuerit obtundit, suffocat, & uniuerso corpori grauedinem inducit, debito enim modo fluens, sanguis fit, corpus nutriens. Vnde Auicenna docet, si phlegma copiosius naturale dominetur, effici posse ut diu-* *Pituita si nimium obtundit.* *Phlegma famẽ suffert.*

tius homo absque cibo uitam degat, quia sanguis sit di minutè coctus, & in alimentum corpori succedat.

Melancholia quid.

Hæc uerò si nimium abundauerit.) Melancholia, quæ, Auicenna teste, cogitationum est mutatio & æstimationum: à cursu naturali ad corruptionem & timorem seductio: spiritum animalem syluestrem faciens, si in studioso nimium abundauerit: aßidua cura, crebrisq; deliramentis uexat, animum iudiciumq; perturbans, Sicut Galenus id graphicè libro tertio, sexto capite, de locis affectis, ostendit. Hic non moueant nos quæ Aristoteles dicit, Quippe quoscunque in quauis facultate præstantes melancholicos esse, De physica enim melancholia, hoc est, naturali, loquitur, non de adusta causa, quæ sine aliorum humorum admixtione dominatur. Cur naturalis eius sit potentiæ, Idem Marsilius in libro decimotertio de immortalitate animorum, capite secundo, disputat. Id enim ob eam causam arbitratur euenire, quoniam humoris melancholici natura, terræ sequatur qualitatem, quæ nunquam latè, ut cætera elementa, se diffundat, sed arctius in seipsam contrahatur.

Præstantes uiri melancholici.

Melancholia physica naturalis.

Melancholia terræ qualitatem

Nisi pituita molesta.) Imitatur Flaccum, qui primo epistolarum ad Mecœnatem sapientem uno minorem Ioue dixit, liberum, diuitem, honoratum, pulchrum, & Regum Regem, si illi pituita non sit molesta.

QVOT

QVOT SINT CAVSAE QVIBVS *literati melancholici ſint uel fiant.* Cap. IIII.

Tres cauſæ ſunt melancholiæ.

VT autem literati ſint melancholici tres potiſſimùm cauſarum ſpecies faciunt, prima cœleſtis: ſecunda, naturalis: Tertia, eſt humana, Cœleſtis, quoniam Mercurius, qui, ut doctrinas inueſtigemus, inuitat, & Saturnus, qui efficit, ut in doctrinis inueſtigandis perſeueremus: inuentasq́ ſeruemus, frigidi quodammodo ſicciq́ ab aſtronomis eſſe dicuntur, uel, ſi fortè Mercurius non frigidus, fit tamen ſępe ſolis propinquitate ſiccißimus, qualis eſt natura apud medicos melancholica, eandemq́ naturam Mercurius ipſe & Saturnus literarum ſtudioſis, eorum'ue ſectatoribus impertiunt ab initio, ac ſeruant augentq́ quotidie. Naturalis autem cauſa eſſe uidetur, quòd ad ſcientias præſertim difficiles conſequendas, neceſſe eſt, animum ab externis ad interna tanquã à circumferentia quadã ad centrum ſeſe recipere, atq́ dum ſpeculatur in ipſo

Qualitas Saturni & Mercur.

Quid ſcientias acquirere neceſſe.

(ut ita dixerim) hominis centro stabilissime permanere. Ad centrum uerò à circumferẽtia se colligere, figiq́; in centro, maximè ipsius terræ est proprium, cui quidem atra bilis persimilis est. Igitur atra bilis animum, ut se & colligat in unum, & sistat in uno contempleturq́;, assiduè prouocat. Atque ipsa mundi centro similis, ad centrum rerum singularum, cogit inuestigandum, euehitq́; ad altissima quæque comprehendenda, quandoquidem cum Saturno maximè congruit altissimo Planetarum. Contemplatio quoque ipsa uicissim assidua quadam collectione, & quasi compressione, naturam atræ bili per similem contrahit. Humana uerò ea ex nobis causa est. Quoniam frequens agitatio mentis cerebrum uehementer exsiccat, igitur humore magna ex parte consumpto (quod caloris naturalis pabulum est) calor quoque plurimum solet extingui, unde natura cerebri sicca frigidaq́; euadit, quæ quidem terrestris & melancholica qualitas nominatur, Præterea ob frequentissimum inquisitionis motum,

Atræ bilis proprium.

Saturni altissimus planetarum.

Causa humana.

Humor caloris naturalis pabulum.

Qualitas quæ melancholica.

spiritus

ſpiritus quoque moti, continuẽ reſol-
uuntur. Reſolutos autem ſpiritus ex
ſubtiliore ſanguine inſtaurari neceſſari-
um eſt. Quapropter ſubtilibus clariori-
busqꝫ ſanguinis partibus ſæpe conſum
ptis, reliquus ſanguis neceſſariò deciſus
redditur & ſiccus & ater. Accedit ad
hæc quòd natura in contemplatione, ce
rebro prorſus cordique intenta, ſtoma-
chum heparqꝫ deſtituit. Quare alimen-
tis præſertim uel uberioribus uel durio
ribus malè concoctis, ſanguis inde frigi
dus craſſusqꝫ & niger efficit̃. Demum
nimio membrorum ocio neque ſuper-
flua excernuntur, neque glutinoſi, tenã
ces fuſcique uapores exhalant. Hæc om
nia melancholicum ſpiritum, mœſtum-
que & pauidum animum efficere ſolẽt.
Siquidem interiores tenebræ multò
magis quàm exteriores occupant ani-
mum atque terrent, Maximè uerò, lite-
ratorum omnium, hi atra bile premun-
tur, qui ſedulo philoſophiæ ſtudio dedi
ti mentem à corpore corporeisque ſeuo
cant, incorporeisque coniungunt, tum,
quia difficilius admodum opus maiori

Tenebræ interiores mœrorum faciunt.

Literati melancholici.

quoq; indiget mentis intentione, tum, quia quatenus mentem incorporeæ ueritati coniungunt, eatenus à corpore disiungere compelluntur. Hinc corpus eorum nonnunquam quasi semianimum redditur atque melancholicum. Quod

Plato de intensa contẽplatione.

quidem Plato noster in Timæo significat, dicens, animum diuina sępissimè & & intensissimè contemplantem alimentis eiusmodi adeò adolescere, potentêmque euadere, ut corpus suum supra quam natura corporis patiatur exuperet ipsumq; uehementioribus agitationibus suis aliquando uel effugiat quodammodo, uel nonnunquam quasi dissoluere uideatur.

SCHOLIA.

Vel si fortè Mercurius.) Mercurium in qualitatibus utrisque, propter Veneris congressum, æqualem, astrorum periti narrant. Sed Marsilius ex Iouis uicinitate in paßiua qualitate siccißimum fieri docet, qualem atram quoq; bilem esse prædicant.

Impertiunt ab initio.) Saturnum & Mercurium literarum studiosis in prima conceptionis hora, melancholiam infundere notam est, perniciem quidem si adusta fuerit, & sapientiam, si physica naturalis. Hinc

Græci

Græci elegantiſsimo prouerbio Saturnum & Mercurium iunctos hoc eſt dominum & ſapientiam, magna & præclara expedire poſſe fatentur.

Dominium et ſapientia magna poſſunt.

Ab externis ad interna.) Per hæc non omnia ingenia eſſe accommodata diſciplinis Marſilius oſtendit, Sed tantum ea quæ animum ab externis ad interna tanquã à circũferentia ad centrum applicãt. Quod Græci eleganti prouerbio uerum eſſe indicant. Dicentes non è quouis ligno Mercurium fieri poſſe. Carneadem laborioſum ſapientiæ militem, animum ſic ab externis ad interna coegiſſe aiunt, ut animo tantum uita frui diceretur, corpore exilio gaudens. Et Plato philoſophis reſpublicas commiſit regendas. Aſt complures diuerſum occinunt, dicentes reſpublicas infelices à philoſophis gubernatas, utrumque Catonem obijcientes Brutum, Caſsium, Gracchum. M. Antonium & Ciceronem, ideo ſaltem quòd internis magis ſtuduerint quàm externis.

Non è quouis ligno Mercurius.

Carneades corpore exul.

Philoſophi rebus publicis inutiles.

Igitur atra bilis.) Eadem Marſilius tractat libro decimotertio, de immortalitate animorum capite ſecundo.

Frequens agitatio mentis.) Hinc Senecam mentis agitationi relaxationem interponendam præcepiſſe legimus, uel ideo, quòd ocio, animi quandoque uigorem excitari conſtet, & omnem triſtitiam quæ continuatione pertinacis ſtudij inducitur, feriarum hilaritatem diſcuti palam ſit libro primo declarationum ad Nouatum.

Calor quoque plurimùm.) Quemadmodum calor, si humor nimium exundat, suffocatur, sic item, si humoris pabulo careat, extinguitur. Velut id pulchrè quarta primi Auicenna tractat.

Calor humido exundãte suffocatur.

Natura cerebri frigid. &c.) Penitus à sua naturali crasi deficiens, quum frigidum & humidum esse debeat.

Mœstum pauidumq; animum effic.) Nam Melancholiam ingenerant, ab omni sequestratam aliorum humorum admixtione. Cuius genuinum est pactiorẽ & tenebras interiores, quæ exterioribus magis terrent inijcere.

Mentem à corpore.) Sicut de Carneade philosopho legimus.

CVR MELANCHOLICI INGENIOsi sint, & qui horum sint eiusmodi aut secus. Cap. V.

HActenus quam ob causam Musarum sacerdotes melancholici uel sint ab initio, uel studio fiant, rationibus primo cœlestibus, secundo naturalibus, tertio humanis ostendisse satis sit. Quod quidem confirmat in libro Problematũ Aristotelis. Omnes enim inquit, uiros in quauis facultate prestã-

tes

tes melancholicos extitiſſe. Qua in re Platonicum illud quod in libro de ſcientia ſcribitur, confirmauit, ingenioſos, uidelicet plurimum concitatos furioſóſque eſſe ſolere. Democritus quoq; nullos, inquit, uiros ingenio magnos, præter illos qui in furore quodam perciti ſunt, eſſe unquã poſſe. Quod quidem Plato noſter in Phœdro probare uidetur, dicens poeticas fores fruſtra abſque furore pulſari. Etſi diuinum furorem hic fortè intelligi uult, tamen neq; furor eiuſmodi apud Phyſicos, alijs unquam ullis præterquam melancholicis incitatur. Deinceps uerò aſsignandæ à nobis rationes ſunt, quare Democritus & Plato & Ariſtoteles aſſerant melancholicos nonnullos interdum adeo ingenio cunctos excellere, ut non humani, ſed diuini potius uideantur, Aſſeuerant id Democritus, Plato, & Ariſtoteles, abſque dubio, rationem uerò tantæ rei haud ſatis explicare uidentur. Audendum tamen (monſtrante Deo) cauſas indagare: Melancholia, id eſt atra bilis, eſt duplex, Altera quidem naturalis à medicis

Præcellentis ingenij melancholici.

Platonicũ prouerbiũ.

Atra bilis duplex eſt

Melanch. quæ naturalis. dicis appellatur, Altera uerò aduſtione contingit. Naturalis illa nihil eſt aliud quàm denſior quædam ſiccior'que pars ſanguinis. *Quæ aduſta.* Aduſta uerò in ſpecies quatuor diſtribuitur. Aut enim naturalis melancholiæ, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut ſalſæ pituitæ combuſtione concipitur. Quæcunque aduſtione naſcitur, iudicio & ſapientiæ nocet, nempe dum humor illi accenditur atque ardet, concitatos furentes'que facere ſolet, *Mania furor eſt.* quam Græci maniam nuncupant nos uerò furorem, At quando iam extingui tur ſubtilirioribus clarioribusq́ꝫ partibus reſolutis, ſolâque reſtante fuligine tetra, ſtudioſos reddit & ſtupidos. Quē habitum melancholiam proprie & amentiam uecordiamq́ꝫ appellant. *Amentia.* Sola igitur atra bilis illa, quam dicimus naturalem ad iudicium ſapientiamq́ꝫ nobis conducit. Neque tamen ſemper, ſanè ſi ſola ſit, atra nimium denſáque mole obfuſcat ſpiritus, terret animum, obtundit ingeniū, ſi uerò pituitæ ſimplici miſceatur, quū frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis, craſſa quadam frigiditate ſe-

Cauda eſt Vergialiani carminis.

te ſegniciem adducit, atque torporem, atque ut denſiſsimæ cuiuſque materiæ natura eſt, quando eiuſmodi melancholia frigeſcit, ad ſummum frigiditatis intenditur. Quo in ſtatu nihil ſperatur, timentur omnia, tedet cœli conuexa tueri. Si bilis atra uel ſimplex, uel mixta putreſcit, quartanam gignit febrem, Irenis tumores & multa generis eiuſdem, Vbi nimis exuberat, ſiue ſola ſit, ſiue coniuncta pituitæ, ſpiritus craſsiores facit, atque frigidiores continuò, afficit animum tedio, mentis aciem hebetat, nec ſalit arcadico circum præcordia ſanguis. Oportet autem atram bilem neque tam paucam eſſe, ut ſanguis bilis, & ſpiritus quaſi freno careant, unde inſtabile ingeniũ, labilemque memoriam eſſe contingat, neque tam multam ut nimio pondere prægrauati domitare atque egere calcaribus uideamur. Proinde neceſſariũ eſt, omnino eam eſſe, quo ad eius natura patitur, ſubtiliſsimam, Si enim tenuata pro natura ſua maximè fuerit, poterit forſitan abſque noxa etiam eſſe multa, atque etiam tanta ut æquare bilem ſal-

Atra bilis quartanam

Carmẽ Vergilianũ eſt.

tem pondere uideatur. Abundet igitur atra bilis, ſed tenuiſsima, non careat humore ſubtilioris pituitæ circumfuſo, ne areſcat prorſus duriſsimaq́ꝫ euadat. Nō tamen miſceatur omnino pituitæ, præſertim frigidiori uel multæ, ne frigeſcat. Sed bili ſanguiníque adeô miſceatur, ut corpus unum conficiatur cum tribus, dupla ſanguinis, ad reliqua duo proportione compoſitum. Vbi octo ſanguinis partes, duæ bilis, & duæ iterũ atrę bilis, proportiones exiſtant. Accendatur aliquantulum à nobis, accenſâque fulgeat non uratur, ne, quemadmodum ſolet materia durior, dum feruet nimium uehementius urat & concitet, dum uerò refrigeſcit ſimiliter frigeſcat ad ſummũ. Bilis enim atra ferri inſtar quando multum ad frigus intenditur, friget ad ſummum, quando contra ad calidum ualde declinat, calet ad ſummum. Neque mirum uideri debet atram bilem accendi poſſe facile, atque accenſam uehementius urere, Siquidem uidemus calcem illi ſimilem aqua perfuſam feruere ſtatim atque exurere. Tantam ad utrumque

Melanch. non ſit abſque pituita

Concupera tio.

que extremum melancholia uim habet, unitate quadam stabilis fixæ'que naturæ. Quæ quidem extremitas cæteris humoribus non contingit. Summe quidem calens summam præstat audaciam, imò ferocitati, extreme uerò frigens timorem ignauiamq; extremam. Medijs uerò inter frigus caloremq; gradibus infecta uarie uarios producit affectus, non aliter quàm merum præcipue potens bibentibus ad ebrietatem uel eam paulo liberius affectus uarios inferre solet. Igitur oportune temperata sit atra bilis oportet. Quæ cum ita moderata est, ut diximus & bili sanguiniq; permixta, quia & natura sicca est, & cōditione quantum ipsius natura patitur tenuissima, facile ab illis accenditur, quia solida est atque tenacissima, accensa semel diutissime flagrat, quia tenacissime siccitatis unitate potentissima est, uehementius incalescit. Quemadmodum lignum in paleis si utraque accendantur, magis diutiusq; calent & lucēt, Atqui à diuturno uehementiq; calore fulgor ingens motusque uehemens & diuturnus

Magnus calor audaciā, frigus timorem.

diuturnus proficiſcuntur. Huc tendit illud Heracliti lux ſicca, anima ſapientiſſima.

SCHOLIA.

In quauis facultate præſtan.) Per quamuis facultatem, philoſophiam eſſentialem politicam actiuam ſeu moralem, poeſim & mechanicas artes quarum ſeptem notæ ſunt, ut lanificium eſt, armatura, nauigatio, agricultura, theorica, paſtoralis & medicina, intelligit.

Concitatos furioſoſq́ʒ.) Furore diuino, uelut Plato id quoque in Phedro graphice docet, quando in hæc uerba inquit, Nullus unquam licet diligentißimus, & omnibus artibus eruditus, excelluit ingenio, niſi huic feruentior acceſſerit animi concitatio, quam ſentimus quando eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo, impetus ille ſacræ ſemina mentis habet.

Naturalis à medicis.) Seu hippoſtaſiua calore tẽperato generata.

Altera aduſtione conting.) Si calor ab æqualitate digreditur, clarè oſtenduntur hæc apud Auicennam prima primi cap. ſecund.

Quam Græci maniam.) Mania furoris ſpecies eſt, longuiori tempore durans cum triſtitia & rabie ſine febre inducta.

Quem habitum.) De hoc habitu Galenus de locis affectis tertio libro, ſexto cap. abundè ſcribit.

Frigi-

Frigidus obstiterit circum.) Carmen hoc Vergilianum est, in quo sanguinem frigidum dicit qui calidus complexione est & humidus, simile facit tertio Aeneidos,

Gelidusq; coit formidine sanguis.

Tedet cœli conuexa tueri.) Verba Maronis sunt.

Nec salit Arcadico circum præcordia.) & illa poetica sunt.

Vnde instabile ingenium labilemq; memo.) Si humor melancholicus cerebrum anterius & posterius inficiat spiritus confundens claros, & radijs solaribus operando similes, imaginatio & memoria læduntur, uelut Galenus id clarè libro quarto interiorum secundo capite per hominem quendam ostendit, qui uasa uitrea & puerum de fenestra in terram proijciebat, immemor uasa infringi & casu puerum oblædi.

Et concitet.) In furorem aut maniam.

Calcem illi similem.) In qualitatibus, sicut ex Dioscoridis id quoque libris colligitur quinto equidem & sexto.

Summe calens summam audat.) Qui corporis potos compactiores & multum unitos habent, interius calent & audacia ferocitateq; gaudent. Nam calorem interiorem uirilitatis motorem rerum periti narrant. Ex qua re & canes admodum audaces & feroces aiunt, quòd cor habeãt exile & adeo compactum quòd calor spirituum organum exhalare non queat.

Merum affectus uarios.) Propterea ebrietatem

deam

deam ſupparo fingunt indutam, quatuor animallium faciebus acu picto, Leonis quippe quòd ebrius feroci-tet & in quemuis cornupetat. Lupi quod poti uoraces ſint et luporum inſtar ullulatus edant. Simiæ dum quæque uiſa imitari conantur, & porci. Nam temulentos potiſsimùm aſſatos fieri conſtat, ter conceſta quater euomentes.

Illud Heracliti.) De eo Diogenes Laertius in exemplis philoſophorum libro nono.

QVO PACTO ATRA BILIS *ingenioſos efficiat.*

Cap. VI.

QVæret fortè quiſpiam quale ſit corpus illud humoris eiuſmodi ex tribus illis humoribus ea qua diximus proportione conflatum? Tale eſt fermè colore, quale aurum eſſe uidemus, ſed aliquantum uergit ad purpuram, & quando tàm naturali calore quã uel corporis uel animi motum accenditur? fermè non aliter quàm ignitum rubẽs aurum, purpureo mixtum calet & lucet, atque uelut iris trahit uarios flagrante corde colores. Quęret aliquis iterum quo nam pacto humor eiuſmodi conducat ingenio. Nempe ſpiritus ex hoc

ex hoc humore creati, primo quidem subtiles sunt, non aliter quàm aqua illa quam & uitę seu uitis aquam nominãt, & ardentem, quoties ex crassiori mero, quadam destillatione, ad ignem, ut fieri solet, exprimitur. Spiritus enim sub angustioribus atræ bilis eiusmodi compressis meatibus, uehementiore ob unitatem calore, maximè tenuantur, perq; actiores meatus expressi, subtiliores erumpunt, deinde calidiores similiter, atque eadem ratione lucidiores, tertio, motu agiles actione uehementissimi, quarto, solido stabilique humore iugiter emanantes, actioni diutissimè seruiunt. Tali autem animus noster obsequio fretus indagat uehementer perseuerat, inuestigando diutius, facile, quęcunq; inuestigauerit inuenit, clarè perspicit, syncere dijudicat ac diu retinet iudicata. Adde quòd quemadmodum in superioribus significauimus animus instrumento siue incitamento eiusmodi, quod centro mundi quodammodo cõgruit, atque (ut ita dixerim) in suum cẽtrum animum colligit, semper rerum omnium

Quomodo melancholia ingenia conducat.

omnium & centra petit & penetralia penetrat. Congruit insuper cum Mercurio atque Saturno quorum alter omnium planetarum altissimus, inuestigãtem euehit ad altissima. Hinc philosophi singulares euadunt, præsertim cûm animus sic ab externis motibus atque corpore proprio se uocatus, & quam proximis diuinis, & diuinorum instrumentum efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculisq; ex alto repletus, noua quædam inusitataq; semper excogitat, & futura prædicit. Quod non solùm Democritus atque Plato affirmant, sed etiam Aristoteles in Problematum libro & Auicenna in libro diuinorum & in libro de anima confitentur. Quorsum hæc de atræ bilis humore tam multa? ut meminerimus quantum atra bilis, imò candida bilis eiusmodi quærenda & nutrienda est tanquam optima, tantum illam quæ contra se habet, ut diximus, tanquam pessimam esse uitandam. Adeo enim dira res est ut à malo dæmon e eius impetus instigari Strapio dixerit & Auicẽna sapiens nõ negarit.

SCHO-

SCHOLIA.

Atque uelut iris.) Quidam rerum naturalium studiosi aerem uniformem persæpe esse dicunt, indé que tres oriri colores. Quidam sese euari autem unde quatuor emergant qui ab elementis trahantur, ut ex igni rubens sit in summo, ex terra uiridis in imo, ex aere lacteus, & ex aqua cœruleus. Hincq; Homerum iridem πολυώνυμον ὕδωρ, id est multi nominis aquam dixisse referunt. *Iris ex quibus calores habeat.* *Iris multi nominis aqua.*

Quam uitæ seruitis aquam.) Aquam uitæ simplicem intelligit ex craßiori mero id est fece destillatam.

Ob unitatem calore.) Nam uirtutem unitam fortiorem Mesne docet se ipsa dispersa.

Quod centro mundi.) Centrum mundi Apuleius in cosmographia cardinem mundi hoc est centrum terræ dixit. *Centrum mundi.*

In problematum libro.) Libro trigesimo, Problemate primo.

Imò candida bilis.) Id est optabilis & bona. Nam Pythagoras ea quæ candida fuerant seu alba ad boni naturam, quæ nigra uel atra ad mali naturam pertinere dixit.

Tantum illam quæ contra.) Solam adustam uel innaturalem.

Serapio dixerit & Auicen.) Serapio tractatu primo cap. 21. & Auicenna prima tertij tract. 4.

QVINQVE PRAECIPVE STVDIOsorum hostes pituita, atra bilis, coitus, satietas & matutinus somnus. Cap. VII.

VT autem redeamus illuc unde iam longius digressi sumus longissima uia est quæ ad ueritatem sapientiámque perducit, grauibus terræq; marisq; plena laboribus. Quicunque igitur hoc iter aggrediuntur, ut Poeta quispiam diceret. Sæpe terra mariq; periclitantur, Siue enim mare nauigent, continuè inter fluctus, id est humores duos, pituitam scilicet & noxiam illam melancholiam, quasi inter Scyllam Charibdimq; iactantur. Siue terra (ut ita dixerim) iter agant tria monstra protinus sese illis obijciunt, primum terrena Venus, secundum Bacchus & Ceres, Tertium nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo Apollo ab æthere & Neptunus ab æquore, & à terra Hercules sæpe uocandi, ut monstra eiusmodi Palladi inimica iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridente domet, claua Hercules contudat & laceret. Primum quidem

Qui dij studiosos utuntur.

dem monstrũ est Venereus coitus, præsertim si uel paulum uires excesserit, subito namque exhaurit spiritus, præsertim subtiliores, cerebrumq́ debilitat, labefactat stomachum, atque præcordia; quo malo nihil ingenio aduersis esse potest. Cur nam Hippocrates coitum comitiali morbo similem iudicauit? nisi quia mentem quę sacra est præcellit, tantumq́ obest ut Auicenna in libro de animalibus dixerit. Si quid spermatis supra quàm natura tolleret coitu profluat, obesse magis, quàm si quadragies tantundem sanguinis emanarit, ut non iniuria prisci, Musas atque Mineruam uirgines esse uoluerint. Huc Platonicum illud spectat cùm Venus Musis minitaretur, nisi sacra Venerea colerent, se contra illas suum filium armaturam. Responderunt Musę, Marti, ô Venus talia minitare. Tuus enim inter nos Cupido non uolat. Denique natura nullum sensum longius quàm tactum ab intelligentia segregauit. Secundũ monstrum est uini cibiq́ sacietas. Quippe si uinum nimium uel nimis calidum uehemensq́

Venus id est coitus immoderatus nocet.

Mens sacra est.

Musæ cur uirgines.

Longinqor sensus tactus.

hemensq́ fuerit, caput ipsum humoribus pessimis fumisq́ implebit. Mitto quòd insanos ebrietas facit. Cibus uerò nimius primum quidem ad stomachū, in ipso coquendo omnem naturæ uim reuocat. Quo sit ut capiti simul speculationiq́ intendere nequeant. Deinde inepte coctus multis & crassis uaporibus humoribusq́, aciem mentis obtundit. Quinetiam si satis coquatur, tamen, ut Galenus ait, animus adipe, & sanguine suffocatus, cœleste aliquid peruidere non potest. Tertium deniq́ monstrum est, ad multam noctem, præsertim post cœnam frequentius uigilare. Vnde etiā post ortum solis dormire cogaris. Quoniam uerò in hoc errant falluntur q́ studiosi permulti, idcirco quantum ingenio noceat latius explicabo atque rationes septem præcipuas afferam, Primam ab ipso cœlo. Secundam ab elementis, Tertiā ab humoribus. Quartam ab ordine rerum. Quintā à natura stomachi. Sextam à spiritibus. Septimā à phantasia deductas. Principiò tres Planetæ quemadmodum in superioribus dicebamus,

Ebrietas insanos facit.

Repletio hostis studiosorum.

Vigiliæ unde oderatæ studiosorū monstrum.

Tres Planetæ contemplationi fauent.

bamus, contemplationi & eloquentiæ maximè fauent Sol, Venus, & Mercurius. Hi uerò paribus fermè paſsibus cõcurrentes, aduentante nocte nos fugiunt, die uerò uel propinquante, uel iam ſurgente reſurgunt, nósque reuiſunt. Poſt uerò Solis ortum in plagam cœli duodecimam, quæ carceri tenebrísque ab aſtronomis aſsignatur repentè traduntur. Ergo non qui uel nocte quando nos fugiunt, uel die poſt Solis ortũ, quando carceris tenebrarumq́ intrãt, ſed qui uel propemodum petentibus ortum, uel iam ſurgentibus ad contemplandum, ſcribendûmque ipſi quoque conſurgant, iÿ ſoli acutiſsimè ſpeculantur, & eloquentiſsimè inuenta ſua ſcribunt atque component. Ratio ſecunda ſcilicet ab elementis eſt talis, oriente ſole mouetur aer, tenuaturq́ & claret, occidente uerò contra. Sanguis autem & ſpiritus, motum qualitatemq́, adeo circumfuſi, naturâque ſimilis ſequi neceſſario compellũtur. Tertia ratio quæ ab humoribus deducitur, eſt eiuſmodi. In aurora mouetur ſanguis, & regnat, mo-

Tempus habile ſtudendum.

Aurora musis amica.

túque tenuatur, caleſcit & claret, ſpiritus uerò ſanguinem ſequi imitaríque ſolent. Verùm accedente nocte, uel melancholia illa craſsior & frigidior atque pituita dominantur quæ ſpiritus ad ſpeculandum ineptiſsimos proculdubio reddunt. Quarta ratio quæ trahitur ab ordine rerum, hęc erit: Dies uigiliæ, nox ſomno tributa eſt. Quoniam quum ſol uel ad hæmiſphæriū noſtrum accedit, uel ſuper ipſum incedit, radijs ſuis meatus corporis aperit, atq; à centro ad circumferentiam humores ſpiritusq; dilatat, quod quidem ad uigiliam actionésque excitat & conducit. Contra uerò quando recedit omnia coarctantur, quod naturali quodam ordine inuitat ad ſomnum, maximè poſt tertiam aut quartam noctis partem. Quiſquis igitur mane quidem dormitat, quando Sol mundusq; excitat, ad multam uerò noctem uigilat, quando natura dormire iam & à laboribus quieſcere iubet, hic abſque dubio quum ordinum uerſi tum ſibi ipſi repugnat, tum contrarijs ſimul motibus perturbatur, atque diſtrahitur. Sanê
dum

dum ab uniuerſo mouetur ad extima, ipſe ſeſe mouet ad intima, atque contra, dum ab uniuerſo ad intima trahitur, ipſe ſe interim retrahit ad externa. Ergo peruerſo ordine moribusq; contrarijs, tum corpus totum, tum ſpiritus, ingeniumq; prorſus labefactatur. Quinto loco à natura ſtomachi in hunc modum argumentamur. Stomachus diuturna diurni aeris actione apertis potis admodum dilatatur, euolantibusq; ſpiritibus tandem ualde debilitatur. Igitur ſubeunte nocte nouam ſpirituum copiam exigit qua foueatur. Quapropter quicunque eo tempore contemplationes longas, & difficiles inchoat ipſos ad caput ſpiritus retrahere nititur. Hi uerò diſtracti neque ſtomacho ſatis neque capiti faciunt. Maximè uerò nocet ſi poſt cœnam lucubrantes, diu eiuſmodi ſtudijs attentius incumbamus. Pluribus enim tunc ad coquendum cibum ſpiritibus multoq; calore ſtomachus indiget. Hęc uerò duo lucubratione ſtudioq; tali diuertuntur ad caput. Quo fit ut neque cerebro neq; ſtomacho ſuppetant. Ad-

de quòd caput ob eiuſmodi motũ craſſioribus cibi repletur uaporibus, atque cibus in ſtomacho à calore & ſpiritum deſtitutus, crudeſcit et putret. unde rurſus caput opplet atque lædit. Denique matutinis horis quando ſurgẽdum eſt, ut excrementis omnibus ſomno retentis, ſingula membra purgentur, tunc id quod peſsimum eſt, qui nocte lucubrãdo cõcoctionem penitus interruperat, idem dormiendo mane, excrementorũ expulſionem diutius impedire compellitur. Quod quidem tam ingenio quàm corpori medici omnes obeſſe quàmplurimum arbitrantur. Merito ergo qui nocte contra naturam pro die atque conuerſo, die rurſus pro nocte utuntur, tanquam noctuæ, quæ etiam in hoc uel inuiti noctuas imitantur, ut quemadmodum illis ſub ſolis lumine caligant oculi, ita & in ijs mentis acies ſub ueritatis ſplendore caliget. Sexto loco à ſpiritibus idem ita probatur. Spiritus fatigatione diurna preſertim ſubtiliſsimi quique denique reſoluuntur. Nocte igitur pauci craſsiq; ſuperſunt, literarum ſtudijs

Saburiam diutius retinere nocet.

dijs ineptiſsimi, ut non aliter mancis horum fretum alis ingeniũ uolare poſsit, quàm ueſpertiliones atque bubones. Contra uerò poſt ſomnũ mane ſpiritib. recreatis, membriſq; adeò cor roboratis ut minimo ſpirituum adminiculo egeant, multi ſubtileſq; ſpiritus adſunt, qui cerebro ſeruiant, atque expeditius obſequi poſſunt, in membris fouendis regendiſq; parum admodum occupati. Poſtremo ſeptima ratio ſic à phantaſiæ natura deducitur, phantaſia ſiue imaginatio, ſeu quouis alio nomine nuncupanda uidetur, multis, longis, contrarijs in uigilando imaginibus, cogitationibus, curiſq; diſtrahitur atque turbatur. Quæ quidem diſtractio perturbatioq; ſequenti contemplationi tranquillam ſerenamq; mentem penitus poſtulanti, nimium contraria eſt. Sola uerò nocturna quiete, agitatio illa ſedatur tãdem atque pacatur. Igitur accedente quidem nocte ſemper turbata mente, recedente uerò, ut plurimum mente tranquilla, ad ſtudia nos conferimus. Quicunque uerò mente nimium agitata, res ipſas iudi-

care conantur, ij non aliter quàm illi qui uertiginem patiuntur omnia uerti putant (ut Plato inquit) quum ipsi uertantur. Quamobrem scite Aristoles in oeconomicis iubet ante lucem surgere, asseritque id ad corporis sanitatem & ad philosophiæ studia prodesse quamplurimùm. Sed hoc ita accipiendum est, ut cita & modica cœna matutinam cruditatem diligentissime deuitemus. Denique sacer ille uates Dauid omnipotentis tuba Dei, nunquam dicit uespere, sed mane semper atque diluculo, in Deũ suum canendum se cithara psalmisque surgere. Surgere quidem mente ea hora omnino debemus, mox etiam corpore, si modo commodo id fieri posit.

Platonis dictum.

Ante lucem surgendum

Canon.

SCHOLIA.

Si uel paulum excesserit.) Sic enim cerebrum rationis conclaue præ omnibus exsiccat Hippocrates scribit in libro de morbis qui interius oriuntur.

Cur Hippocrates.) In libro de aere & aqua, hanc item sententiam Macrobius libro tertio Saturnaliorũ allegat octauo capite.

Mentem quæ sacra est.) Propter cerebrum quod est prudentiæ fons, sicut apud Hippocratem legimus

Cerebrum sacrum mẽbrum.

in libro de ſacro morbo.

Virgines eſſe uoluerunt.) Quod eſt à coitu immunes & puras.

Natura nullum ſenſum longius.) Propterea Macrobius ex tactum ſenſum, ſi id uoluptatem uergat, fœdißimum ſecundo Saturnal. dixit.

Inſanos ebrietas facit.) Rectè igitur Auguſtinus ebrietatem flagitiorum matrem appellat, culparum materiam, radicem criminum, originem uitiorum, turbationem capitis, ſubuerſionem ſenſuum, tempeſtatem linguæ, procellas corporis, amißionem temporis, inſaniam uoluntariam, ignominioſum languorem, turpitudinem morum, dedecus uitæ, boneſtatis infamiam, & animæ corruptelam. Ebrietas quid.

Omnem naturæ uim.) Potißimùm uerò calorem naturalem qui ueræ concoctionis ſingulàre inſtrumentum eſt. Calor concoctionis inſtrumentũ.

Adipe & ſanguine ſuffocatus.) Ad hoc Hieronymi dictum Plenus uenter non gignit ſenſum tenuem.

In aurora mouetur ſanguis.) Potißimùm poſt mediam noctem hora prima, ſecunda & tertia.

Accedente nocte melancholia & pituita.) Poſt meridiem hora prima, ſecunda & tertia melancholia, & hinc à tertia ad nonam uſque pituita.

Dies uigiliæ, nox ſomno tributa.) Et ita ſentit Hippocrates ſecundo pronoſt. cap. undecimo, quando inquit ſoctnus naturalis non effugiat noctem & non impediat diem. Somnus naturalis.

Sibi

Sibi ipsi repugnat.) Hinc Erasmus musis Auroram sacram dixit.

Stomachus organum digest. *Multo calore stomachus ad coquend.)* Stomachus mediante calore organum digestionis Galeno habetur libro quarto, de utilit. partic. capite octauo, & minister uiscerum & uenarum libro quarto, de accidend. & morbo cap. 6.

QVAE SIT HORA INCHOANDIS studijs oportunior, quisúe continuandi modus. Cap. VIII.

EX ijs quæ in superioribus disputata sunt, fermè iam satis constat opportunè nostra nos studia exordiri uel statim oriente sole, uel hora una saltem, uel duabus ad summum ante solis exortum. Sed antequam è lecto surgas, per frica parum per suauiterq; palmis corpus totum primo, deinde caput unguibus, sed id paulo leuius: Hac in re Hippocrates admoneat. Nam frictione, inquit, si uehemens sit durari corpus, si leuis molliri, si multa minui, si modica impleri. Quum è lecto surrexeris noli subitæ lectioni meditationique incumbere.

Hippocr. de frictione

bere. Sed saltem horæ dimidium cuilibet expurgationi concedito, mox meditationi accingere diligenter, quam ad horam circiter unam pro uiribus prorogabis. Deinde remittes parum per intentionem mentis, atque interim eburneo pectine diligenter & moderare pectes caput, à fronte ceruicem uersus quadragies pectine ducto. Tum ceruicem panno asperiori perfrica. Demum reuersus ad meditandum duas insuper horas, aut saltem horam unam studio dedicato. Produci uerò nonnunquam studia põssunt, sed aliquanta interdum intermissione facta, ad horam usq; meridianam. Quinetiam interdum, quamuis raro, nisi cibum interim cogamur assumere, post meridiem circiter horas duas. Sol enim circa ortum potens est, potens & in medio cœlo. In plaga quoque illa cœli quæ medium proximè sequitur, quam nonam astronomi uocãt, & sapientiæ domum. Sol maximè gaudet. Quoniam uerò Poetę omnes Phœbum Musarũ scientiarumq; ducem esse uolunt, merito si quid altius ex cogitandum

Modus studendi.

Sol quando potens.

Phœbus musarum dux.

tandum est his horis potissimùm cogitetur. Si musæ quærendæ horis ijsdem, Phœbo duce quęrantur. Reliqui enim horæ, ueteribus, alienisq; legendis potius quàm nouis proprijsq; excogitandis accommodatæ uidentur. Semper autem meminisse debemus qualibet hora semel saltem, paulisper remittendam esse mentis intentionem. Quum enim ob intentionem huiusmodi spiritus resoluantur, merito si nunquam cesses, tendere, lentus eris. Dum laboras animo interim corpore quiesce, Mala est defatigatio corporis, peior animi, utriusque simul pessima, oppositis. Hominem motibus simul distrahēs uitámque disperdens. Denique haud ulterius meditatio recedat quam uoluptas, potius uera citra.

Carmē pentham.

SCHOLIA.

Nam frictioni inquit.) De frictione in *hæc uerba princeps tertia primi tract. tert. scribit, frictio dura extendit, mollis laxat, multa macrescere facit & temperata ingrossat.*

Cuilibet expurgationi) Expurgationi *mentis à saburra, uesicæ à locio, uarium à mucore & ori à materia*

teria pituitosa uel saliuosa.

Pectine eburneo) Pectine ex ebore propterea in quit quia Phœbus elephanti præsidet qui scientiarum uerus antistes habetur. Sed ex uerò ebore factum præcipit, quod à uirtute speciuoca pectinando caput robo rat, uerum ebur Plinius libro octauo indicat tertio capite. *Phœbus elephanti præsidet.*

Panno asperior) excitandum memoriam.

Si nunquam cesses tendere, lentus eris.) Quod caret alterna requie durabile non est.

VITANDAE PITVITAE *præcepta.*

Cap. IX.

OPereprǽcium fore uidetur, quæ noxia literatis esse diximus repetere breuiter, atque remedia singulis adhibere. Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatione quotidie stomacho fermé uacuo his utendum, nunquam tamen laboriosa, ne acuti spiritus dissoluantur. Excrementa diligentissimè ab omnibus membris experganda. Sordes â corporis torius cute, capitis præcipuè, tum lotione, tum frictione, penitus abstergendæ. Vitanda alimēta *Eexercitiū ualet.*

Quæ literatis uitanda frigida nimium, atque nisi obstiterit atra bilis, etiã humida, & omnino quæ pinguia, uirulenta uiscosa, uncta, glutinosaq; sint, uel quæ facile putrescere soleant. Si stomachus, uel natura uel ætate sit frigidus, aut dimittendus omnino aut certe minuendus aquæ potus. Moderatus cibus sit oportet, sed potio moderatior. Habitatio alta à graui nubiloq; aere remotissima, tum ignis tum calidi odoris usu humiditas expellenda, prohibendum frigus à capite, maximè uerò ceruice, atque pedibus, multum enim obest ingenio. Prodest moderatus *Quæ aromata studiosis conuen.* usus aromatum in frigidioribus epulis, nucis muscatæ prǽsertim & cinnamomi & croci, zingiberis, quoque conditi mane, stomacho uacuo, quod sensibus etiam & memoriæ maximè prodest.

SCHOLIA.

Exercitio qualiter Antonius usus. *Exercitatione quotidie utendum) Antoninum imperatorem Galenus libro sexto de regim. sanitatis exercitio sic usum scribit, ut breuißimis diebus sole occidente palestram ingrederetur, longißimis autem, hora nona uel decima, sanitatem considerans, inambularet. Nos in nostro tuendæ sanitatis libro ad genero-*

sum

sum comitem ab Helffestain de exercitio sic scripsimus:

Augens innatum recreat quod certe calorem
Et gratam nostris uiribus addit opem.
Ante cibos igitur moderatis greßibus uti
Conuenit, à mensa, sed iuuat ipsa quies.
Ambula post cœnam sole ingrediente leonem
Elige Vulcanum capra intente polo.

Ne acuti spiritus.) id est subtiliores.

Obstiterit atra bilis.) quæ frigida & sicca est humectationis indiga.

Potio moderatior.) Nam facilius est repleri potu quàm cibo secundo Aphors. Hippoc. 11.

QVA RATIONE VITANDA sit atra bilis.

Cap. X.

PEsimam uerò illam quam in superioribus detestabamur atram bilem, hæc augent. Crassum turbidumq; uinum, præcipuè nigrum, cibi duri, sicci, salsi, aues, acuti, ueteres, usti, assi, fruti, carnes bouis & leporis, caseus uetus, salsamenta, legumina, præcipuè faba, lenticula, melangia, eruta, Brassica synapis, radiculá, allium, cepa, porrũ, *Atræ bilis quæ generatura.*

mora, cariotæ: & quæcunque calefaciunt uel frigefaciunt, simulatq; desiccãt, & omnia nigra. Ira, timor, misericordia, dolor, ocium, solitudo, & quæcunque uisum est olfactum, auditumq; offendunt, omnium uerò maximè tenebræ. Præterea exiccatio corporis nimia, siue longis nata uigilijs, siue multa mentis agitatione uel cura, seu frequenti coitu, usuq; rerum calidarum multum atq; siccarum, seu moderata quadam deiectione atque purgatione, uel exercitatione laboriosa, uel inedia, siti, calore, uel sicciore uento, uel frigore. Quum uerò bilis atra semper siccissima sit, frigida quoque, licet non æquè, huic certè resistendum est, rebus quidem modicè calidis, humidis uerò quàm maximè, cibis elixis, assiduè qui coquantur facile & subtilem gignat sanguinem absque clarissimum. Sed interim ut stomachi & pituitæ habeatur ratio, perinde ut bilis atræ, epulæ cĩnamomo ut croco & sandalis condiantur. Conferunt semina peponis, atque cucumeris atque pinei nuclei abluti. Conueniunt carnes

Quæ studiosis utilia.

auium

auium et pullorum gallinaceorum, quadrupedumúe lactentium, oua sorbilia maximè, & ex membris animalium cerebellum, dulcia mala, pira, persica, pepones, pruna damascena atque similia, cucurbita rite cocta, herbæ huminæ, nõ uiscosæ. Cerasea uerò, ficus, uuas minime laudo. Nauseam uerò atque sacietatem ualde detestor. Nihil autem aduersus hanc pestem ualentius est quàm leue uinum, clarum, suaue, ad spiritus præ cæteris perspicuos generandos aptissimum. Nam ut Platoni & Aristoteli placet humor, hoc uino non aliter mollitur atque dulcescit & claret quàm uel lupini aqua perfusi, uel ferrum flammis accensum. Verùm quantum eius usus spiritibus & ingenio prodest, tantum nocet abusus. Præterea infundere aurum uel argentum maximè ignitum, eorúmque folia in poculis uel in ipso iure prodesse consentaneum est, atque aureo uel argenteo uasculo bibere, cibosque sumere. Item perutile est si sæpe stomacho uacuo liquiritiæ succus deglutiatur. Succus quoque punici pomi dulcis, atque

Cerasa & uuas non laudat.

Quod nimium prosit.

Aurum & argentum ualent.

Succus liquirit.

dulcis arancei. Conducunt non mediocriter suaues odores, temperati maximè, at si regnat frigus ad calidum declinantes, sin dominetur calor, uergentes ad frigidum Temperandi igitur sunt ex rosis, uiolis, myrto, cāphora, sandalis, aqua rosacea, quę frigida sunt. Rursus ex cinnamomo, citro, aranceo, gariophylis, menhta, melissa, croco, ligno aloe ambra, musco, quæ calida, Verni flores prosunt in primis & folia citri, siue arancei odoraq; poma, sed maximè uinum. Odores eiusmodi prout cuique premit, & naribus hauriendi sunt & pectori atque stomacho admouendi. Odores uerò calidos multumq; siccos si soli fuerint & continui non probamus. Tenendus ore hyacinthus qui animum uehementer exhilarat, Hierobotana quoque id est sclarea syluestris tum cibo, tum odore confert. Buglossa rursus, borago, melissa, horumq; trium aqua. Rursus lactucæ, endiuia, uua passula, lac amygdalinum, mensę familiarissimę esse deberet. Fugiendus aer aut feruens aut glacialis nimium aut nubibus. Sed

aer

aer temperatus ſerenusq́ liberrimè admittendus Mercurius, Pythagoras, Plato iubent diſſonãtem, animum uel mœrentem, cythara cantuq́ tam conſtanti quàm continno componere ſimulatq́ erigere. Dauid autem poeta ſacer pſalterio pſalmisq́ Saulem ab inſania liberabat. Ego etiam, ſi modo infima licet componere ſummis, quantum aduerſus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cantusq́ ualeat, domi frequenter experior. Laudamus frequentem aſpectum aquæ nitidæ, uiridis, rubeiúe coloris, hortorum nemorumq́ uſum, deambulationē ſecus flumina, perq́; amœna prata ſuauem equitationem quoque, geſtationem, nauigationémque lenem ualde probamus. Sed uarietatem inprimis facilésque occupationes, diuerſaq́ negocia non moleſta, aſsiduam hominum gratioſorum conſuetudinem.

Mœror cithara mulcendus.

Saul ab inſania cantu liberatus.

SCHOLIA.

Tenendus ore hiacintus.) *Quia Iouialis eſt, triſtitiem edulcans. Velut ſmaragdus, Beallus, quoq; ſaphirus & iaſpis uiridis.*

Hiacinthus zonialis eſt

Hierobothanum quoque.) De hierobothano sic Plinius scribit. Nulla herba Romanæ nobilitatis plus habet quā Hierobothanū, quam peristerion multi uocant, nos Verbenacam Plinius lib. 25. cap. 9.

Clinia & Achilles cithara usi. *Animum mœrentem cithara.)* Hinc clinia Pythagorius, cum intelligeret se tedio molestari temporis, chordis cytharæ aptatis pulsare cepit. Et Achilles ardua molestaq; negocia, cantando ueterum res gestas, lenire consueuit.

Dauid poeta Saul) quod 3. Regum legitur.

Equitatio stomacho grata. *Equitation. gestat. nauigat.)* Equitationem temperatam Plinius stomacho & coxis utilem dicit. Gestationem per lectos pensiles Aesclepiades ægrotis commodo esse uoluit, & nauigationem pthisicis.

DE CVRATIONE stomachi.

Cap. XI.

SEquitur ut curam stomachi quām diligenter habeamus, ne nauseam cruditatemq; adducat unquam sacietas, caputq; offendat. Bis cibus sumendus est, & modicus & leuis, cinnamomo, mace, nuce muscata moderata conditus. Semper tamen siccus cibus pondere alimēta mollita, potumq; exu

peret,

peret, nisi fortè atræ bilis siccitatem admodum uereamur. Famem (si commode fieri potest) cibus, sitim potus exspectet. Auiditas utriusque supersit mensę, fastidium & saturitas procul absint. Abstinendum ab ijs quæ ob nimiam humiditatem uel uirulentam & unctam, uiscosam'que materiam stomachum relaxando debilitant, uel etiam frigida aut calidissima sunt, aut propter duritiam ægre coquuntur. Et quæ talia sunt, ut diu post mensam palato saporem reddant molestiorem, siue inflent, siue caput multis uaporibus impleant, ab omnibus inprimis quæ facile uel extra aluum uel in aluo putrescant. Dulces sapores, aut acres, si soli sint, nullo pacto probamus, sed dulces acri quodam uel acuto, uel sicco uolumus temperari. Mastix & mētha sicca, saluia recens, uuæ passulæ, cydonia, poma cocta, condita saccaro, cichoræa, rosa, corallus, lotus capparis & aceto conditus stomacho amicissima sunt. Mala præterea punica sapore inter acidum, dulcémque media, & omnino quæcunque moderate acida

Cibus famē exspectet.

Dulces sapores non laudabiles.

ſunt & aliquantulum auſtera, quæ medici ſtyptica uocant, ſiue quæ aliquantulum acuta ſint uel ſalſa, uel aromatica.
Mirobalani. Mirobalani autem omnia ſuperant. Vinum quoque rubeum potius quàm album, ſapore quaſi paululum ſubamaro, ac niſi caliditas uel deſtillatio aliter poſtulauerit, optimum erit, merum paulatim bibitum. Omnino autem liquidiores epulæ, prius ſumendæ quàm duriores. Sumpto uerò cibo conuenit coriandrum, pomumq́ꝫ cydonium conditum ſaccharo, mala punica, & pira auſtera, meſpila quoque & perſica ſicca, atqꝫ ſimilia. Mandere uerò oportet antequã deglutiantur ſingula exactiſsimè. Fouendus ſtomachus, ſi oportet, extrinſecus, maſtiche, roſa, menta, corallo. Cauendum ne poſt cibum duabus aut proximis tribus horis uel cogitationi difficili uel lectioni ſedulo incumbamus. Neceſſariæ forſitan erunt horæ uacationis quatuor, ſi cibus potuſúe uberior fuerit, aut cibus durior. Malum eſt cibo potuúe uentrem extendere, peſsimum ſtomacho ſic extento difficilia cogitare.
Aut

Aut igitur nutrimentum ſume leuiſſimum, aut ſumpto, uaca donec quaſi cõcoxeris. Neque dormiendum poſt cibum meridie, niſi maxima cogat neceſſitas, atque id quidem non prius quàm horas duas uigilauerimus. Nocte tamẽ ſumpta cœna hora (ut uidetur) una uigiliæ ſat eſt. Coitus ſtomachus peſtilens præſertim ſi uel ſaturo ſtatim uel eſuriente concumbas. Ocio mœret ſtomachus. exercitatione gaudet, niſi dum cibo ſit plenus. Sumpto cibo ſtatim modicè deambulandum, mox uerô ſedendum. *Coitus malus ſtomacho repleto*

SCHOLIA.

Famem (ſi commode) cibus.) *Nam ultra debitam horam tollerare famem, ſtomachum lædit Auicenna teſte tertia primi cap. 7. doct. 2.*

Sitim potus expectet.) *Sitim potus, ſi fieri poteſt commode, expectet. Nam qui nimium ſitum tollerant bibendi auiditatem ſibi conciliant. Vnde Galenus libro interiorum inquit, Qui ſitit & non bibit ſupplicium fert ſine adiumento.*

Dulces ſapores ſi.) *Octo ſapores tangit qui ſignificando ſupra rei craßim iudicare habent.*

Inter acidum dulcemq́;.) *Muſæ intelligit.*

Mirobalani autem.) *Mirobalanos omnes Meſne*

in suis simplicibus describit.

Paulatim bibitum.) id est moderatè.

Conuenit coriandrum.) Coniandrum unius tunicæ, Cydonium conditum saccaro, mala punica pira austera, nespila, & persica sicca omnia cor stomachi sic corrupant, ut nec quicquam uaporum ad caput ascendere queat.

Necessariæ forsitan erunt.) in istis enim subinde perfectè digestio absoluitur.

Neque dormiendum meridie.) Auicen. secund. primi doct. 2. cap. 7. quinque obseruatis, necessitate urgente, somnum pomeridianum comedit: Vt qui dormire assueuerit. Non illico super cibum dormiat, non capite depresso non tempore prolixo, cui expergefactio succedat non stupenda nec repentina, sed lenis, adijciunt tamen medici, ut dormiens locum conuenientem eligat, non calidum aut uaporosum, sed temperatum, uel parum ad frigidum declinantem, corpore pro temporis qualitate tecto & discalceatis pedibus.

DE IIS QVAE FOVENT MEMBRA *præcipua & uires spiritus.*

Cap. XII.

SEd iam præstare uidetur ut nonnulla ex medicorum officina in mediũ producamus, quæ stomachi, cordis cerebri, spiritum ingenij, uires, uel seruent integras uel restituant, ac si uel pituita

tuita uel atra bilis, excrescat, uel immineat & nausea longè propellant. Omnes sine controuersia medici consenserunt, nihil esse salutarius theriaca, fouendis confirmandisq́ tamẽ singulis membris & uiribus, tamen spiritus atque ingenio. Huius igitur inprimis utemur drachma dimidia aut saltem drachmæ tertia parte, bis qualibet hebdomada, hieme & autumno, sed æstate atque uere semel, uel sola, uel si placet frigidis humidisq́ temporib. cum pauculo mero claro, suaui, tẽporib. uerô calidis, siccisq́ præsertim si natura uel ætas sit calidior, cum aquæ rosaceæ duabus uncijs aut tribus, stomacho scilicet uacuo, sex aut septem horis ante cibum, si tyriaca desit, dabimus mitridaticum. Sed ubi tyriacam mitridatûmue sumimus, eo die ab omni re calida penitus abstinendum. Ac si ęstas aer uer fuerit frigidis est utendum. Secundo uerò loco eadem in causa probatur ab omnibus aloe ritè electa, atque lota. Sume mirobalanorum chebularum drachmas duas, rosarum purpurearum, sandali rubei, emblicorum Theriaca. Canon. Aloe.

cinna

cinnamomi, croci, corticis pomi, citri, beem, melissæ, id est citraræ, singulorum drachmam unã, aloes electæ ritæq; ablatę drachmas duodecim, & ex ijs confice pillulas optimo mero, quibus hebdomada qualibet semel utaris diluculo, eo scilicet pondere quòd naturæ tuæ conueniat, æstate quidem cum aqua rosacea, alias uerò cum uino. Quibus autẽ diebus neque theriacam neque pillulas

Morsellorũ descriptio.

assumes, utere confectione eiusmodi, mane & uespere, duabus aut tribus ante cibum horis. Sume cinnamomi electiss. drachmas quatuor, chebularum mirabolanorum duas & totidem emblicarum, croci, rosarum purpurearum drachmã dimidiam, sandali rubei drachmas duas, corallorumq; similium drachmam unam. saccari albissimi quantum satis est, perfunde saccarum aqua rosacea atq; succo citri uel limonum æqualibus uidelicet portionibus. Coque suauiter, deinde adde tertiam partem drachmæ musci atque ambrę tantundem. Demum confice bolos solidos quos morsulos uulgò nominant auroq; inuolue.

Tria

. Tria hæc ipsi eo usu quo præscripsimus experti sumus, theriacam et aloen ita (ut diximus) temperatam confectionemq; illam singulis conferre membris & uiribus & spiritibus: acuere sensus, atque ingenium memoriam confirmare, pituitã quoque & bilem atque atram bilem illis pillulis facilè uel educi uel emendari. Præterea cuilibet ætati & naturæ, tria quæ diximus familiarissima iudicantur.

SCHOLIA.

Nihil salubrius thyriaca.) Ex libro Isac Petrus de Ebano hunc calidos infrigidare docet, frigidos calefacere, siccos humectare, & humidos siccare, sed thyriacam magnam Andromachi bene sermentatam intelligit, non recentem quæ autore Galeno naturam oppij refert 5 libro de ingen. sanit. cap. 11. dicitur autem recens donec annum attigerit trigesimum eodem autore in lib. de thyriaca capite primo.

Dabimus methridatcum.) Hoc est antidotum quem potentißimus rex Ponti Methridates omnibus uenenis certißimè contrarium, ad inuenit, & multotiens bonum in se probauit. Nam persæpe ostentandi gratia uenena hausit & semper illæsus remansit. Denuo autem à Romanis uictus in intima sui regni secessit. Vbi, quia ueneno necari non ualuit se ipsum gladio

perfo-

perfodit. Confectionem Aegineta habet lib. 7. & multa de hac re A. Gellius noct. Atticarum lib. 17. cap. 17.

Aloe rite lota.) Quid aloe & omnia quæ hic ponuntur Mesue planè in suis describit simplicibus.

DE MEDICINIS *contra pituitam.* Cap. XIII.

Pillulæ ex tera pigra.

SI aduersus exundantem pituitam acrius pugnandum fuerit pillulas aurora ex Hierapicra Galeni uel quas Mesues alephanginas nominat, dabimus quinque quociens oportuerit, uel etiam in robustiore natura pillulas ex hiera atque trochiscis agarici pari portione compositas semper uerò cum melle rosaceo liquido, atque oximelle, aquáque maratri id est fœniculi. Qui certè syrupus in pituita digerenda etiam ante pillulas atque post eas maximè prodest. Si una cum pituita cæteri quoque humores turbent, pillulis ex Rheubarbaro mesues, uel pillulis quæ sine quibus à posterioribus nuncupantur oportunè purgabimus. Omnem uerò uehementem repentinamque deiectionem purga

tionemque

tionemq́ penitus deteſtamur. Nam ſtomachum corq́ debilitat, ſpiritus multos exhaurit, confundit humores, ſpiritus fumis humorum fuſcis obtenebrat.

SCHOLIA.

Omnem uehementem repentin.) Sunt hæc contra circumforaneos medicos & agyrtas, qui purgandum ſuadent ad animæ deliquium, parui facientes medicinæ effectum ſi non ſedium myriades numerauerint, nõ conſiderantes medicorum alpham deiectiones dixiſſe non ſecundum multitudinem æſtimandas. Sed ſi talia deijciuntur qualia oporteat conferre & bene tollerari libro primo aphoriſm. 23. Hippocr.

Alephanginas meſue.) Quas Meſue habet in ſuo antidotario, alephangina, hoc eſt aromaticæ dictæ, quòd multa aromatica iegrediantur.

Hiera pigra Galeni.) Hieram pigram id eſt ſacrã amaram fortiſſimam Galeni intelligit in Nicolai antidotario deſcriptam.

Trociſci agarici.) Trociſcus eſt rotunda compoſitio cum quadam depreſſione ad ſimilitudinem craſſi lupini.

Pillulæ ſine quibus.) Hæ mirabiliter caput à pituita bile & melancholia mundificant. Deſcriptionem Nicolaus ponit & Gilbertus anglicus in cap de Scotania.

DE DESTILLATIONE
Cap. XIIII.

SI caput propter pituitam destillationibus fluctuat, quandoque hora somni aliquot ex pillulis quas modo descripsimus dabimus. Iubebimus praeterea ea hora & alijs thus saepe mandere. Nam mirificè destillationibus & sensibus omnibus, memoriae'que succurrit. Rursus muscata nux & tyriaca ore retenta probatur. Maiorana quoque quā amaracum nominant, uel eius aqua admota naribus uel infusa. Post cibum uerò alimentorum fumos coriandro cydoneisque coercebimus.

SCHOLIA.

Admota naribus uel infusa.) Loco caput purgij, Gargarismata & masticatoria saepe caput purgia nominamus, sed hoc loco caput purgium res liquida, ut aqua maioranae, per nares attracta caput purgium dicitur.

DE DOLORE CAPITIS. Cap. XV.

SI caput sæpe doleat humore grauatum frigido, præter illa quæ narrauimus, confectionem illam quã diambrã nominãt uel diacori, uel plirisarchoticon, tenere ore iubebimus. Quinetiã masticem sępe mandere. Pręterea linire frontem tempora, ceruicem, maioranæ, feniculi, rutæ folijs una cum oleo rosaceo tunsis. Similiter aloe aceto, oleo aquaqꝫ rosaceis perfectè diluta.

SCHOLIA.

Quam diambram nomin.) Confectionem diambræ intelligit descriptione Mesues. Etenim quam uel Auicenna uel Serapio ponunt, in usu non habetur.

Vel diacori.) Diacorum ratione compositionis summopere cerebrum & neruos confortat.

Vel pliris archoticon.) Hoc interpretatur principium electuariorum, & pro confortatione stomachi datur cum decocto stomatico, uel de zinzibere uel de galanga pro confortatione cordis cum aqua buglossæ, pro cerebri suppetijs cum apozimate ex Bethonica.

DE CVRA VISVS.
Cap. XVI.

VBi oculi caligant, neque rubent, tamen neque aliud præbent ullum caloris indicium tunc sanè collyrium ex aqua, fœniculi, maioranæ, chelioniæ, rutæ, adhibito, croco & antimonio confert. Sed aqua eiusmodi prius densiori panno est exprimenda. Nihil tamen admoneas oculis nisi antea pillulis lucis sæpe purgaueris. At si caligantes oculi rubeant subito pillulis ex fumo terræ compositis purga. Mox collyrium ex aqua rosacea & saccharo prodest. Nonnũquam uerò albumine oui, tutia, lactiq; adiectis quàm primum opitulatur. Omnino autem quotidianus usus maratri uisum seruat & acuit. Semen quidem eius frequenter ore tenere oportet, folia uerò cõmedere. Trihpera minor à Mesue descripta optima est. Optimum quotidie uacuo stomacho mirobalanum chebulum conditum sumere atque cum eo nonnihil panis ex saccaro maratroq; in puluerem ducto cõpositi. Quod insuper ingenio mirum in modum

modum ac producendæ uitæ prodest. Eufragię quinetiã usus oculis est singulare præsidiũ, in omni uel dolore capitis uel caligine oculorum diuertendi sunt retro uapores, frictionibus, cucurbitulisq́. At si calor in causa sit sanguisque abundet hyrudines ceruici & humeris adhibimus. Eufragia.

SCHOLIA.

Collyrium.) Collyrium ocularis medicina est.

Nonnunquam tutia.) tutia præparata.

Vsus maratri.) Id est fœniculi, quod maratrum dictum est à marcescendo, quia ad condienda plurima, cum inaruerit commendatißimum sit. Si Nicandro *in thyriacis credimus, & Plinio octauo libro, hanc herbam inprimis serpentes nobilitauere, succo quidem oculos caligantes ea roborantes. Quos humana denuo secuta est solertia fœniculum collyrijs addens.* Et *in hunc finem secundis mensis quoque comas eius & semen additas Verg. Marcellus quàm docte scribit.* Maratrum inuene. serpentis.

Trifera minor.) In Mesues antidotario hæc descripta reperitur. De mirobalanis chebulis Mesue in suis simplicibus.

Cucurbitulisq́.) id est scarificatione.

Hyrudines. id est sanguisugas.

DE GVSTV INSTAVrando.
Cap. XVII.

STomachus sæpe literarum studiosis gustum ferè omnem amittat. Si id pituitæ uitio incidit quod acidus ore sapor, uel saluia multa & glutinosior indicat, postquam aluum subduxeris medicinis quas supra narrauimus, aromatico rosaceo utere, saccaro rosaceo mixto melle quoque rosaceo cum cinnamomo, solo etiam, uel gingibere condito, uel menthæ syrupo. Sed inprimis thyriaca. Sin autem bilis fortè copia contingit, quod quidem os amarulentum ostendere solet, similiter post purgationem ex aloe, sicut diximus, præparatá uel Reubarbaro adsume, uel triasandalum, uel oxisaccarum saccaro, aceto albo, & uino acrioris mali punici compositam, uel persica, pira ue condita siue syrupo confecta, sicut Mesues docet, uel nostram eiusmodi confectionem gustui saluberrimam. Sume saccari rosacei uncias quatuor, diacitoniten tantundem,

dem, mirobalanorum chebulorum semiunciam, emblicarum tantundem, sandali rubei, coralli rubri, utrorumque æqualiter drachmam dimidiam, funde insuper iuleb ex succo citri, uel limonis uncias tres aut duas. Quod si stomachus debilis est & frigidus, adijce duas cinnami drachmas. His ante cibum duabus horis utendum, Nauseam semper ab utroque humore natam tollit diacitonites, & usus caparis cum aceto. Item potus modicus ieiuno stomacho albi aceti rosacei, si duplo saccari pondere misceatur. Rursus menthę syrupus atque absynthij. Item mentha cum aceto condita uel acido mali punici succo diluta, atque rigata.

Diacitoniten nauseā tollit.

SCHOLIA.

Duas cinami drachm.) Cinamum Cinamomum *grossius dicitur.*

Cap. XVIII.

VErùm missa hæc tanquam leuiora faciamus atque ad id quod periculosissimum est reuertamur, scilicet

ad atram bilem, quæ quotiens abundat & furit, cum corpus totum, tum uel maximè ſpiritum quaſi quoddam inſtrumentum ingenij, ipſumq; ingenium & iudicium labefactat. Primûm in ea curãda præceptum ſit, ut docuit Galenus, ne repente illam educere cõtendamus, ne forte parte eius liquidiore ſubtilioreque ſubducta, reſiduum denſius admodũ ſicciusq; reſideat, ſed paulatim molliatur, digeraturq; pariter atque educatur. Secundum ut interim tam cibis humidioribusq;, quàm lauacris dulcibus & modicis, unguentiſque ſimilibus caput & corpus totum ad ſummum pro uiribus humectetur, ea tamen cautione ne uel deſtillatio irritetur, uel deſtituatur ſtomachus, & iecur, uel meatus corporis obſtruantur. Tertiam uerò, & id quidem maximè neceſſarium ut continuè cor foueatur, roboreturq; rebus congruis, partim intus acceptis, partim extra pectori, naribusúe adhibitus. Aſpiciantur quoq; & audiantur, odorentur & cogitentur aſsiduè oblectent. Cõtraria uerò longius arceantur.

Spiritus instrumentũ ingenij.

Canon.

SCHO-

SCHOLIA.

Pigeraturq; pariter.) Galenus enim hanc difficilis resolutionis esse docet secundo pronostico. cap. 46.

Quam lauacris dulcibus.) Lauacrus ex aqua sine omni minera existente, talis enim, si debito modo utatur corpus humectat. La dul

DE SYRVPIS.

Cap. XIX.

MVlta quidem â multis aduersus humorem composita sunt. Ego autem in præsentia tua quædam remediorum genera è plurimis efferã, electissima omnium atque tutissima. Accepta primum à priscis, deinde à recentioribus cõfirmata, interdum etiam â nobis ad usum nostrum accommodata. Inprimo est syrupi optimi compositio. In secundo pillulæ probatissime. In tertio electuaria saluberrima. His tribus oportune adhibitis, melancholicus humor mollitur & digeritur atque soluitur spiritus acuuntur & illustrantur, fouetur ingenium confirmatur memoria. Syrupe est huiusmodi, sume boraginis,

bugloss. florumq́ utriusque melissę, capillorum Veneris, Endiuiæ, Violarum, cuscutæ, polipodij, senę, epithimi singulorum quantum manu capitur, pruna damascena numero uiginti, odora poma numero decem, passularum unciam unam, liquiritiæ unciam dimidiam, cinnamomi, sandali rubri, corticũ citri, singulorum drachmas tres, croci drachmã dimidiam. Coquantur in aqua omnia præter epithimum & aromata donec pars tertia consumatur. Decoctio expressa pòst cum saccaro iterum, & epithimo moderatè coquatur. Postremò infundantur aromata scilicet cinnamomum atque crocus. Huius syrupi aurora calefacti unciæ tres bibantur, simulq́ unciæ duæ aut tres aquæ buglossæ, atq́ una cum ijs ex sequentibus pillulis accipi debent saltem duæ, aut plures pro ut cuique conuenit, eo scilicet pacto ut aluus quotidie paulum moueatur.

SCHOLIA.

Mellisophillum. *Florum utriusque melissæ*) Duo sunt ex uulgarium herbariorum sententia mellisophili id melissæ genera, unum uerum, alterum adulterinum hoc Germa-

ni wantzenkraut nominant.

DE PILLVLIS.

Cap. XX.

Pillularum uerò quantum ad propositum spectat, duo sunt genera, aliæ delicatis congruunt robustioribus aliæ. Primæ aureæ siue magicæ nominari possunt, partim magorum imitatione, partim nostra inuentione, sub ipso Iouis Venerisq; fluxu compositæ, quæ pituitam, bilem, atram bilem educunt absque molestia, singula membra corroborant, spiritus acuunt & illuminant. Ita eos dilatant ne constricti mœstitiam pariant, sed ditatione gaudeant. Ita rursus stabiliunt, ne extensione nimia euanescant. Sume igitur grana auri duodecim maximê foliorum eius si pura sint thuris, myrrhæ, croci, ligni aloes, cinnamomi, corticis citri, melissę, serici crudi, coccinæi, menthæ, been albi. Been rubei, singulorum drachmam dimidiam, rosarum purpurearum, sandali rubri, coralli rubei, mirobalanorum trium, scili- *Pillulæ magicæ.*

cet emblicorum, chebulorum, indorũ, ſingulorum drachmam unam, aloes ritæ ablutæ tantundem quantum cunctorum pondus. Confice pillulas mero quàm electiſsimo. Sequuntur pillulæ ad ſoluendam melancholiam, aliquanto ualidiores, ueruntamen minime uiolentæ. Sume pœoniæ, mirrhæ, ſtichados arabici, meliſſæ, thuris, croci, mirobalanorum, trium ſcilicet emblicarum, chebularum, indarum, roſarum ſingulorum drachmam unam, trochiſcorum agarici polipodij, epithimi, ſene, lapidis lazuli loti, & rite præparati, lapidis Armeni affecti ſimiliter drachmas tres ſingulorum, aloes lotæ uncias duas uino perfecto pillulas confla. Si cum melancholia manifeſta caliditas dominetur, quæ in hac compoſitione frigida ad tertiam inſuper ponderis ſui partẽ augenda erunt. Has pillulas ut literarum ſtudioſis conuenit Grecorum, Latinorum Arabumq; imitatione compoſui, nolui uerò fortiora miſcere, quale ueratrum quo Carneades Phanaticus utebatur. Viris enim literatis tantum uel paulo fir-

Carneades utebatur ueratio.

mioribus

mioribus consulo, quibus nihil pestilentius est, quàm uiolentia. Ideo prætermisi pillulas indas, lapidisq; lazuli, uel Armeni notas. Et quam compositionem Ieralogodion appellant. Si denique decet simpliciorem compositionem inferre, qua ego familiaris utor. Sume aloes lotæ unciam unam, mirobalanorum emblicarum atque chebularum utriusque pariter drachmas duas, masticis drachmas duas, duas quoque rosarum præsertim purpurearum, confice pillulas uino. Proinde pillulis aut ijs aut illis scilicet quas probauimus, nemo unquam solis uti debet, ne fortè nimium exiccetur. Quod quidem in melancholia pessimum est, imò uel una cum syrupo quē secuti partim Mesuem, partim Gentilē Fulginantem, supra descripsimus, uel cum uini odori, leuisq; uncia una, siue tribus, ut cuique conuenit, cum aqua mellis & passularum, atque liquiritiæ. Aut sicubi caliditas dominatur, cum iuleb uiolaceo aquaque uiolacea. Omnino autem consulo literatis quicunque ad atram bilem sunt proniores, ut hac
purga-

purgatione bis quolibet anno. Vere sci licet & autumno utantur, diebus quindecim continuis, uel uiginti pillulis scilicet cum syrupo atque similibus. Quicunque uerò paulo minus huic morbo obnoxij sunt, sat habebunt si pillulas primas aut ultimas toto anno sumant, semel hebdomada qualibet æstate quidem cum iuleb ut diximus, aliàs uerò cum uino.

SCHOLIA.

Iupiter studiosis fauet

Sub ipso Iouis Venerisq;.) Qui influxus studiosis auspicatißimus est, & euacuando non effrenitat suam operationem.

Aurum cũ robur.

Auri grana duodecim.) aurum à proprietate sua occulta maximè confortat cor.

Armenus lapis my. reperibilis.

Et lapidis armeni.) Rabi Moyses lapidem Armenum à paucis uisum docet, Et Victruuius libro septimo architecturæ hunc lapidem saltem pingendis parietibus utilem scribit.

Carneadis & Antipatris mors.

Carneades phanaticus.) Hic Carneades Cyrenæus cum attulisset Antipatrum ueneno hausto defunctum & ipse incitatus est eo modo se iugulo dare. De Carneade Laertius multa quarto libro de uita Philosophorum.

Vere scilicet & autumno.) Ad hanc Auicennæ quarta primi, quinto capite Paranæsim. Et scito, inquit,

quit, quòd tempus quo ſumenda eſt medicina, non ſit uehementer frigidum, duas anni partes eligendas innuens, uer ſcilicet, & autumnum, ne tempore nimis calido humores mobilitati nimium fluant, & plus æquo frigido reddantur immobiles.

DE MEDICINA LIquida.
Cap. XXI.

MEminiſſe uerò oportet ubi maximum in exiccationi periculum imminet, purgare tamen neceſsitas cogit operepræcium eſſe pillulas intermittere atque in ipſo ſyrupo uel ſimili quadam decoctione facta, in aquę buglosſæ, quando purgandum eſt, interdum infundere diaſene uel diacatholiconis, uel triferæ perſicæ unciam unam aut ſaltem dimidiam. Quòd ſi corpus robuſtius ſit uel aſtrictior & durior aluus, addere electuarij Hamech drachmam unam aut duas. Vtilis quoque hic eſt confecta caſsia, utilior manna. Nec omni melancholiæ ſpeciei conueniunt, ſed illi maximè quæ aduſtione creatur. Sin autem melancholia naturalis ſit cōueniunt

uenıunt

ueniunt quidem, uerum præcipuē si in syrupo addatur polipodij portio dupla uel tripla, similiter liquiritiæ, crociq; & passularum, & medicinæ addantur mellis rosacei liqui unciæ duę. Quoties uerò syrupus sumendus sit, in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter uiginti diebus sumenda erit. Verùm si melancholicus nullus humor appareat, tantum uerò complexio melancholica scilicet frigida membrorum qualitas atque sicca, memēto ducere aluum, uel mittere sanguinem minimè expedire, sed reliqua duntaxat facere, quę uel diximus uel dicemus, præsertim quæcunque ad corpus pertinent mediocriter calefaciendum atque magnopere humectandum, spiritusq; quoad fieri potest illuminandos, fouendaq; membra. Vbi uerò ipse atræ bilis humor exundat non madefacimus tantum corpus atque humorem, sed etiam soluimus aluum ea cautione qua diximus. Nunquam uerò uehementer. Siquidem Plato in Timæo nos mouet diuturnum morbum qualis est melancholi-

Plato fortia etiam dissuadet.

cus

eus non esse nimis ualentibus medicamentis atque molestis pharmacis irritandum.

SCHOLIA.

Triferæ persicæ.) Intelligit triforam quam Nicolaus in suo antidotario habet.

Confecta caßia) De Arabum caßia loquitur cuius Græci non habuerunt cognitionem ut Symphoriano placet. Nam hæc æqualem remolliendi uim habet, altera Græcorum caßia de qua Galen. 7. simplicium cap. 11 calida & sicca mulieribus ducit menses & lignea uocatur. Caßia duplex.

Vtiliora manna) De melle aereo aluum leuiter soluēte hic scribit, quod Arabum medici à sacris Hebræorum literis, accepta similitudine mannam dicunt. Non de manna uel Dioscoridis uel Plinij, quam thuris pollinem esse constat ualde constringentem. Manna mel aereum.

Nimis ualentibus medica.) nimis fortibus. Natura enim uelocem impetum abhorret.

DE SANGVINIS MISsione.

Cap. XXII.

SVnt nonnulli in sanguinis mißione audaciores quos medici sapientes admodum detestātur. Nam sanguis

est atre

Sanguis atræ bilis tēperam. est atræ bilis temperamentum, ſpiritus fomes uitæ theſaurus. Solum uerò ubi abundantiam ſanguinis indicat, uel profuſior riſus, audaciaq́ue & confitentia multa, uel color rubens, uenarumq́ tumor, mittere ſanguinem literatis quando res poſtulat debemus è uena lienis ſiniſtri brachij, lata quadam inciſione, quatuor uncias mane, ueſpere totidem. Deinde paucos poſt dies, ſaltem ſeptē ad ſummum quatuordecim, tum frictione quadam aſperiore, tum admotis hirūdinibus quas ſanguiſugas uocant mariſcas irritare ut ſanguinis unciæ tres aut quatuor inde deſtillent. Hæc ambo robuſtioribus tantum facienda uidentur. Debilioribus uerò, ſi neceſsitas poſtulat mariſcas ſolum ſicut docuimus irritare. Sed neque uentrem medicinis ſoluere, neque mittere ſanguinem licet, niſi prius cliſteribus pinguibus mollibusq́ lenieris. Atque hoc ſit in melancholica natura commune pręceptum, dandam eſſe operam ut ſi oportuerit eiuſmodi cliſteribus frequentatis uenter inferior lubricus ſemper ſit atq́ purgatus.

SCHO-

SCHOLIA.

Sunt nonnulli audaciores.) Hos medici sapientes detestantur. Maximè Chrysippus Guidius quem Αἱμο φόβον ideo dixere quòd uenæ incisionem, propter sanguinis precium, ex omni medicinalium præsidiorum munere tollēdam censuerit. Hali scribit primum phlebotamiæ in uentorū, quòd ea abusus esset, capitis mulctam dedisse.

Chrysippus Guidius Αἱμοφόβον quare dictus.

Phlebotho. inuentor capitis mulcta damnatus.

Sanguis bilis temperamentum.) Plato sanguinem uitæ thesaurum dicit, conseruandum spirituum & caloris naturalis pabulum.

Lata quadam incisione.) Vt liberius craßius humor exire quot.

Mariscas irritare.) irritare id est aperire ficus insipidas, quarum Martialis sic meminit:

Mariscæ quid.

Infanti melimela dato, fatuasq; mariscas
Nam mihi quæ nouit pungere, Chia sapit.

Hic intelliguntur hæmorhoides uel ani condilomata.

DE ELECTVARIIS.
Cap. XXIII.

SEquuntur electuaria, ex quibus laudo equidem quod Rhasis exhilerās appellauit, præterea quæ in libro de uiribus cordis Auicēna componit. Sed multo magis quod Mesues ita conscri-

bit. Sume crudum sericum colore coccineo nuper unctum pondere libram unam, id merge succo pomorum dulciũ & suauiter redolentium, atque succo buglossæ aquaq; rosacea singulorum libra una, post quatuor & uiginti horas totum id coque suauiter donec aqua rubeat. Deinde extrahe sericum atque insuper exprime diligenter; infunde mox sacchari candidissimi centum & quinquaginta drachmas, coque rursus donec quasi mel spissetur. Amoue tunc ab igne, atque infunde dum calet, ambræ crudæ diligẽter cõscissę drachmas sex, & ut liquescat ambra permitte. Postremo adde his puluerem eiusmodi. Sume ligni aloes crudi, cinnamomi, utriusque ęquæ sex drachmas, lapidis lazuli rite adluti drachmas tredecim, unionum id est, albarum margaritarum drachmas duas, auri ueri drachmam unam, musci electi drachmæ partem dimidiam. Dantur ex eo cum uino drachmæ duæ uel una, mane ac uespere ante cibum tribus aut quatuor horis, id mihi præ cæteris ualde placet. Veruntamen

probo

probo etiam diamuſcum Meſues dulcē, compoſitionemq́ gemmarum modo cum aqua roſacea aſſumantur. Laudarem quoque mirifice quod eſt à Petro Ebanenſi philoſopho ſummo conflatum, niſi ipſemet ex eius immodico uſu dilatationem exhilarationemq́ ſpirituū nimiam formidaret. Quamobrem duo quædam inſuper excogitaui tutiſſima atque ob temperationem ſuam cuilibet tempori, ætati, naturæ, conuenientiſsima in quibus miſcetur utile dulci. Quæ tantum nutriunt quantum fouent & roborant. Pręterea ſpiritui & ingenio tantum ſtabiliendo quātum acuendo & illuſtrando conueniunt Sume ſacchari roſacei uncias quatuor, ſaccari una cum floribus bugloſſę concocti uncias duas, corticum pomi citri conditi cum ſaccaro unciam unam chebularū conditarum uncias duas. Cinnami electi drachmam unam, ſandali, coralli utriuſque rubri, item ſerici coccinei crudi conciſi, croci, margaritarum ſingulorū drachmam dimidiam, auri, argenti ſingulorum tertiam drachmæ partem, am-

bræ, musci utriusque grana duo. Funde omnia simul succo citri uel limonis saccaro cocti. Sequitur confectio altera, aliquanto salubrior, certè multo suauior. Sume amygdalarum dulcium quatuor uncias, nucleorum pineorum ablutorum diei unius spacio, semium cucumeris utrorumque pariter uncias duas, saccari duri quod candum id est candidum uocant, quatuor uncias. Saccari alterius sed albissimi libram unam atque dimidiam, funde cuncta hæc aqua rosacea atque limonis & citri in qua extinctum fuerit ignitum aurum & argentū simul coque suauiter. Demū adde cinnami, been rubri, coandali rubri, coralli similiter singulorum drachmam unā, margaritarum nitidissimarum, croci, serici crudi coccinei, minutissime attriti singularum drachmam dimidiam, auri, argenti, utriusque grana duodecim. hyacinthi, smaragdi, saphiri, carbunculi singularum tertiam drachmæ partem. Si cui uerò desunt aurum, argentum, ambra, muscusque preciosi lapilli, confectiones illæ etiam prodesse multum his poterunt.

poterunt. Quarum tres potissimũm eligo, unam Mesues quam recensui, duas uerò nostras, quas modo descripsimus. Quo uerò pacto ijs utendum sit superius satis ostendimus. Si quis autem simplicius aliquid appetat, omnibus tamẽ accommodatum hic citri pomum perfectè maturum integrum perfectè contũdat, multoq; saccaro & multo rosarum succo adhibito coquat, coctum uerò modico cinnamomo crocoq; condiat, aut aromatico rosaceo utatur sic temperato. Sume aromatici rosacei unciam unam, saccari rosacei diabuglossati utriusque uncias duas aut similiter misceat diamuscum. Quęcunque enim duo hęc non sint simplicia tamen facilẽ satis habentur. Ac si caliditas timeatur diaprunis & saccarum uiolaceum adiungantur.

SCHOLIA.

Rhasis exhilerans.) Id communiter *lætificans ad Almansorem dicimus.*

Colorẽ cóccineo.) *colore qui in rosis micat.*

DE NIMIA VIGILIA Cap. XXIII.

SAepe melancholicis præsertim literatis accidere solet, ut nimium exiccato cerebro uigilijs longis extenuentur. Quoniam uerò nihil atræ bilis mala magis auget quàm longa uigilia, tanto malo omni studio succurrēdum. Ideo lactucas post cibos alios edās una cum papauere modico, paaculo croco. Vinumq; purum sorbeant post lactucā neque ultra horam lucubrent. Cumq; se dormitum conferunt, confectionem huiusmodi sumant, in qua seminis papaueris albi unciæ duæ sunt, seminis lactucæ uncia una, amomi croci utriusq; pars drachmæ dimidia, sacchari unciæ sex. Dilue & coque omnia simul syrupo papaueris. Edāt huius drachmas duas, simulq; nonnihil syrupi papaueris gustent aut uini, illinias eis frontem temporaq; oleo ex uiolis & ex nenuphare adiecta camphora. Item lacte oleoq; amygdalino atque uiolaceo. Odorem croci camphoræ, putaminumq; dulcis mali naribus

Vigiliæ atram bilem generant.

Camphora orcinum inducit.

naribus admouebis. Aceti insuper modici, sed aquæ rosaceæ plurimæ, sternes quoque lectum plantarum folijs frigidarum. Aures grauibus cātibus sonisq; delinies. Humectabis sæpe caput eiusmodi lauacris, scilicet aqua i aqua cocta sint frustra papaueris, lactucæ, portulaca, maluæ, rosarum, uitis, salicis, arundinumq; folia, addita camomilla. Balneis quoque dulcibus ex rebus eiusmodi sæpe tibio, brachiaq;, sępe totum corpus est humectandum. Lac insuper bibere mixtum saccharo, scilicet stomacho uacuo, si modo stomachus optimè tollerauerit, maximè prodest, humida hæc melancholicis etiam si satis dormiant mirificè conferunt. Memento lac amygdalinum in mensa familiarissimum esse debere. Lac soporiferum.

SCHOLIA.

Semen papaueris albi.) Semen hoc à Vergilio soporiferum quarto Aeneidos dictum est. Celsus & Galenus papaueris lachrymae id appellant quod nos opium dicimus, cuius medio redditur membrum ita stupidum ut incisionem non sentiat. Papauer somniferū. Oppium.

Si stomachus tolleraverit.) Hoc est si non sit

cholera rubea contaminatus.

DE HEBETVDINE *atque obliuione.* Cap. XXV.

ACcidit uerò nonnunquam ut studiosis, uel quia sedulo inclinato capite legant, scribantue, uel quia otio nimio torpeant pituita quędam uiscosior unà cum frigidæ nimis melancholia caput occupans grauet, atque hebetes & obliuiosos efficiat. His ergo caput exonerandum est ijs remedijs quę alias diximus pituitę conuenire. Sin minus illa suffecerint, ad pillulas indas & cocchias, hieralogodiumq́ confugito. Prȩterea ad hiaram diacoloquintidos uel Archigenis, uel Andromachi, uel Theodotionis, aut ad pillulas Iudęi quas Mesue in capitulo de capitis dolore describit. Quod si natura, ętasûe frigidior sit, nec ęstas obstiterit post purgationem utere illa anachardina quā Mesues sapientum confectionem in antidotario nominat. Rursus anachardina illa, quam in capitulo de obliuione ex sententia

Anachardina.

sentẽtia filij Zachariæ recenset. Da summo mane drachmam unam, sed qui eam sumit ab ira, coitu, ebrietate, labore rebusq́ calidis eo die prorsus abstineat. Hæc quidem aduersus hebetudinem obliuionemq́ ualentissima sunt. At uerò si familiaria magis optet, da gingiber saccaro conditum sed modico thure mixtum, quod sensibus & memoriæ magnopere prodest, præsertim his adiectis melle anachardi, melle chebularum, acoris, ciperis, ambra, musco, prodest etiam diambra, pliris sarchoticon, diacorum. Sed hæc ore diutius retinenda naribus etiam & auribus infundenda. Odor quoque thuris, amaraci, maratri, nucis muscatæ, rutæ gariophilorum, prodest non mediocriter. Memento tamen theriacam in his & similibus, quemadmodum ab initio diximus nulli unquã remedio post ponendam. Præterea hebetibus obliuiosisq́ tempora & ceruicem unctione eiusmodi unge. Sume olei sambucini unciã unam, olei de been uncias duas euphorbij unciam dimidiã, castorei quoque tantudem perfricabis

 brachia,

brachia, crura, ceruicemq́ uehementer, Ac si opus fuerit ceruici cucurbitulas admouebis. Verticem præterea capitis amaraco, thure, nuce muscata tunsis operies atque souebis.

SCHOLIA.

Theriacam nulli unquam remedio.) Vel inde quòd *multa simplicia* Ioui & Phœbo *dicata certa proportione commixta theriacam ingrediantur.*

QVIA CORPOREVM QVIDEM SPIritum curare debeamus, incorporeum colere, ueritatem deniq; uenerari, primum medicina præstat, secundum disciplina moralis, tertium uerò religio.

Cap. XXVI.

SI homines ueritatis cupidi tanta medicorum diligentia corporeum spiritum curare debent, ne fortè omnino neglectus uel impedimento sit, uel inepte seruiat quærentibus ueritatem, multo proculdubio diligentius incorporeum spiritum, id est intellectum ipsum disciplinæ moralis institutis colere decet, quo sola ueritas ipsa cum sit incorporea

Per quid ueritas capiatur.

porea

porea capitur. Ne fas enim est solum animi seruum, id est corpus colere, animum uero corporis dominum regemq́ negligere, præsertim cum magorum, & Platonis sententia sit, corpus totum ab animo ita pendere, ut nisi animus bene ualere non posit, Quapropter medicinæ author Apollo non Hippocratem, quamuis ex sua stirpe genitum, sed Socratem sapientissimum iudicauit. Quippe cum quantum Hippocrates corpori, tantum Socrates animo sanãdo studuerit, quanquam quod tentauerant illi, solus Christus effecit, proinde si mentem nostram optimis colere moribus à Socrate idcirco iubemur, ut lucem ueritatemq́ à nobis naturæ instinctu quæsitã serena mente facilius assequamur, quanto magis ueritatem ipsam diuinam inprimis religione sancta fas est uenerari: ad quam quærendam capiendamq́ nõ aliter creata mens est, quàm oculus ad lumen solis perspiciendum. Atq́ ut Plato noster inquit. Quemadmodũ uisus nihil usque uisibile perspicit, nisi in ipso summi uisibilis, id est solis ipsius splen-

Corpus animi seruus.

Apollo autor medicinæ.

Socrates cur medicus.

dore,

dore, ita neque intellectus humanus intelligibile quicquam apprehendit nisi in ipso intelligibilis summi, hoc est Dei lumine nobis semper & ubique præsente. In lumine inquam quod illuminat omnem hominemue mentem in hunc mundum, In lumine de quo canit Dauid. In lumine tuo uidebimus lumen: Profectò quemadmodum purgatis oculis, inq; lumen aspicientibus subito splendor eius infunditur coloribus figurisq; rerũ abunde refulgens ita cum primum ab omnibus corporis perturbationibus per moralem displinam purgata mens est, atque in diuinam ueritatem id est Deum ipsum religioso quodam flagrantissimoq; amore directa, subito, ut diuinus inquit Plato, diuina menti ueritas influit, rationesq; rerum ueras, quæ in ipsa continentur, quibus ne omnia constant, feliciter explicat, quantaq; mentem circumfundit lumine tanto simul & uoluntatem gaudio perfundit.

Ioan. 1.

SCHOLIA.

Varro de seruitute corporis.

Solum animi seruum id est corpus.) Varro corpus hominis adeo seruum animi arbitratus est, ut addubitarũ

bitarit an hominis appellatio tantum animum concerneret cui foret ut equiti equus, an solum corpus quod se ad animum haberet tanquam poculum ad potum. Qui tamen post multa statuit, ut id homo diceretur quod ex utroque consurgit, Planudes corpus animi sepulchrum dixit. Homo quid Corpus animi sepulchrum.

Ex sua stirpe genitum.) Sotamus Hippocratem Coum ab Apolline, Hercule, & Aesculapio originem duxisse refert. Hippocrates ex quib. natus.

Socratem sapientiß.(Apollo à quodam interrogatus est quid de Socrate sentiret. Cum is respondisset Socratem omnium esse sapientißimum, multi in hunc sunt inuidia moti & tandem ab Auito diuite, Melissa poeta, & Lycone oratore accusatus quasi deorũ esset contemptor & puerorum magna pernicies, propter quod grauiter admodum accusatus se ueneno interemit. Socratis mors.

Venientem in hunc mundum.) Ioannis primo.

De quo canit Dauid.) Psalmo 35.

FINIS.

INDEX IN MARSILIVM FICINVM BREVIS ADMODVM rerum & uerborum quæ in toto hoc uolumine continentur.

FINIS.

IN C. PLINII NATVRALIS HISTRIAE SEPTIMVM LIBRVM ADNOtata quædam, non citra puluerem nunc recens in lucem, per Georgium Pictorium Doctorem Medicum, publicata.

IN PROOEMIVM.

T non sit satis æstimare, an natura melior parens homini fuerit, an tristior nouerca.) Quemadmodum hoc loco Plinius naturam dubitanter ceu nouercam conuitijs proscindit, sic & Lucretius in quinto suorum librorum agit, & Plutarchus quoque, sed argumento adoxo Gryllum aduersus Vlyssem bruta hominibus potiora facientem, inducens, quam autem diuinorum munerum hi æstimatores æqui fuerint, etiam magnam sapientiam professi, Plato philosophorum omnium scientißimus lucidè commonstrat, quando gratias agit naturæ, quòd se hominem rationis capacem, non bestiam eiusdem exsortem, crearit. Innuens contra præfatos, hominem rem esse, quam natura cæteris intentius, curiosiusq; amplexa sit;

Plutarchus in naturam

Plato pro natura.

Homo perfectior quauis natura.

xa sit, ut quæ perfectior & absolutior quauis creatura iudicetur, quæ cœli ambitu contineatur. Et adeo ut etiam alij non defuerint qui cœlo hominem præstantiorem dixerint. Nemo inficias it, ea quæ à Plinio sunt enumerata incommoda homini incumbere, contrà autem homini prudentia inest, inest ratio, & diuinior mens, quibus brutis statim ab ortu uestitis, dominatur. Nam in eiusdem cedit emolumenta ceruorum agilitas, canum sagacitas, piscium natando celeritas, taurorum impetus, aquilæ uisus percelebris, leporumq; pernicitas. Huic Plinij loco planè aduersatur Lactantius Firmianus in libro de Opificio Dei primo capite tertio. Et Galenus medicorum alpha libro de usu partium corporis humani, fermè in primo libri ingressu. Crispus Salustius in proœmio belli Iugurthini, Taceam Senecam, qui tales naturæ calumniatores non solum ingratos nominat, sed etiam insanos. Quæ de hominis præstantia Cordubensis princeps Auicenna habet & huc adponere libet, habet enim prima tertij doctrina tertia, corporis humani constitutionem temperatiorẽ esse, quàm uel sit usquam, uel poßit esse omnino, addita etiamnum uirtutum dispositione congrua quibus agat patiaturq;.

Lactantius & Galenus contra Plinium.

Seneca contra naturæ calum.

Ritus de pueris recẽter natis.

Et in nuda humo natali die abijcit.) Hic ritum antiquitus obseruatum tangit Plinius, quem talem fuisse Macrobius primo sympoſiacorum scribit, Vt infantes iam primum enatos terram attingere curarent. Opem ue deam, ut nascentibus opem ferret, sinu eos excipiens

ent inuocarent, quos, siquidem non uocem prius dare putabant quàm terram attigissent. Simile diuus Augustinus habet de Leuana dea quam pueris de terra leuandis præfuisse scribit ciuitatis diuinæ quarto libro. Leuana dea

At Hercule risus præcox.) Plinij tempore uiris iurare per Herculem & fœminis per Castorem utriusq; per Pollucem populare fuit uelut A. Gellius noct. Atticarum undecimo libro abunde scribit 6. cap. Per Herculē uiri per Castorem fœmin.

Ad uagitus statim.) De iam primùm enatis C. Iulius Solinus, quem Seruius Plinij simiam uocat, in polyhistore tertio capite eadem cecinit, per hæc uerba. Nascentium, inquit, prima uox est uagitus. Lætitiæ enim sensus in quadragesimum differtur diem. Cur autem statim uagitus edat, qui uelit, Alex. Aphrodisæum legat problem. 64. Solinus Plinij simia. Risus infantis quando.

Risus ante quadragesimum.) Hic sibi diuersus est Plinius. Nam uelut auum suum Crassum nunquam risisse Solinus scribit & inde Agelastum fuisse dictum, sic hoc septimo libro decimo sexto capite zoroasten eodem die risisse scribit, quo genitus fuerat. Plinius sibi diuersus. Agelastus Crassus. Zoroastes in die primo risit.

Vnam tantum ob culpam.) Nostrates theologi in originale peccatum id totum reijciunt. quemadmodum affabre legitur apud diuum Augustinum, quarto libro contra Iulianum, & libro secundo capite quarto ciuitatis Dei, apud Lactantium libro de Opificio Dei cap. 3.

Quando homini uox.) Quando homini uox emergat, Macrobius in somnia Scipionis ostendit, inquit Quando homini uox emergat.

Post septem menses inci piũt dẽtire.

quit enim capite sexto. Post septem menses incipiunt infantes ex mandibulis dentire, post bis septem, sedent sine casus timore, post ter septem sonus eis in uerba prorumpit, & post quater septem, non solum stãt firmiter, sed perfecte incedũt, De hac re multa Aristo. problematum Sectione decima.

Propter morbos natura non redarguenda.

Iam morbi tot) Quot morborum, tot emersæ sunt myriades homini ultores. Naturam redarguendam minimè censemus. Scribit enim A. Gellius sexto noct. Atticarum capite, primi libri, eiusdem non fuisse principale intentum aut consilium, ut sic hominem mollem faceret, quòd facile à quauis re læderetur, & singulis fortunæ ictibus morbos inducendo esset obiectus, Sed quia operis subtilißimi postularit utilitas, caput & totum corpus ex tenuißimis oßiculis compinxerit, quæ per accidens faciant, ut tota strues extrinsecis noxis et offensionibus facile noxam percipiat. Haud aliter, dicens, ac cytharæ instrumento musico eueniat, quæ, licet subtilißimum & optimè sonans artificis sit opus, tamen quia ex multis ob neceßitatem tabulis & diuersis constet fidibus, ob leuem quamuis occasionem infringitur aut contaminatur, nullam uim resistendi obtinens.

Primorum parentũ inobedientia.

Theologi dissolutam per primos parentes in prothoplasten obedientiam morborum causam afferunt, dum in prima hominis plasmatione humores, corporis materiam, æquales fuisse & concordes scribunt, qui fracto plastis edicto, inæquales, & discordes euaserint, ut corpus non solum morbosum fieret, sed mortale quoque

le quoque. De morborum origine Hieronymus Magus quoque disputat, in libro primo de exustione mundi capite sexto. Poetæ Promotheo & fratri suo Epimetheo hanc notam imprimunt, addducentes Pandoræ Flascum seu pixidem; potißimùm Hesiodus. Hieronym. Magus morborum causas ostendit

Tot medicinæ excogitatæ.) Non solum per homines, sed Deos quoq;, & diuersa animalia, uelut Plinius libro 8. cap. 27. ostendit

Itaque multi extitere qui non nasci.) Epicurei existimauerunt homini duo optima fore. Primum non nasci, secundum ocißimè natum mori. Istorum Tullius in primo Tusculanarum quæstionum in fine meminit. De Syleno fabulam quandam adducens, quem à Myda rege captum hoc ei muneris pro sua mißione dedisse scribit, cumq; docuisse: Non nasci homini optimum, Proximum autem, natum quàm primùm mori. In eandem sententiam Euripides scribit, quæ Erasmus sic uertit: Homini duo optima. De Syleno & Myda fabula. Euripides:

Non nasci omnino, quàm primum mortalibus, atq;
Haud unquam solis cernere triste iubar.
Verùm ubi sis natus quàm primum uisere manes.

In hac opinione & Thraces fuisse dicuntur, quibus mos erat in lucem editos, lachrymis, gemitibusq; prosequi, mortuos conuiuijs & tripudijs. Trausos gentem Thracibus finitimam, Herodotus quinto siue historiæ libro, eundem obseruasse ritum docet, dum ædito infante, propinqui circumsidentes cum ploratu commemorent calumnitatum illi perferendum sit uitam ingresso. Thracum mos. Trausorũ ritus.

gresso. Contra defunctum hominem cum lusu, lætitiaq; efferentes, non sine cõmemoratione quàm multis malis ac miserijs subductus sit morte.

Homo recẽter natus tabula.

Hominem scire nihil, sine doct.) Hominem recenter natum tabulam quidam dixerũt philosophi in qua nihil uel pictum, uel scriptum sit. Lucretius in quinto suorum poematum, hominis iam primum æditi pulchrè ignorantiam edocet. Et diuus Augustinus uigesimoprimo, ciuitatis Dei capite 14.

Vni sepulturæ cura atque etiam post se defuturo.) Arguit Iuuenalis eos qui sepulturis & eorundem titulis, cito interituris, gaudent, decima satyra, Textus habet post se de futuro. Vbi defuturæ id est interituræ sepulturæ legendum censemus sepulturæ.

Pulchra hæc Plinij imitatio.

Cætera animantia in suo genere probe degunt.) Hunc Plinij locum eleganter Iuuenalis Satyra decimaquinta imitatur, sic quidem:

Sed iam serpentum maior concordia, parcit
Cognatis maculis, similis fera, quando leoni
Fortior eripuit uitam leo? quo nemore unquam
Exspirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tygris agit rabida cum tygride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit ursis
Ast homini ferrum lætale incude nephanda
Produxisse parum est. ——

Et Flaccus 7. ode Epodon.

Necq; hic lupis mos, nec feris leonibus
Vnquam nisi in dispar feris.

Homini

Homini plurima ex homine mala.) Plinio subscri bit Seneca decimoseptimo epistolarum libro, epistola 103. Ab homine dicens homini quotidianum periculum, & tempestas minatur antequam surgat, crepant ædificia antequam corruant, prænunciat fumus incendium. Sed subita est ex homine pernicies, & eo diligentius tegitur quo propius accidit, Plautus in Asinaria hominem homini lupum esse dixit. Homo ab homine læditur.

IN CAPVT PRImum adnotata.

Magna ex parte in relatione gentium diximus.) In Prologo huius septimi libri Plinius ea scribendo attigit quæ hominis recenter nati miserias concernunt. Ast hoc primo capite non uniuersim hominum genus attentat, sicut in gentium relatione fecit, secundo libro, sed uix quædam credenda, quibus suam fidem obstringere etiam ipse non pollicetur, tractat, potißimũ à mari degentium.

Longius à mari degentium.) Hanc ob causam docet Plato in legibus ciuitates longè à mari constituendas. Velut Eusebius idem facit quando per decem millia paßuum eas distare à mari censet, ut uidelicet portuosæ sint optimè, nec utilitate nec iocunditate maris omnino priuari queant, atque sic moribus alienis nec repleantur, nec aliorum nequitiam facile acceptent. Eusebius de præpar. Euang. lib. 12. cap. 27. Á mari ciuitates constituendæ.

Primo fuit unica lingua.

Tot hominum sermones & linguæ.) Ab initio hominum unicus fuit sermo, aut lingua una, quæ tamen ob fastum ac superbiam in uarias est mutata, sicut clarè id Moses, propheta Deo plenus, Geneseos 11. capite ostendit, & Iosephus capite nono primi libri suarum antiquitatum, Et diuus Augustinus decimosexto libro de ciuitat. Dei 4. cap.

In caput II. Adnotata.

In hoc secundo capite describit Plinius multa quæ homini accidunt, uel per rerum architectricem naturam, uel per locorum qualitates aut cœli influxus.

Quæ corporibus humanis uescuntur.) De antropophagis & alijs carne humana uescentibus populis Solinus multa scribit in Polyhistore suo, cap. 24.

Indicauimus.) Libro quippe 6. cap. 17.

Parnassus orbis medium.

Ni cogitemus in medio orbe terrarum.) Strabo Geographiæ libro 9. Parnassum montem orbis medium esse scribit, in cuius situ homines crudelitate ferocientes fuerunt falsa religione illaqueati, dijs suis homines immolantes, id Lactantius tangit primo de falsa religione libro.

De Cyclopibus autores dissonant.

Huius monstri cyclopas.) Posset hic admirari quispiam grauißimorum autorum de Cyclopibus tam claram dissonantiam, Thucidides enim in septimo historiarum Cyclopes fabulosos fuisse scribit. Et hoc loco Plinius pro uera historia eos recitat. Eorum memi-

nit Homerus 9. Odyssææ, & Vergilius tertio Aeneid. fermè ad finem.

Sed maximè illustres.) Herodotus in Thalia, hoc est tertio libro suarum historiarum, Aristæam ad manus non habemus.

Auersis post crura plantis.) De istis & iam præfatis multa A. Gellius habet libro 9. cap. 4. & Herodotus, qui tertio libro de Arimaspis scripta, fabulosa opinatur.

Pro mantelibus.) Hermolaus Barbarus mantilibus legendum censet, Licet mantilium etiam lintheolũ significet manibus tergendis aptum. Mantilium quid.

Quos ophiogenes uocat.) Crates Ophiogenes Hellesponti gentem uocat, quasi ex serpentibus enatos, quibus similis Africæ populus psillorum est, uelut id A. Gellius docet decimosexto libro 11. capite ex Herodoto, & Plinius 28. cap. 3. Ophiogenes.

A Marso Circes filio.) A Marso Circes & Vlyßis filio, Solinus à Marsia ab Apolline superbiente interempto, de hoc Strabo libro 5. Marsus Vlyßis filius.

Androginos utriusque naturæ.) Hos item Hermophroditas nominamus, Tullius diuinationum Androginum fatale monstrum nominat. Androgini qui.

Aristoteles adijcit.) Aristoteles de generatione animalium libro 14. cap. 4.

Qui noctu plusquam interdiu cernant.) Quod propter spiritus uisibilis tenuitatem qui interdiu modicum concrescat, contingit. Quam rem pulchrè disputat Cur quis noctu uideat.

tat Aphrodisæus problemate 20. De his item Plinius libro 11. cap. 37.

Cicero apud nos autor est.) Cicero secundo libro de natura Deorum.

Haud procul à Roma in Phaliscorum agro.) Illa omnia Plinij uerba apud Solinum in Polyhistore scripta sunt capite quidem nono.

Sicut Pyrrho regi.) Ea quæ hic Plinius scribit de Pyrrho nec uerbis mutatis Plutarchus habet in uita Pyrrhi.

Locatũ naturam loci refert.

India Aethiopumq; tractus.) Locata inquit Aristoteles in Physicis conditiones imitantur suorum locorum. Nam in locis melioris influentiæ etiam omnia meliora proueniunt. Illis Plinij uerbis Diodorus tertio libro subscribit & Strabo libro undecimo, Solinus capite 60.

Caninis capitibus.) Ea omnia fermè Solinus 60. capite recenset.

Monosceli.

Hominum genus qui monosceli.) Monosceli id est unicrures.

Sciopodæ.

Eosdem Sciopodas uocari.) id est scia uel pede se tegentes.

Acephali.

Quosdam sine ceruice. Hos acephales nominamus.

Narium loco foramina.) De his etiam Solinus capite decimosexto. Strabo libro decimoquinto: Herod. libro 4.

Anguium modo loripedem.) id est anguium modo ser-

ile serpentem. Vide Plinium libro 5. capite 8.

Pygmei narrantur.) Pigmei nomen habent uel à pugna cum gruibus, uel à cubili seu palmæ mensura. Ea quæ hoc loco Plinius recitat, & Solinus habet memorabilium suorum capite sexagesimoquinto. Aristoteles de natura animalium capite 128. Lucanus circa finem quinti libri, Statius circa principium tertij Thebaidis, Albertus uigesimoprimo libro confundit, dicens Pygmeos non esse homines, & Strabo item decimoquinto libro, omnia de Pygmeis fabulosa dicit. Sed quam rectè de pygmeis uterq; sentiat, pygmeus ostendit quem illustrißimus archidux Austriæ Ferdinandus inter aulicos suos fouet, qui saltē longitudine tres palmas æquat. Pygmei unde dicantur De Pygmeis nihil certi. Archiducis austriæ Pygmeus.

Aristoteles in cauernis uiuere.) Aristoteles libro octauo cap. 13. histriæ animalium.

Macrobij.) id homines longioris uitæ.

Athon montem incolant.) Atho mons est altißimus Græciæ, Solino scribente cap. 21.

In quibus locis Indiæ umbræ non sunt.) de istis locis Diodorus 3. libro.

Onesicritus.) Onesicritus historiarum scriptor fuit.

Gymnetas appellat.) Hos Strabo Geographiæ 15. libro ab exercitio uel labore dictos scribit. Gymnetæ.

Troglodytas super Aethiopiam.) Troglodytas à specubus quasi inhabitant Aristoteles lib. 8. cap. 12. dictos asserit, quod & Strabo ultimo lib. adprobat. Troglodytæ.

In caput III. adnotata.

Ter geminos nasci certum est.) Hoc loco Plinius Aristotelem imitatur paucis quidem uerbis alteratis. Sic enim philosophus habet libro septimo capite quarto animalium. Et quædam uigintiquatuor unico partu edidit, maiorq; eorum pars enutritiri & adolescere potuit. Est huc legendus A. Gellius lib. 10. cap. 2. Et Solinus cap. 2. & 3.

Vnico partu uigintiquatuor infantes.

Horatioru͂, Curtianorumq;.) De his & Lucius Florus 1. historiarum, & Valerius lib. 6. cap 3.

Nilus fœcu͂dus.

Fœtifer Nilus) Vt Nilum fœcundissimum fluuium Aegypti omnium, rerum autores testantur, sic quoq; Solinus secundo capite polyhistoris partium fœtiferu͂ etiam scribit.

Ostiæ.) aduerbialiter locum aut ciuitatem quandam significat.

Mirabiles fama posuit effigies.) Ibi pro fama, forma legendum censemus.

Et in Aegypto.) Sunt hæc quæ Plinius in hoc capite de numerosis partubus miracula scribit satis magna. Sed nos maiora ex alijs autoribus in secundo nostrarum succisiuarum lectionum libro citauimus. Ibiq; causas quoque, adeo monstrosorum partium ostendimus. Scripsimus enim præcitato loco ex Alberto in Germania fœmellam quandam unico partu configuratis iam in utero duorum & uiginti infantum corpusculis aborsum fecisse. Item ex eodem Alberto aliam au-

ricularis

ricularis digiti magnitudine centum & quinquaginta infantulos, quibus uitæ signa comparuerint dedisse simul. Vt sileam quæ Baptista Campifulgosus historiarum primo libro recitat, sexto capite de miraculis, ubi Margaritam quandam Hollandiæ comitem anno millesimo tricentesimo decimoquarto trecentos ac sexaginta quinq; infantulos, qui omnes Baptismi characterem acceperint, unico partu dedisse scribit.

Nota miraculum magnum.

Hermophroditos uocamus.) De Hermophroditis antea scriptum est. sed apud Angelum Politianum in Græcis epigrammatis pulchra, quæ Pulex scripsit & idem Politianus uertit, inuenies, Carmen incipit Cum mea me genitrix.

Allatum illi ex Aegypto in melle uidimus.) Quæ diutius seruare studemus melle condimus. Nam à putredine quicquid fuerit tutissimè sua uiscositate conseruat. Hinc quoque ueteres mortuorum corpora quæ illæsa seruasse per annos uolebant item melle illita sarcophagis dedisse facile constat, Id quod Papinius de Alexandro mortuo his uersibus tertio libro ostendit

Mortuorũ corpora melle illæsa seruantur.

Duxit ad Aematheos manes ubi belliger urbis
Conditor, Hyblæo perfusus nectare durat.

Eadem Plinius habet libro uigesimosecundo, capite uigesimoquarto. Athenæus quoque uiuos putrefactionis, quæ morborum est minera, mellis usu esse exortes testatur, quando Cyrneos qui Corsicam inhabitant ideo Macrobios seu Polychronios, hoc est longæuos, esse dicit, Quia mellis cibo qui frequens apud eos est u-

Cyrnei qui. Macrobij id est Polychronij.

tuntur aßiduè. Quidam mellis usu Democritum, quem melle oblectatum legimus, sola mellis anaphora id est euaporatione in annum centesimum nonum fati sui distulisse pensum narrant, Pythagoræ mensam pane & melle constitisse & in nonagesimum annum Heraclyde Serapionis filio scribente, durasse constat. De mellis ad conditura præstantia Columella & Cicero Tusculanarum quæstionum.

Democritus in centesimum nonum annũ. Pythagoræ ætas.

In caput IIII. adnotata.

Ex fœminis mutari in mares.) Non est fabulosum, uelut Nasoni placet tertio libro transfor. quando de Tyrresia scribit. De qua re Angelus Politianus legendus, miscellaneaorum centur. prima capite 80. & Propertius libro 11.

Caßini factum puerum ex uirgine.) In eadem quasi uerba A. Gellius scribit lib. 9. cap. 4.

Virilitatem prouenisse.) id est uirilia membra.

Ipse in Africa.) Hæc omnia ex Aristotele mutuata sunt cap. 4. libro primo animalium.

Sæpius uerò moueri mares.) Isthæc Hippocratica sunt ex quinta separatorum sermonum particula, sermone 49. Quæ item habentur apud Auicennam 21. tertij tract. 1. cap. de signis masculi.

In caput V. adnotata.

Translatitium.

Translatium est.) id est indifferens.

Et in Italia tales partus esse uitales.) Partus octaui mensis non uitales esse omnium fermè autorum consensu proclamatum est, eámque rationem philosophorum habent placita, quòd infantulis dum in utero sunt planetas nouerimus præfici. Vbi eo mense natis Saturnum qui frigidus & siccus sit episcopum arbitrantur, cuius utramque qualitatem ferre nequeant, quia uitæ sunt contrariæ. Medicis tamen super hac re alius est sensus, elisa ratione astronomica, dicentes Embrionem sæpe mense septimo ab uteri conceptaculis egressum affectare, ac in id colluctari plurimum, uerum conatu excidere, atque interim fatigatum effici imbecilliorem, ac uiribus non dum refectis octauo rursum eundem petere conatum, & oblæsum exire, & inter mori. Multa huius farinæ tractat Hippocrates in libro suo de partu octimestri. Sed Auicenna ea non perpetuæ esse ueritatis asserit, in Hispaniæ enim partibus pregnantes edere dicit partus uitales. Et Aristoteles similiter in Aegypto. Et Agrippa in Naxo insula, quòd eam Dionysio sacram dixerint, qui eo mense natus est. De his multa scripsimus in primo nostrorum sermonum conuiualium.

Partus octaui mensis cur non uitalis.

In Hispania partus octimest. superstes.

Item in Aegypto & Naxo.

Suillum rufum undecimo.) Decemuiris Romæ decretum fuit, nullam mulierem post decimum posse uterum gerere, propter quod Iustinianus imperator, contra mulieris cuiusdam pronunciauit petitionē quæ undecimo mense partum dederat, petierat enim filio tum

Iustinianū pronunciatum.

tanquam

tanquam legitimo hæreditatem. Qui & lege sanxit, ut quæ post hac mulieres hoc tempore se peperisse ia-ctitarent ueteris legis subirent pœnas, Hippocrates, ut solet, quam eleganter de hac re mentionem habet in libro De natura fœtus, per similitudinem quandam probans fœminis hunc mensem undecimum inhabilem pariendi, dicens honestissimas matronas sæpe numero se impregnatas arbitrari cùm minimè sint. Hac similitudine earum infringens opinionem: Quemadmodũ enim gallinam ouo insidere uideamus dicens, & ouum calefieri, spiritum concipere, & ob suam raritatem aere quandoque refrigerari, ex oui luteo pullum creari, & in membra informari, candido siue albo nutricari, & uicesimo die, ob defectum nutrimenti, uehementer agitari, membranasq; infringere, & matris adminiculo quæ testam disrumpat, prodire, Sic in locellis matris, infantis membra informari cernamus quoque inquit, crescere, & tam diu latitare donec mater amplius non satis nutrire ualeat, ubi tunc plus nutrimenti queritans quàm adsit, ultra non quiescat, uinculisq; solutus foras progrediatur, pro quibus omnibus decem menses satis esse testatur. Diuus Adrianus imperator, qui Iustinianum præcessit, ductu cùm Græcorum philosophorum & medicorum Aristotelis & Dioclis, tũ Latinorum, ut M. Varronis, in undecimum mensem usque gestari posse, contra decem uiros & Iustinianum & Hippocratem concessit infantes. In nostro tertio conuiuiorum libro multis expedi-

Hippocrat. de undecimo mense.

Pulchra similitudo.

Quomodo infans in locellis.

Hadrianus undecimũ mensem approbauit.

nimus ea quæ apud A. Gellium noct. Atticarum libro 3, capite decimosexto quoque leguntur, & apud Censorinum cap. 7. Albertus mense decimoquarto puerum quendam natum dicit, libro nono animalium, cap. 4. Ioannes Math. de Gradi super nonum Rhasis ad Almansorem in capite De mola nihil quod ad hanc rem pertinet omittit.

In caput VI. adnotata.

Redundantia stomachi.) id est nausea.

Melior color ferenti marem.) Sic habet Solinus 3. capite, si corpusculum in marem formatur melior est color grauidis, & pronior partitudo: si in fœminam uultum pallore inficit, & crura languida tarditate fiunt. *Signa masculini fœtus.*

Germinante.) emittente.

Si respirauere difficilius enitantur.) Id sic interpretatur Solinus: cum prope ad uterum liberandum, id est euacuandum uenerint momenta maturitatis, enitenti spiritum retinere plurimum congruit, & oscitata lætali mora suspenditur puerpera. Huius sexti capitis sufficiens est interpres Solinus capite præfato. Et nos plus minus triginta ueræ imprægnationis ostendimus signa in libello nostro germanico quē Gyneconitim inscripsimus. Additis etiam signis sexus differentiā ostendētib. & sumptis partim ex Hippoc. lib. de mulierū supputatione, & partim ex lib. de mulierū morbis. *Signa impregnationis.*

Infantis motus nonogesimo die.

Primus autem nonogesimo die motus.) De primo embrionis motu abundè satis Hippocrates Cous scribit, libro de nutricatu seu alimentis, si Hippocratis est, Galenus Thessali opinatur, seu Herophili.

In caput VII.

Homo superbiß. animal.

Quàm sit friuola animalium superbißimi origo.) Hominis intelligit. Et rectè superbißimi dixit. Quid enim superbia stimulati non molimur? quos conatus non attentamus? quas turbas omittimus? quo elationis genere ambitionis causa non utimur, iactamus formam, uires, opes, honores & nostri generis decorem. Vbi meminisse satius fuerat quantis sordibus concepti fuerimus, quantis doloribus in lucem æditi, quàm nullis uelati tegumentis iam matris uterum egreßi, quot undique morbis terreum humani corporis flasculum, quot casibus, & quibus erumnis expositum, quàm nihili re hoc succumbat, utpote lucernarum extinctarum suffitum, uuæ acino, uel lactis haustu uberiore. Legimus enim in historijs Anacreonta uuæ granulo suffocatum, Fabium senatorem pilo in lactis haustu strangulatum, & alium stiria gelu durata de tecto lapsa subito fati pensum soluisse, Aeschilum item poetam testudinis casu super caput exspirasse. Vnde Menandrum apud Plutarchum in libello consolatorio ad Appollonium rectè dixisse attestemur, quando inquit:

Superbia ad omnia mala stimulat.

Anacreon acino uuæ suffocatus.

Fabius senator pilo strāgulatus

Aeschilus coleæ casu perijt.

Caput atque summa orationis hæc, homo est
Quo non aliud est animal usque, quod modo
Surgat, modo cadat, citius atque crebrius
Ac iure sanè, quippe debilißimum
Cum sit.

Aeschilus apud Stobeum umbræ fumi similem facit hominis uitam, & Sophocles uel aliud ac umbram atque flatus hominem dixit. Si inquam illa diligentius meminerimus citra dubium, pauonis instar, qui pedes inspexit, cristas submittemus. Homo fumus.

In caput VIII.

In pedes procedere contra naturam est.) & ea tractat A. Gellius noct. Attic. lib. 16. cap. 16.

Vt ægrè partos.) sic exeuntibus infantulis ægrius, periculo incumbente, enituntur mulieres.

In hunc modum genitis.) Hic fermè solus Agrippa in hunc modum genitus superuixit, quum plerunque Solino teste, omnes raptim moriantur. Agrippa.

Quanquam is quoque aduersa pedum.) Licet datum illi fuerit Agrippæ sic genito superuixisse, tamen è pedibus ægerrimè inter arma laborauit.

Infelici terræ stirpi omni per utrasque.) M Agrippa ex Iulia sua uxore Cæsaris Augusti filia tres habuit filios Caium, Luciũ, & Agrippã, atq; duas filias Iuliã & Agrippinã, Iuliã uxorẽ & Iuliã filiã omnib. certè probris cõtaminatas relegauit in exiliũ, Caiũ et Luciũ M. Agrippa tres filias.

in decē & octo mensium spacio amisit ambas, Caio in Lycia & Lutio in Asilia defunctis, & cum Agrippa ingenium adeo sordidum & ferox habebat à Cæsare abdicatus est, sepositusq; Surrentum, quæ omnia Suetonius & alia huc pertinentia scribit.

Claudius Nero fax.

Totidem faces.) Claudium Neronem, quem hoc loco facem nominat generis humani, Suetonius à pietate imperij exordia fecisse scribit, sed denuo in præ- rabidam feritatem & seuiciem incomparabilem sic uenisse idem docet, ut uice prouerbij in eos dicatur qui se à principio mites quidem & præter modum tractabiles ostendunt, postmodum uerò in barbaram crudelitatem labuntur. Quia Neronis utantur quinquennio. De hac re Cœlius libro 6. cap. 34.

Per utrasque Agripinas maximè.) Vxorem & filiam, Huc uidendus est Eusebius in historia temporū, Macrobius 2. saturnalidrum, Solinus 3. capite polyhistoris, & idem Plinius 45. capite.

In caput IX. Adnotata.

Enecta pa-rēte Scipio Afri natus. Cæsar unde

Auspicatius enecta parente.) Hoc natiuitatis genus ueteribus auspicatum putabatur. Sic natum Scipionem Africanum historiæ habent, qui propterea primus omnium Cæsar appellatus est, & non ut Pompeius arbitratur, quòd cum Cæsarie, quod comam significat, fuerit, necq; ab eo quòd in Africa occiderit Elephantem, sicut Seruius scribit, dum Cœsus Assyrio-rum

rum lingua elephantem sonat.

Simili modo natus est Manlius.) Liuij adbreuiator libro quinquagesimoprimo non Manlius habet. Sed Mantinus, pro hoc nono capite legendus est Orosius, quarto capite lib. uigesimosecundo. Vbi tales partus datos esse testatur in lucem in tertio bello punico, anno sexcentesimo secundo ab urbe condita.

In caput X.

Vopiscos appellabant.) Huius capitis de Vopiscis quædam habentur apud Aristotelem decima sectione & libro nono animalium. Vopisci.

In caput XI.

Præter mulierem pauca animalia.) Causam reddit Aristoteles libro quarto capite septimo De generat. animalium, & problemate quadragesimoseptimo sect. decima, & Petrus de Ebano in commentarijs super iam citatum problema. Ab istis tamen Galenus aliam causam recenset, magnitudinem quippe delectationis coitus ante imprægnationem.

Pauca animalia.) Velut equa est quam Aristoteles post imprægnationem, coitus ualde cupidam scribit. Et ideo, quia animal sit uorax unde spermatis magna redundantia increscat. In reliquis uerò post imprægnationem Albertus in historia animalium clau- Equa post imprægnationem coitus auida.

ſos dicit locellos, unde appetitus defluat.

Extat in monumentis medicorum.) Maximè Hippocratis qui ſingularem librum de ſuper fœtatione conſcripſit.

Iphiclus Amphitrionis filius.

Alterum marito ſimilem.) Alterum marito ſimilem Iphiclum Amphitrioni, alterum adultero, id eſt Herculem, Ioui.

Item Procuneſia ancilla.) Procuneſia ex duplici adulterio gemminos ædidit, utrumque patri ſimilem. Hæc Solinus memorabilium 3. cap.

Truncos gigni.) Truncos id eſt mancos, Valerius Max. Ex ſpecioſis deformes habet, ex robuſtis inualidos lib. 9. cap. 15.

In caput XII. adnotata.

In Lepidorum gente.) Gente id eſt familia.

Similudinis quatuor cauſæ.

Similitudinum in mente reputatio.) Naturales quatuor aſſerunt ſimilitudinis cauſas, Quarum prima eſt ſanguinis cognatio, ſecunda ſors fortuita. Tertia parentum inconceptionis hora cogitatio, & quarta ſyderum influentia. De his autem abundè ſatis Ariſtoteles ſcribit libro 7. de hiſtoria animal. cap. 6, & 3. lib. cap. 4. de generat. animalium.

E' plebe nomine Artemon.) Valerius non Artemon habet ſed Artomon, non è plebe ſed regia ſtirpe.

Necato Antiocho.) De morte Antiochi uaria ab autoribus narrantur, maximè apud Iuſtinum libro 38. ad finem

ad finem, & Plinium de uiris illustribus & Val Max. lib. 9. cap. ultimo.

Magno Pompeio Vibius.) Magno Pompeio Vibius ingenuæ stirpis, & Publicius libertinus ita similes fuerunt ut permutato statu & Pompeius in illis & illi in Pompeio salutari possent Val. Max. lib 9. cap. 6.

Patri quoque eius.) Eius Pompeij, Messalam intelligens.

Mango.) id est uenditor, Seruius rectè Solinum Plinij simiam uocat, hoc est Plinij imitatorem, quoniam hæc fermè omnia paucis immutatis uerbis in Polyhistoris sui tertio capite recitat. Mãgo quĩ. Solinus Plinij simia.

Super omnem taxationem.) Quod Plinius super omnem taxationem dicit, hoc alij super omnem Irim efferunt. Super omnem taxationem.

In caput XIII. adnotata.

Dissotiatio corporis inter se sterilis.) Inter agens & patiens æqualis debet esse proportio aut nihil agitur quod proueniat. Sit inter agens & patiens proportio.

Graccorum mater.) Plinio subscribit Plutarchus in uita Graccorum, & Seneca in libro de consolatione ad Martiam cap. 16.

D. Augustus.) pro hac historia M. Sillani Augusti nepotis uidẽdus est Corn. Tacitus in principio 13. libri.

Quintus Metellus Macedonicus.) Ea uerissimè apud Valerium Max habẽtur libro 7. cap. 1. de pietate, & paucula apud Plinium lib. 7. cap. 44.

In caput XIIII.

Mulier post quinquagesimum annum.) Omnes in hoc sunt medici, & maximè Galenus libro secundo de febribus ad Glauconem, etiam mulieres post terminū hic à Plinio signatum posse fertiles esse, cum hoc quòd diurnus euentus Plinio contrariatur. Aliquibus enim germen menstruale diutius inhæret, quod fœcundas reddit, Valesius libro sexto capite duodecimo quandam bonæ habitudinis matronam anno ætatis suæ sexagesimo peperisse scribit, & denuo sexagesimo septimo. Et ego Villingæ anno millesimo quingentesimo uigesimoquarto infantulum ad baptisterium pro baptismatis charactere tuli, qui à matre sexagenaria prodierat, & superstes adhuc uiuit. Variatur hic terminus, secundum uariationes naturalis complexionis, & regiminis ex rerum non naturalium.

Sexagenaria mulier potest parere.

Maßinissa Rex.) Numidiæ regem 86. anno filium generasse Methymatrum, Valerius Plinio consentit, sed eundem Naßicantem nominat quinto libro capite primo.

Maßinissa anno 86. gener.

M. Catonem censorium.) Quæ hoc loco Plinius de Catone scribit, A Gellius 13. libro quoq; recitat 18. capite, & Plinius de uiris illustr.

In caput XV.

Sola mulier animal menstruale.

Sola mulier animal menstruale.) Verba sunt Democri-

mocriti medici.

Appellarunt molas.) Azaranius à similitudinę lapidis molaris molam dictam ait, quòd in mulieris utero huius lapidis instar de latere, si decumbat mulier, in latus decidat. Aristoteles, decimo de animalibus ad finem, hanc dispositionem Molim appellauit, & penultimo de generatione animalium Molaginem, Gordonius in sua practica hanc Pecus nominat. De mola Auicen uigesimiprimi tertij tract. 2. capite octauo. Et Rhases nono continentis capite secundo. Mulieres plerunque molatæ efficiuntur si rem cum uiris multum melancholicis habeant.

Mola unde

Molago.

Pecus.

Mulieres unde molatæ.

Mouetur) Sed non motu ut uerus embrio.

Alias lætalis alias senescens.) Gordonius dicit quod mola recenter oborta difficulter curatur, habituata, seu chronica & potißimùm animata, seu matricis cotiledonibus alligata, nunquam.

Mola incurabilis.

Et uiris in uentre gignitur.) Scyrron durities quædam est quæ uiris in uentre uel ratione splenis uel ratione hepatis exuberat, præsertim in hydropicis.

Scyrron quid.

Profluuio magis monstrificum) Hoc fermè totũ caput Solinus tertio polyhistoris sui intulit capite, uerbis admodum pauculis mutatis.

Speculorum fulgur hebetatur) Cur mulieres menstruosæ speculum inficiant. Videndæ sunt Quæstiones meæ physicæ centuria prima quæstione 23. & Austro in libro De somno & Vigilia.

Sed tales non gignunt.) Flos enim uel germen san

guis menstruus est qui fructum maturat.

Quando hæc est generando homini materiam.) Auerrois secundo colligit de iuuamentis testiculorum, menstrua ad hominis generationem conferre multis argumentis disputat, sed Galenus omnium medicorũ post Hippocratem primus, & princeps Auicenna huius scripta de hac re quàm doctè conuincunt. Galenus secundo de spermate, & libro 14. de utilitat. particul. Auicen. Fen. 1. primi doct. 5.

Ergo cum grauidis fluxit.) sic item Hippocrates scribit separatorum sermonum lib. 5. aph. 62.

In caput XVI.

Septimus mensis dentitionis est. Primores septimo mense.) Septimum mensem dentitionis terminum Plinius ait, quem terminum medici uariant, dicentes aliquibus, quamuis raro, tertio anno, aliquibus saltem quarto ad perfectum emergere numerum. Causæ tardioris dentitionis. Causam debilitatem uirtutis eorum scribẽtes, uel impedimentum materiæ nimium fluentis in gingiuas. Ea quoque tangit Plinius libro 11. cap. 37.

Septimo anno decidere.) Necq; casum eorum certum offerunt medici. Nam uictus ratio persæpe pueris administratur, quæ Plinij terminum præoccupat, Quando dẽtes decidãt. uelut si in frequenti usu, talibus, lac administretur, aut fructuum immaturorum adhibeatur licentia, seu ferro subinde tangantur, & ciborum nimis calefactorum usum frequentent. Taceam quòd rheuma persæpe in eos

in eos à capite defluit, quod pari modo facit ne hoc loco Plinius certa scribat. De his Auicen. septima tertij per totam fen.

Quosdam concreto genitali.) Concreto id est coadunato & arcto, Id etiam Columella de re rustica 2. libro capite 5. ostendit, Fœminis dicens quandoque ulcerantur ferro & cicatricibus clauduntur, ne sint genitales id est ne poßint generare. Solinus 3. capite nec diuersus est inquit enim si mulieri concretum uirginale fuerit, infausta natiuitas erit.

Aliqui uice dentium.) Pirrho Epyrotarum regi unum os tradunt fuisse historiæ dentium uice lineis modo in superficie subpictum atque dictinctum. Et Herculem triplicem dentium fuisse serie natum, quæ legenda habentur apud Rhodoginum antiquarum lectionum lib. 2. cap. 34.

Pirrhus sine dentibus

Hercules triplici dentium serie.

Dentes autem inuicti sunt ignibus.) Pati nequeunt etiam si agens fuerit præpotens, quia cæteris oßibus à natura creati sunt duriores conterendum etiam res duras.

Dentes cæteris oßibus duriores.

Tabe cauantur pituita'ue.) potißimùm superiores ad quos rheumata proniora cadunt.

Candorem trahunt medicamine.) Trahunt candorem à dentifricijs, Vel ex lapide carneolo trito, uel ex carbonibus de ligno roris marini tritis, seu ex puluere de pumice trito & alijs, de dentifricijs Plinius lib. 28. cap. 2.

Albificandum dentes

Vsu atteruntur.) Hoc sibi proprium dentes habent,

ut per

Dentes crescunt. ut per omnem uitæ cursum paulatim crescãt, uelut argumento id est, quod in senio maiores sunt quàm iuuentute.

Dentes uocis sunt instrument. Nec cibi tantum.) Sunt uocis instrumentum, nam per ipsos refractio sit aeris, ordinati ad prolationem, & ueram distinctionem uerborum.

Cum defluxere explanationem omnem adimẽtes) dentibus carentes, loquendo impediuntur, & sibilum reddunt.

Dentib. auguriũ inest. Qui plures dentes habent diutius uiuunt. Quin & augurium dentibus inesse.) Aristoteles quoque dentes quid præsagire scripsit. Nam quibus rariores fuerint haud ita diu uiuere opinatus est. Quoniam qui dentium ordine proditi sint numerosiore, eos quoque uitæ productioris.

Triceni bini.) De numero dentium Galenus scribit libro undecimo De usu partium corporis humani, Auicenna septima tertij, Auerrois primo colligit. Et idem Plinius libro 11. cap. 37.

Fortuna blanditur. Fortunæ blandimenta sunt in Agrippina.) Rectè blandimenta fortunæ dicit, blandiendo enim pollicetur & arridet quæ tandem fallit sicut Agrippinæ contigit quæ post obitũ mariti Claudio Cæsari nupsit, & filio imperium ad suam & totius regni perniciem obtinuit.

Contra in leua) Leua pars diuersam tenet.

Zoroastes primo die risit. Sed mox plura de hoc.) lib. 11. cap. 37.

Vnum accepimus hominem zoroasten) Quemadmodum zoroastes eodem die quo natus est risit, sic a-

uut

nus eius nunquam per totam suam uitam risit. Vnde *Agelastum dixerunt uelut Solinus scribit tertio sui polyhistoris & Aelianus lib. 9.* *Agelastus.*

Futuro præsagio scientiæ.) Nam magicarum artium hic dedit exordium.

Consumente exustione.) Consumente exustione humidum substantificum.

Alij Orionis.) Orionis filij Neptuni, Alij ex Ericle Etionis Gigantis.

Orestis corpus) filij Agamemnonis.

In caput XVII.

Quod sit hominis spatium.) Id est hominis longitudo.

Vires quibusdam dextra parte maiores.) Propter hepar id contigit, quod huic parti calorem largitur, qui operationum instrumcetum est. *Calor operationũ instrumentũ.*

Obseruatum est mares præstare pondere.) potissimum mortuos & dormientes, causa ostenditur in meis quæstionibus.

Virorum corpora supina fluitare.) Cur hoc fiat Lud. Cœlius Rhodiginus eleganter ostendit. *Corpus uirĩ supinum fluitat.*

In caput XVIII.

Sine medullis uiuere accepimus.) Medullam à cerebro descendentem ad uitam adeo necessariam esse

Medulla functionum uicaria. creatam, ut Alexander Benedictus, hanc omnium functionum uicariam dixerit.

In caput XIX.

Parthis interempti.) De M. Craßi interitu Valerius Max. lib. 1. capite 6.

Apathes qui. Apathes Græci uocant.) Apathes eos dicimus, quos sine paßionibus aut animi perturbationibus esse nouimus, uel sine paßibilitate, Tales Stoici magis gloriosè quàm uerè se professi sunt.

Timon quis fuerit. Pictum Thimonis. Timonem in odium generis humani.) Timon hic Atheniensis fuit, sic hominum moribus offensus, ut in solitudinem abierit, quo hominum consortio non frueretur. Omnia fugit colloquia præter adolescentis cuiusdam, quem cum amasset interrogatus est, cur hoc faceret, respondit, quia hunc scio Atheniensium futurum inimicum, Ante domum suam arborem habuit, ex qua se plures conciues suspenderant, quæ cum ad futurum ædificium cædenda fuerat, currit ad senatum proclamans, si qui essent, qui se suspendere uellent, id in tẽpore faciant, dum arbor adhuc supersit. Hunc μισάνθρωπον, hoc est hominũ osorem dixerũt, de eo extat Luciani dialogus ab Erasmo uersus.

μισάνθρωπον, id est hominum osorem.

Vesculi qui. Corpore uesco.) id est minuto, Nam uesculi male curati dicuntur, & graciles.

Hercul trecentũ quadraginta tres. Rutilius Hercules appellatus.) M Varro, qui trecentos quadraginta tres numerauit Hercules, rusticellũ

quen-

quendam quod mulam suum gerere potuisset etiã Herculem nominatam scribit. Et denuo hoc nomen Herculis, ad omnes uiros egregiè fortes translatũ. Quod & Macrobius libr 1. Satur. docet, Plutarchus Theseo hoc quoque nomen inditum ait, quod esset laborum tollerantissimus, ac Cleantem hoc nomine dignatus est philosophũ, quia nocturnis laboribus diurnũ uictũ pararet. Et idem Plin. hoc lib. cap. 37. Hippocrati, ob depulsos morbos, testatur honores illos quos Herculi tribuerãt dedisse ueteres, Simile A. Gell facit lib 2. ca 11. quãdo Achillis nomen ijs esse tribuendum scribit qui ingẽtis essent fortitudinis. Lege Cœlium de Tritormo bubsequa qui item Hercules dictus.

Theseus Hercules.
Cleantes Hercules.
Hippocrat. Hercules.
Achilles qui.
Tritormus Hercules.

Crotoniatam Milonem) de hoc Crotoniate uidendus est Rhodoginus lib. 11. cap. 20. & Aelianus lib. 12.

Canistius cursor) de hoc Canistio Lacedemonio Sabellicus lib. 10. cap. 9 ibidemq; de Tiberio Nerone.

In caput XX.

Iliada Homeri membrana.) Ea uerba Antonius Sabellicus exemplorũ libro 10. habet cap. o. Excedũt fidẽ acerrimi uisus, fuit Ilias Homeri in membrana tam cõcisè & minutim notata ut testa nucis includeretur.

Strabonem uocatum) Eiusdem Sabellicus præfato loco meminit.

Callicrates ex ebore formicas.) Artẽ quã hoc loco Calicrati adscribit, Idem Plin lib. 36. cap 5. Mermetidi adscripsit.

IN

In caput XXII.

Prælium quo Sybaris deleta est.) & ea tacendo non præterit Sabellicus præallegato loco.

In caput XXIII.

Harmodium & Aristogitonem.) Horum Valerius meminit libro secundo capite quinto, & de huius Leænæ meretricis partu Campifulgosus exemploris 3. libro cap 3.

In caput XXIIII.

Cyrus bonæ memoriæ. *Cyrus rex omnibus.) Cyrus Persarum rex ergo suos milites concionem faciens (quorum erant triginta milia) nominatim unumquemque allocutus est. Hæc Guido Bituricensis capite de memoria.*

L. Scipio populo Rom.) nomina dedit.

Cyneas Pyrrhi regis legatus.) de hoc legato similia Franciscus Petrarcha scribit.

Duarum & uiginti linguarum.) Mithridates Ponti rex & Bithiniæ. Gellius lib. 10 cap 17.

Matris & affinium.) Huius infortunij Sabellicus meminit libro decimo capite duodecimo, & huius Coruini Messalæ eodem loco.

In caput XXV.

Cæsarem dictatorem.) Habentur ea omnia apud Suetonium in uita huius Cæsaris ab initio.

In caput XXVI. adnota.

Laus Pompeij Magni.) Laudem Pompeij Magni, Val. Max habet lib. 4. cap. 7.

In caput XXVII.

Quater & quadragies causam dixit.) Nam totiens quoq; accusatus est.

In caput XXVIII.

Centum sexaginta coronis.) De multis coronarum generibus. Plinius libro decimosexto capite quarto. Alexand. ab Alexand. libro quarto capite octauo.

In caput XXIX.

Inter spolia Darij.) De reuerentia & honore

Operum Homeri legi exempla Sabell. libro septimo, capite 5.

Pindari uatis familiaeq;.) haec apud praedictum autorem, praefatoq; loco scribuntur.

Aristotelis philosophi patriam) Oppidum Stagirum unde Stagi rites dictus est.

Sophoclem Tragici coturni prin.) Lysander Bacchi iussu, Sophoclem mortuum sepeliri iußit, tanta poetarum quondam fuit dignitas ut curam eorum dij haberent Campiful. lib. 8.

In caput XXX.

Naues quãdoq; onerãtur. Nauem uittatam.) id est fascijs ligatam seu taeneis id est fracturis silicum onustam, persaepe namq; onerantur naues harena uel rudere ut securius à submersione incedant.

Equis albis. Ipse quadrigis albis.) Ipsum quatuor albis equis excepit, id est fortunatioribus, ut Veneris equis, quadrigarum etenim nomine, equos intelligimus qui quadrigas agunt uelut Columella docet libr. 3. capite nono.

Aeschines Atheniensis summus orator.) Hanc totam historiam clarius ostendit Valerius libro octauo capite decimo.

Poßidonius sapienti.) Poßidonij sectae Stoicae celeberrimi, uide Sabell lib. 7. cap. 5.

Auditae Carneade.) Carneades ab Atheniensibus

Romam

Romam legatione missus est. Quo audito Censorius Cato senatui suasit, ut cito eum, quarum causa uenerat Carneades expediret, eumq; à se dimitteret, periculosum enim diuturniorem ipsius in urbe Roma moram arbitrabatur, quum tantam in eo uim linguæ nouerat, ut à uero falsum discerni non liberũ erat Campifulg. libro 8. cap. 9.

Expellendos censuit Græcos.) philosophos quidem.

Prior Africanus Q. Ennij.) Scipioni Africano hic Q. Ennius adeo coniunctus fuit beneuolentia, ut miraculi uice fuerit uterq;. Hæc Crinitus de poetis Latinis lib. 1. cap. 2.

Ex tertia orbis parte raptum.) Africa quippe, quam domuit.

Ab asinio Pollione.) De hac quoq; re Crinitus libro de honesta disciplina 16. cap. 8.

In caput XXXI.

Socrates oraculo.) De societate habemus apud omnes authores totas Odysseas.

In caput XXXII.

Chiloni Lacedæmonio.) De Chilone Damageti filio Diogenes Laertius libro primo de uita philosophorum. Huc uidendus est Erasmus in prouerbijs.

Nosce te ipsum.

Exspirasset gaudio.) Idem testatur Guido Bituricensis.

In caput XXXIII.

Melampos. Ex uiris in Melampode.) Hic Melampos Dionysij sacra ab Aegyptijs ad Græcos transtulit Diodoro 2. libro referente.

Aiurato senatu.) id est non tantùm priuato testimonio, sed uero senatus sacramento.

In caput XXXIIII.

In patria mori non licuit.) Pergamum secessit sine ullo ingratæ patriæ desiderio, Valerius libr. quinto capite tertio.

In caput XXXV.

Electa ex centum.) Hoc item testatur Valerius, libro octauo cap. 16.

Claudia. Experimento Claudia.) Claudia uirgo Vestalis ut autor est Hieronymus. Cùm in stupri suspicionem incidisset & simulacrum Ideæ matris in uado Tiberis hæreret, ad comprobandam suam pudicitiam, cingulo nauem duxisse fertur, quam hominum multa milia trahere nequiuerant Guido Bituricensis capite de

de pudicitia.

In caput XXXVI.

Humilis in plebe.) Hanc historiam multis describit Valerius Max. libro 5. cap. 4. Et Solinus historiarum libro 6.

Et Reipublicæ consul.) Seditiosus enim fuerat, qui plebem aduersus senatum excitârat.

Post repudium obijt) M. Lepidus post Syllæ dictatoris interitum à Catulo dissensione ciuili urbe eiectus est propter quod in Sardiniam concesit. Vbi audita morte Apuliæ uxoris mortem obijt, Sabellicus libro tertio capite quinto.

Publius Rutilius.) habetur hæc historia apud Sabellicum libro 3. cap. 7.

In caput XXXVII.

Statuam inaurata lingua.) Consimilia Sabellicus habet libro 10, cap. 8.

Hippocrates medicina pollens) Quæ hoc loco Plinius scribit & Senatusconsultum Atheniensium in Hippocratis honorem & immunitatem habet.

Summa Aeclepiadi) Tanta in Aesclepiado medendi fuit fiducia, ut dixerit se non medicum nominandum, si per totam suam uitam unquam aduersa ualetudine laborasset, in qua ualetudine usque ad septuagesimum annum uixit. Mortuus denuò cum è sca

Aesclepiades per scalas corruit. lis fallente uestigio corruisset Campisulg. Exemplorum libro 3.

Archimedes optimus artifex. Grande & Archimedi Geo.) Archimedes Syracusanus adeo machinalis scientiæ plenus, ut nauem onustam solus traxerit quo uoluit, quam ingens uis mortalium non mouere quidem poterat, unde Marcelli ducis interdictum uetuit capitis mulcta, ne quis Archimedem læderet Sabellicus libro decimo capite octauo.

Ctesiphon Gnosius. Aede Dianæ Ephesiæ) Ctesiphon Gnosius architectus, uir extra omnem aleam industriæ collocatus Ephesiæ Dianæ templi constructionem excogitauit, quod ducentis & uiginti annis factum est à tota Asia, Cuius fundamenta situata fuerant in solo palustri, ne terræ motus sentirent, aut hiatus timerēt, quæ calcatis antea substrauere carbonibus, dein uelleribus lanæ.

Templi dianæ longitudo. Huic templo longitudo fuit quadringentorum uigintiquinque pedum, latitudo ducentorum uiginti Columnæ centum uiginti septem, à singulis regibus factæ, sexaginta pedum amplitudine, ex quibus triginta erant cœlatæ. Author Mutianus est, & Guido capite qui memoria præstiterunt, Et Sabellicus lib. 10. cap. 8.

Armentario mille nauium.) capaci Sabellicus loco præallegato.

Pneumatica ratio. Pneumatica ratione.) Pneumatica ratio pars est musicæ quæ fit inflatis uento fistulis.

Hydraulis quid. Et Hydraulicis organis.) Hydraulis organum dicitur,

dicitur, extrahendi à profundo aquam idoneum Vitruuius testis est.

Dinocrates.) De Dinocrate, Alexandro, Apelle alijsq; Guido Bituricensis scribit, & Valerius libro octauo capite 11.

In caput XXXVIII.

Aristidis Thebani pictoris.) Aristidis, Praxatilis & similium Plinius meminit libro 35. capite 10. & Valerius libro octauo.

In caput XXXIX.

Sestercijs licente.) Sestertius quasi semis tertius, eo quod in se contineat asses duos & dimidiatum tertium. Sic ergo apud Romanos ex ære signato habuit libras duas & semis, uel dipondium aut semissem & per 115. notabatur, De hac re Melanchthon per compendium scripsit. Sestertius quid.

In caput XL.

Mortalium nemo est felix.) Haud uiuit ullus omnibus felix modis Euripides.

Computat more Thratiæ gentis uide Erasmum in prouerbio Creta notare.

Voluptatis comes mœror. Nec lætitia ullo.) Plautus inquit uoluptatis comitem esse mœrorem.

In caput XLI.

In qua tres continua serie.) Vide Sabellicum libro tertio cap 9.

Vna Pherenice.) De hac Pherenice Aelianus libro duodecimo in principio.

In caput XLII.

Variantis fortunæ.) Inconstantis.

In caput XLIII.

Seruauit proscrip.) De istis Valerius & Liuius.

In caput XLVI.

Aglaum Psophidium.) Hanc historiam Guido graphicè describit in capite de paupertate.

In caput XLVIII.

De spacio atque longæuitate.) De istis multa in nostris succisiuis lectionibus primo dialogo, & apud

pud Maronem in carmine de ætate animalium.

In caput XLIX.

Tetartemorion.) Tetartemorion quadrantem significat. (Tetartemorion quid.)

In caput L

P. Cornelius Rufus.) De hoc Cornelio consule Guido capite quibus fortuna fauet insidiatrix.

Vomicæ morbo.) Vomica tumor est excrescens siue craßicies quæ saniem frequenter emittit. (Vomica.)

Senes minimè pestilentiam sentire.) Hæc Plinij assertio non est perpetuæ ueritatis, quoniam apud Plutarchum legimus Furium Camillum, longo senio exactaq; ætate confectum hac lue periisse. (Senes pestilentiam nõ sentire.)

In caput LI.

Aut formicans permissu.) De pulsu formicante scitè admodum scribit Rhases ad Alman. libro decimo capite 33.

Et alia Hippocrati.) In libro de uictus ratione & libro secundo de morbis. Item libro de diebus decretor.

In caput LII.

Hermotimi Clazomenij.) Huc legendus est Baptista Campifulg. libro 1. cap. 6.

Et in Gnosio Epimenide.) De hoc Valerius libro octauo capite decimooctauo. Cur autem tam diu dormiuisse narratur in mea Philologia narratur.

Fœminarum sexus.) Si fœmina matricis laborat strāgulatione, seu præfocatione, in extasim cadit, absq; motu & sensu, sed reuocatur inferius odoriferis, superius fœtidis adhibitis.

Cōtra præfocat matricis.

E duobus fratribus.) Hanc totam historiam Campifulgos recitat lib. 1. cap. 6.

In caput LIII.

Præter Chilonem.) de quo dictum est supra capite trigesimosecundo.

Sophocles & Dionysius.) Et ea testatur Valerius Max. libro nono capite duodecimo. Et Fulgosius lib. 9. cap. 13. De Diodoro item.

Mater pugna illa Cannensi.) De hac muliere Romana A. Gellius libro 3. cap. 15.

Dum calciantur matutino duo Cæsares.) De his & sequentibus Guido ab initio suorum exemplorū capite primo.

Dum

Inungit specillum per oculum.) Specillum instrumentum est medicum quo unguenta extenduntur. Specillum.

In caput LIIII.

Ipsum cremare apud Romanos.) De uarijs sepeliendi ritibus Alexander ab Alexand. copiosissimè in suis succidaneis.

In caput LV.

Post sepulturam aliæ atque aliæ.) Hanc de anima & manibus in uarijs locis Marsilius Ficinus. Et quædam Aelianus lib. tertio. Sed in nostro tractatulo quem de dæmonibus sublunaribus in publicum dedimus, abundantiss. scripsimus.

In caput LVI.

Ceres frumentum.) Berosus Chaldæus libro 5. frumenti usum Osiridi adscribit, dicens in Aegypto & Palestina aratrum & omnia ruris instrumenta ad manus parasse. Ceres frumenti usum dedit.

Glande uescerentur.) Huius rei testem pono Fabium quoque Pictorem, & Diodorum, qui suo primo libro ea omnia fermè habet quæ hic ponuntur.

Item

Item Herodotum in 5. Lactantium, Solinum & Vergil. Polydorum de rebus inuentis primo libro.

In caput LX.

Quando primum horologia.) De horologij inuentione Vitruuius libro nono de architectura & Polidorus libro secundo de rebus inuentis capite quinto.

FINIS.

BASILEAE, EX OFFI-
CINA HENRICPETRINA,
Anno Salutis humanæ M.
D. LXIX. mense
Augusto.

SIXTVS HENRIC PETRI
15 69

